Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

EBEVEYNLERİN ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARINA YÖNELİK FARKINDALIK VE BİLİŞ DÜZEYLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ: ORDU İLİ ÖRNEĞİ

Cansu BULUT UÇAR

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2026

EBEVEYNLERİN ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARINA YÖNELİK FARKINDALIK VE BİLİŞ DÜZEYLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ: ORDU İLİ ÖRNEĞİ

Cansu BULUT UÇAR

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2026

KABUL VE ONAY

Cansu BULUT UÇAR tarafından hazırlanan "Ebeveynlerin Çocuk İhmal ve İstismarına Yönelik Farkındalık ve Biliş Düzeylerinin Değerlendirilmesi: Ordu İli Örneği" başlıklı bu çalışma, 19.12.2025 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Kasım KARATAŞ (Başkan)

Prof. Dr. Sunay İL (Danışman)

Doç. Dr. Fulya AKGÜL GÖK (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan ***"Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge"*** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. (1)
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ….. ay ertelenmiştir. (2)
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. (3)

19/12/2025

Cansu BULUT UÇAR

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, **Prof. Dr. Sunay İL** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Cansu BULUT UÇAR

Bu tez; nezaketi, bilgiye olan tutkusu, öğretmeye olan heyecanıyla her zaman hatırlayacağım rahmetli hocam Prof. Dr. Ercüment ERBAY'a; ve her yeni güne umutla başlamamı sağlayan oğlum Ahmet Alp'e ithaf edilmiştir.

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmamın ortaya çıkma sürecinde akademik rehberliği, yapıcı eleştirileri ve titiz yaklaşımıyla yolumu aydınlatan, akademik düşünme biçimimi şekillendiren ve bana olan inancını kaybetmeyen kıymetli danışmanım Prof. Dr. Sunay İL'e en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Öğrencilik yaşamımda önemli katkıları, emekleri olan ve her daim kapılarını gönül rahatlığı ile çaldığım değerli hocalarım Prof. Dr. Kasım KARATAŞ' a ve Doç. Dr. Nilgün KÜÇÜKKARACA' ya sonsuz teşekkürler. Ayrıca yapıcı eleştirleri ile çalışmama değerli katkılar sunan juri üyesi Doç. Dr. Fulya AKGÜL GÖK hocama çok teşekkür ederim. Yüksek lisans yolculuğuma başlamama vesile olan, ancak bu süreci göremeden aramızdan ayrılan değerli hocam Prof. Dr. Ercüment ERBAY' ı saygı, minnet ve rahmetle anıyorum.

Çalışmam kapsamında gönüllü olarak katılım sağlayan tüm katılımcılara ayrıca minnettarım.

Tez çalışmamın her aşamasında yanımda olan, beni cesaretlendiren, bilgisi, deneyimi ve öngörüleriyle beni bu zorlu yolda yalnız bırakmayan sevgili eşim Doç. Dr. Anıl Kaan UÇAR; iyi ki varsın.

Tez sürecimin en meşakkatli dönemine şahit olup kaprislerimi çeken, başarılı olacağıma olan inancını hiç kaybetmeyen kıymetli eski ev arkadaşım, dostum Betül KARA'ya; aynı şekilde uzakta olmamın yardımlaşmaya engel olmayacağını gösteren, bölüm ile köprü kurarak bu süreci kolaylaştıran çok kıymetli bölüm arkadaşlarım Araştırma Görevlisi Dr. Nurgül CERTEL'e, Doç. Dr. Kübra ARSLAN'a ve Sosyal Hizmet Uzmanı Hatice ŞİMŞEK'e; tezimin şekil ve içerik düzenlemesine yardımcı olan hem mesai hem de akademik çalışma arkadaşım Dr. Aydın BAYARSLAN'a sonsuz teşekkürler.

Sağladıkları çalışma konforuyla tezimin tamamlanmasında destekleri yadsınamaz annem Nermin ve babam Ahmet UÇAR'a teşekkürlerimi sunuyorum. Hayatım boyunca desteklerini ve inançlarını hiçbir zaman benden esirgemeyen annem Güler ve babam Özcan BULUT'a minnetle teşekkür ediyorum.

ÖZET

BULUT UÇAR, Cansu. *Ebeveynlerin Çocuk İhmal ve İstismarına Yönelik Farkındalık ve Biliş Düzeylerinin Değerlendirilmesi: Ordu İli Örneği,* Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2025.

Bu araştırmanın amacı okul öncesi dönemde çocuk sahibi olan ebeveynlerin çocuk istismarı ve ihmaline yönelik farkındalık düzeyleri ile biliş düzeylerini çeşitli sosyodemografik değişkenler açısından incelemektir. Araştırma, değişkenler arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla ilişkisel tarama modeli kullanılarak yürütülmüştür. Çalışma, Ordu ilinde okul öncesi dönemde çocuk sahibi olan ebeveynlerden oluşan bir örneklem üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubunu 2025 yılı Şubat – Nisan ayları içerisinde Ordu ilinde yaşayan, 0-66 aylık çocuğa sahip olan 300 ebeveyn oluşturmaktadır. Örneklem, uygun örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından hazırlanmış Kişisel Bilgi Formu ile birlikte iki ölçek kullanılmıştır. Ebeveynlerin istismara yönelik farkındalıklarını ölçmek amacıyla Ebeveyn Çocuk İhmal ve İstismarı Farkındalık Ölçeği ve istismara yönelik yanlış inanış, önyargı ve biliş düzeylerini belirlemek amacıyla Çocuk İstismarına İlişkin Bilişler Ölçeği kullanılmıştır. Veriler, bağımsız örneklemler için T- Testi, ANOVA, Kruskal- Wallis ve Mann- Whitney U testleriyle analiz edilmiştir. Bulgulara göre, ebeveynlerin farkındalık düzeyleri cinsiyet, yaş ve eğitim durumu değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterirken, çocuk sayısı ve ekonomik durum değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Eğitim durumu, ekonomik durum ve çocuk sayısı değişkenlerinin ise ebeveynlerin çocuk istismarına yönelik yanlış inanış, önyargı ve biliş düzeyleri üzerinde anlamlı bir fark oluşturduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlar, ebeveynlerin çocuk istismarına yönelik farkındalık ve mitlere ilişkin biliş düzeylerinin sosyodemografik faktörlerle yakından ilişkili olduğunu göstermektedir.

Anahtar kelimeler

Çocuk İstismarı, Çocuk İhmali, Ebeveyn, Farkındalık, Biliş.

ABSTRACT

BULUT UÇAR, Cansu. *Assesment of Parents Cognition and Awareness Level About Child Abuse and Neglect: The Sample of Ordu Province,* Master Thesis, Ankara, 2025.

The aim of this study is to examine the awareness and cognitive levels of parents with preschool children regarding child abuse and neglect in terms of various sociodemographic variables. The research was conducted using the relational survey model to determine the relationships among variables. The study was carried out on a sample consisting of parents with preschool children living in Ordu Province.The study group consisted of 300 parents residing in Ordu who had children aged 0–66 months between February and April 2025. The sample was determined using the convenience sampling method. As data collection tools, a Personal Information Form developed by the researcher and two standardized scales were used. The Parent Child Abuse and Neglect Awareness Scale was employed to measure parents awareness of abuse and neglect, while the Cognitive Beliefs about Child Abuse Scale was used to assess parents levels of misconceptions, prejudices, and cognitive beliefs regarding child abuse. The data were analyzed using Independent Samples T-Test, ANOVA, Kruskal–Wallis, and Mann–Whitney U tests. According to the findings, parents awareness levels differed significantly in terms of gender, age, and education level, while there were no significant differences in relation to number of children or economic status. However, education level, economic status, and number of children were found to create significant differences in parents misconceptions, prejudices, and cognitive levels regarding child abuse. These results indicate that parents awareness and cognition levels related to child abuse and neglect are closely associated with sociodemographic factors.

Key words

Child Abuse, Child Neglect, Parents, Awareness, Cognition.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY ..... **İ**
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI ..... **İİ**
ETİK BEYAN ..... **İİİ**
TEŞEKKÜR ..... **V**
ÖZET ..... **Vİ**
ABSTRACT ..... **Vİİ**
İÇİNDEKİLER ..... **Vİİİ**
KISALTMALAR DİZİNİ ..... **Xİ**
TABLOLAR DİZİNİ ..... **Xİİ**
GİRİŞ **1**
1.BÖLÜM ARAŞTIRMANIN TASARIMI **3**
1.1.ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ **3**
1.2.ARAŞTIRMANIN AMACI **7**
1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ **9**
2.BÖLÜM KURAMSAL ÇERÇEVE **11**
2.1. ÇOCUKLUĞUN KISA TARİHİ VE TARİHSEL SÜREÇTE ÇOCUĞA YAKLAŞIM **11**
2.2.TOPLUMSAL KAVRAM OLARAK ÇOCUK İSTİSMARI TANIM VE KAPSAMI **15**
2.3. ÇOCUK İSTİSMARININ TÜRLERİ VE YAYGINLIĞI **18**
2.3.1.Fiziksel İstismar ve Yaygınlığı 18
2.3.2.Duygusal istismar ve Yaygınlığı 20
2.3.3. Cinsel İstismar ve Yaygınlığı 24
2.4. ÇOCUK İHMALİ VE TÜRLERİ **26**
2.4.1. Duygusal İhmal 28
2.4.2. Fiziksel İhmal 28
2.4.3. Cinsel İhmal 28
2.5. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARINDA ROL OYNAYAN RİSK FAKTÖRLERİ **29**
2.5.1. Ebeveynle İlişkili Risk Faktörleri 29

2.5.2. Çevreyle İlişkili Risk Faktörleri 30
2.5.3. Çocukla İlişkili Risk Faktörleri 31
2.6. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARINI AÇIKLAMAYA YÖNELİK YAKLAŞIMLAR 32
2.6.1. Psikiyatrik Yaklaşım 32
2.6.2. Ekolojik Yaklaşım 33
2.6.3. Sosyal Etkileşim Yaklaşımı 35
2.6.4. Sosyal Bilişsel Yaklaşım 35
2.6.5. Şema Yaklaşımı 36
2.7. AİLE İÇİ İLİŞKİLER BAĞLAMINDA ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARI: MİTLER VE GÖRÜNMEYEN ŞİDDET 38
2.8.ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARINA İLİŞKİN MİTLER 42
2.9. KONU İLE İLGİLİ YAPILMIŞ YURT İÇİ ARAŞTIRMALAR 48
2.10. KONU İLE İLGİLİ YAPILMIŞ YURT DIŞI ARAŞTIRMALAR 51
2.11. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARINA YÖNELİK SOSYAL HİZMET MÜDAHALESİ 53
2.11.1. Mikro Düzeyde Mesleki Müdahale 54
2.11.2.Mezzo Düzeyde Mesleki Müdahale 58
2.11.3.Makro Düzeyde Mesleki Müdahale 59
2.12. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARININ ÖNLENMESİ 60
2.12.1. Birincil Koruma 61
2.12.2. İkincil Koruma 62
2.12.3. Üçüncül Koruma 63
3.BÖLÜM GEREÇ VE YÖNTEM 65
3.1. ARAŞTIRMA MODELİ 65
3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM 65
3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI 66
3.4. VERİLERİN ANALİZİ 68
3.5. ARAŞTIRMANIN ETİĞİ 69
3.6. SINIRLILIKLAR 70
4.BÖLÜM BULGULAR VE TARTIŞMA 71
4.1. EBEVEYNLERİN SOSYODEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNE İLİŞKİN BULGULAR 71

4.2. EBEVEYNLERİN SOSYODEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNE GÖRE ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARI FARKINDALIK ÖLÇEK PUANLARINA YÖNELİK BULGULAR VE TARTIŞMA 74

4.3. EBEVEYNLERİN SOSYODEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNE GÖRE ÇOCUK İSTİSMARI BİLİŞLER ÖLÇEĞİ PUANLARINA YÖNELİK BULGULAR VE TARTIŞMA **106**

5.BÖLÜM SONUÇ VE ÖNERİLER **134**

5.1. SONUÇ **134**

5.2. ÖNERİLER **137**

KAYNAKÇA **141**

EK1 KİŞİSEL BİLGİ FORMU **160**

EK2 GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU **162**

EK3 ÇOCUK İSTİSMARINA İLİŞKİN BİLİŞLER ÖLÇEĞİ (EBEVEYN FORMU) **164**

EK4 ÇOCUK İHMALİ VE İSTİSMARI FARKINDALIK ÖLÇEĞİ **165**

EK5 ÖLÇEK İZNİ **168**

EK6 ÖLÇEK İZNİ **169**

EK7 ETİK KURUL İZİN YAZISI **170**

EK8 TEZ ORJİNALLİK FORMU **171**

KISALTMALAR DİZİNİ

ASDEP	Aile Sosyal Destek Programı
BİRDEF	Bireyselleştirilmiş Risk Değerlendirme Formu
ÇİİBÖ	Çocuk İstismarına İlişkin Bilişler Ölçeği
ÇİM	Çocuk İzlem Merkezi
ÇOKİM	Çocuk Koruma ve İlk Müdahale Birimi
EÇİİFÖ	Ebeveyn Çocuk İhmal ve İstismarı Farkındalık Ölçeği
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
TCK	Türk Ceza Kanunu
WHO	Dünya Sağlık Örgütü

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Ebeveynlerin Sosyodemografik Özelliklerine İlişkin Tablo..... 72

Tablo 2. Ebeveyn Cinsiyeti Değişkenine Göre Çocuk İhmal ve İstismarı Farkındalık Ölçeği Puanlarına İlişkin T- Test Sonuçları..... 75

Tablo 3. Ebeveynlerin Yaş Değişkenine Göre Çocuk İhmal ve İstismarı Farkındalık Ölçeği Puanlarına İlişkin Kruskal- Wallis H Analizi 78

Tablo 4. Ebeveyn Eğitim Durumu Göre Çocuk İhmal Ve İstismarı Farkındalık Ölçeği Puanlarına İlişkin Kruskal -Wallis H Analizi 81

Tablo 5. Ebeveyn Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Çocuk İhmal ve İstismarı Farkındalık Ölçeği Puanlarına göre ANOVA Analizi 84

Tablo 6. Ebeveynlerin aile türü değişkenine Göre Çocuk İhmal ve İstismarı Farkındalık Ölçeği Puanlarına göre Kruskal- Wallis H Analizi..... 85

Tablo 7. Ebeveyn Ekonomik Durum Değişkenine Göre Çocuk İhmal ve İstismarı Farkındalık Ölçeği Puanlarına göre ANOVA Analizi..... 88

Tablo 8. Ebeveyn Eş Çalışma Durum Değişkenine Göre " Çocuk İhmal ve İstismarı Farkındalık Ölçeği Puanlarına ilişkin Mann-Whitney U Test Tablosu 91

Tablo 9. Ebeveynlerin Çocuk İhmal ve İstismarı Hakkında Eğitim Alma Durumlarına Göre Çocuk İhmal ve İstismarı Farkındalık Ölçeği Puanlarına İlişkin T- Test Sonuçları..... 93

Tablo 10. Ebeveynlerin Çocuk İhmal ve İstismarının risklerine yönelik bilgi sahibi olma durumuna göre Çocuk İhmal Ve İstismarı Farkındalık Ölçeği Puanlarına İlişkin T- Test Sonuçları 96

Tablo 11. Ebeveynlerin Çocuk İhmal ve İstismarının risklerine yönelik önlem/Tedbir Alma Durumuna Göre Çocuk İhmal Ve İstismarı Farkındalık Ölçeği Puanlarına İlişkin T- Test Sonuçları 99

Tablo 12. Ebeveynlerin Çocuk İhmal ve İstismarının Risklerine Yönelik Eş ile Konuşma Durumuna Göre Çocuk İhmal Ve İstismarı Farkındalık Ölçeği Puanlarına İlişkin T- Test Sonuçları 101

Tablo 13. Ebeveynlerin Çocuk İhmal ve İstismarının Risklerine Yönelik Çocuk İle Konuşma Durumu Göre Çocuk İhmal Ve İstismarı Farkındalık Ölçeği " Puanlarına İlişkin T- Test Sonuçları 104

Tablo 14. Ebeveyn Cinsiyeti Değişkenine Göre Çocuk İstismarı Bilişler Ölçeği Puanlarına İlişkin T- Test / Mann- Whitney U Test Sonuçları 107

Tablo 15. Ebeveyn Yaş Değişkenine Göre Çocuk İstismarı Bilişler Ölçeği Puanlarına İlişkin Kruskal -Wallis H Analiz Tablosu 109

Tablo 16. Ebeveyn Eğitim Durumu Değişkenine Göre Çocuk İstismarı Bilişler Ölçeği Puanlarına İlişkin Kruskal- Wallis H Analiz Tablosu 112

Tablo 17. Ebeveyn Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Çocuk İstismarı Bilişler Ölçeği Puanlarına İlişkin Kruskal - Wallis H Analiz Tablosu 115

Tablo 18. Ebeveyn Aile Türü Değişkenine Göre Çocuk İstismarı Bilişler Ölçeği Puanlarına İlişkin Kruskal- Wallis H Analiz Tablosu 117

Tablo 19. Ebeveyn Ekonomik Durum Değişkenine Göre Çocuk İstismarı Bilişler Ölçeği Puanlarına İlişkin Kruskal- Wallis H Analiz Tablosu 119

Tablo 20. Ebeveyn Eş Çalışma Durum Değişkenine Göre Çocuk İstismarı Bilişler Ölçeği Puanlarına İlişkin Mann-Whitney U Test Tablosu 121

Tablo 21. Ebeveynlerin Çocuk İstismarı Hakkında Eğitim Alma Durumlarına göre Çocuk İstismarı Bilişler Ölçeği Puanlarına İlişkin T- Test/ Mann- Whitney U Test Sonuçları 123

Tablo 22. Ebeveynlerin Çocuk İstismarının Riskleri Hakkında Bilgi sahibi olma Durumuna göre Çocuk İstismarı Bilişler Ölçeği Puanlarına İlişkin T- Test/ Mann- WhitneyU Test Sonuçları 125

Tablo 23. Ebeveynlerin Çocuk İstismarının Risklerine Yönelik Önlem/Tedbir Alma Durumuna göre Çocuk İstismarı Bilişler Ölçeği Puanlarına İlişkin T- Test/ Mann- Whitney U Test Sonuçları 126

Tablo 24. Ebeveynlerin Çocuk İstismarının Riskleri Ve Aldıkları Önlemlere Yönelik Eşleri İle Konuşma Durumuna Göre Çocuk İstismarı Bilişler Ölçeği Puanlarına İlişkin T- Test/ Mann- Whitney U Test Sonuçları 129

Tablo 25. Ebeveynlerin Çocuk İstismarının Riskleri Ve Aldıkları Önlemlere Yönelik Çocukları İle Konuşma Durumuna Göre Çocuk İstismarı Bilişler Ölçeği Puanlarına İlişkin T- Test/ Mann- Whitney U Test Sonuçları 131

GİRİŞ

Çocuklar, toplumun en savunmasız ve korunmaya muhtaç bireyleri arasında yer almaktadır. Onların güvenli, sevgi dolu ve destekleyici bir çevrede büyümeleri hem bireysel gelişimleri hem de sağlıklı bir toplumun inşası açısından büyük önem taşımaktadır. Ancak çocukların fiziksel, duygusal, cinsel istismar ya da ihmale maruz kalmaları, gelişim süreçlerinde derin ve kalıcı etkiler bırakabilmekte; bu durum sadece bireyi değil, tüm toplumu yakından ilgilendiren çok boyutlu bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Savunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik gerçekleşen istismar vakaları, onların tüm yaşamını olumsuz yönde etkileyen travmatik deneyimlere yol açmakta, bireysel düzeyde psikososyal gelişimlerini sekteye uğratırken, toplumsal düzeyde de sağlıksız bir sosyal yapının oluşmasına neden olabilmektedir. Özellikle toplumsal değerlerin şekillendiği erken çocukluk döneminde maruz kalınan istismar biçimleri, çocukların güven, aidiyet, bağlanma ve benlik algılarının zedelenmesine neden olmakta; bu da bireyin yaşam boyu sürecek sosyal, duygusal ve akademik işlevselliğini olumsuz yönde etkilemektedir.

Dünya Sağlık Örgütü'nün 2024 yılı verilerine göre; dünya genelinde 2-17 yaş grubu çocukların yarısından fazlası (yaklaşık 1 milyar çocuk), fiziksel, duygusal veya cinsel istismar ya da ihmal gibi bir şiddet türüne maruz kalmaktadır. 5 yaş altı her 10 çocuktan 6'sı ebeveynleri ve bakım verenleri tarafından ihmal ve istismara uğramaktadır. Verilerin detayına bakıldığında ise; çocukların %23'ü fiziksel ve %36'sı psikolojik istismar ve ihmalle karşı karşıya gelmektedir. Ayrıca kız çocukların %18'i; erkek çocukların ise %8'i cinsel istismara maruz kalmaktadır (Dünya Sağlık Örgütü [DSÖ], 2024). Bu veriler istismarın ne denli yaygın ve ciddi bir sorun olduğunu gözler önüne sermektedir.

İstismar bilinçli veya bilinçsiz şekilde gerçekleşmiş olsa da, sonuçları çocuğun fiziksel, ruhsal, cinsel, sosyal veya ahlaki gelişimi açısından son derece yıkıcı olabilmektedir. Çocuğun sağlığını, güvenliğini ve hatta yaşamını tehdit eden travmatik yaşantılar, sadece olay anında değil, uzun vadede de etkisini sürdürmekte; çocukların yaşamları boyunca karşılaşabilecekleri psikolojik ve sosyal zorlukları artırmaktadır (Polat, 2017).Bu tür travmatik deneyimlerin çocukların psikolojik ve sosyal gelişiminde uzun vadeli olumsuz etkiler yaratabileceği dikkate alındığında, çocuğun refahının sağlanmasında ebeveynin

sorumlu ve duyarlı davranışları büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle, ebeveynlerin çocuklarının psikososyal gelişimini destekleyici, geliştirici, teşvik edici ve güven verici şekilde davranması beklenmektedir. Aile içinde çocuğun bir birey olarak algılandığı ve üstün yararının gözetilmesi gereken bir varlık olduğu gerçeğine rağmen, en çok istismara uğradığı yerin aile içi ortamlar olması dikkat çekicidir (Yalçın, Koçak ve Duman, 2014). Bu durum toplumsal sorunun karmaşıklığını ve ciddiyetini gözler önüne sermektedir. Çocukların yaşamını kaybetmesine neden olabilen bu tür vakalarda, hayatta kalan bireyler için ise fiziksel, psikolojik ve sosyal açıdan kalıcı zararlar ortaya çıkabilmektedir. Bu nedenle istismarın ortaya çıkmadan önlenmesi, erken farkedilmesi ve gerekli müdahalenin zamanında yapılabilmesi için aile ile yapılacak çalışmalar büyük önem taşımaktadır.

Ebeveynlerin çocuk istismarına yönelik farkındalık düzeyleri, çocukları koruma kapasitesi üzerinde doğrudan belirleyici bir etkendir. Çocukların sağlıklı ve güvenli bir ortamda yaşam sürmeleri için ebeveynlerin çocuk istismarı hakkında yeterli bilgiye sahip olmaları; istismarı fark edebilme, riskleri öngörebilme, uygun şekilde tepki verebilme ve müdahale edebilme becerilerini geliştirmeleri gerekmektedir. Aynı zamanda, ebeveynlerin çocuk istismarına yönelik biliş düzeyleri, ebeveynlerin istismar mitlerini fark etmeleri ve bu istismar mitlerini sorgulayarak yanlış inanışlardan arınabilmeleri bakımından önemlidir. Bu bilişsel farkındalık, ebeveynlerin çocuğun yaşadıklarını doğru yorumlayarak uygun destek sunabilmelerine katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda, çocukların sağlıklı, koruyucu ve kötü muameleden uzak bir aile ortamında büyümeleri ebeveynlerin farkındalıkları ve biliş düzeyleri ile doğrudan ilişkilidir.

Tüm bu bilgiler ışığında, bu çalışma; ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarı farkındalığı ve biliş düzeylerini, sosyodemografik özellikleriyle ilişkili olarak incelenmeyi ve mevcut durumlarını belirlemeyi amaçlanmaktadır. Çalışma sonucunda elde edilen verilerin, aileye yönelik geliştirilecek uygulamalara rehberlik etmesi, toplumsal farkındalığın artmasına katkı sunarak koruyucu ve önleyici sosyal hizmet müdahalelerinin etkinliğini artırmaya yönelik uygulamalara da önemli ölçüde katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

1.BÖLÜM
ARAŞTIRMANIN TASARIMI

1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Tüm çocukların güvenli, sağlıklı, mutlu ve her türlü şiddetten uzak bir hayata sahip olma hakları vardır. Ne yazık ki günümüzde hala çocuklar anne babaları, yakın çevresi ve toplum tarafından duygusal, fiziksel ve cinsel istismara maruz kalmakta veya tanık olmaktadırlar. Yapılan çalışmalar, çocuk ihmal ve istismarında en önemli risk grubunun aile olduğunu göstermekle beraber aile dışında yaşanan istismarı fark etme ve gerekli müdahaleyi yapma açısından da ailenin önemini vurgulamaktadır. Anne babaların çocuklarını büyütürken kullandığı birtakım disiplin yöntemleri, tutumları, davranışları, aile içi iletişim biçimleri ve kültürel öğretileri bazı istismar davranışlarıyla örtüşmekte ve birçok davranış istismar ve ihmal olarak değerlendirilmemektedir. Zeytinoğlu (2002), ebeveynin çocuklarına gerçekleştirdiği hangi eylem ve davranışların istismar sayılacağını, toplumda çocuklara verilen önem, kültürel inanç ve değerler ile ceza ve disiplin anlayışına göre şekillendiğini belirtmektedir. Bu nedenle anne babaların çocuk ihmal ve istismarının hangi davranışları kapsadığını öğrenmeleri, bu durumu ortaya çıkaran risk faktörlerini (ekonomik yoksulluk, aile içi şiddet, güvenilir olmayan bir çevrede yaşamak vs.) bilmeleri, yanlış öğreti ve düşüncelere yönelik farkındalık geliştirmeleri gerekmektedir. Ayrıca, çocuklarını her türlü tehdit ve tehlikeye karşı koruyabilmeleri ve böyle bir durumla karşılaştıklarında ne yapmaları gerektiğini bilmeleri de büyük önem taşımaktadır (Ünal ve Monn, 2015; akt. Ünal, 2017). Çocuğun sosyal, psikolojik ve duygusal açıdan ihtiyaçlarını karşılamak ve onu her türlü tehlikeden korumak birinci derece ebeveynlerin sorumluluğundadır. Ebeveynler bu görevlerini yerine getirmek için çaba harcamalıdır. Ancak, kimi zaman fark edilemeyen ya da kabul edilmeyen tehlikeler nedeniyle ebeveynler, çocuklarını korumakta zorlanabilirler. Bu noktada, çocuk ihmal ve istismarı da söz konusu tehlikeler arasında yer almakta; ciddi ve zorlu sonuçlara yol açabilmektedir (Koçtürk ve Şahin, 2021). Bu bağlamda çocukları korumada ebeveynlerin üstlendiği kritik rolü, ihmal ve istismarın özellikle erken çocukluk döneminde yaratabileceği kalıcı hasarların önlenmesi açısından daha da belirleyici hale gelmektedir.

İhmal ve istismar çocukların sağlığını, sosyal ve bilişsel gelişimini ve kişilik yapısını olumsuz etkilemektedir (Aktay, 2020). Özellikle erken çocukluk dönemi (0-6 yaş), hafıza, dikkat, dil, düşünme gibi karmaşık işlevlerin geliştiği bir süreçtir. Bu dönemde yaşanan her türlü olumsuz deneyim, çocuğun nöropsikolojik gelişimini, bağlanma biçimlerini (Bowlby, 1982) ve benlik algısını etkileme potansiyeline sahiptir (Ercan, 2018). Ancak ebeveynler, çocukların sevgi, ilgi ve şefkate en çok ihtiyaç duyduğu bu dönemde onları disipline etme ya da olumlu davranış kazandırma amacıyla farkında olmadan ihmal ve istismar edebilmektedir. Dolaysıyla, bu dönemde rol model olarak çocukların bedensel, zihinsel ve duygusal gelişiminde oynadığı kritik rol, ihmal ve istismarın önlenmesinde temel bir belirleyici unsur olarak değerlendirilmelidir.

Çocuk ihmal ve istismar olgusu; kültürel faktörler, aile içi iletişim tarzları ve ebeveyn tutumlarına göre farklılık gösterebilmekte ve bazı toplumlarda tabu olarak değerlendirilebilmektedir. Anne-babanın çocuk yetiştirme biçimleri ile uyguladıkları tutum ve kurallar, bazı durumlarda istismar davranışıyla örtüşebilmektedir (Akduman vd., 2005; akt. Sayılgan, 2022) Aile içindeki ihmal ve istismarın fark edilememesinde, şiddetin gizli kalmasında; toplumsal normların, ebeveynlerin olumsuz ve uygunsuz çocuk yetiştirme tutum ve davranışlarının, kural ve tarzlarının kültürel inanışlar çerçevesinde meşrulaştırılmasının ve ihmal ve istismara yönelik yanlış algı ve inanışların etkili olduğu düşünülmektedir. Yapılan araştırmalarda, kültürel olarak normalleşmiş olay, algı ve tutumlarla istismara yönelik düşük farkındalık düzeyleri arasında pozitif ilişki olduğunu göstermektedir (Aktu ve Dilekmen, 2021). Bu bağlamda, ebeveynlerin istismara yönelik farkındalık ve biliş düzeylerinin incelenmesinin, risk gruplarının davranışlarının daha iyi analiz edilmesine ve sorunun çözümüne yönelik kalıcı ve etkili müdahaleler geliştirilmesine katkı sağlayacağı öngörülmektedir. Bununla birlikte, ebeveynler, çocuk istismarını önlenmesine yönelik geliştirilecek politikaların uygulanması, eylem ve tekniklerin hayata geçirilmesi açısından kritik bir grup olup, aynı zamanda risk faktörlerinin azaltılması ile rehberlik ve eğitim stratejilerinin uygulanmasında da önemli bir sorumluluğa sahiptir (Alzoubi, Ali, Flah, ve Alnatour, 2018). Bu çalışmanın problemi; istismar ve ihmalin hem failleri hem de istismarı koruma ve önleme noktasında kritik bir konumunda olan ebeveynlerin, çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalık düzeyleri

ile çocuk istismarına ilişkin mitlere dayalı biliş düzeylerinin ne düzeyde olduğunun ve düzeylerin hangi sosyodemografik özelliklere bağlı olarak değiştiğinin incelenmesidir. Ayrıca bu düzeylerin çocuk istismarını önleme, koruma ve müdahale noktasında etkilerinin Sosyal hizmet literatüründe yeterince ele alınmamış olması da bu çalışmanın temel hareket noktalarından biridir.

Yapılan meta analizlerde ebeveynlerin bilişleri ile çocuk ihmal ve istismarı arasında güçlü bir ilişki olduğu yönündedir (Camilo, Garrido ve Calheiros 2020). Özellikle aile içi iletişim ve ebeveynlik becerilerine yönelik bilişler ve yanlış inanışlar, çocuk istismarına neden olabileceği gibi istismarın ortaya çıkmasını da engelleyebilir. Bu kapsamda ebeveynlerin, özellikle istismara neden olabilecek yanlış inanışlarının, düşüncelerinin, mitlerinin ve bilişlerinin irdelenmesi ve beraberinde farkındalıklarının artırılması oldukça önemlidir. Artan bilgi düzeyi ve farkındalık, ebeveynlerin kendilerini geliştirmelerine fırsat sunarken istismar riskini öngörmelerini ve tedbir almalarını da sağlamaktadır (Bradbury-Jones vd., 2014; akt. Sayılgan, 2022). Buradan hareketle; ihmal ve istismarı analiz etmek, yorumlamak ve çözümler üretebilmek adına ebeveynlerin ihmal ve istismara yönelik bilgi düzeylerinin, inanışlarının, mitlerinin araştırılmasının birincil adım olduğu kanaati oluşmuştur. Çocuk istismarına yönelik önleme ve müdahale programlarının etkili ve verimli olabilmesi ayrıca çocukların ihmal ve istismardan uzak bir ortamda büyümeleri için ebeveynlerin çocuk istismarına yönelik yanlış inanışlarının, mitlerinin ve ön yargılarının hangi değişkenlerle ilişki olduğuna yönelik yapılacak araştırmalara ve bu araştırmalardan elde edilecek verilere ihtiyaç vardır. Bu araştırmanın hareket zeminini de bu ihtiyaç oluşturmaktadır.

Araştırmada örneklem grubu olarak ailenin seçilmesinin nedenlerine bakıldığında; Child Maltreatment 2019 raporunda çocukların %75'inin ebeveynleri tarafından istismar edildiği belirtilmektedir (U.S. Department Of Healt Human Services, 2021). 2014 yılında yayımlanan 0-8 Yaş Arası Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırmasına göre; Türkiye'de ebeveynleri tarafından çocukların %43'ünün duygusal şiddete, %23'ünün fiziksel şiddete ve %70'inin ise bu şiddete tanıklık ettiği belirtilmiştir. 2022 yılı Türkiye Çocuk Araştırması raporuna göre, ailelerin %24'ünün fiziksel şiddete, %16'sının ağır fiziksel şiddete ve %54'ünün duygusal şiddete yöneldiği tespit edilmiştir (UNICEF, 2022). Doruk (2012), 0-14 yaş arasında çocuk sahibi olan 844 anne ile yaptığı araştırmada ise annelerin %77,4'ünün çocuklarını fiziksel olarak istismar ettiği,

%87,4'ünün ise çocuklarını duygusal yönden istismar/ihmal ettikleri belirtilmiştir. Araştırmalar, çocuğa en fazla zarar veren grubun çoğunlukla ebeveynler olduğunu göstermektedir. Bu çalışmada ise ebeveynlerin çocuk istismarına yönelik farkındalıkları ile mitlere ilişkin biliş düzeyleri incelenecektir.

Literatür incelendiğinde istismar türleri, örneklem grupları, şiddeti uygulayan kişilerin profilleri ve istismarı ele alan farklı meslek gruplarının yaklaşımları açısından alanyazında yetersizlikler bulunduğu ve bu konularda kapsamlı araştırmaların yeterli olmadığı görülmektedir. Bakır ve Kapucu'nun (2017) Türkiye de çocuk istismarı ve ihmaline yönelik yapılan araştırmaları inceledikleri çalışmaları da bu sonucu doğrular niteliktedir. Araştırma sonuçlarına göre; örneklem grubu açısından bakıldığında en fazla çalışma yapılan grubun çocuk ve ergen (%60,93), en az çalışma yapılan grubun ise aile (%7,81) olduğu görülmüştür. Diğer yandan araştırmaların en fazla sağlık bilimleri alanında gerçekleştirildiği ve ilk sıralarda istismarı inceleyen meslek grubunun hekimler olduğu tespit edilmiştir. Tüm bu bilgi ve veriler, çocuk istismarının sosyal hizmet literatüründe daha fazla yer almasını, ebeveynlerle daha fazla araştırma yapılmasını gerektiren yaygın bir halk sağlığı sorunu ve bunun da ötesinde sosyolojik mesele olduğunu açıkça göstermektedir. Buradan hareketle bu çalışma; okul öncesi dönemde çocuk sahibi olan ebeveynlerin çocuk istismarına yönelik farkındalık ve mitlere ilişkin biliş düzeylerinin incelenmesini amaçlayarak önemli bir boşluğun doldurulmasına katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Çocukların psikososyal sağlığı üzerinde ömür boyu olumsuz etkiler bırakabilen ve toplumun geleceğini riske atan çocuk istismarı sorunun ortadan kaldırılmasında ve çocukların istismardan korunmasında aile ile yapılacak çalışmalar büyük önem taşımaktadır. Araştırmalar, istismarı gerçekleştirenlerin önemli bir kısmının doğrudan çocukla yakından ilişkide bulunan bireyler olduğunu ortaya koymaktadır (World Healt Organisation , 2024). Bu durum, birinci fail potansiyeline sahip ailelerin istismar sorunun merkezinde yer aldığını ve ebeveyn profillerinin öncelikli olarak incelenmesi gerektiğini açıkça göstermektedir. Bu bağlamda, fail konumda olma olasılığı yüksek ailelerin erken dönemde tespit edilmesi, değiştirilebilir risk faktörlerin ortadan kaldırılması, istismara yönelik yanlış inanç ve bilişlerinin düzeltilmesi ve kötü muamelenin nesiller arası aktarımını kıracak müdahalelerin önemi vurgulanmaktadır. Bu nedenle, çocuk istismarı konusunda hem toplumsal normların hem de ebeveyn tutumlarının detaylı şekilde analiz

edileceği nitel ve nicel araştırmalara gereksinim duyulmaktadır. Bu çalışmada da toplumun en önemli yapı taşlarından biri olan ve bireyleri yaşama hazırlayan ebeveynlerin, istismara yönelik farkındalık ve biliş düzeylerinin irdelenmesinin koruyucu politikaların geliştirilmesine katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

1.2.ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı; Ordu ilinde okul öncesi dönemde çocuk sahibi olan ebeveynlerin istismara yönelik farkındalık düzeyleri ve bilişlerinin çeşitli sosyodemografik değişkenlerle ilişkisinin olup olmadığının araştırılmasıdır. Belirtilen amaç doğrultusunda, bu araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1 Ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalık düzeyleri ebeveyn cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
2 Ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalık düzeyleri ebeveynlerin yaş değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
3 Ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalık düzeyleri ebeveynlerin eğitim durumuna göre farklılık gösterir mi?
4 Ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalık düzeyleri ebeveynlerin sahip oldukları çocuk sayısına göre farklılık göstermekte midir?
5 Ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalık düzeyleri ebeveynin ekonomik durumuna göre farklılık göstermekte midir?
6 Ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalık düzeyleri ebeveynin aile yapısına göre farklılık göstermekte midir?
7 Ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalık düzeyleri ebeveynin çalışma durumuna göre farklılık göstermekte midir?
8 Ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalık düzeyleri ebeveynin ihmal ve istismara yönelik eğitim alma durumuna göre farklılık göstermekte midir?
9 Ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalık düzeyleri ebeveynlerin çocuk istismarının risklerine karşı bilgi sahibi olma durumuna göre farklılık göstermekte midir?
10 Ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalıkları düzeyleri çocuk istismarının risklerine karşı önlem alma durumuna göre farklılık göstermekte midir?

11 Ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalık düzeyleri ebeveynlerin çocuk istismarının riskleri ve aldıkları önlemler hakkında eşi ile konuşma durumuna göre farklılık göstermekte midir?

12 Ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalık düzeyleri ebeveynlerin çocuk istismarının riskleri ve aldıkları önlemler hakkında çocuğu ile konuşma durumuna göre farklılık göstermekte midir?

13 Ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik biliş düzeyleri ebeveyn cinsiyetine göre farklılık göstermekte midir?

14 Ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik biliş düzeyleri ebeveynlerin yaşlarına göre farklılık göstermekte midir?

15 Ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik biliş düzeyleri ebeveynlerin eğitim durumuna göre farklılık gösterir mi?

16 Ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik biliş düzeyleri ebeveynlerin sahip oldukları çocuk sayısına göre farklılık göstermekte midir?

17 Ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik biliş düzeyleri ebeveynin ekonomik durumuna göre farklılık göstermekte midir?

18 Ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik biliş düzeyleri ebeveynin aile yapısına göre farklılık göstermekte midir?

19 Ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik biliş düzeyleri ebeveynin çalışma durumuna göre farklılık göstermekte midir?

20 Ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik biliş düzeyleri ebeveynin ihmal ve istismara yönelik eğitim alma durumuna göre farklılık göstermekte midir?

21 Ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik biliş düzeyleri ebeveynlerin çocuk istismarının risklerine karşı bilgi sahibi olma durumuna göre farklılık göstermekte midir?

22 Ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik biliş düzeyleri çocuk istismarının risklerine karşı önlem alma durumuna göre farklılık göstermekte midir?

23 Ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik biliş düzeyleri ebeveynlerin çocuk istismarının riskleri ve aldıkları önlemler hakkında eşi ile konuşma durumlarına göre farklılık göstermekte midir?

24 Ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik biliş düzeyleri ebeveynlerin çocuk istismarının riskleri ve aldıkları önlemler hakkında çocuğu ile konuşma durumlarına göre farklılık göstermekte midir?

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Çocukları yaşama hazırlamakta çok önemli bir sorumluluğa sahip olan ebeveynler ne yazık ki çoğu zaman çocukların ihmal ve istismar gibi olumsuz yaşam deneyimlerinde başrolde yer almaktadır (Lane, Merritt, Dubowitz, 2011). Özellikle bu olumsuz yaşam deneyiminin çocukların en güvendiği ortamda ve en güvendiği kişiler tarafından gerçekleşmesi ise olgunun trajik yönünü daha da derinleştirmektedir (Polat, 2017). Bu kapsamda, çocuklarının sağlıklı gelişiminden ve güvenliğinden birinci derece sorumlu ebeveynlerin çocuk istismarına ilişkin farkındalık düzeylerinin belirlenmesi, etkili koruyucu ve önleyici programlarının geliştirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Çocuklarla yakın temas kuran ve onların sosyal, bilişsel ve kültürel çevresini şekillendiren ebeveynler, çocukları istismardan koruma ve önleme noktasında kilit bir rol oynamaktadır. Ancak ebeveynlerin çocuk istismarına yönelik farkındalıklarının yetersizliği, yanlış inanışlara ve ön yargılara sahip olmaları; istismarın tanımlanmasını, ortaya çıkarılmasını ve tedavi edilmesini zorlaştırmaktadır. Çocuk istismarına ilişkin mitler, istismarın olağanlaştırılmasına, mağdurun suçlanmasına ve faillerin korunmasına zemin hazırlayarak koruyucu ve önleyici mekanizmaların işlevselliğini azaltmaktadır. Yapılan araştırmalarda, zamanla toplumsal kabul gören ve meşrulaşan şiddet içerikli tutumların, istismarı sıradanlaştıran algı ve inançlarla birlikte ele alındığında düşük farkındalık düzeyleriyle pozitif yönde ilişkili olduğu görülmüştür (Aktu ve Dilekmen, 2021). Bu çalışma ebeveynlerin çocuk istismarına yönelik farkındalık düzeyleri ile istismara ilişkin bilişlerini birlikte ele alması bakımından alanyazına özgün bir katkı sunmaktadır. Literatürde çoğunlukla ebeveyn farkındalığı ve istismar mitleri ayrı ayrı incelenmiş olup, her iki değişkenin eş zamanlı olarak değerlendirilmesi sınırlı sayıda çalışmada ele alınmıştır.

Bu araştırmada ebeveynlerin çocuk istismarına yönelik farkındalık düzeyleriyle çocuk istismarı mitlerine dair bilişlerinin sosyodemografik değişkenler açısından birlikte değerlendirilmesi, literatürde sınırlı biçimde ele alınan bir boşluğun doldurulmasına hizmet etmektedir. Farkındalık düzeyi ve mitlere yönelik biliş düzeylerinin

sosyodemografik değişkenlere göre nasıl farklılaştığını ortaya koymak, çocuk istismarı araştırmalarına yeni bir analitik çerçeve kazandırmakta ve konunun daha derin incelenmesine katkı sağlamaktadır. Bu doğrultuda, ebeveynlerin istismara yönelik farkındalıkları ile biliş düzeylerinin birlikte incelenmesi, risk altındaki grupların özelliklerinin de daha iyi analiz edilmesine, bu gruplara yönelik oluşturulan koruyucu ve önleyici yaklaşımların kuramsal temellerine önemli katkılar sunmaktadır. Ayrıca, araştırma, çocuk istismarına yönelik farkındalığın yeniden tanımlanmasına ve toplumda yaygın olan mitlerin, yanlış inanış ve algıların anlaşılmasına açılımların geliştirilmesine sağlayarak yeni kuramsal açılımların geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Literatürde Türkiye örnekleminde ebeveynlerin çocuk istismar farkındalığını ve mitlere yönelik biliş düzeyleri üzerine yapılmış kapsamlı araştırmaların azlığı göze çarpmaktadır. Bu araştırma, yerel düzeyde güncel veri sağlayarak ulusal literatüre katlı sağlayacaktır.

Bu araştırmadan elde edilen bulgular; çocuk istismarını önlemeye yönelik ebeveyn eğitimlerinin yapılandırılmasına, kamu politikalarının şekillendirilmesine ve çocuk, aile ve toplum temelli sosyal hizmet müdahale programlarının geliştirilmesine bilimsel bir temel sağlamaktadır. Özellikle ebeveynlerin farkındalıklarının artırılması, yanlış inanış ve mitlerin azaltılması, çocukların sağlıklı, güvenli ve şefkatli bir ortamda büyümesine katkı sağlayacaktır. Bu yönüyle araştırma; çocuk haklarının korunmasına, koruyucu ve önleyici hizmetlerin etkinliğinin artırılmasına ve sosyal hizmet uygulamalarının güçlendirilmesine önemli katkı sağlamaktadır.

2.BÖLÜM
KURAMSAL ÇERÇEVE

Kuramsal çerçeve, sorunun tanımı doğrultusunda on iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde çocukluğun kısa tarihi, tarihsel süreçte çocuğa yaklaşım ele alınmıştır. Ayrıca, toplumsal değişim süreci içinde şiddetin biçim ve algısındaki dönüşümler incelenmiş; modern çocuklukta şiddet olgusu değerlendirilmiştir. İkinci bölümde ise çocuk ihmal ve istismar olgusunun tanımı ve kapsamı hakkında ayrıntılı bilgi sunulmaya çalışılmıştır. İhmal ve istismar türleri açıklanmış; yaygınlık oranlarına ilişkin literatür taraması yapılarak, sorunun genel durumu ve önemi ortaya konmuştur. Üçüncü bölümde ihmal ve istismara neden olan genel risk faktörleri ele alınmış; aile, çevre ve çocuğa bağlı çeşitli durumların çocuk istismarıyla ilişkisi incelenmiştir. Dördüncü bölümde ise çocuk istismarının etiyolojisini ve nedenlerini açıklamaya yönelik farklı disiplinler tarafından geliştirilen kuramsal yaklaşımlar ele alınmıştır. Beşinci ve altıncı bölümde aile içi ilişkiler bağlamında çocuk istismarı ile aile ve toplum tarafından kabul gören mitler ve istismara yönelik biliş durumları değerlendirilmiştir. Dokuzuncu ve onuncu bölümde tez konusu ile ilişkili olarak yurt içinde ve yurt dışında yapılmış benzer çalışmalara yer verilmiştir. On birinci bölümde ise sosyal hizmetin temel alanlarından biri olan çocuk refahı kapsamında çocuk ihmal ve istismarını önlemede sosyal hizmetin rolü ele alınmıştır. Ayrıca gerçekleştirilen mesleki müdahale yöntemleri açıklanmaya çalışılmıştır. Son bölümde ise çocuk istismarına yönelik çalışmalar incelenmiştir.

2.1. ÇOCUKLUĞUN KISA TARİHİ VE TARİHSEL SÜREÇTE ÇOCUĞA YAKLAŞIM

Çocuk istismarı olgusunu ele almadan önce çocukluk kavramının; toplumların çocuğa yönelik yaklaşım biçimlerinin ve çocuğun zaman içinde değişen konumunun incelenmesi, istismar ve çocuğa yönelik şiddetin nedenlerinin anlaşılması açısından önem taşımaktadır. Çocuk ve çocukluk kavramları, toplumların ve ailenin sürekliliği boyunca varlığını korumuş ancak çocuk olgusuna yüklenen anlam, birçok toplumda tarihsel süreçle birlikte değişikliğe uğramıştır (Onur, 2005).

Çocukla ilgili bilimler arasında en yeni disiplinlerden biri çocukluk/çocukluğun tarihidir. 20. yüzyılın ikinci yarısına kadar çocuklarla bilimsel düzeyde sınırlı biçimde ilgilenilmiş;

çocukluk kavramı ise özellikle 1950'li yıllardan sonra keşfedilerek ele alınmaya başlanmıştır (Sayıl ve Selçuk, 2017). Yerleşik hayata geçişin başladığı ilk çağlarda çocuk bir birey olarak değil; anne ve babasının yaşamını kolaylaştıran, hizmet eden bir nesne olarak algılanmıştır. Erkek çocuklar, ailenin sürekliliğinin sağlanmasında ve ataerkil düzen çerçevesinde her anlamda üstün görülmüştür. Örneğin; dönemin en katı otoritesi olarak bilinen Hammurabi Kanunlarına göre baba, ailenin birincil bireyi olarak kabul edilmiştir. Bu yasalara göre; çocuk babasına karşı saygısız davrandığında baba tarafından ağır cezalar uygulanmıştır. Suça göre parmağını, gözünü veya dilini kaybetmiştir. Ayrıca baba borç ve ödemeler için çocuğunu teminat olarak göstermiş ve hatta çocuğunu köle gibi başkalarına satmıştır(Lambert, 2008). Tüm bu uygulamalar, çocuğun duygusal ve fiziksel istismara uğradığının bilinmediği, çocuğun dışlandığı ve bir meta olarak görüldüğü bir döneme işaret etmektedir. Babanın çocuk üzerindeki sonsuz otoritesi çoğu zaman kötüye kullanılmış ve çocuklar ikinci sınıf vatandaş olarak yaşam mücadelesi vermişlerdir. Erkek çocukları kız çocuklara nazaran her konuda daha şanslı sayılmıştır. Özellikle Yunan ve Roma uygarlıklarında ailelerin toplumsal statü açısından bir güç imgesi olarak kabul ettiği erkek çocuğunun yaşama şansı, kız çocuğuna göre daha fazla olmuştur. Çocukları sadece toplumun bekası, istikbali ve konumu için yaşatma gayesi güden toplumlar, çocukları bir yetişkin olarak değerlendirerek çocukları ve çocukluğu önemsememiş ve değer vermemiştir.

Orta Çağ'da ise aile kurumu, kölelik ideolojisine dayalı olarak bir babanın kölelerinden ve çocuklarından oluşan bir topluluğu ifade etmektedir (Uğur, 2018). Birçok batı dilinde aile anlamına gelen *familia, famille* ya da *family* kelimesi "köle" anlamına gelen *famulus* sözcüğünden türetilmiştir. Familya bir babanın köleleri ve çocuklarından oluşan bir topluluğu ifade etmektedir (Yörükoğlu, 2007). Köleliğin meşru kabul edildiği ve babaların çocukları üzerinde sınırsız egemenlik kurabildiği Orta Çağ'da, insana verilen değerin oldukça düşük olduğu görülmektedir. Bu dönemde çocuğa yönelik algı da farklılaşmamış; çocukluk bağımsız bir gelişim dönemi olarak ele alınmamıştır. Çocuklar genellikle beş ile yedi yaşları arasında yetişkinliğe geçiş yapmıştır. Çocuklar yetişkin birey gibi algılanmış, onların giysilerini giymiş, yiyeceklerini paylaşmış hatta oyunlarına katılmışlardır. Çocukların yetişkinler gibi davranmaları beklenmiş; ihtiyaçları da yetişkinlere uygun biçimde karşılanmıştır (Öztürk, 2017). Çocuklar hem topluma katkı sunmayan hem de ekonomik bir işleve sahip olmayan bireyler olarak değerlendirilmiştir.

Bu dönemde çocuk bakımı da önemsiz bir sorumluluk olarak değerlendirilmiştir. Özellikle aristokrat bir kadının çocuk bakımıyla ilgilenmesinin uygun görülmemesi nedeniyle çocukların genellikle hizmetçiler tarafından büyütüldüğü bilinmektedir. Sevgi nesnesinin çocuklardan uzak tutulduğu bu dönemde, çocuklar sıklıkla şiddete maruz kalmış ve özerklik duygularını bastırmak ve onları itaate alıştırmak amacıyla kırbaçlanmaları sıradan bir uygulama olarak görülmüştür (Poster, 1989 ; akt. Öztürk, 2017). Orta Çağ'da çocuklar, yetişkinlerin birer minyatürü olarak algılanmış; çocuğa yönelik kayıtsızlık ve duygusal ilgisizlik yaygın bir biçimde görülmüştür. Bu nedenle söz konusu dönemde çocukluk kavramı henüz gelişmemiştir (Sayıl ve Selçuk, 2017). Ekonomik olarak yetersiz olmaları ve üreyememeleri (Boyden ve Levison, 2000) ise, Orta Çağ'da çocuğa verilen değerin oluşmasının ardındaki temel dinamikler olmuştur.

Orta Çağ sonrası değişen sosyal, kültürel ve ekonomik düzen; çocukluk anlayışında dönüşüme neden olmuş ve çocukluk, 16. yüzyıldan itibaren keşfedilmeye başlanmıştır. Çocukların daha hassas bireyler oldukları ve gelişimlerinin çocukluğa özgü koşullarda desteklenmesi gerektiği düşüncesi bu dönemde yaygınlık kazanmıştır. Çocukluk kavramını ortaya atan, çocukların yaşam döngüsü içinde salt biyolojik bir varlık olarak algılanmalarının ötesine geçen, çocukların toplumsal, kültürel ve sosyal değerler çerçevesinde yetişkinlerden farklı olarak ayrı bir birey olarak ele alınmaları gerektiğini savunan düşünceler bu dönemde artmıştır. Bu düşünceyi temellendiren Philipse Aries'in ve 17. yüzyıl sonunda John Locke'un görüşleri, çocuğun bir günah nesnesi olarak içinde kötülüğü ve şeytanı beslediği bağnaz yaklaşımlara karşı bir tez oluşturmuştur. Böylelikle çocuğun içinde var olduğu düşünülen kötülüğün eğitimle yok edileceği yönünde bir anlayış oluşarak çocukluk kavramına yönelik negatif bakış zayıflamış ve modern çocukluk anlayışının oluşum süreci başlamıştır (Çiçek, 2012). Ortaya çıkan modern anlayış; çocuğun masumiyetini, kolay incinebilirliğini, korunmaya gereksinimini, sevgi ve ilgiye ihtiyaç duyduğunu kabul etmiş; çocuğu suistimal eden, onu her türlü haktan yoksun bırakan, ebeveynden uzaklaştıran, onu nesneleştiren ve birey olarak kabul etmeyen zihniyete karşı durmuştur. Aynı dönemde ailedeki ve okuldaki dönüşümler, çocukların modernleşme sürecine katılımını sağlamış ve 18. yüzyıl ortalarında ortaya çıkan "iyi annelik" kavramı (Badinter, 1981), çocuk yetiştirme anlayışını da dönüştürmüştür. Bu süreçte gelişen bilimsel ve teknolojik ilerlemeler, aile ve okul gibi temel kurumlardaki rollerin yeniden tanımlanmasına yol açarken, çocukların toplumsal

alandan yavaş yavaş çekilmeleri ve özellikle eğitim hayatına dahil olmaları, çocukluk kavramının dönüşmesinde belirleyici rol oynamıştır. Özellikle okula başlama ve kurumsal eğitimin yaygınlaşması, çocukların aile dışındaki otoritelerle karşılaşmasını sağlamış, bu da çocukluğun evrensel ve modern bir kategori olarak ele alınmasına katkıda bulunmuştur (Gürdal, 2013). Bu çerçevede çocuklar; bilişsel, sosyal, fizyolojik ve psikolojik gereksinimleri açısından yetişkinlerden farklı bir grup olarak değerlendirilmişlerdir. Bu dönemde çocuk bakım standartları da gelişmiş ve çocuğun bakım ve sorumluluğun yalnızca ailede olmadığı bu sorumluluğun toplumla paylaşılması gerekliliği ileri sürülmüştür (Erkut , Balcı ve Yıldız, 2017).

Türkiye'de çocukluğun modernleşmesi süreci incelendiğinde, Sayıl ve Selçuk (2017), Türkiye'de çocukluğun modernleşmesinin ve çocuğun ekonomik değerinden duygusal değerine geçiş sürecinin, sosyokültürel ve ekonomik dinamiklere bağlı olarak Batı'ya kıyasla oldukça yavaş seyrettiğini ifade etmektedir. Batı'da modern çocukluk anlayışının temelleri 16. yüzyılda atılmışken, Osmanlı'da bu sürecin ancak 19. yüzyılda başladığı ve bu gecikmenin temel nedenlerinden biri olarak ise; Türkiye de çocukluğun modernleşmesini destekleyecek entelektüel bir zemin ya da bu anlayışı savunan bireylerin eksikliği gösterilmektedir. Çocuğun yetişkinden farklı, kendine özgü bir birey olduğu düşüncesinin toplumda yeterince yer bulmaması bu süreci geciktirmiştir. Tanpınar'ın (1996) "kendi başına bir âlem" olarak tanımladığı çocukluk anlayışının, Türkiye de daha çok edebiyatçılar aracılığıyla gündeme geldiği, ancak bu anlayışı destekleyecek halk psikolojisinin henüz oluşmadığı belirtilmektedir. Tarihsel olarak bakıldığında, Türkiye' de günlük yaşamın dini kurallar çerçevesinde düzenlenmesi ve geleneklerin toplum üzerindeki güçlü etkisi, toplumsal değişime karşı direnç oluşturmaktadır (Sayıl ve Selçuk, 2017). Bu durum, çocukluk kavramının modern anlamda dönüşümünü hem geciktirmiş hem de sınırlı bir çerçevede şekillendirmiştir.

Bugün gelinen noktada çocuklar, aile ve toplum düzeyinde birçok olumlu gelişmeden yararlanıyor olsa da hala dünyanın pek çok yerinde onlara yönelik geleneksel bakış açısı ve çocukluk algısı, gelişimlerini olumsuz etkilemeye devam etmektedir. Özellikle ebeveynlerin çocuklulukla ilgili algılarından kaynaklanan yanlış tutumları, çocukların çeşitli biçimlerde ihmal ve istismara uğramasına zemin hazırlayabilmektedir.

Tarihsel süreçte çocukluk kavramı, toplumların değer yargılarına, kültürel kodlarına bağlı olarak şekillenmiş; başlangıçta bir geçiş evresi olarak görülen çocukluk, zamanla bağımsız ve özel ihtiyaçlara sahip bir gelişim dönemi olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Modern çocukluk anlayışının gelişmesiyle birlikte çocuklar, yalnızca ebeveynlerin bir uzantısı değil korunması ve desteklenmesi gereken bireyler olarak kabul görmeye başlamıştır. Ancak bu dönüşüm ve değişimler toplumlarda farklı hızla ve farklı derinlikte gerçekleşmiştir. Özellikle Türkiye gibi geleneksel yapının güçlü ve kültürel normlara bağlılık düzeyinin yüksek olduğu toplumlarda çocukluğun bireyselleşme düşüncesi geç kabul görmüştür. Çocuğa yönelik algı ve yaklaşımlar büyük oranda dini, kültürel ve ailevi normlar doğrultusunda şekillenmiştir. Bu tarihsel arka plan, ebeveynlerin çocuklara yönelik bakış açısını, gelişimsel ihtiyaçlarına yönelik bilgi düzeylerini ve istismara yönelik farkındalıklarını da etkilemiştir. Ebeveynlerin çocuk istismarına yönelik farkındalıkları ile bu farkındalığı şekillendiren bilişsel düşünceler, büyük ölçüde çocukluk kavramının içselleştirilme biçimiyle ilişkilidir. Başka bir deyişle, ebeveynlerin çocuğu nasıl gördükleri- bir birey olarak mı, yoksa edilgen bir varlık olarak mı- çocuk istismarına dair mitlere inanç düzeylerini ve olası risk durumlarını fark edebilme becerilerini de belirlemektedir. Bu nedenle, çocukluğun tarihsel gelişiminin ve çocuğa yönelik yaklaşımların anlaşılması, ebeveynlerin istismar farkındalığını artırmaya yönelik eğitsel müdahalelerin teorik temelini oluşturmaktadır.

2.2.TOPLUMSAL KAVRAM OLARAK ÇOCUK İSTİSMARI TANIM VE KAPSAMI

Bilimsel literatürde sıkça yer bulan çocuk istismarı; sağlık, hukuk ve psikoloji gibi alanlarda gelişimsel ve psikososyal açılardan ele alınması gereken, çok boyutlu neden ve sonuçları olan karmaşık bir sorundur (Topbaş, 2004). Bununla birlikte, çocuk istismarına ilişkin algılar, tanımlar ve türler ile coğrafi bölge ve toplumsal yapının çocuğa yönelik yaklaşımı, toplumlar ve kültürler arasında farklılık göstermektedir (Polat, 2017) Bu çeşitlilik, çocuk istismarının tanımlanma biçimlerini, istismar türlerinin sınıflandırılmasını ve çocukla ilgili müdahale modellerini doğrudan etkilemektedir.

Bu bağlamda, çocuk istismarının tıp literatüründeki ilk tanımı 1860 yılında Tardieu tarafından yapılmıştır. Tardieu, fiziksel şiddet sonucu yaşamını yitiren 32 çocukla ilgili yaptığı araştırmayla çocuk istismarını sistematik biçimde inceleyen ilk bilim

insanlarından biri olmuştur. Ancak bu tanımlamadan önce, Hugo ve Dickens gibi yazarların edebi eserlerinde çocuk istismarına farklı biçimlerde değinildiği görülmektedir (Tercier; 1998, Acad, 1997; akt. Kara, Biçer ve Gökalp, 2004).

Konuya ilişkin bilimsel farkındalık ise 1962'de Prof. C. Henry Kempe'nin "Dövülmüş/Hırpalanmış Çocuk Sendromu" başlıklı makalesinin yayımlanmasıyla oluşmuştur. Bu yayın basın ve ilgili meslek gruplarının dikkatini çocuk istismarına çekmiş; böylece "Hırpalanmış/dövülmüş çocuk (battered child)" kavramı yerini, "çocuk istismarı" kavramına bırakmıştır.

1972 yılına gelindiğinde ise; çocuk istismarı ve ihmali tanımı biraz daha geliştirilmiştir. Helfer ve Kempe, ebeveynlerin veya çocuğun bakımından sorumlu kişilerin yerine getirmesi gereken sorumlulukları yerine getirmemesi ya da ihmalkâr davranışları ve eylemsizlikleri sonucunda çocukların kasıtlı olarak zarar görmesini "çocuk istismarı" olarak tanımlamıştır (Polat, 2017).

Korbin (1987) ise çocuk istismarı kavramına kültürel boyutu da dahil etmiş; anne ve babalar ile çocuğun bakımından sorumlu olan kişilerin, çocuk yetiştirme ile ilgili kültürel normlara aykırı davranış veya ihmalleri sonucunda çocuğun kasıtlı olarak zarar görmesini çocuk istismarı kapsamında değerlendirmiştir. Bu yaklaşımda, çocuklara yönelik eylem ve ihmallerin istismar olarak tanımlanmasının toplumların çocuk yetiştirme anlayışları ve kültürel farklılıklarına göre değişebileceği vurgulanmaktadır. 1980 yılında Garbarino ve Gilliam, istismar ve ihmal tanımını daha da genişleterek şu şekilde ifade etmişlerdir: "Ana-baba veya çocuktan sorumlu kişiler tarafından, toplumsal ve kültürel değerler ile yetkili kişilerin görüşlerinin birleşimi sonucunda çocuğun sağlık ve güvenliği açısından uygunsuz olduğuna kanaat getirilen tüm eylemler" (Garbarino ve Gilliam, 1984; akt. Polat, 2017).

Türkiye literatüründe çocuk istismarı ve ihmaliyle ilgili mevcut tanımlara bakıldığında ise Taner ve Gökler (2004) çocuk istismarı ve ihmalini; ana baba ya da çocuğun bakımından sorumlu bir erişkin tarafından çocuğa yönelik gerçekleştirilen, uygunsuz ya da zarar verici, çocuğun gelişimini engelleyen veya kısıtlayan eylem ve eylemsizlikler olarak tanımlamıştır. Bir diğer tanımda ise çocuk istismarı ve ihmali, anne ve babaları gibi güven ve güç ilişkisi içinde oldukları kişiler ya da yabancılar tarafından, fiziksel ve

psikolojik sağlıklarına zarar veren ve aynı zamanda psikososyal gelişimlerini de engelleyen davranış ve eylemler olarak ifade edilmiştir (Şahin, 2006). Kültürlerarası istismar ve ihmal tanımlara bakıldığında pek çok farklı tanımın olduğu görülmekte, bu da istismarın farklı toplumlarda farklı biçimlerde algılanmasına ve hangi davranışın istismar kapsamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceği konusunda belirsizlik oluşturmaktadır.

Uluslararası alanda çok sayıda tanımın bulanmasının yarattığı sorunları gidermek ve ortak bir tanım oluşturmak amacıyla Dünya Sağlık Örgütü (WHO, 1999) çocuk istismarını; çocuğun sağlığını, fiziksel ve psikososyal gelişimini engelleyen bir yetişkin, toplum veya ülke tarafından bilinçli veya bilinçsiz olarak gerçekleştirilen davranışlar şeklinde tanımlamıştır. Bu tanım aynı zamanda bazı yetişkinlerin istismar olarak görmediği davranışları da kapsamaktadır. Davranışın mutlaka çocuk tarafından fark edilmiş olması ya da yetişkin tarafından bilinçli bir şekilde gerçekleştirilmiş olması şart değildir (Polat, 2017). Tanımlardan anlaşılacağı üzere, istismar farklı toplumlarda farklı biçimlerde algılanmakta, yorumlanmakta ve değerlendirilmektedir; bu durum, toplumların çocuk istismarına ilişkin yaklaşımlarının kendilerine özgü olduğunu göstermektedir.

Çocuk istismarı ve ihmali, 0-18 yaş grubundaki çocuklara; anne -babası, bakıcısı, bakım ve gözetimini sağlayan yetişkinler ya kimi durumlarda yaşıtları tarafından, çocuğun büyüme ve gelişimini engelleyen her türlü kasıtlı davranış ya da ihmal sonucu gerçekleştirilen eylem veya eylemsizlikler olarak tanımlanmaktadır. Çocukların sağlıklı gelişimini engelleyen ve çocuğa yönelik her türlü şiddet çocuk istismarı kapsamında değerlendirilmekte; fiziksel, duygusal, cinsel ve çocuk ihmali olarak 4 başlık altında ele alınmaktadır (Polat, 2017; Güner, Güner, Şahan, 2010). “Child Abuse and Neglect, Çocuğun Örselenmesi ve Çocuğun İhmali" olarak tanımlanan bu kavram için farklı nitelendirilmeler yapılmakta; çocukların istismarı ve ihmali, çocukların fiziksel olarak örselenmesi ve kötü muameleye maruz kalmaları gibi tanımlamalarla da ifade edilmektedir (Bilir, Arı, Dönmez, Atik, San, 1991). Bu kelimler, çocuklara yönelik zarar verici tutumların farklı yönlerini tanımlamak amacıyla kullanılmakta ve literatürde çocuk istismarı kavramının çeşitli biçimlerde ele alındığını göstermektedir.

2.3. ÇOCUK İSTİSMARININ TÜRLERİ VE YAYGINLIĞI

2.3.1.Fiziksel İstismar ve Yaygınlığı

Fiziksel istismar, bilinçli bir şekilde gerçekleştirilen ve çocukta fiziksel bir zarara, yaralanmaya ya da ölüme neden olabilen tüm erişkin eylem ve davranışlarını kapsamaktadır (Kozcu, 1991). Bu nedenle fiziksel istismar, istismar türleri içerisinde gerek vücutta bıraktığı izler gerekse şiddetin somut bir biçimde gözlemlenebilmesi nedeniyle, nesnel sonuçları açısından belirlenmesi ve tespiti en kolay olan istismar türlerindendir (Polat 2017; Kulaksızoğlu, 2001; Tercan, 1995). Fiziksel istismar, genellikle ebeveynler ya da koruyucu bakım sağlayanlar tarafından fiziki anlamda istismara uğramış küçük çocuklar için özel bir klinik durumunu tanımlamak için de kullanılan bir terimdir. Bu durum; ortopedistler, çocuk doktorları ve radyologlar gibi sağlık alanında çalışan profesyoneller tarafından "tanımlanmamış travma" olarak adlandırılmaktadır. Çocuklukta görülen sakatlık ve ölümlerin önemli nedenlerinden biri olarak fiziksel istismar gösterilmektedir (Kempe, Denver, Silverman, Steele, 1985). Fiziksel istismar sonucu vücutta en sık karşılaşılan hasarlar arasında çürükler, morarmalar, kırıklar ve çıkıklar yer almaktadır. Yapılan bir araştırmaya göre, çocukların istismar sonucu maruz kaldıkları fiziksel hasarların %68'inin kızarma ve morarma, %23'ünün kanama ve %9'unun da kırık, çıkık ve bayılma şeklinde gerçekleştiği belirlenmiştir (Zeytinoğlu ve Kozcu, 1989, Tercan, 1995).

Fiziksel istismar vakalarının tespitinde aşağıdaki durumlardan biri ya da birkaçı görülebilir;

- Yanmalar, kırık ve çıkıklar, kesiler, şişlikler, koparılmış saç, sigara yanıkları, ısırılma izleri,
- Yaralara müdahale edilmemesi veya geç müdahale edilmesi,
- Yaralanma şeklinin mantıklı bir biçimde açıklanamaması,
- Nedeni belirlenemeyen ölümler (Bilir vd., 1991).

Uygulanan şiddetin vücuttaki izleri; sıyrıklar, ezilmeler, morluklar, kırıklar, çatlaklar ve iç organ hasarlarına kadar izlenebilmektedir. Fiziksel istismarın teşhisinde, bu alandaki temel kriterlerden biri lezyonların varlığının saptanmasıdır. Ancak bu lezyonlarla birlikte, doktorun veya ilgili meslek elemanlarının mağdur çocuktan aldıkları olayın öyküsü de

fiziksel istismarın teşhisinde önemli bir rol oynamaktadır. İstismarın kesin ve net bir şekilde ortaya koyulmasında anlatılan öykünün (anamnezi) lezyonlarla uyumlu olup olmaması; olayın bir kaza mı, yaralanma mı yoksa istismar sonucu mu olduğunun belirlenmesi açısından oldukça önemlidir. Ayrıca fiziksek istismar vakalarında elde edilen fiziki bulguların kimi zaman yetersiz kalması durumunda çocuktan veya yakın çevresinden alınan öykü, yaşanan istismarın aydınlatılmasında önemli ipuçları sunmaktadır (Polat, 2017).

Aral (1997) tarafından yapılan bir çalışmada, çocukların %65,72.'sinin anne ya da babası tarafından fiziksel şiddete maruz kaldığı tespit edilmiştir. Güler, Uzun, Boztaş ve Aydoğan (2002) tarafından yürütülen bir araştırmada ise annelerin %53,8'inin çocuklarına tokat atarak, %23, 1'inin ise dövme ya da çimdikleme yoluyla fiziksel istismarda bulunduğu belirlenmiştir. Annelerin yaşı, eğitim düzeyi ve çalışma durumları ile çocuklarına fiziksel ceza verme davranışları arasında anlamlı ilişkiler bulunmuş; çalışmayan annelerin çalışan annelere göre çocuklarına daha fazla fiziksel ceza uyguladığı tespit edilmiştir (Bilir vd., 1991). Ebeveynler ve bakıcılar, genellikle fiziksel istismarın failleri olabileceği gerçeğini kabul etmekte isteksiz davransalar da (Lane vd., 2011), ebeveynlerin büyük çoğunluğunun istismar açısından potansiyel risk grubunda yer aldığı belirtilmektedir. Sarı'nın (2010) yaptığı araştırmada ise erkeklerin istismar potansiyelinin kadınlara kıyasla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Türkiye Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırmasına göre (2010), çocukların son bir yılda fiziksel istismara maruz kalma oranı %45 olarak tespit edilmiştir. Sofuoğlu ve diğerleri (2014) tarafından yürütülen, çocukların olumsuz çocukluk çağı deneyimlerine ilişkin çalışmada ise çocukların %58, 1'nin fiziksel istismara, %42,4 'ünün ise ihmale maruz kaldığı belirlenmiştir. Çocuk ihmal ve istismarı konusundaki Türkiye'de yapılan araştırmalar, 1980'li yıllarda başlamış olsa da bu alanda halen yeterli sayıda bilimsel yayın bulunmamaktadır. Fiziksel istismar türü üzerine yapılan sınırlı sayıdaki çalışmalar (Beyazıt ve Ayhan, 2015) dikkate alındığında, gerçek verileri ve oranları tam olarak ortaya koymak güçtür. Ancak Türkiye'de yapılan araştırmalarda çocukların fiziksel ihmale maruz kalma oranları farklı çalışmalarda %13,9 ile %87 arasında değişmektedir (Güner vd., 2010).

Fiziksel istismara maruz kalan çocukların büyük bir kısmının bebeklik ve okul öncesi dönemde bulunduğu ve çocukların yaklaşık üçte ikisinin üç yaşından küçük olduğu tespit edilmiştir (Bilir vd., 1991). Yaşanan istismar, çocukların fiziksel, sosyal, psikolojik gelişimini olumsuz etkilerken; Hoffman-Plotkin ve Twenyman (1984), fiziksel istismara uğrayan okul öncesi çocukların, ihmal ve istismara maruz kalmamış yaşıtlarına göre şiddet uygulamaya daha eğilimli olduklarını ve öğretmenlerinden daha fazla disiplin cezası aldıklarını ortaya koymuştur (Hoffman ve Twentyman, 1984; akt. Sarı, 2010). Özellikle yaş itibari ile öğrenme stillerinde görsel öğrenmenin baskın olduğu okul öncesi çocukların (Güneş ve Erkan, 2017), küçük yaşta maruz kaldıkları şiddeti kodlayarak öğrendikleri, bu nedenle ileri yaşlarda sorunları çözme stratejilerinden biri olarak şiddeti kullanma ve çevrelerine uygulama olasılıklarının yüksek olduğu ifade edilmektedir.

Yapılan araştırmalar, fiziksel istismara maruz kalmış çocukların çaresizlik, içe kapanıklık ve özgüven eksikliği gibi sorunlar yaşayabileceklerini, bunun yanı sıra, istismara uğrayan çocuklarda yeme bozuklukları, okuldan kaçma, zararlı alışkanlıklar (sigara, alkol, uyuşturucu vb.), riskli çevrelerde bulunma, öfke kontrol sorunları, intihar girişimleri ve kendine zarar verme davranışlarının daha yaygın olduğunu göstermektedir (Zoroğlu, 2001). Ayrıca fiziksel istismara uğrayan çocuklarda yüksek kaygı düzeyi ve zayıf sosyal ilişkiler gözlemlenmekte; şiddeti sorun çözme yöntemi olarak benimseme eğilimi gelişmekte ve ilerleyen dönemlerde potansiyel olarak kendi çocuklarına ya da bir başkasına şiddet uygulama riski de artmaktadır. Akdoğan'ın (2005) yaptığı çalışmada, istismara maruz kalan çocukların ileride potansiyel bir istismarcı olma olasılıklarının yüksek olduğuna dikkat çekerek, bu olası sonuca işaret edilmiştir.

ABD'de gerçekleştirilen ve çocuk istismarının gelecekte suç işleme potansiyeli ile ilişkisini ortaya koymayı amaçlayan bir çalışmada ise, istismara maruz bırakılan çocukların, maruz kalmayanlara kıyasla şiddeti iki kat daha fazla suça yöneldikleri; ayrıca erkek çocuklarının kız çocuklarına oranla daha yüksek risk altında oldukları belirlenmiştir (Currie ve Tekin, 2007).

2.3.2.Duygusal istismar ve Yaygınlığı

Günlük yaşamda en sık karşılaşılan istismar türlerinden biri olan duygusal istismar, çocuğun yaşadığı psikolojik ve duygusal zararlar temelinde tanımlanmaktadır. Dünya Sağlık Örgütüne (1999) göre duygusal istismar; anne baba veya çocuğun bakımından

sorumlu kişiler tarafından gerçekleştirilen ve çocuğun psikososyal gelişimini destekleyici çevre koşullarının sağlanmasında ciddi eksikliklerin bulunduğu durumlardır. Bu durum, çocukta davranışsal, psikolojik, bilişsel, duygusal ve ruhsal bozuklukların görülme olasılığını da artırmaktadır. Çocuğun hareketlerine engel olmak, onu kısıtlamak, suçlamak, korkutmak, hor görmek, gözdağı vermek gibi reddedici, onur kırıcıya da düşmanca terbiye yöntemleri, duygusal istismar kapsamında değerlendirilmektedir (DSÖ, 1999). Garbarino ve Gilliam (1984) duygusal istismarı: Çocuğun bakım ve eğitiminden sorumlu kişilerin, toplumsal normlar ve yetkin kişilerin bilimsel görüşlerine göre çocuğa zarar veren eylem ve davranışlarda bulunmaları ya da yerine getirmeleri gereken görevleri ihmal ederek çocuğa zarar vermeleri olarak tanımlamıştır. Yetişkinin davranış ve eylemleri sonucunda çocuğun fiziksel ve psikososyal gelişiminde herhangi bir gerileme veya duraklama gözlemlenmesi durumunda, bu davranışlar duygusal istismara yol açan eylemler olarak kabul edilmektedir. Bu davranış ve eylemler; bireylerin yaşı, sosyal konumu ve statüsü fark etmeksizin, çocuk üzerinde güç ve yetki sahibi olan kişiler tarafından gerçekleştirildiğinde duygusal istismar olarak değerlendirilmektedir. Bu tür davranışlar, çocuğun; bilişsel, duygusal, fiziksel işlevlerine ve psikososyal gelişimine zarar vererek olumsuz etkiler yaratma ve hasar bırakma bakımından yüksek oranda bir olasılığa sahiptir. Polat (2017), çocukta meydana gelen bu tür hasarların oluşumunu iki temel nedene dayandırmaktadır:

1. Bakım ve gözetiminden sorumlu kişiler tarafından rahatsız edici davranışlara ve eylemlere maruz kalmaları,
2. İhtiyacı olan ilgi, sevgi, şefkat ve bakımından mahrum bırakılmaları.

Kısacası, çocuğa bakım veren kişiler tarafından gerçekleştirilen her türlü kötü muamele duygusal istismar kapsamında değerlendirilmektedir. Çocuğun gelişimine uygun olmayan isteklerde bulunmak, terslemek, tehdit etmek, yetenekleri ve hayalleriyle alay etmek, sosyal ilişkilerden izole etmek, çocuğu kültürel ve ahlaki normlara aykırı biçimde yetiştirmek, suça yönlendirmek, yalnız bırakmak ya da istismarcının çıkarları doğrultusunda hareket etmeye zorlamak için kullanmak, aşırı koruyucu davranmak gibi davranışlar duygusal istismar örneklerindendir (Öztürk, 2007). Duygusal İstismarın, toplumsal normlara karşı çıkma eğilimiyle birlikte özellikle toplumdan kopuk ailelerde daha yoğun ve sık görüldüğü belirtilmektedir (Polat, 2017).

Duygusal istismara neden olan başlıca ebeveyn davranışları, Erkman (1991) tarafından aşağıdaki şekilde tanımlanmıştır:

a) Çocuğu reddetmek, kabul etmemek

b) Aşağılamak

c) Tek başına bırakmak, yanıltmak, ayırmak

d) Korkutmak, yıldırmak, tehdit etmek,

e) Suça Yöneltmek,

f) Duygusal ihtiyaçlarını karşılamamak,

g) Aşırı koruyuculuk göstermek,

h) Ayrımcılık yapmak ve çocukları birbirleriyle karşılaştırmak,

i) Kendi çıkarı için çocuğu kullanmak ve yaşına uygun olmayan sorumluluk vermek.

Duygusal istismarı oluşturan ebeveyn davranışlarının temelinde, toplumların kültürel ve sosyal yapısı önemli rol oynamaktadır. Birçok toplumda ve ailede, çocuğa yöneltilen bu tür davranış kalıpları sonucunda, çocukların sağlıklı, dengeli ve sağlam bir kişilik yapısına sahip olmaları engellenmektedir.

Duygusal istismarı diğer istismar türlerinden ayıran iki temel özelliği bulunmaktadır. Bunlar; fiziksel ve cinsel istismar vakalarında olduğu gibi çoğu zaman somut bulguların yokluğu ve sürekli tekrar eden psikolojik zarardır. Cinsel ya da fiziksel istismara maruz kalmış bir çocuğun, büyük olasılıkla duygusal istismara da maruz kaldığı belirtilmektedir (Polat, 2017). Claussen ve Critten (1991) gerçekleştirdikleri çalışmada, fiziksel istismar ve ihmale maruz kalan çocukların yer aldığı vakaların %75 ile %90'ında duygusal istismarın da mevcut olduğu tespit edilmiştir. İstismara uğramış çocuklarla ilgili yapılan araştırmalarda, uzun vadede çocuklar üzerinde en fazla olumsuz etki bırakan ve en çok zarar veren istismar türlerinin duygusal ve cinsel istismar olduğu ortaya konmuştur. Duygusal istismara maruz kalan çocukların, özellikle ergenlik dönemlerinde depresyon, benlik algısında bozulma, şiddet eğilimi, suç işleme ve sosyal ilişkilerinde sorunlar yaşama gibi olumsuzluklar yaşadıkları; bu etkilerin, fiziksel istismara maruz kalan çocuklara kıyasla daha belirgin olduğu ifade edilmektedir (Adalı, 2007). Bu durumlara ek olarak, duygusal istismarın çocukların fiziksel, sosyal ve zihinsel gelişimlerini

engellediğini ortaya koyan birçok çalışma bulunmaktadır. Bu konuda yapılan en kapsamlı çalışmalardan biri olan Minnesota Anne-Çocuk Etkileşim Projesi'nde, Egeland, Sroufe, Ericson (1983), fiziksel, cinsel ve duygusal istismara maruz kalan çocukları 13 yaşına kadar izleyerek, duygusal istismara maruz kalan çocuklarda dramatik düzeyde olumsuz etkiler tespit etmişlerdir (Egeland vd., 1983). Bu çalışmada, yaşamının ilk iki yılında istismara maruz kalan çocukların, iki yasından sonra istismara uğrayanlara kıyasla çok daha olumsuz psikososyal sonuçlar yaşadıkları saptanmıştır (Ericson, 2002). Bu sonuçlar ilerleyen dönemlerde istismarı uygulayan kişi olma riskini de artırdığını göstermektedir. Duygusal istismara maruz kalan bireylerin, ileriki yaşlarda anne veya baba olduklarında, kendi çocuklarıyla olan ilişkilerinde daha zayıf ve uygun olmayan ebeveynlik davranışları sergiledikleri gözlemlenmiştir. İlgisizlik sonucu oluşan bu tutumlar, çocukların çevreden gelebilecek istismar riskine açık hale gelmelerine neden olurken; istismara maruz kalmış bireylerin eşleri ve çocuklarıyla olan ilişkileri açısından da tehdit oluşturabilir ve bu durum kuşaklar arasında süregelen kısır bir döngü halini alabilir (Dinleyici ve Dağlı, 2016).

Duygusal istismarın ortaya çıkarılması, tanımlanması ve hukuki sürecin başlatılması oldukça zordur. Çünkü duygusal istismar; tek başına gerçekleşebileceği gibi çoğunlukla başka bir ihmal veya istismar türünün parçası olarak karşımıza çıkabilir. Ayrıca diğer istismar türlerine kıyasla daha az görünür olması ve çocuğun maruz kaldığı duygusal istismarın zamanla unutulması nedeniyle çoğu zaman fark edilmez. Çocuğun birincil bakım ve gözetiminden sorumlu kişiler tarafından gerçekleştirilen, çoğu zaman disiplin amacı taşıyan bu davranışlar duygusal istismar/ihmal olarak algılanmayabilir veya göz ardı edilebilir. Duygusal istismar sıklığını belirlemede karşılaşılan bir başka güçlük ise; araştırma ve tanımlamaların çocuğunun bakımından sorumlu kişi ile ilişkili bireylerle yürütülmemiş olmasıdır (Dinleyici, Dağlı, 2016).

Güler vd. (2002) tarafından 143 anne ile gerçekleştirilen bir çalışmada, annelerin %93'ünün çocuklarına duygusal istismar uyguladıkları belirlenmiştir. Anneleri tarafından uygulanan bu davranışlar arasında; çocuklarını sevdiklerini belli etmeme (%88, 1) çocuklarına bağırma ve azarlama (%77,6), evde yalnız bırakma (%35,7) gibi tutumlar yer almaktadır. Sofuoğlu, Oral, Aydın, Cankardeş, Kandemirci, Koç ve

Halıcıoğlu (2014) tarafından yapılan bir diğer çalışmada ise, çocukların olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin sıklığı %70,4 olarak tespit edilmiştir.

Çocukların en güvendikleri ortamda, en çok sevdiği kişiler tarafından ihmal ve istismara maruz kalmaları, aile ortamını bu tür durumlar için en riskli alanlardan biri haline getirmektedir. Çocuğun bakımından birinci dereceden sorumlu anne ve babalar, bilinçli ya da bilinçsiz biçimde, farkında olmadan veya bilerek, sözlü veya sözsüz yollarla çocuklarına zarar verebilmektedir. Çocuklarını yetiştirirken ya da problemleri çözerken, sıklıkla ihmal ve istismar niteliği taşıyan davranışlar sergiledikleri bilinmektedir. Toplumumuzda ebeveynler, çocuklarını yetiştirirken toplumsallaştırma/sosyalleştirme süreci içinde kendi kültürel kabul gören yöntemlerini kullanmakta ve bu süreçte çocuğa yönelik kötü muamele ve hafif şiddet içeren davranışlar, aile içinde sıklıkla hoş karşılanmaktadır. Bu tür davranış kalıplarının birer terbiye aracı olarak kullanması ya da aile içindeki kişisel sorunların çocuklar üzerinden dışavurum bulması, özellikle duygusal istismarın görünürlüğünü azaltmakta ve çoğu zaman bu davranışlar fark edilmeden sürüp gitmektedir. Ne yazık ki anne ve babalar, çocukların bedenleri ve ruhları üzerinde tahakküm sahibi ve onları istedikleri gibi şekillendirebilecek sınırsız yetkiye haiz olduklarını düşünmektedir. Bu nedenle çocuklarına çoğu zaman farkında olmadan duygusal istismar ve ihmalde bulunmaktadır. Toplumda bu tür ebeveyn tutumları genellikle "çocuğun iyiliği için", "çocuk bilmez, "çocuk anlamaz" ve "anne ve babasından iyi mi bilecek", "annenin niyeti kötü değil" gibi yerleşik ve kalıplaşmış ifadelerle meşrulaştırılmakta ve bu da istismarın devamına zemin hazırlamaktadır. Oysa ki yetişkinlerin temel amacı, çocuğu duygusal ve fiziksel olarak özerk, kendini ifade edebilmesine fırsat tanınması gereken birey olarak görmeleri ve bu farkındalıklarla hareket etmek olmalıdır (Kaya, 2017) Toplum tarafından kültüre dahi entegre olmuş bu yanlış inançlar ve kalıplaşmış düşünceler, zamanla bireylerin bilişsel yapılarını etkileyerek çocuk ihmal ve istismarının çözümü ve anlaşılması güç bir sorun olarak ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır.

2.3.3. Cinsel İstismar ve Yaygınlığı

Çocuğa yönelik cinsel istismar, cinselliğe dair tabuların, namus merkezli önyargıların ve kurumsal merkezli yapısal sorunların etkisiyle ortaya çıkması zor bir istismar türüdür(Karataş vd., 2020). Cinsel istismar, mağdur edilen çocukların geçmişi bilinen tarihi

dönemlere kadar uzanmakla birlikte, birçok toplumda fark edilmesi en zor istismar türlerinden biri olmuştur. Geç olsa da günümüzde çocuk cinsel istismarı konusunda yoğun araştırmalar yapılmakta ve önemli görüşler ve bilgiler literatüre kazandırılmaktadır (Topçu, 2009)

Cinsel istismar, sürekli artış göstermesine ve en sık işlenen suç türlerinden biri olmasına rağmen aynı zamanda en az bildirilen istismar biçimidir. Özellikle aile içindeki istismar, ataerkil toplumsal yapı ve aileye yönelik atfedilen olumlu değer ve tutumlar nedeniyle, faillerin baba, amca, dayı ve ağaebey olması durumunda gizlenmekte ve örtbas edilmektedir(Karataş vd., 2020).

Sheldrick (1991), cinsel istismarı; bağımlı ve gelişimini henüz tamamlanmamış çocuk ve ergenlerin, bilinçli bir şekilde onay verme yetisine sahip olmadıkları, bu nedenle yaşanan durumları sağlıklı bir şekilde değerlendiremedikleri ve aile içi rollerle ilgili sosyal normlara aykırı düşen olayları istismar olarak algılayamadıkları bir süreç olarak tanımlamaktadır. Topçu (2009) cinsel istismarı, toplum tarafından reddedilen, kabul görmeyen uygunsuz şehvet arzularının etkisiyle, cinsel haz elde etme amacı taşıyan, rıza olmaksızın gerçekleştirilen çarpık ve bencil insan eylemleri olarak tanımlamaktadır. Literatürde birçok tanımla karşılaşmak mümkün olsa da genel kabul gören ortak nokta, çocukların cinsel tatmin amacıyla kullanılmasıdır. Bu suçu işleyen kişi, kendisinden küçük bir çocuğu hedef alabileceği gibi ergenlik çağındaki bir genci de hedef alabilir.

Cinsel istismar, toplumda en sık rastlanan istismar türlerinden biri olmasına rağmen genellikle gizli kalmakta ve yalnızca %5 ile 10'u bildirilmektedir. Bu eylemlerin %90'ı çocuğun yakın çevresi tarafından gerçekleştirilmektedir. Faillerin %77’si aile bireyleri, %11’i diğer tanıdıklar (akraba, komşu vb.), %52’si bakım sorumluluğu olmayan kişiler, %2’si ise çocuğun bakımından sorumlu diğer kişiler olarak tespit edilmiştir (Kara vd., 2004). Ayrıca araştırmalar, cinsel taciz açısından en riskli yaş grubunun 3-5 yaş arası çocuklar olduğunu ortaya koymaktadır (Turhan vd., 2006).

Araştırmalar, cinsel istismarın herhangi bir sosyoekonomik gruba özgü olmadığını ve her sosyoekonomik düzeyde görülebileceğini ortaya koymaktadır (Nazer, 2024). Cinsel istismar faillerinin çoğunluğunun erkek olduğu yönünde güçlü bulgular bulunmaktadır; ancak bu kişilerin özelliklerine ilişkin farklı görüşler öne sürülmektedir. Bazı

araştırmalar, istismarcı olmayan ebeveynlerin de belirli koşullar altında istismar uygulayabileceğini belirtirken; bazı araştırmalar ise istismarcıların genellikle çocuğu değersiz bir varlık olarak gördükleri ve bu nedenle vicdani bir rahatsızlık duymadıklarını ortaya koymuştur.

2.4. ÇOCUK İHMALİ ve TÜRLERİ

Çocuk ihmali, çocuğun temel ihtiyaçlarının- fiziksel, duygusal, eğitsel ve tıbbi – yeterli ve zamanında karşılanmaması durumudur. Ebeveynin ya da bakım verenin, çocuğun sağlıklı gelişimi için gerekli yükümlülükleri yerine getirememesi ihmale neden olur. Bu durum, çocuğun fiziksel sağlığını, duygusal bütünlüğünü, sosyal ilişkilerini ve bilişsel gelişimini olumsuz etkileyebilir. Beyazova (2017) çocuk ihmalini "çocuk için iyi olan bir şeyin yapılmaması" biçiminde tanımlamaktadır. Toplumlar, kurumlar ve kişiler tarafından gerçekleştirilebilen ihmal davranışı, çocukların temel hak ve özgürlüklerinden yoksun bırakılması ve gelişimlerinin engellenmesi anlamına gelmektedir (Pişi, 2013).

Çocuk İhmali, diğer istismar türlerinden farklı olarak çocuğun bakım, korunma, gözetim, eğitim, duygusal, fiziksek ve sosyal ve duygusal ihtiyaçlarına yönelik sorumlulukların yerine getirilememesi durumudur. ihmal de aktif bir zarar verme davranışından ziyade, yapılmayan davranış ve eylemler olduğu için ortaya çıkarılması, tespit edilmesi en güç istismar biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çocuk ihmali, çoğu zaman kültürel normlar, ebeveynlik tutumları ve sosyodemografik koşullar çerçevesinde olağan veya normal davranış olarak değerlendirilmekte ve bu durum ihmalin aile içinde ve toplumsal düzeyde görünmesini engellemektedir(Odacı, H., Türkkan, T., Özer, A., Şahin, E.(2023). Bu bağlamda çocuk ihmalinin aile içinde ve toplumsal düzeyde farkedilmesini güçleştiren, riskli eylemleri normalleştiren önemli etmenlerden biri ebeveynlerin farkındalıkları ve bilişsel inanışlarıdır. Ebeveynlerin ihmale yönelik yanlış inanışları, eksik ya da hatalı düşünce kalıpları ihmal çocuk için bir risk olarak değerlendirilmesini engelleyebilmekte ve bu durumda ihmale uğrayan çocuğun ebeveynin düşünce yapısı, inancı değişmediği sürece devam edebilir. Özellikle "çocuk kendi kendine büyür", "fiziksel ihtiyaçları karşılanıyorsa sorun olmaz" , çocuklar büyüklerin istediğini yapar", yönündeki yanlış inanışlar ihmalin fark edilmeden devam

etmesine ve aktif bir zarar verme eylemi içermediği için çevre ve toplum tarafından göz ardı edilmesine neden olabilmektedir.

Çocuk ihmali doğası gereği görünür bir zarar belirtileri içermediği için yalnızca aile üyeleri tarafından değil çocukla çalışan profesyoneller tarafından da gözden kaçabilen bir istismar türüdür. İhmal de aktif bir zarar verme eylemi olmadığı için, frofesyonellerin iş yükü, kurumsal sınırlıklar, zaman baskısı, daha çok fiziksel ve cinsel istismara odaklanılması ihmal vakalarının geri planda kalmasına neden olabilmektedir. Ferguson (2016), çocuk koruma uygulamalarında ihmal edilen çocukların zamanla "görünmez" hale gelebildiğini belirtmektedir. Dolayısyla , çocuk ihmalin önlenebilmesi ve erken farkedilebilmesi için ebeveynlerin farkındalıklarının ve biliş düzeylerinin sorgulanması ve alanda çalışan profesyonellerinde ihmal odaklı değerlendirme yaklaşımlarının güçlendirilmesi kritik öneme sahiptir. Aşağıda en fazla karşılaşılan ihmal göstergeleri sunulmuştur;

- Tıbbi tedavi, bakım ve hijyen hizmetlerinin sağlanmaması,
- Yeterli düzeyde beslenememe,
- Fizyolojik bir nedene bağlı olmaksızın büyüme geriliği
- Sık sık kaza geçirme,
- Ailenin çocuk hakkında yeterli bilgiye sahibi olmaması,
- İletişim kopukluğu ve iletişim kurmada zorluk yaşama,
- Uyarana bağlı zihinsel gelişim geriliği veya öğrenme güçlüğü
- Sağlık kuruluşlarına başvurmada gecikme veya hiç başvurmama,
- Çocuğun yeterli düzeyde denetlenmemesi,
- Çocuğun terkedilmesi veya evden kovulması (Szur, 1991).

İhmalin belirti ve bulguları çoğu zaman açıkça gözlemlenemediğinden hukuki tanımı da belirsizdir. Çocuk ihmalini istismardan ayıran temel fark; ihmalin pasif, istismarın ise aktif bir eylem olmasıdır. İkinci önemli fark fiziksel ve cinsel istismarda eylemin genellikle açık bir şekilde gerçekleşmesine karşın, ihmal eylemleri çoğunlukla daha örtük, uzun vadeli ve sistematik bir biçimde ortaya çıkmaktadır (Can, 2018). Literatürde ihmal; duygusal ihmal, fiziksel ihmal ve cinsel ihmal olmak üzere üç temel başlık altında incelenmektedir.

2.4.1. Duygusal İhmal

Duygusal ihmal bebeklikten başlayarak çocuğun yeterli ve gerekli uyarıcılardan mahrum bırakılması, bakımının ihmal edilmesi, çocuğun varlığının kabul edilmemesi, kaygılarının ve ihtiyaçlarının görmezden gelinmesi, anlatmak istediklerinin dinlenmemesi, çocuğa verilen sözlerin tutulmaması ve başarılarının fark edilmemesi gibi eylemleri kapsamaktadır (Beyazova, 2017). Bilir vd. (1991), duygusal ihmali; çocuğa sevgi, ilgi ve şefkat gösterilmemesi biçiminde tanımlamıştır. Çocuğu sevgiden mahrum bırakma, yani sevgi yoksunluğu, çocuğu önemsememe durumu, duygusal ihmalde en sık karşılaşılan örneklerdendir (Bilir vd., 1991). Çocuklarda duygusal tepkiler bağımsız olarak görülebilse de çoğunlukla fiziksel ihmal ya da kimi zaman cinsel ihmal ile birlikte ortaya çıkmaktadır. Duygusal ihmale maruz kalan bir çocuk her zaman fiziksel ihmale maruz kalmamış olabilir. Ancak fiziksel ihmale maruz kalan çocuklarda çoğu zaman duygusal ihmalin de eşlik ettiği gözlemlenmektedir.

2.4.2. Fiziksel İhmal

Fiziksel ihmal; çocukların temizlik, bakım, eğitim ve sağlık gibi temel fiziksel ihtiyaçlarının karşılanmaması durumudur. Çocuğun terk edilmesi, mevsimine uygun giydirilmemesi, sağlık kontrollerinin yapılmaması gibi durumlar fiziksel ihmale yol açan eylemler arasında yer alır (Kozcu, 1991). Fiziksel ihmalin tespiti, diğer ihmal türlerine göre daha kolaydır çünkü kötü muamelenin çocuk üzerindeki etkileri gözle görülebilir niteliktedir. Fiziksel ihmal, sadece çocuğun fiziksel ihtiyaçlarının göz ardı edilmesiyle sınırlı kalmaz; aynı zamanda çocuğun çevresel güvenliğinin de sağlanmaması, yaşına uygun yaşam koşullarının oluşturulmaması gibi daha geniş bir yelpazede değerlendirilebilir. Özellikle düşük gelirli ailelerde, kaynak yetersizliği nedeniyle fiziksel ihmal oranlarının daha yüksek olduğu görülmekte; ancak ekonomik zorlukların yanı sıra bilgi eksikliği, ihmalin nedenleri arasında yer almaktadır.

2.4.3. Cinsel İhmal

Cinsel ihmal çocukların cinsel yönden sömürülmesine karşı koruyucu ve önleyici müdahalede bulunulmaması, cinsel gelişimlerine ilgisiz kalınması ve gereken özenin gösterilmemesi durumudur. Ebeveyn veya bakım veren kişilerin, çocukların psikososyal

gelişimini desteklemeleri; beslenme, bakım ve sevgi ihtiyaçlarını karşılamaları, ayrıca çocuğun doğumdan ergenliğe kadar fizyolojik ve psikososyal gelişim aşamalarını dikkate alarak cinsel gelişimleri hakkında bilgi vermeleri oldukça önemlidir. Ancak birçok ebeveyn, bilgisizlik, ahlaki ve dini unsurlar ve gerekçeler nedeniyle çocuklarıyla cinsellik hakkında açık bir iletişim kuramamakta; hatta bu bilgilerin çocuk için uygunsuz ve gereksiz olduğunu düşünmektedir. Birebir ilgilenilmeyen çocuklar ise cinsel bilgi ve eylemleri yanlış ve tehlikeli yollardan öğrenme riskiyle karşı karşıya kalmaktadır.

2.5. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARINDA ROL OYNAYAN RİSK FAKTÖRLERİ

Çocuk İstismarı karmaşık nedenleri bulunan ve birden fazla risk faktörleriyle ilişkilendirebilen bir problemdir. Çocukların kötü muameleye maruz kalma olasılığını artıran risk faktörleri, literatürde üç ana başlık altında toplanmaktadır: ebeveynle ilişkili risk faktörleri, çocukla ilişkili risk faktörleri ve çevresel risk faktörleri. Bu risk faktörleri çocukları istismara daha açık hale getirse de söz konusu faktörlerin bilinmesi; ailelere riskleri ortadan kaldıracak ya da azaltacak müdahalelerle destek olunabilmesi, istismara karşı kayıtsız kalınmaması ile aile ve toplumun bilinçlendirilmesi açısından önemlidir.

2.5.1. Ebeveynle İlişkili Risk Faktörleri

Çocuk istismarının önlenmesinde ebeveynlerin bilgi, tutum ve davranışları önemli bir rol oynamaktadır. Ebeveynlerin çocuk istismarına yönelik bilgi ve farkındalık düzeylerinin yetersizliği ile istismara yönelik mitlere olan inançları, çocukların risk altında kalma olasılığını artıran önemli etmenlerdendir. Özellikle istismar davranışlarının yanlış inanışlarla meşrulaştırılması ya da normalleştirilmesi, çocuğa yönelik fizikseli duygusal ve cinsel zararların göz ardı edilmesine yol açabilmektedir. Bu nedenle ebeveynin kişilik özellikleri, ruh sağlığı durumu, çocukluk deneyimleri, ebeveynlik becerileri, stresle baş etme deneyimleri gibi bireysel ve psikososyal özellikleri, çocuk istismarı açısından risk oluşturan faktörler olarak ele alınmaktadır. Bu bölümde, ebeveynle ilişkili risk faktörleri literatür doğrultusunda incelenmektedir.

Yapılan araştırmalarda çocuk istismarının çoğunlukla çocukların en yakında bulunan ve bakımından birincil dereceden sorumlu kişiler tarafından gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Bu doğrultuda, ebeveynin yaşam tarzı, ebeveynlik tutumları, riskli davranış ve

düşünceleri, bilişsel yapısı, inançları ve sosyal profili gibi unsurların incelenmesi; çocuğa yönelik kötü muamele açısından öngörücü faktörlerin tanımlanması bakımından önemli görülmektedir. Her ne kadar çocuğa kötü muamelede bulunan ya da ihmal eden tüm ebeveynler için geçerli olmasa da birçok ebeveynde ortak bazı risk faktörleri dikkat çekmektedir.

İlk olarak ebeveynin psikopatolojisi ya da kişilik özellikleri bazı durumlarda istismara zemin hazırlayabilmektedir. Bu bağlamda en belirgin etkenlerden biri sevgi, şefkat ve ilgiden yoksun; ceza ve şiddet temelli bir çocukluk yaşantısıdır. Dolayısıyla ebeveynin kendi yaşamında deneyimlediği olumsuzlukları çocuklarına yansıtma olasılığı da artmaktadır. Yapılan araştırmalar şiddet uygulan bireylerin çevresindeki kişiler için de potansiyel bir tehdit oluşturduğunu göstermektedir. Hıdıroğlu vd. (2006), şiddete maruz kalan bazı annelerin kendi çocuklarına şiddet uyguladığını belirlemiş ve bu bulgular söz konusu ilişkiyi destekler niteliktedir. Çocuk, anne babasından model aldığı davranışları; kabul gören, geçerli ve normal bir davranış biçimi olarak kodlayabilir; bu davranışları kendinden şiddet çocuklara veya yaşıtlarına şiddet yoluyla uygulayarak olumsuz kişilik özelliklerini içselleştirip sonraki kuşaklara aktarma eğiliminde olabilir (Dilsiz ve Mağden, 2015).

Yapılan araştırmalar, ebeveynin geçmişinde yaşanan istismar ve ihmal öyküsü ile ilerleyen dönemlerde çocuk istismarının faili olma arasında anlamlı ilişki olduğunu ortaya koymuştur (Claussen ve Crittenden, 1991). Ayrıca genç annelik, planlanmamış ve istenmeyen gebelik, düşük eğitim düzeyi, ekonomik yetersizlik, madde ve alkol kullanımı, ebeveynlerin çocuklardan gerçekçi olmayan beklentileri, ebeveynlik bilgi eksikliği, tek ebeveynli yaşam, zihinsel rahatsızlıklar, aile içi şiddet ve aşırı bağlanma örüntüsü gibi etmenler; çocuk istismarının ortaya çıkmasında ya da daha sık yaşanmasında etkili risk faktörleri olarak belirlenmiştir (Küpeli, Kanbur ve Derman, 2003; CWIG, 2004; Guhman, K., 2014; Bulut, 1991).

2.5.2. Çevreyle İlişkili Risk Faktörleri

Çocuk istismarının ortaya çıkmasında yalnızca bireysel ya da ebeveynle ilişkili özellikler değil, çocuğun içinde bulunduğu sosyal ve fiziksel çevre koşulları da önemli bir rol oynamaktadır. Ailenin yaşadığı toplumsal yapı, ekonomik düzey, mahalle güvenliği,

sosyal destek sisteminin varlığı ya da yokluğu gibi çevresel faktörler, çocukların istismara maruz kalma olasılığını artırabilmektedir. Bu bağlamda ebeveynlerin çocuk istismarına yönelik farkındalıkları ve mitlere yönelik biliş düzeyleri de yaşadığı çevreden etkilenebilmektedir. İşsizlik sorunu, sağlıksız yaşam koşulları, suç oranın yüksek olması, güvenliği az olan mahallelerde yaşam, engelli kardeşi olma, tek ebeveyn olma gibi unsurlar; ebeveynin stres düzeyini yükselterek çocukla olan ilişkilerini olumsuz etkileyebilir ve istismar riskini artırabilir (Kezer, 2017).

Bu faktörlere ek olarak, sosyal yönden iletişime kapalı, çevreleriyle ilişkileri sınırlı, sosyal destek ağı zayıf olan ailelerin, öfke ve kızgınlıklarını çocuklar üzerinden dışa vurdukları bilinmektedir. Yapılan araştırmalar bu çıkarımı desteklemektedir. Albarracin vd. (1997) araştırmasında çocuklarını istismar eden annelerin sosyal ilişkilerinin ve sosyal ağlarının, istismar etmeyen annelere kıyasla daha zayıf; arkadaşlık ve komşuluk ilişkilerinin ise oldukça sınırlı olduğu belirlenmiştir.

Çocuk istismarı ve ihmali, yalnızca bireysel ya da aile içi etkenlerle sınırlı kalmamakta; içinde bulunulan kültürel yapı da bu olgunun ortaya çıkmasında belirleyici rol oynamaktadır. Farklı toplumlarda çocuk yetiştirme tarzları, disiplin anlayışları ve çocuk haklarına bakış açısı önemli ölçüde farklılık göstermektedir. Özellikle çocuk yetiştirme tarzlarındaki kültürlerarası farklılıklar çocuğun istismarına neden olabilmekte ve hangi davranışın istismar sayılacağı konusunda belirsizlikler yaşanabilmektedir. Ancak kültürel uygulamaların çocuğun gelişimine zarar vermesi, yaşamını olumsuz etkilemesi ve ihmal standartlarını aşması durumunda istismar ortaya çıkmış olarak kabul edilir.

2.5.3. Çocukla İlişkili Risk Faktörleri

Çocuk istismarı, yalnızca ebeveynin bireysel özelliklerinden ya da çevresel faktörlerden kaynaklanmamakta; çocuğun fiziksel, zihinsel ve davranışsal özellikleri de istismara maruz kalma riskini etkileyebilmektedir. Özellikle istenmeyen, beklenmedik veya gayri meşru çocuk durumu, çocuğun hasta ve cılız olması, fiziksel ve zihinsel gelişiminde gerilik gibi çocuğa özgü özellikler, ebeveynin baş etme becerilerini zorlayarak istismara zemin hazırlayabilir (CWIG, 2004). Bu risk faktörlerine ek olarak, zor mizaçlı çocuklar, çocuğun cinsiyeti, davranış bozuklukları ve kronik hastalıkların varlığı, ebeveynler üzerinde ek stres yaratarak istismar riskini artıran ayrı bir faktör olarak

değerlendirilmektedir (Berhman, 1996; Browne, 1995; Devlin, 1992; akt. Kocaer, 2006, Kezer, 2017).

Evdeki çocuk sayısının fazla olması da aile içinde ihmal ve istismar riskini yükseltmektedir. Çocuk sayısının artmasıyla birlikte, anne babaların çocuklarına ayırdığı ilginin azaldığı ve ilginin çocuklar arasında bölünmesinin istismar ve ihmal riskini artıracağı belirtilmektedir (Aral, 1991). Ayrıca sürekli ağlayan, yemek ve uyku sorunları yaşayan, ebeveynleriyle iletişim kurmakta zorlanan ya da zor mizaçlı çocukların, daha fazla ihmal ve istismara maruz kaldığı; çocuğun yası küçüldükçe istismara uğrama olasılığının da arttığı belirtilmektedir (Dilsiz ve Mağden, 2015). Bununla birlikte, ebeveynin çocuğun özellikleri hakkında bilgi düzeyi ve sahip olduğu mit inançları, çocuğu risk altında görme ya da davranışlarını yanlış yorumlama gibi bilişsel yanılgılara neden olabilmektedir. Ebeveynin çocukluk dönemine ilişkin davranışları yeterince tanımaması ya da mitlere dayalı yanlış inançlara sahip olması, çocuğun hatalı değerlendirilmesine ve buna bağlı olarak istismara neden olabilecek tutum ve davranışlar sergilemesine yol açabilir. Bu yüzden çocukla ilgili risk faktörlerinin, ebeveynin farkındalık ve biliş düzeyi ile birlikte ele alınması çocuk istismarının önlenmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

2.6. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARINI AÇIKLAMAYA YÖNELİK YAKLAŞIMLAR

Çocuk istismarı, çok boyutlu karmaşık bir olgu olması nedeniyle tek bir etkenle açıklanamamakta; bireysel, ailesel, çevresel ve toplumsal düzeyde pek çok değişkenin etkileşimiyle ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle istismarın nedenlerini anlamaya yönelik çeşitli teorik yaklaşımlar geliştirilmiştir. Bu yaklaşımlar hem istismarın kaynağını anlamak hem de etkili müdahale yöntemleri geliştirmek açısından önem taşımaktadır. Çocuk ihmal ve istismarının etiyolojisini anlamaya yönelik çok fazla yaklaşım bulunmaktadır. Bu yaklaşımlardan bazıları aşağıda açıklanmıştır:

2.6.1. Psikiyatrik Yaklaşım

Alınyazında bu model, “tıbbi yaklaşım” ya da “psikopatolojik yaklaşım” olarak adlandırılmaktadır. Bu yaklaşıma göre, ruhsal bir sağlık sorunu ya da psikolojik bir

dengesizlik nedeniyle, anne babalar veya çocuğun bakımından sorumlu kişiler çocuklara istismarda bulunabilmektedir. Ruhsal bozukluk veya dengesizliğin dışavurumu şeklinde ortaya çıkan eylem ve davranışlar, bu yaklaşım çerçevesinde istismar davranışı olarak değerlendirilmektedir (Topçu, 2009). Ebeveynlerin çocuk istismarı ve sıklıkla sorumlu taraf olmalarından yola çıkan bu model, istismarın nedenlerini ortaya koymak amacıyla ebeveynlerin bireysel özelliklerinin incelenmesine odaklanmıştır. İstismarı açıklamaya yönelik yaklaşımlardan biri olan bu modelde, başlangıçta istismarcı anne ve babalar "hasta" ya da "anormal" bireyler olarak değerlendirilmiştir. Ancak klinik gözlem ve incelemelere dayanan araştırmalar, istismarcı ebeveynlerin yalnızca %10'unun ruhsal problem yaşadığını ortaya koymuştur (Kozcu, 1991; akt. Tercan, 1995). Bu bulgu, çocuk istismarının yalnızca psikopatolojiye indirgenemeyeceğini ortaya koymuştur.

Psikiyatrik yaklaşıma göre, çocuk istismarının önlenmesinde istismarda bulunan ebeveynlerin kişilik özelliklerinin incelenmesi önemli bir gerekliliktir. Bu doğrultuda yapılan araştırmalar, istismarda bulunan ebeveynlerde beş temel kişilik özelliğinin öne çıktığını göstermektedir. Araştırmalarda saptanan bu kişilik özelikleri arasında düşük benlik algısı, kişilik gelişiminde düzensizlik, tepkilerini kontrol etmede yaşanan zorluk ve çocuğa yönelik kötü algı yer almaktadır (Tercan, 1995). Bu yaklaşım tek boyutlu olduğu gerekçesiyle eleştirilmiştir. Çünkü her istismarcı, ebeveynin ruhsal hastalığı olmadığı gibi, ruhsal hastalığı olan her birey de istismarcı değildir. Günümüzde psikiyatrik yaklaşım genellikle ekolojik modelin bir katmanı olarak bireysel risk faktörleri içinde değerlendirilmektedir.

2.6.2. Ekolojik Yaklaşım

Çocuk istismarını yalnızca bireysel ya da ebeveyn temelli etkenlerle açıklamak yetersiz kalmakta; bireylerin içinde bulundukları sosyal çevre, kültürel yapı ve toplumsal dinamikler de bu olgunun anlaşılmasında kritik bir rol oynamaktadır. Ekolojik yaklaşım, bireyin davranış ve eylemlerini çok katmanlı bir çevresel yapı içinde değerlendiren ve özellikle istismarı açıklamada bütüncül bir bakış açısı sunan önemli bir kuramsal çerçevedir.

Alanyazınında sosyolojik bir yaklaşım olarak da değerlendirilen ekolojik model, insan davranışlarının çevresel bağlamda ele alınması gerektiğini savunur (Topçu, 2009). Bu model, çocuk ihmal ve istismarının sosyodemografik degişkenler aracılığıyla açıklanması

gerektiğini savunur. Modele göre bireyin davranış, ve eylemleri, içinde bulunduğu sosyal çevre bağlamında ele alınmalı ve bu çevresel koşullar temelinde değerlendirilmelidir. Bu kuram, çocuk istismarının nedenlerini açıklarken, toplumun değer yargıları, kültürel normları ve aile yapısının temel değişkenler arasında ele almaktadır (Kozcu, 1991). Bronfenbrenner'ın ekolojik modelini temel alan ve daha ayrıntılı bir yapı sunan Belsky'nin modeli, bireysel, ailesel, toplumsal ve kültürel olmak üzere dört faktöre dayanmaktadır (Milner ve Crouch, 1993; akt. Tuna, 2010).

Belsky'nin ekolojik etkileşim modeli, çocuklara yönelik kötü muamelenin; ebeveynlik gelişimsel geçmişi (ontojenik), içinde bulunduğu sosyoekonomik koşullar (ekosistem), aile yapısı ve ilişkileri (mikrosistem) ile çocuğun bireysel özellikleri arasındaki etkileşimle ortaya çıktığını vurgulamaktadır. Çocuklara yönelik kötü muamele, sosyal-psikolojik bir olgu olarak kavramsallaştırıldığından, bu model yalnızca bireysel faktörlere odaklanmaz aynı zamanda aile, toplum ve kültürel bağlamda etkili olan tüm çevresel faktörleri de dikkate alır (Goldman, Salus, Wolcott, Kennedy, 2003).

Belsky (1993) çocuk istismarını ekolojik model kapsamında üç temel boyutta açıklamaktadır:

Gelişimsel Boyut

Ebeveynin şiddet geçmişi ve bağlanma stilleri ile çocuğun yaş, sağlık durumu ve riskli davranışları gibi bireysel özelliklerini dikkate alan; istismarın kuşaklararası aktarımına odaklanan boyuttur.

Etkileşimsel Boyut

Ebeveynlik tutumları ile ebeveyn-çocuk ilişkisi çerçevesinde ortaya çıkan istismar ve ihmal süreçlerini inceleyen boyuttur.

Toplumsal Boyut

Toplumun kültürel yapısı, değer yargıları ve normlarının istismarın evrimsel gelişimi üzerindeki etkilerini ele alan makro düzeydeki boyuttur. Bu modele göre çocuk ihmal ve istismarı, bireysel gelişimsel süreçlerden, güncel yaşam koşullarından, toplumsal-kültürel yapılardan ve demografik özelliklerden etkilenmektedir (Malley-Morrison ve

Hines, 2004; akt. Tuna, 2010).

Ekolojik yaklaşım, çocuk istismarını açıklamada hem akademik literatürde hem de uygulamalı sosyal hizmet ve koruyucu müdahale politikalarında yaygın ve güncel olarak kullanılan etkili modellerden biridir. Bronfenbrenner'in geliştirdiği çok katmanlı yapı sayesinde, bireyin sadece bireysel özellikleri değil, ailesi, sosyal çevresi, sosyal ekonomik koşulları ve kültürel boyutu da istismar riskini değerlendirmede dikkate alınmaktadır. Bu yönüyle bu model, istismarı tek boyutlu değil, sistematik bir bakış açısı sunarak araştırmacılar ve uygulayıcılar, sosyal politika üreticiler için bütüncül analiz imkânı sağlar.

2.6.3. Sosyal Etkileşim Yaklaşımı

Sosyal Etkileşim modeli, literatürde "sosyal-durumsal model" ya da "sosyal-ortamsal model" olarak da anılmaktadır. Bu modele göre, ihmal ve istismarın ortaya çıkmasının temelinde bireylerin çevre ile etkileşimleri belirleyici rol oynamaktadır (Sweet ve Resick, 1979). İstismarcının geçmiş yaşamında maruz kaldığı ihmal ve istismar sıklığı ile kişinin yaşadığı toplumsal çevre bu tür istismar davranışlarını destekliyor ve pekiştiriyorsa, bireyde istismar potansiyelinin oluşması ve kötü muamele davranışının gelişmesi daha olası hale gelmektedir. Bir başka ifadeyle, ebeveynlerin ya da bakım verenlerin çocuğu eğitme ya da disipline etme amacıyla kullandıkları davranışlar, içinde bulundukları sosyal çevre tarafından destekleniyorsa, bu davranışlar istismara dönüşme riski taşımaktadır (Tugay, 2008).

2.6.4. Sosyal Bilişsel Yaklaşım

Albert Bandura (1977)'ya göre, gözlem yoluyla öğrenme, davranışların ortaya çıkışı ve gelişiminde oldukça önemlidir. Özellikle gözlem sonucu öğrenilen eylem ve davranışlar çocuklar tarafından taklit edilerek model alınmakta ve zihinsel olarak kodlanmaktadır. Çocukların model alma ya da taklit yoluyla sergilediği davranışlar; ödül ve ceza aracılığıyla pekiştirilmekte ya da bastırılabilmektedir (McLeod, 2011; akt. Akgül, 2015). Sosyal öğrenme modeline göre ihmal ve istismar, gözlem ve deneyim yoluyla öğrenilen bir davranıştır. Bu durum şiddetin kuşaklar arası aktarımı ile ilişkilendirilmekte; çocuklarını istismar eden anne babaların, çocukluklarında şiddet, ihmal veya kötü muameleye maruz kaldıkları ya da bu tür davranışlara tanık oldukları vurgulanmaktadır.

Bu yaklaşıma göre ebeveynlerin bireysel özelliklerinden çok, çocukluk dönemlerinde gözlemledikleri, deneyimledikleri ya da tanıklık ettikleri davranış kalıpları, ihmal ve istismar davranışlarının temel belirleyicileri olarak öne çıkmaktadır. Bu kapsamda çocuk ihmal ve istismarının önlemeye yönelik müdahale stratejilerinde, ebeveyn eğitimine öncelik verilmesi gerektiği savunulmaktadır (Özdemir, 1989; akt. Erol, 2007).

Sosyal bilişsel yaklaşım temelinde, istismar örüntülerini değerlendirdiğimizde; anne babaların ihmal ve istismara davranışları, çocuklar açısından güçlü rol model etkisi oluşturabilmektedir. Aile içinde şiddete maruz kalan çocukların, bu davranışları iletişim aracı olarak içselleştirme riski oldukça yüksektir. Bu tür kalıplar, bireylerin ilerleyen yaşamlarında da şiddet, ihmal ya da istismara yönelik davranışlar sergilemesine zemin hazırlayabilir.

Bu kuramsal çerçeve doğrultusunda, ebeveynlerin çocuk istismarına yönelik farkındalık düzeyleri ve istismarla ilgili mit inançları da sosyal öğrenme süreci içerisinde şekillenmektedir. Ebeveynlerin kendi çocukluk dönemlerinde gözlemledikleri ya da deneyimledikleri istismara yönelik davranış ve eylemler, ileriki dönemlerde içselleştirilen veya yeniden üretilen tutumlara dönüşebilmektedir. Özellikle istismarı normalleştiren mit inançlarının, yalnızca bilgi eksikliğinden değil, aynı zamanda geçmişten aktarılan toplumsal ve ailevi öğrenmelerden beslendiği görülmektedir. Bu bağlamda sosyal öğrenme yaklaşımı, istismar davranışlarının kökenini anlamada önemli bir kaynak sunarken, aynı zamanda ebeveynlerin farkındalık düzeylerini artırmaya ve mitlere dayalı bilişsel kalıpları dönüştürmeye yönelik müdahalelerin gerekliliğini de ortaya koymaktadır.

2.6.5. Şema Yaklaşımı

Şema kavramı ilk kez Frederic C. Barlett (1932) tarafından ortaya konulmuş olup, temelde bilgilerin zihinde nasıl yapılandığını ve işlendiğini açıklayan bir kuramdır. Bu kurama göre tüm bilgiler, zihinde şema olarak adlandırılan bilişsel birimlerde işlenir. Şemalar yalnızca bilginin kendisini değil, aynı zamanda bu bilginin nasıl kullanılacağına ilişkin süreçleri de içermektedir. Kurama göre bireylerin sahip olduğu bilgiler, önceki deneyimlerine dayalı olarak zihinsel yapılar aracılığıyla yeniden yapılandırılır. Bu

yönüyle şemalar, bilişsel yapının temel bileşenleri olup bilgi işleme sürecinin merkezinde yer alır (Çakıcı, 2011).

Şema kavramı daha sonra Aaron T. Beck tarafından bilişsel terapi çerçevesinde ele alınmıştır. Beck' e göre bireylerin kendi, çevresi ve dünya hakkındaki temel inançları şemalar aracılığıyla şekillenmekte; bu şemalar işlevsel olmadığında ise hatalı yorumlamalara ve bilişsel çarpıtmalara yol açabilmektedir(Beck, 1976).

Çocuk istismarına ilişkin mitler ve yanlış inanışlar, şema kuramı çerçevesinde değerlendirildiğinde; bireylerin aile yapısı, kültürel normlar ve toplumsal değerler doğrultusunda erken çocukluk döneminden itibaren geliştirdikleri ve edindikleri katı ve sorgulanmayan bilişsel şemaların bir sonucu olarak ele alınabilir. " Aile içinde istismar olmaz", " çocuğun davranışı istismarı tetikler" gibi mitlerin bireylerin bilişsel yapılarında yer alan genelleyici ve normalleştirici şemalarla ilişkili olabileceği değerlendirilmektedir.

Bu yaklaşım bireylerin erken çocukluk döneminde edindikleri işlevsel olmayan şemaların yetişkinlikte kalıcı inanç sistemleri haline gelebileceğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda şema kuramı, çocuk istismarına yönelik mitlerin, yanlış inanışların ve bilişsel çarpıtmaların yalnızca bilgi eksikliğiyle değil; erken dönemde yaşantılarla edinilmiş, toplumsal ve kültürel bağlamda pekişmiş bilişsel yapılarla sürdürdüğünü açıklamakta ve bu yanlış inanışların neden değişime dirençli olduğunu kuramsal olarak temellendirmektedir.

2.7. AİLE İÇİ İLİŞKİLER BAĞLAMINDA ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARI: MİTLER VE GÖRÜNMEYEN ŞİDDET

Bu bölümde aile içi ilişkiler, ebeveynlerin çocuk yetiştirirken benimsediği yöntemler ve aile içindeki iletişim örüntülerinin nasıl şiddet ve istismara dönüşebileceği ele alınacaktır. Ayrıca, çocukların erken yaşta maruz kaldığı istismar durumları çerçevesinde, ebeveynlerin bilgi düzeyi, tutumları ve uygulamaları bağlamında çocuk ihmal ve istismarına ilişkin yanlış düşünce, tutum, inanç ve bilişlerin; çocukların kişilik gelişimi ve geleceği açısından nasıl riskler oluşturabileceği değerlendirilecektir. Bununla birlikte, bu tür yanlış inanışların, istismarı önleme, koruma ve müdahale süreçlerinde yarattığı zorluklara odaklanılacaktır.

Ebeveynler çocuk yetiştirirken bilinçli ya da farkında olmadan çocuklara zarar verici davranışlar sergileyebilmekte; bu durum ise şiddet, ilgisizlik, kötü muamele gibi ihmal ve istismar davranışlarına yol açabilmektedir. Bu tür davranışların sonucunda, çocuklarda öz saygı düşüklüğü, karamsarlık, mutsuzluk, intihar girişimi ve şiddet eğilimleri gelişebilir (Bahar vd., 2009). Fiziksel ve duygusal istismara maruz kalan; aile içinde şiddet gören çocuklar Miller'ın (1984) Thou Shalt Not be Aware (Farkına Varmayacaksın) isimli kitabında şu şekilde ifade edilmiştir (Milner, 1984; akt. Kaya, 2018):

> Bir çocuk ne dövülerek ne de iyiyi amaçlayan sözcüklerle başkalarını sevmeyi öğrenebilir. Hiçbir azar, vaaz, tehdit ya da yasaklama çocuğu sevebilen bir insan haline getiremez. Dövülen bir çocuk başkalarını dövmeyi de öğrenmiştir. Bu seni belki bir "iyi bir yurttaş", cesur bir asker, hatta sadık bir psikanalist yapabilir; ancak yaşadığını hisseden, özgür bir çocuk yapamaz.

Bu ifadeleri çocuğa yönelik fiziksel ya da duygusal şiddetin yalnızca anlık zararlar doğurmadığını; aynı zamanda çocuğun benlik gelişimini, sevgi kapasitesini ve özgür birey olma potansiyelini derinden yaraladığını gözler önüne sermektedir. Aile içinde normalleştirilen, çoğu zaman disiplin altında uyglan şiddet, ihmal ve duygusal yoksunluk, çocuğun içsel dünyasında görünmeyen ancak derin izler bırakan bir travma yaratabilir. Oysa ki çocuk duyduğu sevgi, kurduğu bağ sayesinde gelişen ve büyüyen bir bireydir. Bu nedenle, çocuk istismarını önlemenin en etkili yolu ebeveynlerin bilinçlendirilmesi,

mit inançlarının dönüştürülmesi ve çocuk haklarına dayalı ebeveynlik anlayışının toplumda yaygınlaştırılmasıdır.

Çocuk ihmal ve istismarının çocukların benliklerinde, öz değerlerinde, derinden ve kalıcı izler bırakabileceği; bireyin ruhsal bütünlüğünü zedeleyebilecek düzeyde etkiler yaratabileceği göz önüne alındığında, gelecek nesilleri korumak ve onların sağlıklı bir bireyler olarak yaşamalarına katkı sunmak hem etik hem de toplumsal bir insanlık görevi olarak kabul edilmelidir.

Çocuğa yönelik şiddetin her geçen gün artış gösterdiği günümüzde, bu sorun sadece ebeveynlerin değil toplumun tüm kesimlerinin sorgulaması ve üzerinde düşünmesi gereken bir mesele haline gelmiştir (Gökler ve Taner, 2004). Çoğu zaman toplum, aile içi şiddet, ihmal ve istismarın görünür hale gelmesini engellemekte; "kızını dövmeyen dizini döver," veya "eti senin kemiği benimdir" gibi söylemlerle şiddeti meşrulaştırmaktadır. Bu tür kültürel ifadeler, sorunun yalnızca bireysel değil, toplumsal ve kültürel bir boyutta ele alınması gerektiğini göstermekte; yanlış inanış ve düşüncelerin sorgulanmasının ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Ebeveynlerden başlayarak toplum genelinde farkındalık düzeylerinin artırılması, çocuklara yönelik her türlü kötü muamelenin yalnızca bireysel değil, aynı zamanda toplumsal geleceği tehdit eden ciddi bir sorun olduğunu açık bir biçimde ortaya koymaktadır. Geleceğini güvence altına almak isteyen toplumlar, öncelikle bugünün çocuklarına, onları yetiştiren ebeveynlere ve ebeveynlerin kendi çocukluk deneyimlerine dikkatle eğilmelidir.

Tüm çocuklar dünyaya yaşamak, büyümek, sevilmek için gelir; kendilerini gerçekleştirebilmek ve güçlü bir birey olmak için ise onları ciddiye alan, seven, yönlendiren ve koruyan yetişkinlerin ilgisine ihtiyaç duyarlar (Miller, 2003). Çocukların temel ve hayati ihtiyaçları karşılanmadığında ve gelenek, töre ya da toplumsal çıkarlar uğruna ezildiklerinde, cezalandırıldıklarında, ihmal ve istismara ya da duygusal manipülasyona maruz kaldıklarında, kişilik bütünlükleri ciddi şekilde zarar görebilir. Kişiliği zedelenmiş, ruhu sakatlanmış (Kaya, 2018) bir çocuk mutsuz yaşama itilmiş ve terkedilmiştir. İşte tam da bu nokta da toplumsal duyarsızlık, çocuğun yaşadığı travmanın süreklilik kazanmasına ve görünmeyen şiddet biçimlerinin normalleştirilmesine zemin hazırlamaktadır.

Toplumun çocuktan hem ruhen hem bedenen vazgeçmiş tutumu ise dikkat çekicidir. Toplum, çocuğun yaşadığı ihmale ve istismara çoğu zaman seyirci kalmış; çocuk yetiştirme sorumluluğunu üstlenmesi gereken ebeveyni korurken, mağdur olan çocuğu suçlamış ya da sessizliğe mahkûm etmiştir. Anne ve baba tarafından yöneltilen her türlü davranış, çocuk tarafından sorgulanmadan kabul görmüş; toplum da bu kabullenişi destekleyerek sessiz onayını sürdürmüştür. Bu algı yalnızca bireysel değil, tarihsel ve kültürel düzeyde de meşrulaştırılmış; çeşitli kurumlar, dini söylemler, masallar ve toplumsal değerler aracılığıyla kuşaklar boyu yeniden üretilmiştir. Çocuğa yönelik sözlü ya da fiziksel her türlü olumsuz tutum, çoğu zaman "terbiye", "disiplin" ya da "ahlaki eğitim" adı altında gerekçelendirilmiş; bu durumun şiddet niteliği taşıdığı ise fark edilmemiş ya da görmezden gelinmiştir. Şiddetin geleneksel kurallara ve örfi adetlere bağlanarak sürdürüldüğü bu yapıda, binlerce ebeveynin yanlış ebeveynlik kalıplarını sürdürdüğü ve değiştirmelerinin oldukça güç olduğu bir gerçekliktir. Oysa insan, en temelde gördüğünü tekrar eder; yaşadığını yaşatır. Çocuk yetiştirme sürecinde de benzer bir durum söz konusudur; pek çok yetişkin, kendi ebeveynlerinden kötülük göremeyeceğini, çocukluk döneminde maruz kaldığı şiddetin art niyet taşımadığını ve bu davranışların kendi iyiliği için yapıldığını düşünerek büyümüştür. Bu algı ortamında aile içinde ortaya çıkan, zamanla olgunlaşıp kökleşen istismar; toplumsal düzeyde çözülmeyi bekleyen derin ve karmaşık bir sorun haline dönüşmüştür. Çocuğa yönelik şiddetin varlığı kabul edilmedikçe ve inkâr edilip gizlendikçe bu sorunun azalması ya da kendirinden ortadan kalkması beklenemez. Bugüne kadar yok sayılan ve gizlemeye çalışılan çocuklara yönelik şiddet ve kötü muamelenin; sonuçları karşısında toplum, gerçek bir duyarlılık gösterdiğinde nesiller arası aktarımı da engellenebilecektir (Miller, 2003).

Doğanın en masum, en savunmasız ve en değerli varlığı olan pek çok çocuk; hala örselenmekte, itilmekte, aç bırakılmakta, eğitimden mahrum edilmekte, terk edilmekte, sevgisiz, ilgisiz bir ortamda ebeveynleri tarafından fiziksel şiddet ve çeşitli kötü muamelelerle karşı karşıya kalmaktadır. Oysa çocuğun temel gereksinimlerini karşılamak zorlayıcı bir sorumluluk değildir; yeterli beslenen, sevgi ve ilgi gören, anlayışlı ve güvenli bir ortamda büyüyen, iyi bir eğitim fırsatı sunulan çocukların sağlıklı gelişim göstermesi, kişilik kazanması ve toplumda kendine bir yer edinmesi mümkündür. Ne yazık ki 21. yüzyılda olmamıza rağmen çocuklar için gerekli olan yaşam koşulları hala bir bütün olarak sağlamamaktadır. Zenginliğin ve teknolojinin ilerlediği, yasaların ve insan

haklarının birçok ülkede benimsendiği günümüzde dahi çocuk hakları, eşitlik ve adalet ilkeleri doğrultusunda çocuklara yönelik şiddet, kötü muamele, istismar ve ihmal sürmektedir. Çocuklar hala kimi zaman ebeveynlerinin gücünün kimi zaman da otoritesinin, toplumsal kabullerin, yanlış ebeveyn tutumlarının ve kültürel kodların kurbanı olmaktadır. Buradaki kötü muamele yalnızca fiziksel şiddet, dayak ya da bağırma olarak düşünülmemektedir. Çocuğa gerekli sevgiyi ve ilgiyi göstermemek, onu itaate zorlamak ya da otoriteye koşulsuz boyun eğmesini beklemek de çocuğun kişiliğine yönelik bir istismar biçimi olup, ebeveynlerin çocuk istismarına ilişkin bilgi ve farkındalık düzeyleriyle doğrudan ilişkilidir.

Kaya (2018), "İyi Aile Yoktur" adlı kitabında, bireyin gerçek kişiliğinin ebeveynleriyle birlikte şekillendiğini belirtmektedir. Anne ve baba çocukla kurduğu ilişkide, kendi güvenlik açıklarını, çaresizliklerini ve psikolojik zayıflıklarını farkında olmadan çocuğa yöneltmekte; savunmasız ve korunmaya muhtaç olan çocuğun, bakımını üstlenen bireyler tarafından kendi duygusal ihtiyaçlarının aracı olarak görülmesi riski doğmaktadır. Çünkü ebeveynin çocuğuna karşı olumsuz tutumlarını ortaya koyabilmesi için bu davranışların toplum ve kültür tarafından normalleştirilmiş olması çoğu zaman yeterlidir. Anne ya da baba tarafından çocuğa uygulanan fiziksel istismar veya şiddet çevre tarafından "çocuğun iyiliği için" gibi bir söylemle meşrulaştırılabilmekte ve görmezden gelinebilmektedir. Toplum ise bu noktada suça ortak olmakta; ebeveynin çocuğa yönelik istismarına sessiz kalarak, yaşanan travmanın etkilerini küçümsemekte ya da yok saymaktadır. Ayrıca, okul başarısı için oyun hakkından mahrum bırakılan, yaşıtları ile kıyaslanan, varlığı ile tehdit edilen, aile içi şiddete maruz kalan ve duygusal yönden istismar edilen çocukların yaşadığı kötü muamele, çoğu zaman farklı görülmekte ve istismardan ayrı bir yerde konumlandırılmaktadır. Oysa ebeveynler bu yanlış inançları ve kalıpları sürdürdükleri sürece, çocukların yaşadığı şiddet görünmez ve anlaşılmaz olarak kalmaya devam edecek; sorun ise çözümsüzlüğünü sürdürecektir. Bu noktada, çocuklara yönelik şiddetin ve kötü muamelenin görünmez kalmasına neden olan en önemli etkenlerden biri de toplumda hâkim olan istismar mitleri ve bu mitlerin beslediği yanlış inanç sistemlerdir.

Çocuk ihmal ve istismarına yönelik mitler, yanlış inanç ve düşünce kalıpları, yaşanan istismarın adlandırılmasını engelleyeceği gibi, çocukların ya da çevresindeki bireylerin bu istismarı bildirmelerini, ihbar etmelerini ve ortaya çıkarmalarını da zorlaştırmaktadır (Boakye, 2009; Cromer ve Goldsmith, 2010). Örneğin; "İhbar eden kişi, ihbarının dikkate

alınmayacağı" düşüncesi bireyleri sessiz kalmaya itebilir. Şahin ve Koçtürk (2021), benzer şekilde, "istismarla baş etme durumunda olan çocuğun asla mutlu olamayacağına" dair yaygın bir mit (Aktu ve Dilekmen, 2020), mağdurun iyileşme sürecini geciktirebilir. Çocuğun maruz kaldığı cinsel istismar olayının hafife alınması, örneğin; "çocuk cinsel istismara uğramadıysa o kadar da ciddi değildir" yargılanma sürecinde faile verilen cezaların azaltılmasına neden olabilmekte ve adaletin işleyişini etkileyebilmektedir (Koçtürk ve Kızıldağ, 2018). Dolayısıyla ebeveynler başta olmak üzere toplumun çocuk ihmal ve istismarına yönelik yanlış inanış ve mitlerin farkında olmasının istismarın fark edilmesi, müdahale ve önleme konusunda sağlıklı adımların atılması, çocukların korunması ve güvende büyümesi ve beraberinde toplumsal huzurun sağlanması açısından oldukça önemlidir.

Tüm bu değerlendirmeler göstermektedir ki, çocuk istismarına ilişkin mitler yalnızca bireysel düşünce hataları değil, aynı zamanda toplumsal normlar ve kültürel kabullerle iç içe geçmiş inanç sistemleridir. Bu mitler, istismarın tanınmasını, görünürlüğünü ve önlenmesini güçlendirdiği gibi hem mağdurların adalet mekanizmalarına erişimine hem de toplumun istismara karşı duyarlılığına ciddi biçimde zarar vermektedir (St. George, Denne, ve Stolzenberg, 2021). Dolaysıyla bu mitlerin fark edilmesi, sınıflandırılması ve bilimsel verilerle çürütülmesi; istismar karşıtı bilinç geliştirme ve koruyucu müdahale süreçleri açısından hayati önem taşımaktadır. Bundan sonraki bölümde, çocuk istismarıyla ilgili yaygın mitler tematik olarak ele alınacak ve bu mitlerin çocukların güvenliği üzerindeki etkileri tartışılacaktır.

2.8.ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARINA İLİŞKİN MİTLER

Ebeveynlik; bireyin biyolojik süreçlerini, kişilik özelliklerini ve çocuklarının psikososyal gelişimini etkileyen; aynı zamanda ailenin sosyal yapısını ve toplumsal kültür bağlamını şekillendiren karmaşık ve sorumluluk gerektiren bir insanlık görevidir (Bornstein ve Bradley 2012). Ancak bu sorumluluğun ve rollerin tehdit altına girdiği durumlarda, ebeveyn davranışları farkında olmadan olumsuz yönde etkilenebilir ve uygunsuz tutum ve davranışlar ortaya çıkabilir (Cicchetti ve Valentino, 2015). Çocuk ihmal ve istismarı da bu uygunsuz ebeveyn davranışlarının önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Ebeveynleri tedirgin eden ve kaygılandıran bu sorun gerek kültürel gerekse bireysel düzeyde çocuğun en değerli varlık olarak görülmesi nedeniyle çoğu zaman reddedilmekte

ve bu tür olayların gerçekleşme ihtimali düşük olarak algılanmaktadır (Boakye, 2009, Cromer ve Goldsmith, 2010 ; akt. Koçtürk ve Şahin, 2021). Bireyin bu tehdidi kabullenmemesi; inkâr, bastırma ve normalleştirme gibi psikolojik savunma mekanizmalarını devreye sokabilmektedir. Bu süreçte çocuk istismarına dair yanlış bilgiler ve inançlar gelişmekte ve literatürde bu tür yanlış inançlar "cinsel istismar mitleri" olarak tanımlanmaktadır (Pelton, 1997; Cromer ve Goldsmith, 2010). Cinsel istismar mitleri, mağdurlar ve failler hakkında yanlış, genelleyici ve basmakalıp inanışlardan oluşmakta; toplumun, çocuk istismarına yönelik tutum ve davranışlarını doğrudan etkilemektedir. Bu mitler, istismar vakalarının fark edilmesini, görünür hale gelmesini ve özellikle bildirilmesini zorlaştırarak, çocukların korunmasını sekteye uğratmaktadır.

Cinsel istismar mitleri, aileler, toplumlar ve kültürler arasında farklılık gösterebilmektedir. Bu değişkenliğin ise; ailelerin ve toplumun bu mitlere yönelik farkındalık düzeyleri, tutumları ve bilişsel yaklaşımlarıyla ilişkili olduğu düşünülmektedir. Bazen kültürel normlar ve değerler, aile içerisinde uygulanan fiziksel şiddetin meşrulaştırılmasına zemin hazırlayabilmektedir. Örneğin, "Dayak, cennetten çıkmadır." gibi atasözleri toplumsal belleğe yerleşerek şiddeti normalleştirme ve meşrulaştırma işlevi görmektedir. Bu kapsamda, ebeveynlik rolü; bireyin ve toplumun inançları, değerleri ve bilişsel eğilimleriyle şekillenmektedir. Bu bağlamda, ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik bilgi, inanış ve bilişsel kalıplarının incelenmesi, istismara yönelik farkındalıklarının ölçülmesi, ailede ve toplumda yaygın olarak kabul gören mitlerin belirlenmesi ve bu konuda doğru bilginin yayılması, çocuk ihmali ile istismarının önlenmesi ile müdahale süreçlerinin etkili işlemesi açısından son derece önemlidir.

İlgili literatür incelendiğinde; çocuk istismarın bir boyutu olan cinsel istismara ilişkin mitler ve ebeveyn bilişlerini ele alan çalışmalara rastlamak mümkündür (Haskett, Smitt, Grant, Ward, Robinson, 2003; Milner, 2003; Fontes ve Plummer, 2010; Camilo vd., 2020, Gonzales vd., 2021, Rueda, Ferragut, Cerezo, ve Ortiz- Tallo, 2022; akt. Aktu ve Dilekmen, 2021). Buna karşın, fiziksel, cinsel ve duygusal istismarı bir arada inceleyen çalışmaların sınırlı ve yetersiz olduğu değerlendirilmektedir. Yerel literatürde ise sadece cinsel istismara yönelik mitleri değerlendiren bir ölçme aracına rastlanmaktadır (Koçturk ve Kızıldağ 2018; Uslu, Çamlıbel ve Erenoğlu, 2024). Bu çalışmada ise Aktu ve

Dilekmen (2021) tarafından geliştirilen çocuklara yönelik fiziksel, duygusal ve cinsel istismarı kapsayan ve kültürel değişkenler çerçevesinde mitler ile ebeveyn bilişlerini ele alan bir ölçek aracılığıyla kapsamlı bir değerlendirme yapılması amaçlanmıştır. Toplumda yer etmiş mitlerin sorgulanabilmesi ve doğru bilgilerin yerleşebilmesi için öncelikle ebeveynlerin çocuk istismarına yönelik yanlış inançlarının, mitlerinin ve bilişsel yaklaşımlarının belirlenmesi; ardından bu yanlış inanışları doğru bilgilerle değiştirmek oldukça önemlidir. Çocuk istismarına ilişkin bağlam, yaygınlık ve sonuçlar gibi konularda yanlış algılara yol açabilecek pek çok mit bulunmaktadır. Aşağıda çocuk istismarı ile ilgili en yaygın inanışlara yer verilmiştir.

Çocuklar Yabancılar Tarafından İstismara Uğrar

Çocukları istismar eden kişilerin yabancılar olduğuna dair inanç, toplum tarafından en yaygın kabul gören mitlerden biri haline gelmiştir. Bazı ebeveynler mağdur ile fail arasındaki ilişkiye dair sahip oldukları yanlış bilgi ve inanışlar nedeniyle bu mitin etkisi altında kalabilmektedir. Oysa araştırmalar, istismarı gerçekleştiren kişinin çoğu zaman mağdur tarafından tanınan biri olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak bazı ebeveynler, faillerin tanıdık kişiler olabileceğini kabullenmekte zorlanmaktadır (Chen ve Chen, 2005; akt. Koçturk ve Şahin, 2021). Bu inanışın etkisiyle; ebeveynler, öğretmenler, ve uzmanlar çocuklara yönelik "yabancı tehlikesi" kavramı çerçevesinde çeşitli uygulamalar ve bilgiler öğretmektedir. Çocuklara yabancılarla konuşmamaları, onlardan şeker ya da çikolata almamaları gerektiği gibi kurallar öğretilmektedir. Her ne kadar bu uyarılar halen geçerliliğini koruyan önemli güvenlik önlemleri olsa da gerçek çocuk istismarı vakalarının yalnızca %5'i ile 10'unun yabancılar tarafından gerçekleştirildiği unutulmamalıdır (U.S. Department of Healt Human Services, 2022). Yapılan araştırmalar, istismar mağdurlarının büyük çoğunluğunun failini tanıdığını ve vakaların önemli bir kısmında çocuğun anne ya da babası tarafından istismara uğradığını göstermektedir (Çeçen, 2007). Bu bilgiler, yabancıların çocuk istismarının ana failleri olduğuna dair toplumda yaygın olarak kabul gören inanışın geçerli olmadığını da kanıtlamaktadır.

Çocuklar İstismar Konusunda Yalan Söylerler

İstismara uğrayan bir çocuğun bunu yok sayarak yalan beyanda bulunması nadir olarak gerçekleşmektedir. Araştırmalar, tüm istismar vakaları içinde yalan ve iftira niteliğindeki

iddiaların yalnızca %1,8 ile %4,7'si arasında olduğunu göstermektedir (Faller, 1996). Popüler inanışın aksine çocukların yalan söyleme olasılığı düşüktür. Genellikle korktukları için yaşadıklarını bir yetişkinle paylaşmak istemezler (Yolcuoğlu ve İsmet, 2010). Özellikle cinsel istismara maruz kalmış çocuklar, bu konuyu dile getirme konusunda gönülsüz olsalar da nadiren yalan beyanda bulunurlar (Sheafor ve Horejsi 2014; akt. Bilgin, 2023) Örneğin; bir çocuk, gelişim düzeyine uygun olmayan cinsel içerikli davranışlar sergiliyor, yaşına göre bilmemesi gereken sözcükler kullanıyor ve cinsel eylemler hakkında ayrıntılı bilgi veriyorsa, bu durum çocuğun cinsel istismara maruz kalmış olabileceğine işaret ediyor olabilir. Çocukların cinsellikle ilgili bilgi edinmeleri, gelişimsel olarak belirli bir sıraya ve yaşa bağlıdır; dolayısıyla okul öncesi ya da erken yaş dönemindeki bir çocuğun, açık ve detaylı cinsel içerikli ifadeleri kendiliğinden üretmesi ya da kurgulaması beklenmez. Bu tür bilgi ve davranışlar genellikle ya doğrudan yaşantı sonucu edinilmekte ya da çocuğun tanık olduğu travmatik olaylarla ilişkilendirilmektedir. Nitekim literatürde de çocukların cinsel içerikli bilgi ve eylemleri deneyim ya da gözlem yoluyla öğrendikleri, bu bilgilerin çoğunlukla doğal gelişimsel sürecin dışında geliştiği belirtilmektedir (Faller, 1996; Ceci ve Bruck, 1995). Bu nedenle söz konusu davranışları sergileyen veya istismara uğradığını ifade eden bir çocuğun doğruyu söylüyor olma olasılığı yüksektir. Çocuklar, yaşadıkları istismarı bir başkasına anlattığında özellikle bu kişinin aile bireylerinden biri olması durumunda, anlatılanlara inanılmaması ya da kabul edilmemesi; çocukta ikincil travmaya, korkuya ve utanca yol açabilir. Bir çocuk, yaşadığı durumu inkâr ediyor veya baskı altındaysa; tehdit, kurum bakımına alınmaktan korkmak ya da annesi ile babasının zarar göreceğini düşünmek gibi durumlar söz konusu olabilir. Bu gibi durumlarda çocuk, yaşananları uydurduğunu ya da yalan söylediğini belirterek gerçeği gizleyebilir.

"Çocuklar istismar konusunda yalan söyler" biçimindeki yanlış inanç, toplumda oldukça yaygın olmakla birlikte, ebeveynlerin çocukların beyanlarına yönelik şüpheci tutumlar geliştirmesi, istismarın görünmez kalmasına zemin hazırlamaktadır. Tez kapsamında değerlendirilen ebeveveyn bilişleri incelendiğinde bu mitin kabulü, farkındalık düzeyinin düşük olmasına ve çocuk istismarına yönelik tepkisizliğe neden olabilecek riskli bir düşünce biçimine işaret etmektedir. Ebeveynlerin bu miti içselleştirmesi hem koruyucu önleyici müdahalelerin etkinliğini azaltmakta hem de çocuğun güvenliğini tehdit etmektedir. Bu bağlamda, çocukların beyanlarını dikkate almayan, onları sorgulayan

veya suçlayan ebeveyn tutumları, mit inançlarının zararlı sonuçlarını açıkça ortaya koymaktadır.

Çocuk İstismarı Ekonomik Düzeyi Düşük Ailelerde Görülür

Toplumda, çocuk istismarının yalnızca alt sosyoekonomik düzeye sahip ailelerde meydana geldiğine yönelik yaygın bir yanılgı bulunmaktadır. Bu mit, orta ve üst sınıf ailelerin istismarla karşılaşma olasılığın düşük olduğu yönündeki yanlış inançla pekişmektedir. Oysa ki çocuk istismarı, yalnızca ekonomik yoksullukla ilişkilendirilemeyecek kadar çok boyutlu bir sorundur; ekonomik boyuttan bağımsız olarak her gelir grubunda, her sosyal çevrede ve her eğitim düzeyinde ortaya çıkabilen çok boyutlu bir olgudur. Bu mit hem kamuoyunda hem de bazı meslek gruplarında çocuk istismarını belirli sınıfsal kalıplara indirgeme eğilimini yansıtmaktadır.

Ekonomik güçlükler, istismara zemin hazırlayan bazı risk faktörlerini artırsa da bu durum tek başına istismarın nedeni olarak kabul edilemez. Nitekim, yüksek gelir ve statü sahibi ebeveynlerin, yaşanılan istismarı gizleme olasılığı daha yüksekken, düşük gelirli aileler kamu otoriteleri tarafından daha sık denetlendiği için vakalar daha görünür hale gelebilmektedir (Guterman, 2001; akt. Beckett, 2003). Bu durum sosyoekonomik düzey ne olursa olsun çocukların istismara maruz kalabileceğini ve her sınıftan ailenin bu riski taşıyabileceğini açıkça ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, istismarın yalnızca yoksul ailelerde görüldüğüne dair inancın geçerliliği bilimsel olarak zayıftır ve bu mitin sürdürülmesi, orta ve üst ekonomik gruplarda yaşanan istismarın görünmez kalmasına yol açabilmektedir (Akbaş, 2014). Ayrıca, bu mitin kırılması hem istismarın sınıfsal olarak dışlanmaması hem de üst sosyoekonomik gruplarda yaşanan gizli istismar biçimlerinin görünür kılınması açısından önem arz etmektedir.

Çocuk İstismarı Yetkili Kurumlara Bildirildiğinde Çocuk Ailesinden Alınır

Toplumda yaygın olarak kabul gören yanlış inanışlardan biri, çocuk istismarı bildirildiğinde çocuğun doğrudan ailesinden alınıp kuruma yerleştirileceği yönündeki korkudur. Bu mit, birçok ebeveynin çocuk istismarına tanıklık ettiklerinde ya da çocuklarının başına bir istismar durumu geldiğinde resmî kurumlara bildirme ve başvurma konusunda tereddüt yaşamasına neden olmaktadır. Oysa çocuğun ailesinden alınması, yalnızca çocuğun fiziksel, sosyal ve psikolojik bütünlüğünün ciddi şekilde tehdit altında olduğu ve güvenliğinin sağlanamayacağı durumlarda yasal çerçevede

başvurulan bir tedbirdir. TCK'nın 278. Maddesi uyarınca, istismar şüphesi taşıyan her bireyin, durumu yetkili makamlara bildirme yükümlüğü vardır. Bu bildirim üzerine, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı meslek elemanları tarafından çocuk ile ayrıntılı görüşmeler yapılır ve vakanın mahiyetine göre risk değerlendirmesi gerçekleştirilir. Çocuk istismarı yaşandığına dair ciddi şüpheler varsa, çocuk geçici olarak bulunduğu çevreden uzaklaştırılabilir; bazı durumlarda ise aile içi istismar söz konusu olduğunda çocuğun derhal gözetim altına alınarak evden uzaklaştırılması ya da ailesinden alınması mümkün olabilir (Bolen, 2001; akt. Özdemir, 2023). Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne bağlı olarak hizmet veren **Çocuk Koruma İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimleri (ÇOKİM)**, korunmaya ihtiyacı olduğuna kanaat getirilen çocukları teslim alır. Bu birime kabul edilen çocuklarla ilgili olarak İl/İlçe Sosyal Hizmetler Müdürlükleri, çocuğun kuruma kabul tarihinden itibaren ilk beş gün içerisinde gerekli mesleki çalışmaları yapar ve çocuk için en uygun sosyal hizmet modelini belirler. Kanuni uygulamalar gereği; istismar mağduru çocuk, yalnızca ciddi tehlike arz eden durumlarda ailesinden geçici olarak ayrılır. Ancak, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunun 5. Maddesinin 3. fıkrasında belirtildiği üzere:

"*Çocuğun tehlike altında bulunmadığının tespiti ya da tehlike altında bulunmakla birlikte veli veya vasisinin ya da bakım ve gözetiminden sorumlu kişilerin desteklenmesi suretiyle tehlikenin bertaraf edileceğinin anlaşılması halinde; çocuk, bu kişilere teslim edilir*."

Bu hüküm, sosyal hizmetlerin çocuk için bakım tedbiri uygulamasının son çare olduğunu ve önceliğin aile yanında ya da yakın çevresinde desteklenerek kalmasını sağlamaya yönelik hizmet modeline verildiğini açıkça ortaya koymaktadır. Örneğin okulda gerçekleşen ya da okul ortamında fark edilen istismar vakalarında, acil müdahale kapsamında çocuk okuldan alınarak veya geçici olarak uzaklaştırılarak kuruma yönlendirilebilir. Tehlikelerden uzak ve güvenli bir ortam sağlandıktan sonra sosyal çalışma görevlisi, çocuk hakkında sosyal inceleme raporu hazırlar ve 5395 sayılı kanun kapsamında çocuğun korunma ihtiyacına yönelik destekleyici, koruyucu ve önleyici hizmetleri planlar. Sosyal hizmet uygulamalarında öncelik, ailenin desteklenmesi suretiyle çocuğun kendi çevresinde güvenli bir biçimde yaşamını sürdürmesini sağlamaktır. Bu doğrultu da ebeveynlere psikososyal destek, danışmanlık ve rehberlik hizmeti sunulabilir.

Ancak yapılacak sosyal inceleme sonrası çocuğun aile yanında kalmasının riskli olduğu yönünde kanaat oluşması halinde çocuk için alternatif bakım ve barınma hizmetleri değerlendirilir. Bu tür durumlarda toplumda yaygın olan "sosyal hizmete bildirilen her çocuk kuruma alınır." inancı geçerlilik taşımamaktadır. Bu yanlış inanışlar, ebeveynlerin sosyal hizmet kurumlarından çekinmelerine, vakaların gizli kalmasına ve istismarın devam etmesine neden olabilmektedir. Bu nedenle ebeveynlerin çocuk koruma sistemine dair doğru bilgiye sahip olması, çocuğun üstün yararını gözeten müdahale mekanizmalarının doğru işlemesi açısından da büyük önem taşımaktadır.

2.9. KONU İLE İLGİLİ YAPILMIŞ YURT İÇİ ARAŞTIRMALAR

Çocuk ihmal ve istismarı Türkiye'de giderek daha da fazla dikkat çeken bir çocuk koruma sorunu haline gelmiş; bu kapsamda, ebeveynlerin farkındalık düzeylerini inceleyen çeşitli ulusal araştırmalar gerçekleştirilmiştir. Özellikle ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalık düzeyleri ve yaygın mit inançları ile sosyodemografik özellikleri arasındaki ilişkiyi ortaya koyan çalışmalar, bu sorunun çok boyutlu doğasını anlamak açısından önemli veriler sunmaktadır. Bu bağlamda ebeveynlerin sosyodemografik özelliklerinin çocuk istismarına yönelik farkındalıklarını ve biliş düzeylerini ne ölçüde etkilediğini inceleyen yurt içi araştırmalardan elde edilen bulgular, bu tez kapsamında yürütülen çalışmanın kuramsal temelini de güçlendirmektedir. Aşağıda Türkiye'de gerçekleştirilen bazı güncel araştırmalara yer verilerek bulgular özetlenmiştir.

Saklan'ın (2024) gerçekleştirdiği çalışmada, çocuk istismar ve ihmaline karşı okul öncesi dönem çocuklarına sahip ebeveynlerin farkındalık düzeyleri incelenmiştir. Araştırma sonucunda, ebeveynlerin demografik özelliklerinden cinsiyet, yaş ve çocuk sayıları ile çocuk istismar ve ihmal farkındalık düzeyleri arasından anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Buna karşılık, ebeveynlerin mezun oldukları okul türü ve herhangi bir eğitim alıp almama durumları ile çocuk istismar ve ihmali farkındalık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır.

Ercan'ın 2018 yılında 4-6 yaş aralığında çocuk sahibi olan ebeveynlerle yürüttüğü çalışmada, ailelerin büyük çoğunluğunun çocuk istismarına yönelik istismar farkındalık düzeylerinin düşük olduğu görülmüştür. Ebeveynlerin istismar farkındalıkları yaş, geleneksel aile yapısı ve ekonomik düzey gibi demografik özelliklere göre farklılık göstermektedir. Özellikle ekonomik düzeyi düşük olan ailelerde birey sayısının fazla

olmasının, istismar riskini artıran bir etmen olduğu ve ayrıca kız çocuklarına yönelik istismar potansiyelinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Yüzügüldü'nün (2021) araştırmasına göre; ebeveynlerin cinsiyet, çocuk istismarı ve ihmali konusunda eğitim alıp almamaları ve yaşları ile farkındalık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ancak annelerin ihmal ve istismara yönelik farkındalık düzeylerinin babalara oranla daha yüksek olduğu görülmüştür. Öğrenim düzeyi arttıkça ihmal ve istismara yönelik farkındalık da artmaktadır. Öte yandan düşük gelirli ebeveynlerin yüksek gelirli ebeveynlere göre duygusal istismara yönelik farkındalıklarının daha düşük olduğu, ebeveynlerin yaşları arttıkça cinsel istismara yönelik farkındalıklarının azaldığı belirtilmiştir.

Demirci'nin 2019 yılında, 4-6 yaş grubu çocuğa sahip ebeveynlerle yürüttüğü çalışmada ise, katılımcıların istismara yönelik farkındalık düzeylerinin orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, ebeveynlerin istismara ilişkin farkındalık düzeyleri ile eğitim durumları, ekonomik düzeyleri, sahip olunan çocuk sayısı ve çocuk istismarı konusunda eğitim alıp alma durumları arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Pekdoğan'ın 2016 yılında, 4-6 yaş arası çocuğa sahip 235 anneyle yaptığı çalışmada; annenin yaşı, eğitim düzeyi ve çalışma durumuna ilişkin değişkenlerin annelerin istismar potansiyelleriyle anlamlı ilişki gösterdiği, annenin yaşı arttıkça istismar potansiyelinin azaldığı ve çalışan annelerin istismar potansiyel düzeylerinin daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Doğan'ın 2023 yılında, okul öncesi çocuğu olan ebeveynlerle yürüttüğü çalışmada; ebeveynlerin duygusal istismar açısından orta düzeyde potansiyel risk taşıdığı, iki ve daha fazla kardeşe sahip olmanın, çalışmayan anne olmanın, genç babalığın ve eğitim düzeyinin istismar farkındalığını etkileyen faktörler arasında yer aldığı ifade edilmiştir.

Alisinanoğlu ve Bağcı'nın 2023 yılında, 0-6 yaş aralığında çocuğu olan 150 ebeveynle yürüttüğü çalışmada ise; ebeveynlerin cinsiyetinin ve yaş değişkeninin ihmal ve istismar farkındalığı üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı, buna karşın gelir düzeyinin ve ebeveynlerin eğitim durumunun, ihmale ve istismara yönelik farkındalıkları üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu; ayrıca öğrenim durumu arttıkça istismar farkındalığının yükseldiği tespit edilmiştir.

Yücel (2021), ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismar farkındalığına yönelik yapmış olduğu çalışmasında; ebeveynlerin istismar farkındalık düzeylerinin yaş değişkeni açısından anlamlı farklılık gösterdiğini, 41 yaş üzerindeki ebeveynlerin daha düşük farkındalığa sahip olduğunu belirlemiştir. Ayrıca, eğitim düzeyi düşük olan ebeveynlerin istismar farkındalığının da düşük olduğu tespit edilmiştir. Gelir düzeyi, çalışma durumu ve çocuk sayısının, ihmal ve istismar farkındalığı düzeylerini etkilediği; ancak aile türü, ebeveyn cinsiyeti, medeni durum ve evlilik süresi ile farkındalık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir.

Yerel alanyazında mitler üzerine yapılmış çalışmalar arasında Koçtürk ve Kızıldağ (2018) tarafından geliştirilen ve öğrencilerin çocuk çağı cinsel istismarı hakkındaki mit inançlarını ölçmeyi amaçlayan "Çocukluk Dönemi Cinsel İstismarına İlişkin Mitler Ölçeği" yer almaktadır. Bu ölçeğin ebeveynler üzerinde kullanımına yönelik geçerlilik ve güvenilirlik çalışması ise Koçtürk ve Şahin (2020) tarafından gerçekleştirilmiştir. Devamında, Koçtük ve Şahin (2021) tarafından 391 anne ve 103 baba ile yapılan bir araştırma sırasında geliştirilen "Çocukluk Dönemi Cinsel İstismara İlişkin Mitler Ölçeği-Ebeveyn Formu" kullanılmıştır. Söz konusu çalışmada; ebeveynlerin cinsiyet, yaş, çocuk sayısı, meslek, ekonomik düzey ve cinsel istismara yönelik eğitim alma durumlarına göre mit düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, ebeveynlerin cinsiyeti, çocuk sayısı ve ekonomik durumu gibi değişkenlere göre mit düzeylerinin anlamlı biçimde farklılaştığı bulunmuştur (Koçtürk ve Şahin, 2021). Bu ölçeklerin yalnızca ebeveynlerin cinsel istismara ilişkin mit inançlarını değerlendirdiği, çocuk istismarının farklı türlerine yönelik yanlış inançlar ve mitler üzerine yapılan çalışmaların ise az sayıda olduğu görülmektedir.

Bu bağlamda, alanyazında ebeveynlerin çocuk istismarına yönelik mit inançları ve farkındalık düzeylerini inceleyen çalışmaların ağırlıklı olarak cinsel istismar türüne odaklandığı, diğer istismar biçimlerine (duygusal, fiziksel, ihmal vb.) ilişkin mitlerin ise görece ihmal edildiği görülmektedir. Ayrıca ebeveynlerin çocuk istismarına ilişkin mit düzeylerini etkileyen sosyodemografik değişkenlerin (cinsiyet, yaş, eğitim durumu, çocuk sayısı vb.) farklı çalışmalarda tutarsız sonuçlar vermesi, konuya yönelik daha geniş bir bakış açısıyla yaklaşılması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu çalışmada ise, çocuk istismarına yönelik mit inançlarının yalnızca tür bazında değil, aynı zamanda farkındalık düzeyleri ve sosyokültürel bağlamlarıyla birlikte ele alınması hedeflenmiştir. Böylelikle,

ebeveynlerin ihmal ve istismara yönelik biliş düzeyleri ile farkındalık düzeyleri arasındaki ilişkiler bütüncül bir yaklaşımla incelenmiş olacaktır.

2.10. KONU İLE İLGİLİ YAPILMIŞ YURT DIŞI ARAŞTIRMALAR

Çocuk ihmal ve istismarı; kültürel, sosyoekonomik ve yapısal koşullardan etkilenen evrensel bir sorundur. Bu nedenle farklı ülkelerde yürütülen çalışmalar, ebeveynlerin çocuk istismarına yönelik farkındalıklarının ve biliş düzeylerinin toplumsal bağlama göre nasıl şekillendiğini ortaya koyması açısından önemlidir. Yurt dışında yapılan çalışmalar hem mit inançlarının ve farkındalıklarının evrensel yönlerini hem de kültüre özgü farklılıklarını belirleme açısından değerli bulgular sunmaktadır. Bu bölümde, farklı ülkelerde ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik tutumlarını ve yanlış inançlarını inceleyen güncel araştırmalara yer verilmiştir.

Sheikh, Alanazi ve Aljohani (2022) tanımlayıcı tipte gerçekleştirdiği araştırma, ebeveynlerin ihmal ve istismar farkındalıklarının orta seviyede olduğunu ve ebeveynlerin çocuklarını bedensel ceza ile disipline etmenin doğru bir yöntem olduğuna dair yanlış inançlara sahip olduklarını göstermiştir. İlaveten araştırmada, duygusal istismar farkındalığının diğer istismar türlerine kıyasla daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca toplumun çocuk istismarını önlemeye yönelik koruyucu yasa ve uygulamalar konusunda yeterli bilgi sahibi olmadığı ifade edilmiştir.

Dokuz farklı ülkede yürütülen bir araştırmada, çocukları doğru biçimde yetiştirmek için fiziksel cezanın gerekli olduğuna dair kültürel inançlardaki farklılıkların, ebeveynlerin fiziksel cezaya başvurma olasılığı ile ilişkili olduğu belirlenmiştir (Lansford vd., 2015; akt. Subaşı, 2023).

Cappa ve Khan'ın (2011) annelerle gerçekleştirdiği araştırmada, anneler çocuklarını yetiştirirken fiziksel cezaya gerek duymadıklarını ifade etmelerine rağmen, çocukların fiziksel cezaya maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Fiziksel şiddete maruz kalan çocukların annelerinin, öğrenim ve gelir düzeyleri karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık bulunmaması dikkat çeken bulgular arasında yer almıştır (Ünal, 2017).

Ebeveynlerin kültürel ve sosyal özelliklerinin çocuk ihmal ve istismar farkındalık düzeyleri üzerinde etkili olduğu, yoksulluk ve zayıf ebeveynlik tutumlarının ebeveynlerin

çocuk istismarına yönelik farkındalık düzeylerini etkilediği belirtilmektedir (Mathoma, Maripe- Perera, Khumalo, Mbayi, Seloilwe, 2006).

Hendaus'un (2020) ebeveynlerin çocuk istismarına yönelik tutum ve davranışlarını incelediği araştırmada; ebeveynlerin %50'sinin çocuk istismarını sınırlandıran yasalara dair farkındalığa sahip olduğu, ancak bu bireylerin bir kısmının çocuklarına vurmayı hala bir disiplin yöntemi olarak değerlendirdiği, bir kısmının ise el ya da kalçaya yumuşak bir nesneyle vurmayı normal bir uygulama olarak gördüğü ifade edilmiştir. Aynı çalışmada, ebeveynlerin önemli bir bölümünün sözel şiddet, ihmal ve istismar davranışlarını istismar kapsamında değerlendirmediği ve bu tür davranışların çocuk gelişimi üzerinde olumsuz etkilerinin farkında olmadığı vurgulanmıştır.

Aynı doğrultuda, ebeveynlerin çocuk istismarına ilişkin tutum ve davranışlarının şekillenmesinde biliş düzeylerinin de belirleyici olduğu ifade edilmektedir. Nitekim çocuk istismarına neden olabilecek ebeveyn bilişlerini inceleyen çalışmada, ebeveynlerin sahip oldukları inanç ve bilgi düzeylerinin, çocukların güvenliğini tehdit edebilecek davranışları fark etme ve bu durumlara müdahalede bulunma yeterliliklerini etkilediği görülmektedir (Pelton ve Leroy, 1978; Mammen vd., 2003; Milner 2003; Fontes ve Plummer 2010; Burt, 1980; Camilo, Garrido, Calheiros, 2020; Rueda, Ferragut, Crezo, Ortiz-Tallo, 2022; Cromer, 2010).

Yapılan araştırmalar, ebeveynlerin çocuk istismarına yönelik farkındalık düzeylerinin; sosyoekonomik özellikleri (yaş, cinsiyet, eğitim durumu, gelir düzeyi, çocuk sayısı vb.) kültürel değerleri, ebeveynlik tutumları ve sahip oldukları mit inançları ile yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda ebeveynlerin çocuk istismarına yönelik bilgi düzeylerinin yetersizliği, istismarı farketmelerini ve gerekli müdahalede bulunmalarını engelleyebilmektedir. Ayrıca, çocuklara yönelik fiziksel cezanın normalleştirilmesi, sözel/duygusal istismar türlerinin yeterince tanınmaması gibi etkenler, çocukların risk altında kalmasına yol açmaktadır. Bu durum, çocukların güvenli gelişimlerinin desteklenmesi, istismarın önlenmesi adına yalnızca ebeveynleri değil, toplumun tüm paydaşlarını kapsayan çok boyutlu bir müdahalenin gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Bu noktada sosyal hizmet disiplini, çocuk istismarını önlenmesinde hem bireysel hem de yapısal düzeyde önemli bir rol üstlenmektedir. Aşağıda yer alan başlıkta, sosyal hizmet alanının çocuk istismarının önüne geçilmesine yönelik sunduğu katkılara yer verilmiştir.

2.11. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARINA YÖNELİK SOSYAL HİZMET MÜDAHALESİ

Sosyal hizmet mesleği; birey, aile, grup ve toplumların gerek bireysel gerek çevresel nedenlerle ortaya çıkan problemlerini belirleyerek sosyal adalet, insan onuru ve insan hakları ilkeleri çerçevesinde müdahale yaklaşımında bulunan; bireylerin iyilik hallerini geliştirerek ve güçlendirerek sosyal refahlarını artırmayı amaçlayan bir disiplindir (Hare, 2004). İnsan davranışları ve sosyal sistemler teorileri temelinde, insanların çevre ile olan iletişimlerini ele alır ve temel prensiplerini ise, insan hakları ile sosyal adalet oluşturur (IFSW, 2011). Bireyin, grupların ve toplulukların yaşadığı sorunların üstesinden gelmesine yardımcı olan sosyal hizmet, insanların kaybettiği işlevselliği ve gücün yeniden kazanmalarını hedefler (Dominelli, 2002). Sosyal hizmet mesleği, her ne kadar tüm insanlığın sosyal rol ve görevlerine hitap etse de öncelikli olarak en savunmasız birey ve grupların baskı, şiddet ve ayrımcılığa karşı korunması ilkesine dayanır.

İhmal ve istismara uğramış çocuklar ise toplumun en savunmasız bireyleri arasında yer almakta ve bu bağlamda sosyal hizmet kapsamında öncelikli müdahale grubunu oluşturmaktadır (Selcik ve Güzel, 2016). Çocuk ihmal ve istismarına maruz kalan çocuklar, doğrudan sosyal hizmet mesleğinin çocuk refah alanı ve çocuğun korunması misyonu ile ilişkilidir. Bu çocukların istismara uğramasına neden olan risklerin belirlenmesi, çocukların iyilik halinin desteklenmesi ve buna yönelik toplumsal farkındalığın geliştirilmesi sosyal hizmet yaklaşımlarının temelini oluşturur (Dağlı ve İnanıcı, 2011).

Tarihsel gelişim süresince farklı meslek gruplarından beslenerek bireyleri, grupları, aileyi ve bir bütün olarak toplumu anlamaya, açıklamaya ve karşılaştığı sorunları çözmeye yönelik bir misyon üstlenen sosyal hizmet; multidisipliner yapısı sayesinde savunmasız gruplara yönelik etkili müdahale imkânı sunmaktadır (Tuncay ve İl, 2006).

Çocuk istismarı ise tekil ve homojen bir alan olmaktan uzak, çoklu müdahale gerektiren karmaşık bir olgudur. Tıbbi personel, sosyal çalışma görevlileri, psikologlar ve kolluk

kuvvetleri gibi birçok meslek grubunun birlikte çalışmasını gerektirir. Bu nedenle, çocuk istismarı alanı herhangi bir meslek grubu tarafından değil, disiplinler arası bir bakış açısıyla ele alınmak durumundadır (Kempe, 1985). Ancak çocukların istismardan korunması, istismarın saptanması, açığa çıkarılması ve rehabilitasyonu süreçlerinde temel sorumluluk sosyal hizmet mesleğine aittir (Polat, 2007).

Sosyal hizmet alanında çalışan profesyoneller, çocuk istismarın önlenmesi, korunması ve müdahale sürecinde önemli rollere sahiptir (Öztürk, 2009). Bu kapsamda sosyal çalışma görevlileri; çocuk istismarı vakalarında aile ve çocukla mesleki görüşme yaparak psikososyal açıdan durum değerlendirmesi yapmakta, çocuğun güvenliğini sağlamak üzere vakaya ilişkin bilgi ve belgeleri toplayarak görüşme kayıtlarını tutmaktadır. Ayrıca, başta sosyal hizmetler birimleri olmak üzere ilgili kurum ve kuruluşlara gerekli bildirimleri yapmakta, uygun sosyal hizmet modelinin belirleyip planlamakta ve uygulamaktadır. Sağlık ile eğitim birimleri ve adli kurumlarla iş birliği içinde çalışarak vakanın takibini sürdürmekte; bu süreçte okul ve hane ziyaretlerini gerçekleştirerek müdahale sürecini yürütmektedir. Çocuk ihmal ve istismarında aile ve çocuk ile çalışırken; bilgi, beceri ve donanımını çocuğun yüksek yararı doğrultunda çocuğun öncelikli olarak ailesi ve yakın çevresi tarafından korunmasına yönelik kullanır ve ihtiyaç halinde aile ilişkilerinin yeniden şekillendirilmesi, sosyal destek mekanizmalarını harekete geçirilmesi ve güçlendirilmesi için çalışır (Karataş, 2015).

Sosyal hizmet müdahaleleri bireylerin karşılaştıkları sorunun niteliğine ve kapsamına göre değişmektedir. Alınyazında müdahaleler; mikro, mezzo ve makro düzeyde sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırmalar müdahale yapılacak hedef kitleyi ve kullanılabilecek yöntemleri belirlemektedir. Çocuk ihmal ve istismar bağlamında bu üçlü sınıflandırma kritik öneme sahiptir. Aşağıdaki çocuk ihmal ve istismarı kapsamında mikro, mezzo ve makro düzeyde müdahale yöntemlerine yer verilmiştir.

2.11.1. Mikro Düzeyde Mesleki Müdahale

Çocuk istismarı ile ilgili çalışmalarda sosyal hizmet müdahalesinin temel adımlardan biri, müracaatçı sistemini sınıflandırarak uygulama alanının belirlenmesidir. Bu sınıflandırma; mikro, mezzo ve makro düzeyde gerçekleştirilmektedir. Mikro düzey müdahale; çocuğun kendisi, yakın çevresi ve aile üyeleri ile doğrudan etkileşimini kapsamaktadır. Çocuk istismarı olgularında sosyal hizmet müdahale süreci, sistemli ve çok katmanlı bir yapıya

sahiptir. Bu süreçte birey odaklı yaklaşımın temelini oluşturan mikro düzey müdahaleler, istismara maruz kalan çocuğun ve çevresinin ihtiyaçlarının tespit edilerek gereksinimlerine doğrudan yanıt vermeyi hedeflemektedir.

İstismara yönelik mikro düzeydeki uygulamalardan biri, istismardan birinci dereceden etkilenen çocuğa yönelik psikososyal destek ve yardım sağlamaktır. Adli ve idari makamlar, güvenlik birimleri, sivil toplum kuruluşları tarafından Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne iletilen ihbarlar ve CİMER veya Alo 183 hattı üzerinden yapılan bildirimler doğrultusunda çocuk istismarı olaylarına müdahale edilmektedir. Sosyal çalışmacı, bu bildirimlerin kuruma ulaşmasıyla başlayan yasal süreçte sosyal incelemeyi gerçekleştirir. İnceleme sürecinde, sosyal çalışma görevlisi ihbar ve şikâyete binaen ayrıntılı bir alan taraması gerçekleştirir. Bu aşamanın önemli adımlardan biri, sosyal çalışmacının istismar tanımına uygun bir durumla mı karşı karşıya olduğunu değerlendirmesidir (Polat, 2007). Bu bağlamda kullanılan terimler, inceleme gerçekleştiren uzmanın rehberidir.

İncelemeyi gerçekleştiren sosyal çalışmacının çocuk istismarına yönelik bilgi birikimi, mesleki deneyimi, kanun ve tedbirlere hakimiyeti ile uygulama yeterliliği; vakaya yönelik doğru karar almayı ve uygun müdahalenin gerçekleştirilmesini kolaylaştırır. İkinci adım olarak vakaya dair toplanacak bilgilerin eksiksiz ve mümkün olduğunca ayrıntılı olması gerekir. Bu bilgiler; istismarın türü, zamanı, tekrarı, istismarcı ile mağdur arasındaki ilişki, çocuğun yaşı, cinsiyeti, istismarın gerçekleştiği yer, istismarın niteliği (fiziksel, duygusal, cinsel vb.) ve çocuğun üzerinde gözlemlenen duygusal, davranışsal ve fiziksel değişiklik ve belirtileri içerir.

Eğer çocuk cinsel istismar şüphesi ile kuruma yönlendirildi ise, bu durumda bilgilerin toplanmasından ardından incelemeyi yapan Sosyal Çalışma Görevlisi çocuğun 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanuna kapsamında "Korunma İhtiyacı Olan Çocuk" olup olmadığını değerlendirir. Kanuna göre çocuğun korunma ihtiyacı olan çocuk kapsamında değerlendirilmesi için; fiziksel, zihinsel, sosyal ve duygusal gelişiminin ya da can güvenliğinin tehlike altında olup olmadığı, çocuğun istismar mağduru ya da suç mağduru olup olmadığı araştırılır. Sosyal çalışmacı, istismar vakaları başta olmak üzere gerçekleştirdiği uygulamada çocuğun haklarının gözetilmesine dikkat etmekle

yükümlüdür. Bu kapsamda sosyal hizmet uygulamaları aşağıdaki ilklere göre yürütülmektedir:

a) Çocuğun yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarının güvence altına alınması,

b) Çocuğun yararının gözetilmesi,

c) Çocuk ve aile üyelerinin ayrımcılığa maruz bırakılmaması,

Ç) Çocuk ve ailesinin çocuk hakkında alınacak kararlara dahil edilmesi,

d) Çocuğun ailesi ile ilgili kamu kurum ve kuruluşlarıyla ve sivil toplum örgütleriyle iş birliği içinde çalışılması,

e) İnsan hakları temelli, adil, etkin ve hızlı bir biçimde işlemlerin yürütülmesi,

f) Soruşturma ve kovuşturma aşamasında çocuğun durumuna uygun özel ihtimam gösterilmesi,

g) Çocukların özgürlüğü engelleyici tedbirlerin ile hapis cezasının en son müdahale olarak düşünülmesi,

h) Kurum bakımına yönelik tedbir kararlarının ve müdahale yönteminin en son çare olarak düşünülmesi,

i) Çocukların kurum bakımında yaş ve gelişimlerine uygun akranları ile aynı yerde tutulması,

j) Çocuk hakkında yapılan tüm işlemlerde kimliğinin ikinci kişiler tarafından belirlenememesine yönelik gerekli tedbir ve önlemlerin alınması ilkelerini gözetir (ÇKK, md.4).

"Korunma İhtiyacı Olan Çocuk" kapsamında olduğu değerlendirilen ve acil müdahale edilmesi gereken durumlarda, sosyal çalışmacı yine aynı kanun kapsamında sosyal inceleme ve mesleki görüşmenin ardından 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunun 5. maddesinde yer alan koruyucu ve destekleyici tedbir kararları açısından değerlendirme yapar. Çocuğun tehlike altında olduğu ve istismara maruz kaldığı, ailesinin yanında desteklenmesinin mümkün olmadığı durumda, çocuğun korunma altına alınmasına yönelik Sosyal İnceleme Raporu hazırlanır ve bu rapor mahkemeye sunulur. Mahkeme

tarafından hakkında bakım tedbiri alınan çocuk, yaşı ve durumuna uygun bir kuruma yerleştirilir.

Kurum bakımı; çocuğun ailesi, vasisi veya bakım ve gözetimini sağlayacak yakınları tarafından reddedilmesi halinde en son çare olarak değerlendirilir. Kurum bakımına yerleştirilmesine kanaat getirilmesi halinde çocuk, öncelikli olarak aile odaklı sosyal hizmet modeli çerçevesinde evlat edinme ve koruyucu aile hizmetinden yararlanma açısından değerlendirilir. Eğer bu da mümkün değilse, en son çare olarak kurum bakımına alınan çocuk için bireysel müdahale ve rehabilitasyon süreci başlatılır. Bu süreçte ihtiyaç tespiti yapılan çocuk için bireysel müdahale planı hazırlanır. Bireysel müdahale planı kapsamında; çocuğun kuruma uyumu, yeni çevreye adaptasyonu, aile ve yakın çevre ile ilişkisi, eğitimi, okulu gibi birçok konuyu kapsayan mesleki çalışmalar yürütülür.

Mikro düzeyde müdahalenin temel amacı, çocuğun eski yaşam işlevselliğinin korunması, yaşadığı travmanın bıraktığı etkilerin azaltılması, duygusal zedelenmenin iyileştirilmesi ve istismar sonrası ortaya çıkan duygusal ve davranışsal problemlerin azaltılmasıdır.

Mikro düzeyde müdahaleye; olaydan birincil derecede etkilenen çocukla birlikte ikincil derecede etkilenen aile bireyleri de dahil edilir. Rehabilitasyon sürecinin profesyonel destekle yürütülerek kurum bakımına başlatılmasına kanaat getirilen istismar vakalarında, çocuğun rehabilitasyon sürecini sağlıklı bir şekilde tamamlamasında aile ile çalışmanın önemli bir rolü bulunmaktadır. Aile ve yakın çevrenin desteğini hisseden çocuğun, tedavi sürecine uyum göstermesi kolaylaşacak ve bu da iyileşme sürecini hızlandıracaktır.

Ayrıca istismar vakalarında çocuğa yönelik kasti ve bilinçli kötü muamele tespit edildiğinde ve bu durumun velayet hakkının kötüye kullanılmasıyla ilişkili olduğu belirlenirse, kurum bakımına alınan çocuğun ailesine karşı Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü tarafından 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunun 348. maddesi uyarınca velayetinin kaldırılması talep edilebilir. Bu durumda çocuk hakkında yeni bir vasi tayini için Sulh Hukuk Mahkemesine başvurulabilir. Mahkeme tarafından alınacak karar, çocuğun geleceğinin; bedeni, ruhu ve kimliğiyle bir mal ya da nesne gibi kullanılmasına engel olacak biçimde değerlendirilir. Ayrıca çocuğa yaşatılan ve telafisi mümkün olmayan bu travmanın cezasız kalmaması gerektiği anlayışı bu müdahalenin temelini oluşturmaktadır.

Mikro düzeyde müdahale, sosyal hizmet mesleğinde en yaygın kullanılan müdahale biçimlerinden biridir. Sosyal çalışmacı, öncelikli olarak mağdur çocuğun iyileşmesini, eski ruhsal sağlığına kavuşmasını ve mevcut potansiyelini geliştirmesini hedefleyen çeşitli plan ve programlar geliştirir. Özellikle istismara yönelik müdahalelerde, yalnızca çocukla çalışmanın tek başına kalıcı çözümler sunamayacağı; aksine çocuğun yalnız bırakılması durumunda suçluluk, pişmanlık ve kendini sorgulama gibi duyguların oluşabileceği, bunun da çocuğun psikolojik iyilik halini daha da zedeleyebileceği unutulmamalıdır.

Ayrıca çevresel riskler nedeniyle aile ortamından uzaklaştırılarak kurum bakımına yerleştirilen çocuğun, yaşadıklarını içselleştirme ve ailesini ve kendisini suçlama gibi eğilimler gösterebileceği de göz önünde bulundurulmalıdır. Bu nedenle, sosyal hizmet mesleğinde istismar mağduru çocuklara yönelik mikro düzey müdahalelerde, sadece çocukla değil, aynı zamanda ailesiyle çalışılması büyük önem taşımaktadır. Bu çerçevede, sosyal hizmet mesleğinin bireysel, ailesel, duygusal, ekonomik ve toplumsal yönlerini bütüncül bir şekilde ele alan, farklı disiplinlerle iş birliği içinde hareket eden mesleki müdahaleler gerçekleştirilmektedir (Selcik ve Güzel, 2016).

2.11.2.Mezzo Düzeyde Mesleki Müdahale

Mezzo düzeyde mesleki müdahale, sosyal hizmet uygulamalarında birey ile çevresi arasındaki etkileşimi esas alarak bireyin sosyal ağları ve yaşadığı ortamlarda kurduğu ilişkileri güçlendirmeyi hedefleyen bir müdahale biçimidir. Bu aşamadaki müdahaleler bireysel ya da terapi gruplarındaki kişiler; okul veya iş arkadaşları ve komşular gibi çocuğun doğrudan temas halinde olduğu sosyal sistemler arasında olmaktadır (Selcik ve Güzel, 2016). Bu düzeyde yapılan çalışmalar, istismar mağduru çocuğun yaşadığı olumsuzlukların sosyal bağlamda onarılmasını ve yeniden sağlıklı ilişkiler kurabilecek düzeye gelmesini amaçlamaktadır.

Mezzo düzeyde çocuk ihmal ve istismarına yönelik gerçekleştirilen müdahalelerin başında, istismar mağduru çocuğun yaşadığı olumsuz yaşam deneyimlerinden kaynaklanan davranış problemlerinin giderilmesini amaçlayan grup çalışmaları yer alır. Grup çalışmaları; bireylerin entelektüel, duygusal ve sosyal gelişimlerini kolaylaştırmak, var olan yanlış algıları dönüştürmek ve sosyal gruplara yeniden uyum sağlamalarını

desteklemek amacıyla grup etkinlikleri aracılığıyla yürütülmektedir. Bu grupların sosyalizasyonu sağlama, karşılıklı bilgi alışverişi yapma, uğraş sağlama gibi farklı hedefleri bulunmaktadır (Zastrow, 2010). 5395 Sayılı Kanun kapsamında, bakım tedbiri alınan istismar mağduru çocuklardan psikososyal rehabilitasyona ihtiyaç duyduğu değerlendirilenlerin, rehabilitasyon süreci tamamlanana kadar kısa süreli bakım ve gözetimleri sağlanmakta; bu süreçte aile, yakın çevre ve sosyal ilişkilerinin güçlendirilmesine yönelik çalışmalar yapılmaktadır.

Çocuğun mağduriyetinin suça sürüklenmesiyle sonuçlanmaması adına, yaş ve cinsiyet özelliklerine göre ihtisaslaşmış yatılı sosyal hizmet kuruluşlarından biri olan ihtisaşlaştırılmış çocuk evleri sitesinde mezzo uygulamalar yapılmaktadır. Bu kapsamda çocukla yapılan görüşmelerin ardından BİRDEF (Bireyselleştirilmiş Risk Değerlendirme Formu) doldurularak çocuğun iyileştirilmesi, geliştirilmesi veya değiştirilmesi gereken davranışları belirlenir ve her gün belirli aralıklarla gerçekleşen duygu düzenleme, kişilik gelişimi, kişisel gelişim ve sağlık gibi modüllerden oluşan grup çalışmalarına yönlendirilir.

2.11.3.Makro Düzeyde Mesleki Müdahale

Makro düzeyde mesleki müdahale, sosyal hizmet disiplinin birey, aile ya da küçük topluluklarla sınırlı kalmadığı; toplumun tamamına yönelik yapısal sorunlara odaklandığı müdahale düzeyidir. Bu müdahale biçimi; yasa yapıcılar, sivil toplum kuruluşları, kamu kuruluşları, yerel yönetimler ve medya aracılığıyla çocuk istismarı gibi toplumsal düzeyde çözüm gerektiren sorunların önlenmesi, farkındalık oluşturulması ve çocuk haklarının korunması için sistematik değişimleri hedefler. Makro düzeyde müdahale genellikle mezzo veya mikro sosyal hizmet müdahale pratiğinde yaşanan sorunları ve sosyal çalışma araştırmasını ele alır ve aile sorunlarına neden olan toplumsal stres faktörleri ile ilgilenir (Aral, 1999). Makro düzey müdahalede biçimi, kurum, topluluk, devlet ya da toplumlarla gerçekleştirilen çalışmaları kapsar. Bu düzeyde, istismar mağduru çocuğun iyileşmesine katkı sağlayacağı düşünülen kişi, grup ve topluluklarla çalışmak önemlidir. Buradaki temel amaç; sorunun bütüncül biçimde ele alınarak daha geniş bir perspektifte çocuk istismarı mağdurları ve çevresi ile çalışılmasını

öngörmektedir. İlaveten, mağdurun ihtiyaçları ortaya koyularak çocuk hakları çerçevesinde daha entegre ve duyarlı bir yaklaşım sunulmaktadır.

Çocuk istismarında makro düzey müdahalede, sosyal çalışmacıların öncelikli olarak toplumun ihtiyaçlarını tespit etmesi, sorunları değerlendirmesi, toplumla ilişkin bilgi ve verileri toplaması gerekmektedir (Keçeci, 2017). Bu süreçte sosyal çalışmacıdan toplumun çocuk istismarına yönelik bilgi düzeyini ve algısını araştırması, mevcut politika ve uygulamaları değerlendirmesi, bunları güçlendirmesi ve yeni politikalar üretmesi beklenmektedir. Özelikle toplumun eğitimi, makro müdahale kapsamında istismarla mücadelede önemli bir adımdır. Çünkü toplumla çalışma, toplumun tüm bireylerine yönelik bilgilendirme sağlayarak sorunun varlığından, ciddiyetinden ve öneminden haberdar olunmasına katkı sunar ve farkındalık yaratır. Bu farkındalık ise, duyarlılığı artırır ve eyleme geçişin ilk aşamasını oluşturur. Duyarlılığın farkındalıkla birlikte gelişmesi, problemin çözümüne yönelik tabandan gelen kolektif bir hareketi başlatabilir. Bu tür hareketler, aynı görüşü paylaşan bireylerin bir araya gelerek sivil toplum aracılığıyla değişim yaratma potansiyelini oluşturur (Polat, 2007).

Sosyal hizmet mesleğini diğer meslek gruplarından ayıran en önemli özelliklerden biri hem birey odaklı hem de çevre odaklı bir çalışma planı oluşturmasıdır. Bu nedenle sosyal çalışmacıların; bireylerin sürekli çevreleriyle etkileşim halinde olması ve çevrenin değişken yapısından etkilenmesi sebebiyle, sosyal refah sisteminin bir parçası olan sosyal politika ve uygulamaların şekillendirdiği çevresel faktörleri dikkate alması oldukça önemlidir.

2.12. ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARININ ÖNLENMESİ

Çocuk istismarıyla mücadelede en etkili yöntemlerden biri, istismarın ortaya çıkmadan önlenmesidir. Önleme çalışmaları, yalnızca risk altındaki çocukları korumakla kalmaz, aynı zamanda toplum genelinde farkındalık yaratarak sağlıklı ve güvenli bir çevrenin oluşmasını destekler. Bu kapsamda istismarı besleyen riskli tutum ve davranışların önceden belirlenmesi, bireylerin ve kurumların bu konuda bilgilendirilmesi hem bireysel hem de toplumsal düzeyde koruyucu tedbirlerin alınmasını sağlar. Özellikle çocuklarla çalışan profesyonellerin, ailelerin ve diğer kurum ve kuruluşların önleme süreçlerine aktif katılımı, çocuk refahı açısından kritik öneme sahiptir.

Bu doğrultuda istismarı önlemeye yönelik çalışmalar iki açıdan büyük önem taşımaktadır. Birincisi, çocuk ihmal ve istismarı sorunsalına insan hakları temelli bir yaklaşımla odaklanmak gereklidir. Kuşkusuz, çocukların zarar görmemesini beklemek ve yalnızca müdahale etmek yeterli değildir. Bu nedenle ikinci açıda; çocuklara yönelik istismarın önlenmesi için önleyici politikaların geliştirilmesi elzemdir. Olayın ardından çocukların rehabilitasyon sürecine yoğunlaşmak yerine istismarın hiç meydana gelmemesini hedeflemek gerekmektedir. Bu çerçevede önleyici adımların, daha etkili ve kalıcı sonuçlar doğurduğu çeşitli araştırmalarla ortaya konmuştur (Byers, 1991). Literatürde, istismarın önlenmesine ilişkin çalışmalar genellikle üç temel düzeyde ele alınmaktadır.

2.12.1. Birincil Koruma

Birincil korunma; şiddet ve istismar vakaların önlenmesi, en aza indirilmesi ve bu doğrultuda uygulamaların hayata geçirilmesidir. Bu kapsamda, sağlık tedbirinin alınması, riskli grupların belirlenmesi, doğum öncesi ve sonrasında takip ve izlem çalışmaları, aile planlanması, ebeveynlere çocuk bakımı konusunda eğitim verilmesi gibi hizmetlerinin sunulması önem taşımaktadır. Ayrıca, okul öncesi dönemde çocuk sahibi olan anne babalara destek verecek kurum ve kuruluşların yaygınlaştırılmasından işsizlik ve yoksullukla mücadele gibi birçok konu bu koruma düzeyi içerisinde yer almaktadır.

Riskli grupların tespit edilmesi ve bu grupların öncelikli olarak ele alınması; özellikle anne babalara yönelik destekleyici, doğru ve farkındalık kazandırıcı yaklaşımların geliştirilmesi; hukuki düzenlemelerin yapılması ve Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde yer alan hakların ulusal mevzuata dahil edilmesi, geleneksel kültürel değerlerin çocuğun üstün yararı temelinde yeniden değerlendirilmesi ve risk taşıyan öğelerin dönüştürülmesi, birincil koruma kapsamında önem arz etmektedir (Turhan, Songün ve İnandı, 2006).

Birincil önleme kapsamında, çocukların ve ailelerinin sosyal, psikolojik ve ekonomik durumlarının iyileştirilmesi, istismar riskini azaltmaktadır (Doğanlı ve Karaörs, 2017). Wasik ve Roberts'ın (1994) araştırma sonuçlarına göre; özellikle ev ziyaretlerinin çocuk istismarın önlenmesinde umut vadeden uygulamalar arasında yer aldığı, ev ziyaretleriyle ebeveynlerin çocuk yetiştirme becerilerinin desteklendiği ve çocuklara yönelik duyarlılığın artırıldığı görülmüştür. Bu doğrultuda yapılan çalışmalar, istismarı önlemeye ve riskleri azaltmaya yönelik önemli bir hizmet olarak değerlendirilmektedir.

Bu kapsamda ailelere yönelik ev ziyaretleri, ebeveynlik becerilerinin geliştirilmesi ve ebeveynlerin baş etme düzeyinin artırılmasına yönelik gerçekleştirilen eğitimlerle desteklenmekte ve bu uygulamalar, önemli hizmet modellerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Olds, Eckenrode, Henderson, Kitzman, Powers, Cole ve Luckey (1997) tarafından yapılan bir araştırmada, ev ziyaretlerinin çocuk istismarı ve ihmali üzerindeki etkileri incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda; hamilelik, doğum ve sonrasındaki süreçte gerçekleştirilen ziyaretlerin özellikle annelerin istismar faili olma riskini azalttığı bulunmuştur.

Birincil koruma kapsamında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı olarak merkez ve taşra teşkilatlarında görev yapan Aile ve Sosyal Destek Programı (ASDEP) personelleri tarafından hane ziyaretleri gerçekleştirilmekte ve bu kapsamda alan taraması yapılmaktadır. Riskli ailelerin tespit edilmesi, aile içinde uygun olmayan tutum ve davranışların fark edilmesi, şiddet, ihmal ve istismar olaylarından şüphelenilmesi halinde gerekli müdahale, yönlendirme ve bilgilendirme yapılarak acil eylem planları oluşturulmakta; bu gruplara yönelik sosyal hizmet müdahaleleri hayata geçirilmektedir.

Tüm bu bilgiler ışığında, çocuk ihmal ve istismarının önlenmesine yönelik birincil düzey müdahalelerin, yalnızca bireysel değil, aynı zamanda toplumsal düzeyde yürütülmesi büyük önem taşımaktadır. Özellikle toplumda çocuk ihmal ve istismarına yönelik yerleşmiş yanlış inanışların (mitler) fark edilmesi ve bu mitlerle etkin biçimde mücadele edilmesi, koruyu ve önleyici sosyal hizmet uygulamalarının başarısını doğrudan etkilemektedir. Bu doğrultuda, çocuk mitlerine ilişkin toplumsal farkındalığın artırılması, doğru bilgiye dayalı eğitim faaliyetlerinin yaygınlaştırılması ve erken müdahale mekanizmalarının güçlendirilmesi hem çocuk refahının korunması hem de sosyal hizmet politikalarının etkili uygulanması açısından kritik bir rol oynamaktadır.

2.12.2. İkincil Koruma

İkincil koruma; risk altında olduğu belirlenen grupların korunmasına yönelik erken müdahaleleri kapsayan önleyici bir sosyal hizmet yaklaşımıdır. Bu düzeydeki müdahaleler, yüksek risk gruplarının tespit edilerek bu grupların mevcut hizmet ve uygulamalardan yararlanmalarını sağlamak ve ihtiyaç duydukları ek destekleri sunmak amacıyla planlanır (Ziyalar, 1998; Ballı, 2010).

İstismar riski taşıyan çocukların, sosyal hizmet kuruluşlarında görevli uzmanlar tarafından erken fark edilmesi büyük önem taşır. Erken fark edilen vakalara yönelik bilgilendirme ve yönlendirme çalışmaları sayesinde çocukların daha ağır zararlar yaşamadan korunması hedeflenir. Bu çerçevede istismar mağduru çocukların erken tanısı ve tedavisi ile gerekli izlem süreçleri başlatılarak travmanın etkileri en aza indirilmeye çalışılır.

Yapılan araştırmalarda, istismara maruz kalan çocukların erken başvuru yapması veya fark edilmesi durumunda yaşadıkları travmanın etkilerinin %30 ile %50 oranlarında hafifletilebildiği belirlenmiştir (Ayvaz ve Aksoy, 2004). Bu nedenle, bu aşamada sağlık personellerinin eğitimi ve konuya dair farkındalıklarının artırılması büyük önem taşımaktadır. Sağlık kuruluşlarına başvuran her çocuğun, ihmal ve istismar göstergeleri bakımından dikkatle değerlendirilmesi, çocuğun riskli bir çevrede olup olmadığının saptanması ve gerekirse uygun müdahale ile çocuğun bu çevreden uzaklaştırılması sağlanması amacıyla çalışmaların yapılması ve gerekli kurumlara ivedi bir şekilde bildirilmesi oldukça önemlidir.

İkincil koruma kapsamında, ihmal ve istismara maruz kalmış çocukların tedavi süresinin başlatılmasında en önemli unsurlardan biri, çocuğun daha fazla zarar görmesinin ve ikincil bir örselenmenin yaşanmasını önlemektir. Bu aşamada 2009 yılında kurulan **Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM)**, istismar mağduru çocukların korunması, mağduriyetlerinin önlenmesi ve ikincil bir örselenmenin durdurulması noktasında önemli rol üstlenen kuruluşlardan biridir.

2.12.3. Üçüncül Koruma

İstismar eyleminin sonuçlarının hafifletilmesine yönelik tekrarının önlenmesi, tedavi ve rehabilite edici uygulamaları kapsar. İstismar mağdurlarıyla birlikte istismar edenlerin de tedavi ve rehabilite edilmeleri oldukça önemlidir (Turhan vd., 2006). İstismara uğrayan çocuğun durumunun erken fark edilmesi, uygun hizmet modelinin belirlenmesi, yeniden istismarın önüne geçilmesi ve bireylerin topluma kazandırılması üçüncül koruma aşamasında gerçekleştirilecek çalışmalardır.

Üçüncül koruma kapsamında, istismara uğrayan çocuğun durumunun erken fark edilmesi ve uygun hizmet modeline yönlendirilmesi hem bireysel hem de toplumsal düzeyde yeniden örselenmenin önlenmesi açısından kritik bir adımdır. Bu süreçte, çocuğun güvenliğinin sağlanması ve yeniden istismara maruz kalmasının önlenmesi öncelikli hedefler arasındadır. Günümüzde bu hizmetlerin en işlevsel yürütüldüğü kurumlardan biri olan **Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM**), istismar mağduru çocukların tıbbi muayene, psikolojik destek ve hukuki süreçlere erişimini tek merkezden sağlayarak çok disiplinli bir yaklaşımla hizmet sunmaktadır. İstismara uğramış ve özellikle can güvenliği tehlike altında olan çocuklar, gerekli muayene ve değerlendirme sürecinin ardından Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü tarafından bir kuruma yerleştirilmekte ya da aile ortamının çocuk için risk oluşturulmadığının tespiti halinde ise ebeveynlerine teslim edilmektedir. Bu noktada çocuğun yaşı, bireysel ihtiyaçları ve uğradığı istismarın türü göz önünde bulundurularak uygun sosyal hizmet modeli belirlenmekte; çocuğun yaşadığı duygusal örselenmenin giderilmesine yönelik psikososyal destek sunulmaktadır.

Ancak, rehabilitasyon ve önleyici çalışmalar yalnızca kurum bakımındaki çocukla sınırlı kalmamalı; çocuk aile ortamına döndüğünde de sistematik bir şekilde devam etmelidir. Bu noktada ekolojik yaklaşım temelinde, yani bireyin; aile, okul, akran grubu ve daha geniş bir sosyal çevreyle sürekli etkileşim içinde olduğu kabul edilerek müdahale süreçlerinin işletilmesi gerekmektedir. İstismar sonrası destek sürecinde yalnızca çocuğun bireysel ihtiyaçlarına odaklanmak yeterli değildir; aynı zamanda çocuğun içinde bulunduğu mikro (aile), mezzo (okul ve sosyal çevre) ve makro (toplumsal ve kültürel yapı) düzeydeki tüm sistemlerin güçlendirilmesi gerekmektedir.

Bu bağlamda, ailelerin bilinçlendirilmesi, ebeveynlik becerilerinin desteklenmesi, çocuğun çevresel kaynaklara erişiminin sağlanması ve sosyal destek ağlarının güçlendirilmesi, çocuğun yeniden örselenmesinin önlenmesi ve sağlıklı gelişiminin desteklenmesi açısından büyük önem taşır. Planlı bir sosyal hizmet müdahalesi yalnızca bireyin değil, bireyin etkileşim içinde olduğu çevre sistemlerinin de iyileştirilmesini hedeflemelidir.

3.BÖLÜM
GEREÇ VE YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeline, evren ve örneklemine, veri toplama araçlarına, verilerin toplanması ve elde edilen verilerin nasıl çözümlenip yorumlandığından bahsedilecektir.

3.1. ARAŞTIRMA MODELİ

Bu çalışma, Ordu ili Altınordu ilçesinde okul öncesi dönemde (0-66 aylık) çocuk sahibi olan ebeveynlerin istismar farkındalıklarını ve istismara yönelik bilişlerini yordayan faktörlerin incelenmesi amacıyla ilişkisel tarama yöntemine uygun bir şekilde düzenlenmiş ve karşılaştırmalı nitelikler taşıyan bir çalışmadır. Araştırmada genel tarama modeli kullanılmıştır. Genel tarama modelinde evren hakkında genel bir yargıya ulaşmak için evrenden seçilecek örneklem üzerinden tarama yapılmaktadır. Genel tarama modellerinden ilişkisel tarama yöntemi ise; iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını veya derecesini belirlemeyi amaç edinen araştırmalarda kullanılmaktadır (Karasar, 2012).

3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evrenini Ordu Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne bağlı olarak hizmet veren 31 Özel Kreş ve Gündüz Bakımevinden hizmet alan yaklaşık 1100 anne ve baba oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini ise, Altınordu ilçesinde faaliyet gösteren dört Özel Kreş ve Gündüz Bakımevinden hizmet alan, 0-66 aylık çocuğa sahip anne-babalar oluşturmaktadır. Bu kurumların seçilmesinde; zaman ve maliyet açısından kolay ulaşılabilir olmaları, kapasitelerinin yüksek olması, öğrenci sayılarının fazlalığı, veli profili açısından çeşitlilik göstermeleri belirleyici olmuştur.

Bu kuruluşlardan hizmet alan anne babalar, uygun örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Uygun örnekleme yöntemi; zaman, para ve iş gücü açısından var olan sınırlılıklar nedeniyle örneklemin kolay ulaşılabilir ve uygulama yapılabilir birimlerden seçilmesine olanak tanıyan bir örneklem türüdür (Balcı, 2013).

Araştırmanın örneklem büyüklüğü n= [DEFF * Np(1-p)] / [($d^2/Z^2_{1-a/2}$ * (N-1) + p*(1-p)] formülü ile hesaplanmıştır. Bu formüle göre, Altınordu ilçesinde Kreş ve Gündüz Bakımevlerinden hizmet alan çocuk sayısı %95 güven aralığı ve %5 hata payı hedeflenerek örneklem büyüklüğü minimum n=285 olarak bulunmuştur. Çalışma kapsamında 300 ebeveyne ulaşılmıştır.

Katılımcılara, özel kreşlerde yapılan veli toplantıları, aile etkinlikleri ve kreş çıkış saatlerinde ulaşılmıştır. Veri toplama sürecinde üç farklı araç kullanılmıştır: Kişisel Bilgi Formu, Ebeveyn Çocuk İhmali). İstismarı Farkındalık Ölçeği (EİFÖ) ve Çocuk İstismarına İlişkin Bilişler Ölçeği-Ebeveyn Formu (ÇİBÖEF).

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırma 2025 yılı Şubat- Nisan ayları içerisinde Ordu ili Altınordu ilçesinde özel kreş ve gündüz bakımevinden hizmet alan ebeveynlerden çalışmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden 300 anne ve baba ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında kullanılan veri toplama araçları şunlardır:

1. Kişisel Bilgi Formu.
2. Ebeveyn Çocuk İhmal Ölçeği (İstismarı Farkındalık Ölçeği (EİİFÖ)
3. Çocuk İstismarına İlişkin Bilişler Ölçeği- Ebeveyn Formu (ÇİBÖEF)

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından geliştirilen ve uygulanan kişisel bilgi formu, çoğunluğu kapalı uçlu sorulardan oluşmakta olup toplam 12 soruyu içermektedir.

Formda; ebeveynlerin sosyodemografik özellikleri ile çocuk ihmali ve istismarına ilişkin farkındalık düzeylerini etkileyebileceği düşünülen değişkenlere yer verilmiştir. Bu kapsamda; yaş, cinsiyet, sahip olunan çocuk sayısı, öğrenim durumu, ekonomik durum, aile türü, eş çalışma durumu gibi demografik bilgiler toplanmıştır. Ayrıca ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik eğitim alıp almadıkları, bu konuda bilgi sahibi olup olmadıkları, önleme ve tedbir alma durumları ile bu durumu aile bireyleriyle paylaşma davranışları da sorgulanmıştır. Bu değişkenler aracılığıyla, ebeveynlerin çocuk ihmal ve

istismarına ilişkin farkındalık ve biliş düzeyleri arasındaki ilişki analiz edilmiştir.

Ebeveyn Çocuk İhmal ve İstismarı Farkındalık Ölçeği

Araştırmanın ikinci aşamasında, çalışmaya dahil edilen katılımcılara Ünal ve Boz (2017) tarafından geliştirilen, ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalıklarını ölçmeyi amaçlayan ***"Ebeveyn Çocuk İhmal ve İstismarı Farkındalık Ölçeği"*** uygulanmıştır. Ölçek; Genel Bilgi, Fiziksel İstismar, Duygusal İstismar, Cinsel İstismar ve Çocuk İhmali olmak üzere beş alt boyuttan oluşmakta ve toplam 45 madde içermektedir. Maddeler, 5'li likert tipi ile derecelendirilmiştir.

Tüm alt boyutlar aracılığıyla elde edilen puanlar birleştirildiğinde, yüksek toplam puan ebeveynin çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalık düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçeğin Cronbach's alpha güvenirlik katsayısı bu çalışmada 0.822 olarak bulunmuştur. Alt boyutlara göre güvenilirlik katsayıları şu şekildedir:

* Genel Bilgi Alt Boyutu 0.66,

* Fiziksel İstismar Alt Boyutu 0.80,

* Duygusal İstismar Alt Boyutu 0.86,

* Cinsel İstismar Alt Boyutu 0.80,

* Çocuk İhmali Alt Boyutu ise 0.90

Bu değerler, ölçeğin genel olarak yüksek güvenilirliğe sahip olduğunu göstermektedir (Kalaycı, 2006). Ölçekteki ifadeler, "Kesinlikle katılmıyorum (1 puan)", "Kesinlikle katılıyorum (5 puan)" arasında derecelendirilmiştir. Ara puanlar ise şu şekildedir: Katılmıyorum (2 puan), Kararsızım (3 puan), Katılıyorum (4 puan). Ayrıca ölçek içerinde yer alan bazı maddeler ters puanlama yöntemiyle değerlendirilmiştir (Ünal ve Boz, 2017).

Çocuk İstismarına İlişkin Bilişler Ölçeği-Ebeveyn Formu

Araştırmaya katılan anne babalara ayrıca çocuk istismarına yönelik biliş tutumlarını değerlendirmek amacıyla ***"Çocuk İstismarına İlişkin Bilişler Ölçeği-Ebeveyn Formu"*** uygulanmıştır. Ölçek, Aktu ve Dilekmen (2021) tarafından geliştirilmiştir.

ÇİBÖEF; çocuk ihmaline ilişkin bilişler, çocuk istismar eylemine ilişkin bilişler ve istismarla başa çıkmaya yönelik bilişler olmak üzere üç faktörden oluşmakta ve toplam 18 madde içermektedir. Ölçekten alınabilecek puanlar 18 ile 90 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan puan arttıkça, bireyin çocuk istismarına yönelik yanlış inanış ve düşünce biçimlerine sahip olduğu kabul edilmektedir (EK 2).

Ayrıca ÇİBÖEF'nin güvenilirlik çalışmaları kapsamında;

- Çocuk ihmaline ilişkin bilişler boyutunun güvenilirlik katsayısı 0.74,
- İstismar eylemine ilişkin bilişler boyutunun güvenilirlik katsayısı 0.82,
- İstismarla başa çıkmaya ilişkin bilişler boyutunun iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı ise 0.76
- Ölçeğin tümüne ait iç tutarlılık katsayısı ise 0,90 olarak hesaplanmıştır.

Bu çalışmada ise yapılan güvenilirlik analizinde, ölçeğin Cronbach Alpa toplam değeri 0.629 olarak bulunmuş ve bu değer, ölçeğin yeterli düzeyde güvenilir olduğunu göstermektedir.

3.4. VERİLERİN ANALİZİ

Bu araştırmanın verileri, SPSS-27 (Statistical Package for Sciences) programı kullanılarak analiz edilmiştir. Sosyodemografik sorular için frekans tablosu oluşturulmuş; tanımlayıcı istatiksel analizlerde ise sayı, yüzde, ortalama ve standart sapma kullanılmıştır.

Araştırma değişkenlerinin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla normallik analizleri yapılmıştır. Kolmogorov- Smirnov testine dayalı analiz sonuçları incelendiğinde:

* Ebeveynlerin Çocuk İhmal ve İstimrarı Farkındalık ölçeğinin basıklık ve çarpıklık değeri; sırasıyla 0.767- 0.359,

* Çocuk İhmal ve İstismarı Bilişler Ölçeği için ise bu değerler, 0.397 ve 0.184 olarak belirlenmiştir.

Literatürde kabul edilen basıklık ve çarpıklık değerleri -2; +2 sınırları aşılmadığı için verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir. Ancak grup gözlem sayısının yetersiz olduğu durumlarda (n<30, non-parametrik testler kullanılmıştır (George ve Mallery, 2010).

Araştırmada değişkenlerin grup ortalamalarındaki farklılıkları belirlemek amacıyla:

* İki gruplu değişkenlerde bağımsız örneklem t-testi ve non-parametrik Mann Whitney U testi

* Üç ve daha fazla gruplu değişkenlerde ise One-Way ANOVA analizi ve non-parametrik Kruskal- Wallis H testleri kullanılmıştır.

Ölçeklerin arasındaki ilişkinin yönünü ve gücünü tespit etmek amacıyla Pearson ve Spearman korelasyon analizleri uygulanmış; analizler 0,05 anlamlılık düzeyi esas alınarak gerçekleştirilmiştir.

3.5. ARAŞTIRMANIN ETİĞİ

Araştırmanın etik ilkeleri doğrultusunda, Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırma Etik Kurulunun 07.01.2025 toplantı tarihli ve 2025/1 toplantı sayılı kararı ile gerekli izin alınmıştır. Özel Kreş ve Gündüz Bakımevi Müdürlüklerine ise araştırma hakkında sözlü bilgi verilmiş; kuruluşun işleyiş ve düzenini aksatmayacak şekilde, kuruma gelen anne babalarla araştırmanın yürütülmesinde bir sakınca olmadığı ifade edilmiş ve sözlü onayları alınmıştır.

Araştırmaya başlamadan önce ebeveynlere çalışma hakkında bilgilendirme yapılmış, çalışmaya katılımın tamamen gönüllülük esasına dayandığı belirtilmiştir. Gönüllü katılım sağlayan ebeveynlerden yazılı onam formları alınmıştır. Araştırmada kullanılan ölçeklerin telif hakkı için ise geliştiricilerden kullanım izni temin edilmiştir. Bu çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kuruluştan mali destek alınmamıştır.

3.6. SINIRLILIKLAR

Araştırma yalnızca Ordu ili Altınordu ilçesinde yaşayan ve okul öncesi dönemde (0-66 aylık dönem arası) çocuğu olan ebeveynlerle gerçekleştirilmiştir.

Çalışmaya katılım gönüllülük esasına dayalı olduğundan, özellikle babaların katılım isteksizliği nedeniyle örneklem sayısı hedeflenen düzeye ulaşılamamıştır.

Ayrıca çalışmanın yalnızca tek bir ilde yürütülmüş olması, elde edilen bulguların genellenebilirliğini sınırlayabilir.

4.BÖLÜM
BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde, araştırmanın amaçlarına bağlı olarak toplanan verilerin istatiksel analizi sonucunda elde edilen bulgular ve tartışmaya yer verilmiştir. İlk bölümde okul öncesi dönemde çocuk sahibi olan ebeveynlerin sosyodemografik özelliklerine yönelik tanıtıcı bulgular yer almaktadır. Ebeveynlere ilişkin tanımlayıcı analiz sonuçlarına (frekans ve yüzde değerleri) yer verilmiştir.

İkinci bölümde, ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalık düzeyleri ile ebeveynlerin yaşı, cinsiyeti, ekonomik durumu, çocuk sayısı, eğitim durumu, eşin çalışma durumu, aile yapısı, ebeveynin çalışma durumu, çocuk istismarı ile ilgili eğitim alma durumu, çocuk istismarına ve istismar risklerine yönelik bilgi sahibi olma durumu ve çocuk istismarının risklerine yönelik önlem alma durumu ile eş ve çocukla bu konunun konuşulması gibi değişkenler arasındaki ilişkilere yönelik bulgular ve tartışmaya yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde ise, ebeveynlerin çocuk istismarına ilişkin biliş düzeyleri ile ebeveynlerin yaşı, cinsiyet, ekonomik durumu, çocuk sayısı, eğitim durumu, eşin çalışma durumu, aile yapısı, ebeveynin çalışma durumu, çocuk istismarı ile ilgili eğitim alma durumu, çocuk istismarına ve istismar risklerine yönelik bilgi sahibi olma, çocuk istismarının risklerine yönelik önlem alma ve çocuk istismarı hakkında eş ve çocuk ile konuşma durumu arasındaki ilişkilere yönelik analizler bulgular ve tartışma yer almaktadır.

4.1. EBEVEYNLERİN SOSYODEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Bu bölümde, arattırmaya katılan ebeveynlerin cinsiyeti, yaşı, öğrenim durumu, ekonomik durumu, aile türü, eşin çalışma durumu, aile yapısı ile, ebeveynin çalışma durumu ile, çocuk istismarı ile ilgili eğitim alma durumu, çocuk istismarına ve istismar risklerine yönelik bilgi sahibi olma durumu, bu risklere karşı önlem alma davranışları ile çocuk istismarı hakkında eş ve çocuk ile konuşma durumlarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Araştırmaya katılan ebeveynlerin sosyodemografik özellikleri ile çocuk istismarı risklerine ve bu risklere karşı alınan önlemlerin aile içinde bilinmesine ve aile içinde konuşulmasına ilişkin elde edilen veriler Tablo 1 de sunulmuştur.

Tablo 1 Ebeveynlerin Sosyodemografik Özelliklerine İlişkin Tablo

Değişkenler	**Grup**	**Sayı(n)**	**Yüzde (%)**
Aile içindeki rol	Anne	165	55,0
	Baba	135	45,0
Yaş	21-30 yaş arası	29	9,7
	31-40 yaş arası	212	70,7
	41 ve üzeri	59	19,7
Öğrenim Durumu	Okur yazar	1	0,3
	İlkokul	14	4,7
	Lise	66	22, 2
	Üniversite	196	66,0
	Yüksek lisans veya doktora	20	6,7
Ekonomik Durum	Gelir giderden az	40	13,6
	Gelir gidere denk	181	61,4
	Gelir giderden fazla	74	25, 1
Aile Türü	Çekirdek Aile	260	87,0
	Geniş Aile	34	11,4
	Tek ebeveynli	5	1,7
Eş Çalışma Durumu	Evet	268	91,5
	Hayır	25	8,5
Çocuk Sayısı	1tane	121	40,5
	2 tane	139	46,5
	2'den fazla	39	13,0
Çocuk İstismarı Hakkında Eğitim Alma Durumu	Evet	69	23, 2
	Hayır	229	76,8
	Evet	250	83,6

Değişkenler	Grup	Sayı(n)	Yüzde (%)
Çocuk İstismarın Riskleri Yönelik Bilgi Sahibi Olma Durumu	Hayır	49	16,4
Çocuk İstismarının Risklerine Yönelik Önlem alma Durumu	Evet	248	83, 2
	Hayır	50	16,8
Çocuk İstismarının Riskleri ve Alınan Önlemler Hakkında Eşle ile Konuşma Durumu	Evet	265	89, 2
	Hayır	32	10,8
Çocuk İstismarının Riskleri ve Alınan Önlemler Hakkında Çocuk ile Konuşma Durumu	Evet	242	80,9
	Hayır	57	19, 1

Tabloya göre katılımcıların %55 i (165) anne, %45'i (135) babadır. Araştırmaya katılan ebeveynlerin yaş gruplarına bakıldığında; %70'inin 31-40 yaş aralığında, %19,7' sinin 41 yaş üzeri, %9,7'sinin ise 21-30 yaş aralığında yer aldığı görülmüştür.

Araştırmaya katılan ebeveynlerin öğrenim düzeyine göre dağılımı incelendiğinde, %66'sının üniversite mezunu, %22, 2'sinin lise, %6,7'sinin yüksek lisans- doktora, %4,7'sinin ilkokul mezunu ve yalnızca %0,3'lük bir kesimin ise okur yazar olduğu görülmektedir.

Ebeveynlerin ekonomik durumları değerlendirildiğinde; %61,4'ünün gelirleri ile giderlerinin denk olduğu, %25'inin gelirlerinin giderlerinden fazla olduğu ve %13,6'sının ise gelirlerinin giderlerinden az olduğu tespit edilmiştir.

Aile yapısına bakıldığında, ebeveynlerin %87'si çekirdek aile, %11,4'ü geniş aile ve %1,7'si ise tek ebeveynli ailede yaşamaktadır. Ebeveynlerin %91,5'inin eşi çalışmakta, %8,5'inin ise eşi çalışmamaktadır.

Çocuk sayısı bakımından incelendiğinde; %40,5'i bir çocuk sahibi, %46,5'i iki çocuk sahibi ve %13'ü üç veya daha fazla çocuk sahibidir.

Ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik eğitim alma durumlarına bakıldığında; %76,8'inin bu konuda herhangi bir eğitim almadığı, %23, 2'sinin ise eğitim aldığı tespit edilmiştir.

Katılımcıların %83,6'sı çocuk ihmal ve istismarı risklerine yönelik bilgi sahibi olduklarını belirtirken, %16,4'ü bu konuda bilgi sahibi olmadığını ifade etmiştir.

Benzer şekilde, ebeveynlerin %83, 2'sinin çocuk ihmal ve istismarının risklerine yönelik gerekli önlem ve tedbirleri aldıklarını düşündüğü, %16,8' inin ise herhangi bir önlem ve tedbir almadığını belirtmiştir.

Ayrıca, ebeveynlerin %89, 2'si eşleriyle çocuk ihmal ve istismarı risklerine karşı aldıkları önlemler hakkında konuştuklarını, %108'inin ise bu konuda eşleriyle herhangi bir iletişim kurmadıklarını ifade etmiştir.

Ebeveynlerin %80,9'u çocukları ile çocuk ihmal ve istismarının riskleri ve aldıkları önlemler hakkında konuştuğunu, %19, 1'inin ise çocukları ile çocuk ihmal ve istismarının riskleri ve aldıkları önlemler hakkında herhangi bir iletişim kurmadıklarını ifade etmişlerdir.

4.2. EBEVEYNLERİN SOSYODEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNE GÖRE ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARI FARKINDALIK ÖLÇEK PUANLARINA YÖNELİK BULGULAR VE TARTIŞMA

Toplumun ve bireylerin sosyal değişim ve gelişiminde etkili olan en önemli unsurlardan biri, bireylerin demografik özellikleridir. Risk altındaki grupların, özellikle de çocukların gelişimi açısından birincil dereceden sorumluluğa sahip ebeveynlerin sosyodemografik özelliklerinin incelenmesi; çocuk istismarı gibi sosyal bir fenomenin analiz edilmesine, açıklanmasına ve müdahale stratejilerinin geliştirilmesine katkı sağlayacaktır.

Ebeveynlerin bilgi düzeyinin belirlenmesi, çocuk ihmali ve istismarına yönelik erken müdahale ve önleme programlarının geliştirilmesi açısından kritik öneme sahiptir (Üstündağ, Şenol ve Mağden, 2015). Bu programların başarısı ise, ebeveynlerin çocuk ihmali ve istismarını nasıl tanımladıklarına ve bu olguya ilişkin farkındalık düzeylerine

bağlıdır. Ebeveynlerin çocuk ihmali ve istismarını doğru biçimde tanımlayabilmeleri, ancak bilgi ve farkındalık düzeylerinin ölçülmesiyle mümkün hale gelir (NSVRC, 2011).

Bu bölümde araştırmanın alt amaçları kapsamında çalışmaya katılan ebeveynlerin cinsiyeti, yaşı, çocuk sayısı, öğrenim durumu, ekonomik durumu, eşlerin çalışma durumu gibi sosyodemografik değişkenlerle çocuk ihmal ve istismar farkındalık düzeyleri arasındaki ilişki tartışılacaktır.

Tablo 2. Ebeveyn Cinsiyeti Değişkenine Göre Çocuk İhmal ve İstismarı Farkındalık Ölçeği Puanlarına İlişkin T- Test Sonuçları

Faktörler	Cinsiyet	n	$\bar{x}$	SS	t	Sd	p
İhmal	Anne	165	14,68	2,545	1,430	298	, 154
	Baba	135	14, 27	2,432			
Genel Bilgiler	Anne	165	43,88	4,675	2,826	298	,005*
	Baba	135	42,35	4,659			
Fiziksel İstismar	Anne	165	23, 29	3,492	2,369	298	,018*
	Baba	135	22,31	3,629			
Duygusal İstismar	Anne	165	60,94	6,057	3,026	298	,003*
	Baba	135	58,76	6,390			
Cinsel İstismar	Anne	165	32,97	2,815	2, 259	298	,025*
	Baba	135	32, 18	3, 227			
EÇİİFÖ Toplam	Anne	165	176,02	14,605	3,405	298	,001*
	Baba	135	170, 14	15, 199			

*p<0,05

Tablo 2'de araştırmaya katılan ebeveynlerin Ebeveyn Çocuk İhmal ve İstismar Farkındalık Ölçeği (EÇİİFÖ) genelinde ve alt boyutlarında aldıkları puanların cinsiyet değişkenine göre karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız örneklem t testi sonuçları sunulmuştur. Yapılan analizler sonucunda; Genel Bilgi (p=0,005<0,05), Fiziksel İstismar (p=,018;<0,05), Duygusal İstismar (p=,003<0,05), Cinsel İstismar (p=,025 <0,05) ve

Toplam Farkındalık (p=,00<0,05) boyutlarında elde edilen ortalama puanların, ebeveynin cinsiyetine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Elde edilen bulgulara göre; anneler babalara kıyasla Genel Bilgi (x̄: 43,88), Fiziksel İstismar (x̄: 23, 29), Duygusal İstismar (x̄: 60,58) ve Cinsel İstismar (x̄: 32,97) alt boyutları ile toplam farkındalık düzeyinde daha yüksek puanlar almıştır.

Bu sonuçlar, çocuk ihmal ve istismarına ilişkin farkındalık düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaştığını, annelerin tüm alt boyutlar ve toplam farkındalık puanlar açısından babalara göre daha yüksek farkındalığa sahip olduklarını ortaya koymaktadır.

Çocuk ihmal ve istismarının nedenlerini anlayabilmek ve sağlıklı biçimde analiz edebilmek için bu olguları etkileyen içsel (bireysel) ve dışsal (çevresel) stres faktörlerinin bilinmesi büyük önem taşımaktadır. Ebeveynlerin içsel stres faktörlerini etkileyen bireysel özelliklerinin araştırılması, risk altındaki grupların belirlenmesinde ve erken müdahale planlarının oluşturulmasında yol gösterici olacaktır.
Ebeveynin cinsiyetine göre çocuk istismarına yönelik farkındalık düzeylerinin nasıl değiştiğini inceleyen araştırmalarda, hangi cinsiyet grubunun daha yüksek farkındalığa sahip olduğu ve hangi grubun daha riskli olduğu konusunda farklı sonuçlar elde edilmiştir.

Mevcut çalışmada; annelerin genel bilgi, fiziksel istismar, duygusal istismar, cinsel istismar ve toplam farkındalık puanlarının, babalara kıyasla daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulgu, ebeveynin cinsiyetine göre çocuk ihmali ve istismarı farkındalık düzeylerinde anlamlı bir farklılık olduğunu ortaya koymaktadır.
Literatürde yer alan bazı çalışmalar ise mevcut araştırma bulgularıyla çelişmektedir. Bu çalışmalarda, babaların fiziksel ve duygusal istismar konularında farkındalık düzeylerinin annelere kıyasla daha yüksek olduğu rapor edilmiştir (Şenol, 2022; Bayraktar, 2024). Öte yandan, ebeveynlerin istismar farkındalık düzeylerinin benzer olduğunu savunan çalışmalar da bulunmaktadır (Ercan, 2018; Büber ve Taylan, 2023; Alisinanoğlu, 2022; Demirci, 2019; Çetin ve Danacı, 2016). Ayrıca annelerin çocuk istismarına ilişkin farkındalıklarının babalara kıyasla daha yüksek olduğunu gösteren ve bu çalışmanın bulgularını destekleyen çalışmalar da mevcuttur. Yüzügüldü (2021) tarafından 204

ebeveynle yürütülen çalışmada, annelerin çocuk istismarına yönelik farkındalık düzeylerinin, babalarınkinden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde, Ünal (2017) tarafından ölçeğin geçerlilik ve güvenilirliği sağlandıktan sonra 144 ebeveynle yapılan çalışmada da annelerin çocuk istismar ve ihmal farkındalık puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı biçimde daha yüksek olduğu görülmüştür. Altıntaş, Top ve Ayyıldız (2023) tarafından 311 ebeveynle yürütülen çalışmada elde dilen bulgulara göre ebeveynlerin fiziksel, duygusal istismara ve ihmale yönelik farkındalık düzeyleri; anne ya da baba olmalarına göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir. Söz konusu çalışmada, annelerin ölçekteki alt boyutlardan aldıkları puan ortalamalarının babalardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde, Şenol ve Üstündağ (2021) ve Karabuğa ve Özel (2025) tarafından yapılan çalışmalarda da annelerin çocuk istismarına yönelik farkındalık düzeylerinin babalara kıyasla daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Yapılan araştırmalar çocuk istismarına yönelik farkındalığın cinsiyete göre farklılaştığını göstermektedir. Annelerin farkındalık düzeyleri babalara kıyasla daha yüksektir. Bu durum tek bir nedene indirgenemeyecek kadar çok boyutlu olup; toplumsal cinsiyet rolleri, kültürel mitler, annelik rolünün yanında kadın olarak yaşadıkları ayrımcılık, şiddet ve mağduriyet deneyimleri, annelik sorumlukları, biyolojik bağın getirdiği yakınlık gibi pek çok nedenle ilişkilendirilebilir. Kadınlar, özellikle Türkiye gibi geleneksel toplum yapısına sahip ülkelerde çocuk bakımının birincil sorumlusu olarak görülmektedir. Babalar daha çok ekonomik destek sağlayıcı rolde anneler ise bakım ve koruma rolünde tanımlanmaktadır. Bu nedenle, anneler çocuklarıyla çok daha uzun süre vakit geçirmekte, çocuğun gelişimini yakından izlemekte ve olumsuz durumları fark etme olasılığı da daha yüksek olabilmektedir. Kadınlara yüklenen çocuk bakım ve koruma rolü ise annelerin çocuk refahına yönelik farkındalığını dinamik ve aktif tutmakta ve ebeveynler arasında sistematik bir farklılık yaratmaktadır.

Kadınların toplumda yaşamış oldukları olumsuz deneyimler, kendi çocuklarının benzer mağduriyet yaşamaması için onları daha duyarlı kılmakta ve koruma iç güdülerini ön plana çıkarmaktadır. Bu bağlamda annelerin koruma motivasyonları çoğu zaman kendi geçmiş olumsuz deneyimlerinden güç almaktadır (Tedeschi ve Calhoun, 1995).

Dolayısıyla bu durum, annelerin çocuk istismarına yönelik farkındalıklarının yüksek olmasına katkı sağlayan önemli etkenlerden biri olarak değerlendirilebilir.

Ayrıca, annelik iç güdüsü ve anne çocuk arasındaki biyolojik bağın getirdiği sezgi, çocuklardaki huzursuzluk, davranış değişiklikleri ve olası ihmal ve istismar belirtilerini fark etme sürecinde annelere avantaj sağlayabilmektedir. Bu çerçevede, annelerin çocuk istismarına yönelik farkındalık düzeylerinin babalara kıyasla daha yüksek olabileceği düşünülmektedir.

Bir başka neden ise, annelerin çocuk gelişimi, sağlık ve ebeveynlik konularında daha fazla kaynak tüketmesi (kitap ve çevrimiçi içerikler gibi...), bu alandaki bilgi düzeyini yükselterek farkındalık düzeylerine olumlu katkı sunmaktadır.

Tablo 3. Ebeveynlerin Yaş Değişkenine Göre Çocuk İhmal ve İstismarı Farkındalık Ölçeği Puanlarına İlişkin Kruskal- Wallish H Analizi

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	SD	H	p	Fark
İhmal	a) 21-30	29	15,02	2,420	2	5,534	,063	
	b) 31-40	212	14,65	2, 295				
	c) 41 ve üzeri	59	13,71	3,060				
	Toplam	300	14,50	2,499				
Genel Bilgiler	a) 21-30	29	43,94	4,334	2	11, 206	,004*	a, b>c
	b) 31-40	212	43,70	4, 281				
	c) 41 ve üzeri	59	40,96	5,734				
	Toplam	300	43, 19	4,722				
Fiziksel İstismar	a) 21-30	29	22,83	2,717	2	2, 246	,325	
	b) 31-40	212	23,09	3,359				
	c) 41 ve üzeri	59	21,99	4,535				
	Toplam	300	22,85	3,582				
Duygusal İstismar	a) 21-30	29	60,56	4,795	2	4, 238	, 120	
	b) 31-40	212	60,42	5,907				
	c) 41 ve üzeri	59	58,00	7,825				
	Toplam	300	59,96	6, 293				
Cinsel İstismar	a) 21-30	29	32,74	3,709	2	12,645	,002*	b>c
	b) 31-40	212	32,92	2,993				

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	SD	H	p	Fark
	c) 41 ve üzeri	59	31,44	2,506				
	Toplam	300	32,61	3,028				
EÇİİFÖ Toplam	a) 21-30	29	175,09	12,791	2	7, 291	,026*	b>c
	b) 31-40	212	174,78	14, 235				
	c) 41 ve üzeri	59	167,46	17,907				
	Toplam	300	173,37	15, 136				

*p<0.05

Tablo 3'de ebeveynlerin Ebeveyn Çocuk İhmal ve İstismar Farkındalık Ölçeği (EÇİİFÖ) genel puanı ve alt boyut puanlarının, yaş gruplarına göre karşılaştırılmasına ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Yapılan Kruskal -Wallis H testi sonuçlarına göre:

İhmal alt boyutunda elde edilen puanlar yaşa göre istatiksel olarak anlamlı bir fark göstermemiştir (p=,063>0,05)

Ancak Genel Bilgiler alt boyutunda yaş grupları arasında istatiksel olarak anlamlı bir fark gözlemlenmiştir (p=,004<0,05). Özellikle 21-30 yaş grubundaki ebeveynlerin bu alt boyuttan aldıkları puanların diğer yaş gruplarına kıyasla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Benzer şekilde, Cinsel İstismar alt boyutunda da yaş grupları arasında anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır (p=,002<0,05). Farklılığın 31-40 yaş grubunda olan ebeveynlerden kaynaklandığı görülmüştür.

Ebeveynlerin toplam puan ortalamalarına bakıldığında da yaş grupları arasında anlamlı bir fark görülmüş, bu farkın 31-40 yaş arasındaki ebeveynlerden kaynaklandığı belirlenmiştir (p=,026<0,05). 31-40 yaş arasındaki ebeveynlerin toplam farkındalık puanı, 41 yaş ve üzeri ebeveynlerin toplam puan ortalamalarından daha yüksektir. Bu bulgular doğrultusunda, ebeveynlerin yaşı arttıkça çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalık puanlarının azaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bu çalışmadan elde edilen bulgular, ebeveynlerin yaşı arttıkça çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalık puanlarının azaldığını; 31-40 yaş grubundaki ebeveynlerin farkındalık puanlarının diğer yaş gruplarına kıyasla daha yüksek olduğunu

göstermektedir. Benzer yönde sonuçlara ulaşan bazı araştırmalar, genç ebeveynlerin konuya daha duyarlı ve dikkatli yaklaştığını, çocukla daha aktif etkileşimde bulundukları için istismar ve ihmale ilişkin ipuçlarını daha kolay fark edebildiklerini ortaya koymuştur. Ayrıca bu yaş grubundaki bireylerin toplumsal farkındalık kampanyalarına ve dijital içeriklere daha fazla maruz kalmaları da bilgi düzeylerini artıran bir unsur olabilir (Yüzgüldü, 2021; İnan, 2023; Parvin, Nagarajan, Kattimani, Chandrasekaran ve Seth, 2023; Ünal, 2017; Irmak, 2024). Saklan (2024) tarafından 229 ebeveyn ile yapılan çalışmada da benzer şekilde, 26-30 yaş aralığındaki ebeveynlerin farkındalık düzeylerinin, 40 yaş ve üzeri ebeveynlere göre anlamlı biçimde daha yüksek olduğu bildirilmiştir. Bununla birlikte, bazı araştırmalar mevcut bulgularla çelişmektedir. Örneğin Demirci (2019), Çetin ve Danacı (2016) ile Ercan (2018) tarafından yürütülen çalışmalarda, ebeveynlerin yaşı ile istismar farkındalık düzeyi arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Literatürde yaş faktörü ile ebeveynlerin farkındalık düzeyleri arasında farklı sonuçların çıkması birkaç nedene dayandırılabilir. Öncelikli olarak yaşça büyük ebeveynler, daha geleneksel ebeveynlik anlayışına sahip olmalarından kaynaklı olarak, geçmiş dönemlerde disiplin ve terbiye adı altında kabul gören olumsuz davranış ve eylemleri normal davranış olarak değerlendirme eğilimindedir. Bu durum, yaşça büyük ebeveynlerin farkındalık düzeylerinin düşük olmasına yol açabilir. Öte yandan, genç ebeveynler sosyal medya platformlarını (ör. Facebook, Twitter, Instragram) aktif kullanmakta ve internet aracılığıyla güncel eğitim programları, kamu spotları ve farkındalık kampanyalarına daha kolay ulaşabilmektedir. Bu durum genç ebeveynlerin farkındalık düzeylerinin artmasına katkı sağlarken yaşça büyük ebeveynlerin bu bilgilerden daha az faydalanarak farkındalık düzeylerinin düşük kalmasına neden olabilmektedir.

Sonuç olarak, çocuk istismarına yönelik farkındalık üzerinde ebeveyn yaşı önemli bir değişken olarak görünmektedir. Ancak bu etkinin yönü ve derecesi, çalışmanın bağlamına ve kullanılan yöntemlere göre değişkenlik gösterebileceğinden, bu konuda yapılacak ileri düzey araştırmalarla daha sağlam genellemelere ulaşılması gerekmektedir.

Tablo 4 Ebeveyn Eğitim Durumu Göre Çocuk İhmal Ve İstismarı Farkındalık Ölçeği Puanlarına İlişkin Kruskal -Wallish H Analizi

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	SD	H	p	Fark
İhmal	a) İlkokul	14	14, 14	2,507	3	2,551	,466	
	b) Lise	66	14, 29	2,729				
	c) Üniversite	196	14,69	2,418				
	d) Yüksek lisans veya doktora	20	13,85	2, 134				
	Toplam	296	14,52	2,479				
Genel Bilgiler	a) İlkokul	14	42, 22	5,605	3	,344	,953	
	b) Lise	66	43,07	4,937				
	c) Üniversite	196	43,34	4, 166				
	d) Yüksek lisans veya doktora	20	44,02	5,501				
	Toplam	296	43, 27	4,503				
Fiziksel İstismar	a) İlkokul	14	23,95	6,037	3	9, 199	,027*	c>b
	b) Lise	66	22, 14	3,341				
	c) Üniversite	196	23, 16	3, 166				
	d) Yüksek lisans veya doktora	20	23, 10	3,508				
	Toplam	296	22,97	3,422				
Duygusal İstismar	a) İlkokul	14	60,99	6, 129	3	8, 195	,042*	c>b
	b) Lise	66	58, 11	6,509				
	c) Üniversite	196	60,65	5,754				
	d) Yüksek lisans veya doktora	20	59,80	6,396				
	Toplam	296	60,04	6,054				
Cinsel İstismar	a) İlkokul	14	33,04	3,410	3	4,608	, 203	
	b) Lise	66	32,04	3,042				
	c) Üniversite	196	32,69	3,006				
	d) Yüksek lisans veya doktora	20	33, 24	3,074				
	Toplam	296	32,60	3,041				
EÇİİFÖ Toplam	a) İlkokul	14	173, 23	20,300	3	4,784	, 188	
	b) Lise	66	169,40	16, 103				

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	SD	H	p	Fark
	c) Üniversite	196	174,53	14, 148				
	d) Yüksek lisans veya doktora	20	174,01	17, 226				
	Toplam	296	173, 29	15, 204				

*p<0.05

Tablo 4 incelendiğinde, ebeveynlerin ÇİİF ölçeğinin İhmal(p=,466> 0,05), Genel Bilgiler (p=,953> 0,05), Cinsel İstismar (p=, 203>0,05) ve Toplam Farkındalık (p=, 188> 0,05) alt boyutlarından aldıkları puanların, öğrenim durumuna göre istatiksel olarak anlamlı bir fark göstermediği görülmüştür. Buna karşın, Fiziksel İstismar (p=0, 27<0,05) ve Duygusal İstismar (p=,042<0,05) alt boyutlarında, ebeveynlerin aldıkları puanlar öğrenim durumuna göre istatiksel olarak anlamlı bir fark göstermiştir.

Yapılan post-hock analiz sonucunda bu farkın özellikle üniversite mezunu ebeveynlerden kaynaklandığı belirlenmiştir. Üniversite mezunu ebeveynlerin, fiziksel istismar ve duygusal istismar alt boyutundan aldıkları puan ortalamaların, lise mezunu ebeveynlere kıyasla anlamlı bir düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür.

Bu çalışmanın bulgularına göre; eğitim düzeyi yüksek olan ebeveynlerin özellikle duygusal ve fiziksel istismara yönelik farkındalık düzeyleri, eğitim düzeyi düşük olan ebeveynlere kıyasla anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur. Bu sonuç, ebeveynin eğitim düzeyinin, çocuk ihmali ve istismarını fark etme, tanıma ve müdahale etme becerileri üzerinde belirleyici bir etken olduğunu göstermektedir.

Literatürde yer alan pek çok çalışmada da bu bulgularla paralel sonuçlar ortaya koyulduğu görülmüştür. Örneğin; Barth (2009), Güler vd. (2002), Akgün ve Çetin (2020), Yüzügüldü (2021), Bayraktar (2024), Doğan (2023), Altıntaş vd. (2023) tarafından yapılan çalışmalarda, ebeveynin öğrenim düzeyi ile çocuk istismarına yönelik farkındalık düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Irmak (2024) ve Büber ve Taylan (2023) da benzer şekilde eğitim düzeyinin, istismar bilgisine ulaşma, kullanma ve yorumlama becerileriyle ilişkili olduğunu belirtmiştir. Özer (2014) ise çalışmasında eğitim düzeyi yüksek olan ebeveynlerin çocuk istismarını fark etme,

bildirme ve önlem alma konularında daha duyarlı ve bilgili olduklarını (Barth, 2009), ayrıca bu ebeveynlerin, çocuk güvenliği ve gelişimine ilişkin tedbir alma davranışlarının daha proaktif olduğunu belirtmiştir.

Bu bulgular, eğitim faktörünün çocuk istismar farkındalığı üzerinde güçlü bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. İlaveten, eğitim seviyesi arttıkça çocuk istismarına yönelik doğru bilgiye ulaşma, istismarı fark etme, tanıma, etkili müdahalede bulunma ve gerekli mercilere bildirme kapasitesi de artmaktadır. Bu yönüyle eğitim faktörü, çocukların sağlıklı ve güvenli bir ortamda gelişmeleri açısından kritik öneme sahiptir. Bu doğrultuda, özellikle eğitim düzeyi düşük olan ebeveynlerin çocuk ihmali ve istismarına ilişkin farkındalıklarını artırmaya yönelik eğitim ve bilgilendirme programlarının geliştirilmesi önem arz etmektedir.

Tablo 5. Ebeveyn Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Çocuk İhmal ve İstismarı Farkındalık Ölçeği puanlarına göre ANOVA Analizi

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	SD	F	p	Fark
İhmal/İstismar	a) 1 tane	121	14,74	2,410	2	,972	,379	
	b) 2 tane	139	14,31	2,571				
	c) 2'den fazla	39	14,50	2,510				
	Toplam	299	14,51	2,499				
Genel Bilgiler	a) 1 tane	121	43,80	4,508	2	1,762	, 173	
	b) 2 tane	139	42,72	4,582				
	c) 2'den fazla	39	43,35	5, 117				
	Toplam	299	43, 24	4,637				
Fiziksel İstismar	a) 1 tane	121	22,99	3,492	2	, 155	,857	
	b) 2 tane	139	22,77	3,516				
	c) 2'den fazla	39	23,01	3,617				
	Toplam	299	22,89	3,509				
Duygusal İstismar	a) 1 tane	121	60,41	5,891	2	,411	,663	
	b) 2 tane	139	59,71	6, 189				
	c) 2'den fazla	39	60,02	7, 106				
	Toplam	299	60,03	6, 185				
	a) 1 tane	121	32,58	3,415	2	,524	,593	

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	SD	F	p	Fark
Cinsel İstismar	b) 2 tane	139	32,76	2,681				
	c) 2'den fazla	39	32, 20	2,990				
	Toplam	299	32,61	3,033				
EÇİİFÖ Toplam	a) 1 tane	121	175,01	13,746	2	1, 253	, 287	
	b) 2 tane	139	172,03	16, 149				
	c) 2'den fazla	39	173,09	15,612				
	Toplam	299	173,37	15, 161				

*p<0.05

Tablo 5 incelendiğinde, ebeveynlerin sahip oldukları çocuk sayısının, Çocuk İhmal ve İstismar Farkındalık Ölçeği alt boyutlarına ilişkin puanlar üzerinde anlamlı bir fark oluşturmadığı görülmektedir.

- İhmal (p=,379<0,005),
- Genel Bilgiler (p=, 173>0,05),
- Fiziksel İstismar (p=,857> 0,05),
- Duygusal İstismar (p=,411>0,05),
- Cinsel İstismar (p= 593>0,05),
- Toplam farkındalık (p=, 287>0,05).

Bu sonuçlar doğrultusunda, ebeveynlerin sahip oldukları çocuk sayısının, ölçekteki hiçbir alt boyut puanı üzerinde istatiksel olarak anlamlı bir fark yaratmadığı belirlenmiştir.

Çocuk sayısı; ebeveynlerin çocuklara ayırabileceği zaman, dikkat ve kaynakların dağılımını etkileyebileceğinden çocuk istismarına yönelik farkındalık düzeyiyle ilişkili olabileceği düşünülen önemli bir değişkendir. Çok sayıda çocuğa sahip ebeveynlerin çocuk gelişimi konusunda deneyim sahibi olmayla birlikte risk faktörlerini anlayabilme, davranışsal sinyalleri erkenden fark edebilme, çocukları arasındaki gelişimsel veya davranışsal farkı gözlemleyebilme konusunda kapasite ve becerilerinin yüksek olduğu öne sürülürken (Alzoubi vd., 2017; Walsh ve Brandon, 2015; akt. Şahin ve Koçtürk, 2022), çocuk sayısının artmasıyla istismar farkındalığının azaldığını ve çocuk sayısının risk faktörü olabileceğini savunan araştırmalar da oldukça fazladır (Doğan, 2023, Sarıbaş 2013, Demirci, 2019; Güler vd., 2002; Çetin ve Danacı, 2016; Pekdoğan, 2016; Büber ve Taylan, 2023). Bu çerçevede çocuk sayısı ile istismar farkındalığı arasındaki ilişki

literatürde tartışmalı bir alan olarak varlığını sürdürmektedir. Ancak bu çalışmada elde edilen bulgular, çocuk sayısı ile çocuk ihmali ve istismarına yönelik farkındalık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını göstermiştir.

Çocuk sayısının ebeveynlerin istismara yönelik farkındalık üzerinde çok boyutlu etkileri bulunmaktadır. Çocuk sayısının ebeveynlerin farkındalığını artırıcı bir etkisi olduğu gibi, farkındalığı zayıflatıcı olumsuz etkileri de söz konusudur. Örneğin, birden fazla çocuğa sahip aileler, çocukların gelişimsel farklılıklarını daha fazla gözlemleme ve deneyimleme fırsatı bulmaktadır. Bu durum, çocukların ihtiyaçlarının daha iyi tanınmasına ve risk işaretlerinin daha erken fark edilmesine katlı sağlayabilir. Her bir çocuktan edinilen deneyim, çocuk istismarına ve risklere yönelik duyarlılığı artırarak farkındalığın yükselmesine zemin hazırlayabilir.

Öte yandan, aile içinde çocuk sayısının fazla olması, ebeveynlerin her bir çocuğa ayıracağı zaman, ilgi ve dikkati sınırlandırabilir. Bu durum ebeveynlerin çocuk üzerindeki gözlem ve takip kapasitesini azaltabilmektedir. Artan bakım yükü, ebeveynlerde yorgunluk ve tükenmişlik hissini tetikleyerek istismar belirtilerinin gözden kaçmasına, riskleri fark etme ile önleme becerilerinin zayıflamasına neden olabilir.

Dolayısıyla, çocuk sayısının istismar farkındalığı üzerinde tek başına belirleyici bir etkisinin olduğunu söylemek güçtür. Ebeveynlerin eğitim durumu, bilgiye erişim olanakları, medya aracılığıyla edindikleri bilgiler ve kişisel hassasiyetler gibi faktörlerle birlikte değerlendirilmesi, daha sağlıklı çıkarımlar yapabilmek için örneklem grubunun genişletilmesi ve farklı değişkenlerin dikkate alınması gerekmektedir.

Tablo 6 Ebeveynlerin Aile Türü Değişkenine Göre Çocuk İhmal Ve İstismarı Farkındalık Ölçeği Puanlarına Göre Kruskal - Wallish H Analizi

Ölçek	Grup	n	x	SS	SD	H	p	Fark
İhmal	a) Çekirdek	260	14,44	2,487	2	6,332	,042*	c>a,b
	b) Geniş	34	14,68	2,637				
	c) Tek ebeveynli	5	16,80	,447				
	Toplam	299	14,51	2,499				

Ölçek	Grup	n	x	SS	SD	H	p	Fark
Genel Bilgiler	a) Çekirdek	260	43,33	4,622	2	1, 119	,572	
	b) Geniş	34	42,33	4,885				
	c) Tek ebeveynli	5	44,66	3,373				
	Toplam	299	43, 24	4,637				
Fiziksel İstismar	a) Çekirdek	260	23,01	3,393	2	2, 174	,337	
	b) Geniş	34	21,92	4, 209				
	c) Tek ebeveynli	5	23,40	4,099				
	Toplam	299	22,89	3,509				
Duygusal İstismar	a) Çekirdek	260	60,08	5,824	2	3, 221	, 200	
	b) Geniş	34	58,88	8,305				
	c) Tek ebeveynli	5	65,40	6, 107				
	Toplam	299	60,03	6, 185				
Cinsel İstismar	a) Çekirdek	260	32,61	3,096	2	4,702	,095	
	b) Geniş	34	32, 25	2,560				
	c) Tek ebeveynli	5	34,97	1,635				
	Toplam	299	32,61	3,033				
EÇİİFÖ Toplam	a) Çekirdek	260	173,35	15, 186	2	3,753	, 153	
	b) Geniş	34	171,82	15,072				
	c) Tek ebeveynli	5	185, 22	11,042				
	Toplam	299	173,37	15, 161				

*p<0.05

Tablo 6 incelendiğinde, araştırmaya dahil olan ebeveynlerin Çocuk İhmal ve İstismarı Farkındalık Ölçeğinin İhmal alt boyutundan aldıkları ortalama puan ile aile türü arasındaki ilişkinin istatiksel olarak anlamlı bir bağlantı kurduğu tespit edilmiştir (p=, 042 <0,05). Bu farkın tek ebeveynli ailelerden kaynaklandığı ve tek ebeveynli olan bireylerin ihmal alt boyutuna ilişkin puan ortalamalarının, çekirdek ve geniş aileye sahip olan bireylerden anlamlı bir şekilde farklı ve büyük olduğu görülmektedir.

Aile türü değişkenine göre diğer alt boyutlarında ise istatiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

- Genel Bilgiler (p=572>0,05),

- Fiziksel İstismar (P=,337>0,05),
- Duygusal İstismar (p=, 200>0,05),
- Cinsel İstismar (p=, 095>0,05),
- Toplam Farkındalık (p=, 153>0,05).

Bu bulgular doğrultusunda, sadece ihmal alt boyutunda anlamlı bir fark bulunurken, diğer alt boyutlarında aile türüne göre istatiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmemiştir.

Ebeveynlerin içinde bulunduğu aile türü çocukla kurulan bağın niteliği, ebeveynlik rolleri ve bakım sorumluluklarının paylaşılması açısından farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar, çocukların korunması ve ihtiyaçlarının fark edilmesi noktasında ebeveynlerin tutum ve davranışlarını da etkileyebilir. Özellikle tek ebeveynli ailelerde, ebeveynin tüm sorumluluğu tek başına üstlenmesi hem çocuk üzerindeki koruyucu rolü artırabilir hem de bu durum, ebeveyni risklere karşı daha duyarlı ve farkındalıklı olmaya yönlendirebilir. Buna karşılık geniş ailelerde çocukla ilgilenen kişi sayısı değişken olabileceği için istismar belirtilerinin gözden kaçabileceği, riskleri fark etme olasılıklarının azalabileceği gibi durumlar ortaya çıkabilir. Aile türü aynı zamanda çocuğa gösterilen ilginin yoğunluğunu, çocuğun fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarını fark etme sıklığını ve en önemlisi istismar risklerine karşı gösterdiği tepki durumlarını etkileyebilir. Bu nedenle ebeveynin içinde bulunduğu aile yapısının, çocuk ihmali ve istismarı üzerinde belirleyici bir rol oynayıp oynamadığı önemli bir araştırma sorusu olarak ele alınmaktadır.

Bu çalışmadan elde edilen bulgular, aile türü değişkeni ile ebeveynlerin çocuk istismar farkındalık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunduğunu ortaya koymuştur. Elde edilen sonuçlara göre, tek ebeveynli ailelerin çocuk ihmale yönelik farkındalık düzeyleri, çekirdek ve geniş aile yapısına sahip ebeveynlere kıyasla daha yüksek bulunmuştur.

Literatürde aile türü ile istismar farkındalığı arasındaki ilişkinin net olmadığı ve bazı çalışmalarda anlamlı bir farklılık tespit edilmediği görülmektedir (Doğan, 2023; Altıntaş vd., 2023; Bilgen ve Karasu, 2017; Demirci, 2019). Ancak bazı araştırmalarda tek ebeveynli ailelerin, çocukların güvenliği açısından daha bilgili ve tedbirli olduğu belirtilmektedir (Lane vd., 2011). Bu durum, tek ebeveynin çocuğun bakım ve güvenliğine ilişkin tüm sorumluluğu tek başına üstlenmek zorunda kalmasıyla açıklanabilir. Ebeveynin çocuklarına yönelik risk ve tehlikelere karşı daha savunması ve

proaktif bir rol edinme çabası beraberinde daha fazla bilgi edinmeye yönelik çabasını da artırabilir.

Bu bulgu Ekolojik Sistemler Kuramı çerçevesinde de ele alındığında daha anlamlı hale gelmektedir. Kurama göre bireyin farkındalık ve değerlendirme süreçleri yalnızca bireysel özelliklerle sınırlı olmayıp; aile yapısı, yaşam koşulları ve çevresel faktörlerin etkileşimiyle şekillenmektedir. Bu kapsamda tek ebeveynli ailelerin farkındalıklarının yüksek bulunması, aile yapısının ebeveynlerin istismara yönelik riskleri tanıma, doğru davranış geliştirme ve müdahale etme becerileri üzerinde etkili bir mikrosistem bileşeni olabileceğini düşündürmektedir.

Cairney (2003), tek ebeveynli bireylerin potansiyel risklere karşı daha duyarlı ve bilinçli olabildiğini belirtmektedir. Tek ebeveyni ailelerde, ebeveynin tek başına bakım ve gözetim sorumluluğunu alması, çocuğun davranışlarındaki küçük değişiklikleri daha dikkatli gözlemlemesine, potansiyel istismar işaretlerini daha erken fark etmesine ve önleme ve müdahale becerilerini daha etkin bir şekilde kullanmasına katkı sağlayabilir.
Bu çerçevede elde edilen bulgular; çekirdek ve geniş aileye sahip ebeveynlerin, çocuk istismarına ilişkin koruyucu ve önleyici bilgi düzeylerinin artırılması gerektiğini ve bu gruplara özel olarak bilgi ve farkındalık çalışmalarının yapılmasının önemli bir ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Tablo 7. Ebeveyn Ekonomik Durum Değişkenine Göre Çocuk İhmal ve İstismarı Farkındalık Ölçeği puanlarına göre ANOVA Analizi

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	SD	F	p	Fark
İhmal	a) Gelir giderden az	40	43,07	4,843	2	,384	,682	
	b) Gelir gidere denk	181	43,36	4,434				
	c) Gelir giderden fazla	74	42,91	5,080				
	Toplam	295	43, 21	4,647				
Genel Bilgiler	a) Gelir giderden az	40	22,58	3,727	2	, 259	,772	
	b) Gelir gidere denk	181	23, 17	3,388				
	c) Gelir giderden fazla	74	22,35	3,732				
	Toplam	295	22,88	3,530				

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	SD	F	p	Fark
Fiziksel İstismar	a) Gelir giderden az	40	60,33	6,074	2	1,612	, 201	
	b) Gelir gidere denk	181	60, 21	6,076				
	c) Gelir giderden fazla	74	59,42	6,660				
	Toplam	295	60,03	6, 215				
Duygusal İstismar	a) Gelir giderden az	40	32,71	2,561	2	,473	,624	
	b) Gelir gidere denk	181	32,62	3, 162				
	c) Gelir giderden fazla	74	32,44	3,025				
	Toplam	295	32,59	3,045				
Cinsel İstismar	a) Gelir giderden az	40	174,82	12,317	2	, 134	,874	
	b) Gelir gidere denk	181	173,82	15, 130				
	c) Gelir giderden fazla	74	171, 19	16,795				
	Toplam	295	173, 29	15, 229				
EÇİİFÖ Toplam	a) Gelir giderden az	40	43,07	4,843	2	1,015	,364	
	b) Gelir gidere denk	181	43,36	4,434				
	c) Gelir giderden fazla	74	42,91	5,080				
	Toplam	295	43, 21	4,647				

*p<0.05

Tablo 7'de, araştırmaya katılan ebeveynlerin ÇİİFÖ'nin alt boyut puan ortalamaları ve toplam puan ortalamaları ile ebeveynlerin gelir durumu arasındaki ilişkiye yer verilmiştir. Çocuk İhmal ve İstismarı Farkındalık Ölçeğinin:

- İhmal (p=,682>0,05),
- Genel Bilgiler (p=,772>0,05),
- Fiziksel İstismar (p=, 201>0,05),
- Duygusal İstismar (p=,624>0,05),
- Cinsel İstismar (p=,874>0,05),
- Toplam Puan (p=,364>0,05) ortalamaları açısından, ebeveynlerin gelir durumları arasında istatiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Ebeveynlerin ekonomik durumu, çocukların bakım koşullarını, ev içi stres düzeyini ve ebeveynlerin davranış ve tutumlarını doğrudan etkileyebilen önemli bir sosyoekonomik değişkendir. Düşük ekonomik düzey; yoksunluk duygusu, kaynak yetersizliği ve

beraberinde gelen stres faktörü yoluyla çocuklara yönelik ihmal ve istismar riskini yükseltebilir. Ayrıca ekonomik olarak daha avantajlı olan ebeveynlerin bilgiye, eğitime ve diğer destek kaynaklarına daha kolay ulaşabilmesi farkındalık düzeylerini artırabilir. Bu bağlamda, ebeveynin gelir durumu ile çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalık düzeyi arasında ilişki olup olmadığının araştırılması hem riskli grupların belirlenmesi hem de farkındalık artırıcı müdahale çalışmalarının yapılandırılması açısından önemli bir değişkendir.

Bu çalışmadan elde edilen bulgular, ebeveynlerin ekonomik durumu ile çocuk istismarına yönelik farkındalık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını göstermektedir. Literatürde bu konuyla ilgili yapılan çalışmaların bir kısmı, bu bulgularla benzerlik gösterirken bazılarıyla çelişen sonuçlar sunmaktadır. Özellikle ekonomik yetersizlik ve düşük gelir düzeyinin çocuk istismarına yönelik risk faktörü oluşturabileceğine işaret eden araştırmalar mevcuttur (Çetin ve Danacı, 2016; Ercan, 2018; Ünal, 2017; Demirci, Altıntaş vd., 2023; Sayılgan, 2022; Yüzügüldü, 2021; Drake ve Pandey, 1996). Bu çalışmalarda, ekonomik baskının ebeveynlik kalitesini düşürebileceği ve çocukla kurulan etkileşimi olumsuz etkileyebileceği belirtilmektedir.

Öte yandan, çalışma bulgularımızla örtüşen bazı araştırmalarda da ekonomik durumun çocuk istismarı farkındalık düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığı rapor edilmiştir. Örneğin Can ve Beyazıt'ın (2018) ve Karabuğa ve Özel'in, (2025) çalışmalarında ve Altıntaş vd. (2023)'nın okul öncesi dönemde çocuk sahibi olan ebeveynlerle yürüttükleri araştırmada, ebeveynlerin gelir düzeyi ile istismar farkındalığı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı belirtilmiştir.

Bu çelişkili bulgular, çocuk istismarı farkındalığının yalnızca ekonomik durum ile açıklanmayacağını göstermektedir. Günümüzde dijitalleşmenin artması, medya aracılığıyla bilgiye ulaşmanın kolaylaşması ve sosyal medya platformlarının yaygınlaşması gibi faktörler, farklı sosyoekonomik düzeylere sahip ebeveynler arasında bilgi ve farkındalık düzeylerinin benzeşmesine yol açmış olabilir. Özellikle düşük gelir düzeyine sahip ebeveynlerin de dijital araçlar aracılığıyla bilgiye erişebilmesi, farkındalık düzeyi arasındaki farkta azaltıcı bir etkiye yol açabilir. Souza, Goldfarb, Priolo (2023)

tarafından Brezilya' da yapılan bir çalışmada da sosyal medya platformlarının gelişmekte olan ülkelerde çocuk istismarı farkındalığını artırıcı aracı bir rol oynadığı belirtilmiştir. Sonuç olarak; bu çalışmanın bulguları, ekonomik durumun çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalık düzeyi üzerinde tek başına belirleyici bir değişken olamayacağını göstermektedir. Benzer şekilde yüksek gelirli ülkelerde yapılan kapsamlı çalışmalar da (Gilbert, Widom, Browne, Fergusson, Webb ve Janson , 2009) çocuk istismarının yalnızca düşük gelirli ailelere özgü bir sorun olmadığını; yüksek gelir düzeyine sahip toplumlarda dahi ciddi bir halk sağlığı ve sosyal refah sorunu olarak varlığını sürdürdüğünü ortaya koymuştur. Bu nedenle, gelecekte yapılacak çalışmalarda ekonomik değişkenin yanı sıra dijital medya kullanımı, bilgiye erişim düzeyi, ebeveynlik stresi gibi değişkenlerin ele alınması, bu ilişkinin daha bütüncül biçimde değerlendirilmesine katkı sağlayacaktır.

Tablo 8 Ebeveyn Eş Çalışma Durum Değişkenine Göre Çocuk İhmal ve İstismarı Farkındalık Ölçeği puanlarına ilişkin Mann-Whitney U Test Tablosu

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	z	Sd	p
İhmal	Evet	268	14,41	2,516	-,921	291	,357
	Hayır	25	14,87	2,343			
Genel Bilgiler	Evet	268	43, 26	4,869	-1,789	291	,074
	Hayır	25	41,92	2,996			
Fiziksel İstismar	Evet	268	22,88	3,652	-,864	291	,388
	Hayır	25	22,44	2,875			
Duygusal İstismar	Evet	268	59,93	6, 266	-,434	291	,664
	Hayır	25	59,00	6,429			
Cinsel İstismar	Evet	268	32,63	3,076	-,372	291	,710
	Hayır	25	32, 29	2,367			
EÇİİFÖ Toplam	Evet	268	173,41	15,358	-1,083	291	, 279
	Hayır	25	170,52	13,097			

*p<0,05

Tablo 8'de, ebeveynlerin çalışma durumu değişkeni için Bağımsız Örneklem Mann-Whitney U Test analiz sonuçlarına yer verilmiştir. Araştırma sonuçları incelendiğinde, ebeveynlerin Çocuk İhmal ve İstismarı Farkındalık Ölçeğinin:

- İhmal(p=,357>0,05),
- Genel Bilgiler (p=,074>0,05),
- Fiziksel İstismar (p=,388>0,05),
- Duygusal istismar (p=, 664>0,05),
- Cinsel istismar (p=,710>0,05),
- Toplam Farkındalık (p=, 279>0,05) alt boyutlarından aldıkları puanlar açısından, ebeveynlerin çalışma durumuna göre istatiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Aile içindeki iş bölümü ve sorumlukların paylaşımı ve ebeveynlik rollerini şekillendiren en önemli değişkenlerden biri, eşin çalışma durumudur. Ebeveynlerden birinin çalışmaması, çocuğa daha fazla zaman ayırmayı, ihtiyaçlarını ve isteklerini daha hızlı fark edebilmeyi mümkün kılarken; iki ebeveyninde çalışması durumunda çocukla geçirilen zamanın niteliği daha kritik hale gelebilir. Bu bağlamda eşlerin çalışıp çalışmaması, ebeveynlerin çocukla iletişim düzeylerini ve dolayısıyla istismar belirtilerini fark etme kapasitelerini etkileyebilir. Ancak bu ilişkinin doğrudan ve tutarlı bir şekilde çocuk istismarına yönelik farkındalıkla ilişkili olup olmadığı, farklı araştırma sonuçlarıyla desteklenmeye ihtiyaç duyulan bir konudur. Bu nedenle, eşlerin çalışma durumunun çocuk istismarına yönelik farkındalık düzeyleri üzerindeki etkisinin incelenmesi, alanyazına katkı açısından önemlidir.

Bu çalışmadan elde edilen bulgular, eşlerin çalışma durumu ile çocuk istismarına yönelik farkındalık düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığını ortaya koymuştur. Eşlerden birinin çalışıp çalışmamasının, çocuğa ayrılan zamanın miktarını ve ebeveynlik sorumluluklarının paylaşım biçimini etkileyebileceği düşünebilir. Ancak bu durumun, çocuk istismarına yönelik farkındalık üzerinde doğrudan ve tek başına belirleyici bir etkiye sahip olmadığı görülmektedir. Araştırma sonucumuz da bu varsayımı desteklemektedir. Nitekim literatürde çocuk istismarına yönelik farkındalık daha çok bireyin akademik seviyesi, çocuk gelişimi hakkındaki bilgi düzeyi ve ebeveynin kişisel-

sosyal özellikleriyle ilişkilendirilmektedir (Barth, 2009; Irmak, 2024; Wurtele ve Kenny, 2010).

Teorik olarak eşlerden birinin çalışmaması, ebeveynin çocuğa daha fazla zaman ayırmasına imkân sağlıyor olabilir. Ancak buradaki asıl belirleyici olan çocuğa ayrılan zamanın ne kadar nitelikli ve farkındalık odaklı geçirildiğidir. Ebeveynin çocukla kurduğu ilişki biçimi, gözlem kapasitesi ve çocuğun davranışsal ipuçlarına duyarlılığı farkındalık düzeyini etkileyebilir. Bu bağlamda eşlerin çalışma durumunun çocuk istismarına yönelik farkındalığı etkileyen değişkenlerden biri olmasının yanında doğrudan ve tutarlı bir belirleyici olmayabileceği düşünülmektedir.

Sonuç olarak, çocuk istismarına yönelik çalışmaların yalnızca ekonomik gelir ve aile içi rol dağılımı gibi yapısal faktörlere değil, ebeveynlerin çocukla kurduğu bağın niteliğine odaklanması önemlidir. Bu nedenle çocuk istismarına yönelik programların eş çalışma veya istihdam durumu kriterlerinden bağımsız olarak tüm ebeveynlere yönelik planlanması bu noktada önemlidir.

Tablo 9. Ebeveynlerin Çocuk İhmal ve İstismarı Hakkında Eğitim Alma Durumlarına göre Çocuk İhmal ve İstismarı Farkındalık Ölçeği Puanlarına İlişkin T- Test Sonuçları

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	t	Sd	p
İhmal	Evet	69	14,92	2,372	1,609	296	, 109
	Hayır	229	14,37	2,532			
Genel Bilgiler	Evet	69	44,94	4,501	3,598	296	,000*
	Hayır	229	42,64	4,683			
Fiziksel İstismar	Evet	69	23,07	3,343	,593	296	,554
	Hayır	229	22,78	3,669			
Duygusal İstismar	Evet	69	60,96	6, 264	1,539	296	, 125
	Hayır	229	59,63	6, 299			
Cinsel İstismar	Evet	69	32,62	2,729	-,034	296	,973
	Hayır	229	32,63	3, 108			
EÇİİFÖ Toplam	Evet	69	176,50	14,406	1,977	296	,049*

	Hayır	229	172,40	15,311			

*p<0,05

Tablo 9'da ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarı hakkında eğitim alma durumu değişkeni için Bağımsız Örneklem T-Test analiz sonuçları verilmiştir. Analiz sonuçlarına göre ebeveynlerin Çocuk İhmal ve İstismarı Farkındalık Ölçeğinin

- İhmal (p=, 1109>0,05),
- Fiziksel istismar (p=,554>0,05),
- Duygusal istismar (P=, 125>0,05),
- Cinsel istismar (p=, 973>0,05)

Alt boyutlarında aldıkları puanlar, çocuk ihmal ve istismarı hakkında eğitim alıp almama durumuna göre istatiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Bunula birlikte, ölçeğin Genel Bilgiler (p=,000<0,05) alt boyutu ve Toplam Farkındalık (p=,049<0,05) puanları, ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarı konusunda eğitim alma durumlarına göre istatiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermiştir.

Ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarı konusundaki bilgi ve farkındalık düzeyleri, büyük ölçüde bu alanda almış oldukları eğitimlere bağlı olarak değişkenlik gösterebilmektedir. Özellikle çocuk hakları, istismar türleri, müdahale yolları gibi konularda bilgi sahibi olan ebeveynlerin, riskleri daha kolay fark etme ve doğru biçimde müdahale etme eğiliminde oldukları bilinmektedir. Bu bağlamda, çocuk istismarı konusunda eğitim alıp almama durumu, ebeveynin sadece bilgi düzeyini değil; çocukların güvenliğiyle ve riskleriyle ilgili farkındalık geliştirme kapasitelerini de etkileyebilecek önemli bir değişkendir. Bu nedenle, çocuk istismarı konusunda eğitim alma durumunun ebeveynlerin farkındalık düzeyleri üzerinde etkisinin incelenmesi hem koruyucu aile hizmetleri hem de bilinçlendirme programları açısından önemli veriler sunmaktadır.

Bu çalışmanın bulgularına göre, çocuk ihmal ve istismarı konusunda eğitim almış ebeveynlerin eğitim almayanlara kıyasla çocuk istismarı farkındalık düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Ancak bulgular, yalnızca istismarın genel bilgi alt boyutunda anlamlı bir fark ortaya koymakta; fiziksel, duygusal ve cinsel istismar alt boyutlarında anlamlı bir farklılık gözlenmemektedir. Bu sonuç, istismar farkındalığının yalnızca eğitim alıp almamaya değil; eğitimin kapsamına, niteliğine ve uygulamaya yansıma

düzeyine bağlı olarak değişebileceğini düşündürmektedir. Ebeveynlerin aldığı eğitimin içerik bakımından tüm türlerini kapsamadığı ya da eğitimlerin pratikte davranışa dönüşmediği durumlarda, farkındalık düzeyine etkisinin sınırlı kalabileceği değerlendirilebilir.

Bu çalışmadan elde edilen bulgulara göre, çocuk istismarına ilişkin cinsel istismar alt boyutunda ebeveynlerin farkındalık düzeyleri ile eğitim alma durumları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Elde edilen sonuç, cinsel istismar konusundaki farkındalık düzeyinin eğitim almaya bağlı olarak belirgin bir şekilde değişmediğini göstermektedir.

Bu durumun birkaç olası nedeni üzerinde durulabilir. Öncelikle, toplumda cinsellik ve cinsel istismar konularının hala büyük ölçüde tabu olarak görülmesi, ebeveynlerin bu konuda bilgi edinmelerini ve farkındalık geliştirmelerini zorlaştırmaktadır. Cinsel istismar diğer istismar türlerine göre daha az konuşulan, mahremiyet algısıyla daha çok gizlenen bir konu olması nedeniyle, ebeveyn eğitimlerinde ya hiç ele alınmamakta ya da yüzeysel olarak geçilmektedir. Bu durum alınan eğitimin, cinsel istismar farkındalığı üzerinde sınırlı bir etki oluşturmasına neden olabilir.

Ayrıca, ebeveynlerin konuya ilişkin ön kabulleri, yanlış inançları ya da suçluluk/utanç duyguları da farkındalığın gelişmesini engelleyebilir. Eğitim içeriklerinin yeterince açık, uygulanabilir ve davranış değişikliğine yönelik olmaması da istatiksel farkın çıkmamasında etkili bir faktör olabilir.

Literatüre bakıldığında bu çalışmanın bulgularını destekler nitelikte çeşitli araştırmalara rastlanmaktadır. Ünal (2017), ebeveynler ile yaptığı çalışmasında, çocuk istismarı konusunda eğitim alan ebeveynlerin, eğitim almayanlara kıyasla genel bilgi boyutunda daha yüksek farkındalık düzeyine sahip olduklarını belirtmiştir. Benzer şekilde Üstündağ, Şenol ve Mağden (2015) ile Şenol ve Üstündağ (2021), çocuk istismarına yönelik dijital araçlarla sunulan eğitim programlarının, ebeveynlerin bilgi düzeylerini artırdığını ve bu doğrultuda farkındalık oluşturduğunu vurgulamıştır.

Irmak (2024) tarafından yapılan çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmış, çocuk ihmal ve istismarı konusunda eğitim alan ebeveynlerin genel bilgi farkındalık düzeylerinin ilgili konuda eğitim almayan bireylere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu bulgular; eğitim programlarının bireylerin çocuk istismarı konusundaki tanımlar, türler, belirtiler

ve müdahale yolları hakkında bilgi edinmelerine katkı sunduğunu ve dolayısıyla farkındalıklarının artmasına hizmet ettiğini göstermektedir.

İhmal ve istismar konusunda eğitim alan bireyler, çocuk istismarı hakkında genel bilgi edinmenin yanında, kimi zaman fark edilmesi zor olan ihmal davranışlarını da tanıma ve algılama becerisi kazanabilmektedir. Bu durum; çocuğun güvenliğinin sağlanmasına, istismarın önlenmesine, daha bilinçli ve proaktif yaklaşımların geliştirilmesine zemin hazırlamaktadır (Tutty, 1992). Özellikle bireylerin, çocuk istismarı türleri hakkında bilgi sahibi olmaları, istismarın ne olduğu ya da ne olmadığına dair farkındalıklarını güçlendirmektedir. Çünkü çocuk istismarına karşı ilk savunma hattı, bireyin sahip olduğu farkındalıktır.

Bu nedenle, çocuklarla ilgilenen tüm bireyler, çocukları zarardan nasıl koruyacağına dair temel bilgileri edinmeli ve bu konuda bilinçli davranmalıdır. Aksi takdirde çocuk istismarı konusunda yanlış, eksik ya da yetersiz bilgi sahibi olan ebeveynler, istismarın önlenmesi sürecinde etkisiz kalabilmekte; hatta farkında olmadan sürece zarar verebilmektedir (Çocuk İstismarına Kapsamlı Bir Bakış: Durum Analizi ve Uygun Stratejilerin Modellenmesi, 2020). Dolayısıyla bu bulgular, çocuk istismarının önlenmesine yönelik eğitimlerin önemine ve bu eğitimlerin kapsamlı ve bütüncül biçimde planlanması gerektiğine işaret etmektedir.

Tablo 10. Ebeveynlerin Çocuk İhmal ve İstismarının risklerine yönelik bilgi sahibi olma durumuna göre Çocuk İhmal ve İstismarı Farkındalık Ölçeği Puanlarına İlişkin T- Test Sonuçları

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	t	Sd	p
İhmal	Evet	250	14,64	2,426	2, 269	297	,024*
	Hayır	49	13,76	2,758			
Genel Bilgiler	Evet	250	43,62	4,363	3,026	297	,004*
	Hayır	49	40,96	5,838			
Fiziksel İstismar	Evet	250	23,08	3,396	2,494	297	,013*
	Hayır	49	21,69	4, 294			
Duygusal İstismar	Evet	250	60, 21	6, 251	1,630	297	, 104
	Hayır	49	58,61	6,453			

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	t	Sd	p
Cinsel İstismar	Evet	250	32,75	3,003	1,763	297	,079
	Hayır	49	31,91	3, 118			
EÇİİFÖ Toplam	Evet	250	174, 22	15,096	2, 260	297	,025*
	Hayır	49	168,91	14,828			

*p<0,05

Tablo 10'da ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarının risklerine yönelik bilgi sahibi olma durumu değişkenine ilişkin Bağımsız örneklem T-Test Analiz sonuçları sunulmuştur. Analiz bulgularına göre, Çocuk İhmal ve İstismar Farkındalık Ölçeğinin;

- Duygusal İstismar (p=, 104> 0,05)
- Cinsel İstismar (P=,079 >0,05)

Alt boyutlarından elde edilen puanlar ile ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarının risklerine yönelik bilgi sahibi olup olmama durumları istatiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Buna karşılık, aynı ölçeğin;

- İhmal (p=,024<0,05),
- Genel Bilgiler (p=, 004<0,05),
- Fiziksel İstismar (p=,013<0,05)
- Toplam Farkındalık (p=, 025<0,05)

Alt boyutlarından alınan puanlar ise, ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarının risklerine yönelik bilgi sahibi olma durumlarına göre istatiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bu doğrultuda:

İhmal alt boyutunda, çocuk ihmal ve istismarının risklerine yönelik bilgi sahibi olan ebeveynlerin puan ortalamaları, bilgi sahibi olmayan ebeveynlere göre anlamlı düzeyde daha yüksektir (p=,024<0,05).

Genel bilgiler alt boyutunda da benzer şekilde, çocuk ihmal ve istismarının risklerine yönelik bilgi sahibi olan ebeveynlerin puanları, olmayanlara göre anlamlı bir şekilde daha yüksektir (p=, 004<0,05).

Fiziksel İstismar alt boyutunda bilgi sahibi olan ebeveynler, bilgi sahibi olmayan ebeveynlere göre anlamlı bir şekilde daha yüksek puan almıştır (p=,013<0,05).

Toplam Farkındalık puanları açısından da bilgi sahibi olan ebeveynler, olmayanlara göre istatiksel olarak anlamlı ve yüksek puanlara sahiptir (p=, 025<0,05).

Çocuk ihmal ve istismarının önlenmesi için bireylerin yalnızca bilgi sahibi olmaları yeterli değildir; aynı zamanda riskleri doğru algılayabilmesi ve bu risklere karşı farkındalık geliştirmesi büyük önem taşımaktadır. Özellikle ebeveynlerin çocuklarına yönelik ihmal ve istismar durumlarını erken fark edebilmeleri, müdahalede bulunabilmeleri ve gerekli önlemleri alabilmeleri, onların bu risklere dair bilgi düzeyleri ile doğrudan ilişkilidir. Bu doğrultuda, ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik riskleri ne ölçüde tanıyabildikleri ve bu risklere karşı ne kadar donanımlı olduklarının belirlenmesi, çocukların güvenliğini sağlamada ve koruyucu rol üstlenmede temel bir adımdır. Yapılan araştırmalar, bireylerin çocuk istismarına dair risk algılarıyla eyleme geçme becerileri arasında anlamlı bir ilişki olabileceğini ortaya koymaktadır. Bu çerçevede, çalışmamızda ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik bilgi sahibi olma düzeyleri ile farkındalıkları arasındaki ilişki incelenmiş ve anlamlı sonuçlara ulaşılmıştır.

Araştırma bulgularına göre, kendisini çocuk ihmal ve istismarının risklerine yönelik bilgi sahibi olarak değerlendiren ebeveynlerin, çocuk istismarına yönelik farkındalık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu bulgu, bireylerin öznel bilgi algısının, gerçek farkındalık düzeyleri ile örtüştüğünü göstermektedir. Bu doğrultuda ebeveynlerin çocuk istismarına ilişkin risklere dair algıları arttıkça bu durumun ebeveynlerin istismarı tanıma, doğru müdahalede ve eylemde bulunma becerilerini de olumlu yönde etkilediği söylenebilir.

Bu bağlamda ebeveyn eğitimlerinin yalnızca bilgi sunmakla sınırlı kalmaması; aynı zamanda ebeveynlerin öz yeterlilik algılarını da geliştirmeye yönelik olması gerekmektedir. Zira Bandura'nın (1997) Sosyal Öğrenme Kuramında da belirtiği gibi bireylerin herhangi bir konu hakkında başarılı ve yeterli olabileceklerine dair inançları öğrenme sürecinde bilgi edinme kadar önemlidir. Çünkü öz yeterlilik algısı yüksek olan bireyler, karşılaştıkları yeni durumlar karşısında eyleme geçme ve sürdürme konusunda daha istekli ve kararlı davranışlar sergileyebilir.

Çocuk istismarı gibi hassas ve kritik bir konuda, bu algının gelişmiş ve güçlü olması büyük önem taşır. Örneğin, kendisini çocuk istismarı konusunda bilgili ve yetkin gören bir ebeveyn, potansiyel risk durumunda istismarı tanıma, değerlendirme ve eyleme geçme konusunda daha hızlı, kararlı ve etkili adımlar atabilir.

Tablo 11. Ebeveynlerin Çocuk İhmal ve İstismarının Risklerine Yönelik Önlem/Tedbir Alma Durumuna Göre Çocuk İhmal ve İstismarı Farkındalık Ölçeği Puanlarına İlişin T-Test Sonuçları

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	t	Sd	p
İhmal	Evet	248	14,60	2,412	1,654	296	,099
	Hayır	50	13,96	2,885			
Genel Bilgiler	Evet	248	43,67	4,410	4,063	296	,000*
	Hayır	50	40,76	5,550			
Fiziksel İstismar	Evet	248	23,07	3,349	2,336	296	,020*
	Hayır	50	21,78	4,501			
Duygusal İstismar	Evet	248	60, 25	6, 274	1,797	296	,073
	Hayır	50	58,50	6,361			
Cinsel İstismar	Evet	248	32,77	3,079	1,865	296	,063
	Hayır	50	31,90	2,686			
EÇİİFÖ Toplam	Evet	248	174, 29	15, 111	2,338	296	,020*
	Hayır	50	168,83	14,830			

*p<0,05

Tablo 11'de ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarının risklerine yönelik önlem/tedbir alma durumu değişkenine ilişkin Çocuk İhmal ve İstismarı Farkındalık Ölçeği puanlarına yönelik Bağımsız Örneklem T-Test Analiz sonuçları verilmiştir. Analiz bulgularına göre:

- Genel Bilgiler (p= ,000< 0,05),
- Fiziksel İstismar (p=, 020<0,05),
- Toplam Farkındalık (p=, 020<0,05)

Alt boyutlarından elde edilen puanlar, ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarının risklerine yönelik önlem alma durumuna göre istatiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Bu doğrultuda; çocuk ihmal ve istismarının risklerine yönelik önlem aldığını düşünen ebeveynlerin, Genel Bilgiler alt boyutundan aldıkları puan ortalamaları, önlem almadığını belirten ebeveynlere göre anlamlı düzeyde daha yüksektir (p= ,000<0,05). Benzer şekilde, Fiziksel İstismar alt boyutunda da önlem alan ebeveynlerin puanları, önlem almayanlara kıyasla anlamlı ve yüksektir (p=,020<0,05).

Toplam Farkındalık alt boyutunda da bu durum gözlemlenmiş; önlem alan ebeveynlerin toplam farkındalık düzeyleri, önlem almayan ebeveynlere göre istatiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksektir (p=,020<0,05). Buna karşın;

- İhmal (p= 099> 0,05),
- Duygusal İstismar (p=,073> 0,05),
- Cinsel İstismar (p=, 063> 0,05)

Alt boyutlarında, ebeveynlerin aldıkları puanlar önlem/tedbir alma durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Çocuk ihmal ve istismarı, farkında olunması gereken bir sorunun ötesinde aynı zamanda erken müdahale ve koruyucu davranış gerektiren toplumsal bir risk alanıdır. Bu kapsamda çocuk istismarında yalnızca bilgi sahibi olmak yeterli olmamakla birlikte, bu bilgilerin eyleme dönüştürülmesi yani ebeveynlerin koruyucu önleyici adımlar atması da büyük önem taşımaktadır. Literatürde, istismar risklerinin erken fark edilmesi ve yönetilmesinde ebeveynlerin önleyici tutum geliştirmesinin belirleyici rol oynadığına dikkat çekilmektedir (Özer, 2014; Tuddy, 1996). Özellikle çocukla sağlıklı iletişim kuran, bedensel sınırları öğreten ve çevresel riskleri tanımaya teşvik eden ebeveynlerin çocuklarını istismardan koruma konusunda daha etkili ve bilinçli oldukları belirtilmektedir. Bu bağlamda, ebeveynlerin çocuk istismarına yönelik önlem tedbir alma davranışları, onların yalnızca bilgi düzeylerini değil; risk algılarını, farkındalıklarını ve çocukların güvenliğine dair taşıdıkları sorumluluğu da yansıtmaktadır. Literatürde, çocuk güvenliğine dair alınan önlemlerin aile içinde açıkça konuşulmasının ebeveynlerin hem bilgi ve farkındalıklarını artıracağı hem de koruyucu ve önleyici davranışlara yönelik becerilerini olumlu yönde geliştirebileceği vurgulanmaktadır (Wurtele ve Kenny, 2010).

Bu araştırmadan elde edilen bilgiler doğrultusunda, çocuk istismarının risklerine yönelik önlem ve tedbir aldığını belirten ebeveynlerin, çocuk istismarına yönelik farkındalık düzeylerinin anlamlı ve pozitif yönde daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuç,

ebeveynlerin yalnızca bilgi sahibi olmalarının önemli olmadığını; aynı zamanda bu bilgiyi davranışa dönüştürmelerinin de farkındalık düzeylerini artıran ciddi bir unsur olduğunu göstermektedir. Çocuk istismarına yönelik farkındalığı yüksek bireylerin bu kapsamda tehlikeleri algılama, bu tehlikelere doğru tepkiler verme ve koruyucu ve önleyici tutum geliştirme becerilerinin daha güçlü olduğu anlaşılmaktadır.

Bu bağlamda elde edilen bulgu, farkındalığın yalnızca bilgi düzeyiyle değil aynı zamanda ebeveynin aktif davranışı ve tutumlarıyla da şekillendiğini desteklemektedir. Çocuk istismarına yönelik önleyici tedbir alma davranışı, ebeveynin konuya yönelik duyarlılığının, risk algısının ve çocuğun güvenliğine dair sorumluluk bilincinin bir göstergesi olarak değerlendirebilir. Bu doğrultuda çocuk istismarı konusunda tedbir alan ebeveynlerin, riskleri daha doğru analiz edebildikleri ve istismar belirtilerini daha etkin biçimde tanıyabildikleri söylenebilir.

Nitekim çocuk istismarını önleyeme yönelik çalışmalarda, oluşabilecek risklerin öncesinde alınacak koruyucu önlemlerin niteliği oldukça önemlidir. Bu bağlamda literatürde, temel eğitim ve bilgilendirme çalışmalarının ebeveynlerin risk farkındalığını artırdığı, çocukla açık iletişim kurulmasını kolaylaştırdığı ve güvenli alan oluşturulmasına katkı sunduğu belirtilmektedir (Özer, 2014). Bu çerçevede elde edilen bulgu; çocuk istismarına karşı farkındalığı yüksek olan ebeveynlerin, birincil koruyucu davranışlara yönelme eğiliminde olduğunu göstermekle beraber koruyucu ve önleyici adımların da daha bilinçli ve kararlı bir şekilde uygulanabileceğine dair önemli bir gösterge niteliği taşımaktadır.

Tablo 12. Ebeveynlerin Çocuk İhmal ve İstismarının Risklerine Yönelik Eş ile Konuşma Durumu Göre Çocuk İhmal ve İstismarı Farkındalık Ölçeği Puanlarına İlişin T- Test Sonuçları

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	t	Sd	p
İhmal/İstismar	Evet	265	14,53	2,488	1,084	295	, 279
	Hayır	32	14,02	2,619			
Genel Bilgiler	Evet	265	43,38	4,517	2,029	295	,043*
	Hayır	32	41,58	6, 165			
	Evet	265	22,93	3,360	,879	295	,386

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	t	Sd	p
Fiziksel İstismar	Hayır	32	22, 12	5, 114			
Duygusal İstismar	Evet	265	60, 19	6, 142	2, 159	295	,032*
	Hayır	32	57,66	7,061			
Cinsel İstismar	Evet	265	32,66	2,996	1,063	295	, 289
	Hayır	32	32,06	3,317			
EÇİİFÖ Toplam	Evet	265	173,62	14,966	1, 113	295	, 267
	Hayır	32	170,47	16,463			

*p<0,05

Tablo 12'de, ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarının risklerine yönelik olarak eşiyle konuşma durumu değişkenine göre Çocuk İhmal ve İstismarı Farkındalık Ölçeği puanlarına ilişkin yapılan Bağımsız örneklem T-Test Analiz sonuçları sunulmuştur. Analiz bulgularına göre: Ebeveynlerin Çocuk İhmal ve İstismarı Farkındalık Ölçeğinin:

- İhmal (p=, 279>0,05),
- Fiziksel İstismar (p=,386>0,05),
- Cinsel İstismar (p=, 289>0,05),
- Toplam Farkındalık (p=, 267>0,05)

Alt boyutlarından elde edilen puanlar, ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarının risklerine yönelik olarak eşiyle konuşup konuşmama duruma göre istatiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Buna karşılık:

- Genel Bilgiler (p=,43<0,05)
- Duygusal İstismar (p=,032 <0,05)

Alt boyutlarında, ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarının risklerine yönelik eşiyle konuşma durumlarına göre istatiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Bu kapsamda; çocuk ihmal ve istismarının risklerini eşiyle konuşan ebeveynlerin, Genel Bilgiler alt boyutundan aldıkları puanlar, konuşmayan ebeveynlere göre anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur (p= ,43<0,05). Aynı şekilde, Duygusal İstismar alt boyutunda

da eşiyle konuşan ebeveynlerin puanları, konuşmayanlara göre anlamlı biçimde daha yüksektir (p=,032 <0,05).

Çocuk istismarının önlenmesine yönelik çalışmalarda aile içinde istismarın konuşulması, aile bireylerinin istismarın riskleri ve korunma yöntemleri konusunda birbirleriyle iletişim kurması hem bireysel farkındalığı hem de ailevi farkındalığı artırıcı bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Literatürde, çocuk güvenliğine dair alınan önlemlerin aile içinde açıkça konuşulmasının, ebeveynlerin hem farkındalığını hem de koruyucu önleyici davranış becerilerinin gelişmesine olumlu yönde katkı sağladığı vurgulanmaktadır (Irmak, 2024, Malmberg- Heimonen, Pontoppidan, Pedersen, Finne, Dion, Toge ve Tommeras, 2024). Bu bağlamda, çocuk istismarının sadece bireysel zeminde değil, eşler arası iletişim boyutuyla da ele alınması gerektiği düşünülmektedir. Özelllikle istismarın erken farkedilmesi ve önlenmesinde aile içi açık iletişim ve paylaşımları artıran uygulamalar güçlü bir koruyucu faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Mevcut çalışmamızda da çocuk istismarında eş ile iletişimin farkındalık düzeyleriyle anlamlı bir ilişki içerisinde olduğu belirlenmiştir.

Araştırma bulgularına göre, çocuk istismarının risklerini ve aldıkları önlemlere yönelik eşiyle konuşan ebeveynlerin, konuşmayan ebeveynlere göre istismar farkındalıklarının anlamlı bir şekilde yüksek olduğu saptanmıştır. Bu bulgu, istismar konusunun aile içinde açıkça konuşulmasının ebeveynlerin bu konudaki farkındalıklarını artırdığını göstermektedir. Çocuk istismarı, çeşitli sosyokültürel nedenlerden dolayı aile içinde pek fazla konuşulmayan ve tartışılmayan bir konudur. Ancak bu çalışma, çocuk istismarının aile içinde gündeme getirilmesinin, konuşulmasının, ebeveynlerin konuya dair bilgi edinme, sorgulama ve bilinç geliştirme süreçlerine olumlu katkısı olduğunu ortaya koymaktadır. Çünkü ebeveynler arasındaki iletişim sadece bilgi aktarımı ile sınırlı kalmayıp; duygusal destek, deneyim paylaşımının ve farkındalığın beraber inşa edilmesini de sağlamaktadır. Örneğin bir ebeveyn çocuğun beden güvenliği veya mahremiyeti ile ilgili bir bilgi öğrendiğinde bu durumu eşi ile konuşursa, öğrenilen bilgiye yönelik farkındalığı güçlendirebilir ve eşin de bu konuda bilinçlenmesini sağlayabilir. Bu sonuç, aile içinde eşlerin iletişiminin çocuk güvenliği açısından ne denli önemli olduğunu göstermektedir. Aile içi iletişim, istismar farkındalığının artmasına katkı sunmakla birlikte çocukların da sağlıklı ve daha bilinçli bir aile ortamında

büyümesini desteklemekte ve kendilerini güvende hissetmelerine olanak sağlayarak olası istismar durumunda yardım isteyebilme becerilerini geliştirmektedir.

Tablo 13. Ebeveynlerin Çocuk İhmal ve İstismarının Risklerine Yönelik Çocuk ile Konuşma Durumu Göre Çocuk İhmal ve İstismarı Farkındalık Ölçeği Puanlarına İlişkin T- Test Sonuçları

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	t	Sd	p
İhmal	Evet	242	14,60	2,381	1,516	297	, 130
	Hayır	57	14,04	2,935			
Genel Bilgiler	Evet	242	43,33	4, 288	,882	297	,381
	Hayır	57	42,56	6, 277			
Fiziksel İstismar	Evet	242	23,09	3,357	2,383	297	,018*
	Hayır	57	21,84	4,324			
Duygusal İstismar	Evet	242	60,32	6, 118	2,076	297	,039*
	Hayır	57	58,40	6,872			
Cinsel İstismar	Evet	242	32,54	3,031	-,793	297	,428
	Hayır	57	32,90	3,049			
EÇİİFÖ Toplam	Evet	242	173,87	14,766	1, 225	297	, 222
	Hayır	57	171, 14	16,674			

*p<0,05

Tablo 13'de, ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarının risklerine yönelik çocuk ile konuşma durumu değişkenine göre Çocuk İhmal ve İstismarı Farkındalık Ölçeği puanlarına ilişkin Bağımsız örneklem T-Test Analiz sonuçları sunulmuştur. Analiz bulgularına göre; ebeveynlerin Çocuk İhmal Ve İstismarı Farkındalık Ölçeğinin

- İhmal (p=, 130>0,05),
- Genel Bilgiler (p=,381>0,05),
- Cinsel İstismar (p=,428>0,05)
- Ve Toplam Farkındalık (p=, 222>0,05)

Alt boyutlarına ilişkin puanlar, ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarının risklerine yönelik çocuklarıyla konuşup konuşmama durumlarına göre istatiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Buna karşın:

- Fiziksel İstismar (p=,018<0,05)
- Duygusal İstismar (p=,039<0,05)

Alt boyutlarından elde edilen puanlar, çocuklarıyla bu konuda konuşan ebeveynlerde, konuşmayanlara kıyasla istatiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Bu doğrultuda:

Çocuk ihmal ve istismarının risklerini çocukları ile paylaşan ebeveynlerin fiziksel istismar alt boyut puanları, çocuklarıyla bu konuyu konuşmayan ebeveynlere göre anlamlı biçimde farklı ve daha yüksektir (p=,018<0,05).

Benzer şekilde, Duygusal İstismar alt boyut puanları da çocuklarıyla bu riskleri konuşan ebeveynlerde, konuşmayanlara göre istatiksel olarak anlamlı biçimde daha yüksek bulunmuştur (p=,039<0,05).

Çocuk istismarının önlenmesine yönelik çalışmalarda, ebeveynlerin çocuklarıyla açık ve sağlıklı iletişim kurmalarının, çocukların güvenliği açısından koruyucu ve önleyici bir unsur olduğu literatürde sıkça vurgulanmaktadır. Özellikle çocuk istismarına ilişkin konuların konuşulması ve gündeme gelmesi ebeveynin bu konudaki farkındalığının canlı ve aktif kalmasını sağlarken çocukların kendini ifade etme, yardım isteme, riskleri ve durumları tanıma becerilerinin gelişmesine de katkı sunmaktadır. Bu bağlamda, ebeveynin çocukla istismarın riskleri ve alınabilecek önlemler hakkında konuşma sıklığı, yalnızca çocuğun değil, ebeveynin bilinç düzeyini ve koruyucu tutumlarını etkilemektedir.

Araştırma bulgularına göre, çocuk istismarının risklerine ve aldıkları önlemlere yönelik çocuklarıyla konuşan ebeveynlerin, konuşmayan ebeveynlere göre istismar farkındalıklarının anlamlı bir şekilde yüksek olduğu saptanmıştır. Yüksek farkındalık düzeyine sahip ebeveynlerin çocuklarıyla açık, yaşlarına uygun olarak koruyucu ve önleyici konuşmalar yapma eğiliminde oldukları çalışmalarla da desteklenmektedir. Burgess ve Wurtele (1998), çocuk istismarına karşı korumada ebeveyn-çocuk iletişiminin güçlendirilmesinin, ebeveynlerin koruyucu ve önleyici farkındalıklarını artırdığı

görüşünü savunmaktadır. Örneğin, Wurtele ve Kenney (2010), ebeveynlerin çocuk cinsel istismarı hakkında bilgi ve farkındalık sahibi olmasının; çocuklarına istismara yönelik koruyucu ve önleyici bilgi aktarmalarında doğrudan etki sahibi olduğunu ortaya koymuştur. Aynı şekilde Özer'in (2014) çalışmasında da çocuk istismarı konusunda bilgi sahibi olan ebeveynlerin çocuklarına yönelik koruyucu iletişimi daha sık kullandıkları ve bu çocukların riskli durumlara karşı kendilerini koruma eğilimlerinin daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Bu bulgular, çocuk istismarına yönelik koruyucu ve önleyici programların sadece bilgi aktarımıyla sınırlı kalmaması gerektiğini bununla birlikte ebeveyn-çocuk iletişimini destekleyen uygulamalara da odaklanılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

4.3. EBEVEYNLERİN SOSYODEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNE GÖRE ÇOCUK İSTİSMARI BİLİŞLER ÖLÇEĞİ PUANLARINA YÖNELİK BULGULAR VE TARTIŞMA

Çocuk istismarına yönelik biliş düzeyi, bireyin çocuk istismarına ilişkin bilgi ve farkındalığının yanı sıra istismarı anlama, değerlendirme ve yorumlamaya dair bilişsel süreçlerini ifade etmektedir. Kültürel normlar, geleneksel değerler, bireysel özellikler, inanç sistemleri ve medya gibi birçok faktör ebeveynlerin çocuk istismarına dair yanlış inanç ve mitler geliştirmesine neden olabilmektedir.

Bu çalışmada, ebeveynlerin sosyodemografik özellikleri bağlamında çocuk istismarına yönelik yanlış inançlara dair bilişsel düzeyleri incelenmiştir. Ebeveynlerin yaşı, eğitim durumu, aile yapısı, istihdam durumu ve çocuk sayısı gibi değişkenlerin, istismara yönelik biliş düzeylerini etkileyebileceği çeşitli araştırmalarla desteklenmektedir (Alzoubi vd., 2018; Thaba vd., 2018; akt. Şahin ve Koçtürk, 2021). Ancak çocuk istismar türlerini ve ihmali ele alarak ebeveynlerin bu mitlere dair biliş düzeylerini inceleyen yeterli sayıda çalışma bulunmamaktadır.

Bu kapsamda, ebeveynlerin çocuk istismarına yönelik biliş düzeylerinin sosyodemografik değişkenler bağlamında incelenmesi ve farkındalık durumlarının tespiti hem istismarın önlenmesi hem de çocukların sağlıklı gelişimlerinin desteklenmesi açısından önem arz etmektedir. Çünkü çocuk istismar ve ihmalinin tohumları ailede başlar; toplumda var olan yanlış inanışlar, mitler ve ön yargılar ile beslenir büyür ve müdahale edilmedikçe bu yanlışlar yaygınlaşır, kök salar ve kalıcı hale gelir. Bu nedenle,

çocuk istismarına yönelik riskli veya potansiyel grupların, istismara dair ne bildiklerini ne düşündüklerini ve hangi inançlara sahip olduklarını anlamaya yönelik çalışmaların, koruyucu ve önleyici programların geliştirilmesine katkı sunacağı değerlendirilmektedir. Ayrıca, alanyazında ebeveynlerin çocuk istismarına yönelik bilişsel düzeyleri tüm istismar türleri; duygusal, fiziksel ve cinsel istismar bakımından yeterince incelenmemiştir. Bu durum, alandaki bilgi eksikliğinden ya da ölçüm araçlarının yetersizliğinden kaynaklanıyor olabilir. Bu nedenle, bu alana ilişkin yapılacak nitelikli araştırmaların, literatürdeki boşluğun giderilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.
Bu bölümde; araştırmanın alt amaçları doğrultusunda, ebeveynlerin cinsiyet, yaş, çocuk sayısı, öğrenim ve ekonomik durum, eşlerin çalışma durumu ile aile yapısı gibi değişkenler ile çocuk istismarına yönelik risk bilgisi, önlem alma ve paylaşma davranışları ile ebeveynlerin çocuk istismarına yönelik biliş düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiş ve elde edilen bulgular tartışılmıştır.

Tablo 14. Ebeveyn Cinsiyeti Değişkenine Göre Çocuk İstismarı Bilişler Ölçeği Puanlarına İlişkin T- Test / Mann- Whitney U Test Sonuçları

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	t/z	Sd	p
İhmal	Erkek	Anne	165	6, 14	t=-1,361	298	, 174
	Kadın	Baba	135	6,44			
Eylem	Erkek	Anne	165	7,54	z=-,326	298	,744
	Kadın	Baba	135	7,33			
Başa Çıkma	Erkek	Anne	165	22,93	t=-,477	298	,634
	Kadın	Baba	135	23, 22			
ÇİİBÖ Toplam	Erkek	Anne	165	36,51	t=-1, 100	298	, 272
	Kadın	Baba	135	37, 22			

*p<0,05

Tablo 14'te, ebeveynlerin cinsiyet değişkenine göre Çocuk İstismarına İlişkin Bilişler Ölçeği puanlarına ilişkin yapılan Bağımsız Örneklem T-Test / Mann-Whitney U test Analiz sonuçları sunulmuştur. Tablo incelendiğinde; ebeveynin cinsiyetinin Çocuk İstismarına İlişkin Bilişler Ölçeğinin alt boyutlarından olan:

- İhmal (p=, 174>0,05),
- Eylem (p=,744>0,05),
- Başa Çıkma (p=, 634>0,05) ve
- Toplam puan (p=, 272> 0,05)

Açısından istatiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmüştür. Buna göre, ebeveynlerin bu alt boyutlardaki puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark yoktur.

Çocuk istismarına yönelik biliş düzeyi, bireylerin çocuk istismarıyla ilgili toplumsal mitlere, yanlış inançlara ve ön yargılara yönelik tutum ve kabullerini ifade etmektedir. Bu tür mitler, istismar faillerinin yalnızca yabancılar olabileceği, şiddetin bir disiplin aracı olduğu veya çocukların istismarı abartabileceği gibi bilimsel temeli olmayan hatalı inançları kapsamaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri ise, bu bilimsel çarpıtmaların şekillenmesinde önemli bir etkendir. Erkekler ve kadınlar, farklı toplumsal roller içinde yetiştiklerinden dolayı istismara yönelik yanlış inanışlara farklı derecelerde sahip olabilirler. Bu bağlamda, ebeveynin cinsiyetine göre istismara ilişkin mitleri kabul etme düzeylerinin farklılaşabileceği öne sürülmektedir. Ancak çalışmamızda ebeveynlerin cinsiyetleri ile çocuk istismarına yönelik biliş düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Bu bulgu hem annelerin hem de babaların istismara yönelik yanlış inanışlar konusunda benzer farkındalık seviyelerine sahip olduklarını göstermekte; toplumsal bilinçlenme süreçlerinin her iki ebeveyn gurubunu da etkilediğini düşündürmektedir. Bu bulgu, çocuk istismarına yönelik mitlerin belirli bir cinsiyet grubunda yoğunlaşmadığını; her iki ebeveyn grubunun da benzer doğru ve yanlış inançlara sahip olabileceğini düşündürmektedir. Bunun nedenlerinden biri, çocuk istismarına yönelik farkındalık kampanyalarının, eğitimlerinin ve dijital bilgilendirme faaliyetlerinin hem annelere hem de babalara kolaylıkla ve eşit düzeyde ulaşması olabilir. Bu durum, araştırma grubumuzun homojen yapı ve ebeveynlerin eğitim düzeylerinin benzer ve yüksek olmasının, cinsiyet farklılığının istismar bilişleri üzerinde anlamlı bir etki yaratmamış olabileceğini düşündürmektedir. Ancak daha büyük ve çeşitlendirilmiş örneklemlerle yürütülecek ya da nitel yöntemlerle derinlemesine yapılacak araştırmalarda, ebeveynlerin çocuk istismarına yönelik mitlere dayalı bilişsel farkındalık düzeyleri daha ayrıntılı biçimde ortaya konabilir. Literatürdeki bazı çalışmalar, erkeklerin kadınlara kıyasla çocuk cinsel istismarına yönelik yanlış inanış ve mitlere daha fazla sahip

olduğunu göstermiştir (Fayıs, Athira, Alam, 2024; Grubb ve Turner, 2012; Koçtürk ve Şahin, 2021; Ferragut, Rueda, Cerezo, Ortiz-Tallo, 2020). Magalla, Salgueira, Costa, Costa, (2021) tarafından yürütülen bir çalışmada ise, erkeklerin kadınlara kıyasla çocuk cinsel istismarı ve buna ilişkin mağdurlar ile faillere dair mitleri daha yüksek oranda benimsedikleri belirtilmiştir.

Cinsiyet temelli bu ayrımların nedenleri arasında; erkeklerin çocuk istismarına yönelik daha fazla mit kabulüne sahip olması, ataerkil toplum yapılarında erkekliğe atfedilen roller, güç algısı ve erkek otoritesine dayanan kültürel inançlar yer almaktadır (Lonsway ve Fitzgerald, 1994; Koçtürk ve Şahin, 2021; Fayıs, 2024).

Tablo 15. Ebeveyn Yaş Değişkenine Göre Çocuk İstismarı Bilişler Ölçeği Puanlarına İlişkin Kruskal -Wallis H Analiz Tablosu

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	SD	H	p	Fark
İhmal	a) 21-30	29	6,85	2,014	2	4,787	,091	
	b) 31-40	212	6, 13	1,811				
	c) 41 ve üzeri	59	6,53	2,083				
	Toplam	300	6, 28	1,897				
Eylem	a) 21-30	29	7, 26	,830	2	7,071	,029*	c>a
	b) 31-40	212	7,40	2,091				
	c) 41 üzeri	59	7,70	1,595				
	Toplam	300	7,45	1,914				
Başa Çıkma	a) 21-30	29	24,07	4,542	2	1,901	,387	
	b) 31-40	212	23, 12	5,057				
	c) 41 ve üzeri	59	22,35	5,609				
	Toplam	300	23,06	5, 127				
ÇİİBÖ Toplam	a) 21-30	29	38, 17	5,092	2	3,659	, 161	
	b) 31-40	212	36,46	5,644				
	c) 41 ve üzeri	59	37,48	5,312				
	Toplam	300	36,83	5,544				

*p<0.05

Tablo 15'de, ebeveynlerin yaş değişkenine göre Çocuk İstismarı Bilişler Ölçeği puanlarına ilişkin Kruskal-Wallis H Analizi sonuçları sunulmuştur. Tablo incelendiğinde; ebeveynlerin Çocuk İstismarı Bilişler Ölçeği:

- İhmal (p=091>0,05),
- Başa çıkma (p=,387>0,05) alt boyutları
- Ve Toplam puan (p=161>0,05) açısından ebeveynlerin yaş grupları arasında istatiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığı görülmektedir. Buna karşılık:

Ölçeğin Eylem alt boyutunda istatiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiştir (p=,029<0,05) Puan ortalamalarına bakıldığında, 41 ve üzeri yaş grubundaki ebeveynlerin puanlarının, 21-30 yaş grubundaki ebeveynlerin puanlarına göre anlamlı şekilde daha yüksek olduğu belirlenmiştir (p=0,29<0,05).

Ebeveynlerin yaşları, çocuk istismarına yönelik mitlere inanma düzeylerini etkileyebilecek önemli bir sosyodemografik faktördür. Özellikle ileri yaş grubundaki bireylerde, çocuk istismarına ilişkin geleneksel yaklaşımlar, kültürel inançlar ve toplumsal rollerin de etkisiyle bazı yanlış inanışların daha yaygın olabileceği düşünülmektedir. Literatürde bazı çalışmalar, yaşla birlikte istismar mitlerine dair yanlış inanışların arttığını; bazılarında ise tam tersi şekilde yaşlı bireylerin daha bilinçli ve daha az mite sahip olduğunu göstermektedir (Abeid, Mugazyizi, Massawe, Mpembeni, Darj, Axemo , 2015). Bu nedenle ebeveyn yaşının çocuk istismarına yönelik mitlere dayalı biliş düzeyini nasıl etkilediği konusu hem koruyucu önleyici eğitimlerin hedef kitle tasarımında hem de farkındalık artırıcı programların yaş gruplarına göre farklılaştırılmasında kritik öneme sahiptir.

Araştırma sonuçlarına göre ebeveynlerin yaşları ile çocuk İstismarına yönelik bilişler ölçeğinin *Eylem alt boyutu* arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. 41 yaş ve üzerindeki ebeveynlerin puan ortalamaları, 21-30 yaş grubundaki ebeveynlere göre daha yüksektir. Ölçekten alınan puan arttıkça istismara ilişkin yanlış inanışlar, bilişsel çarpıtmalar ve işlevsel olmayan düşüncelerin arttığı kabul edilmektedir. Bu doğrultuda, 41 yaş üzeri ebeveynlerin istismara yönelik mitlere inanma ve mitleri onaylama eğilimlerinin yüksek olması, bu grubu riskli bir konuma getirmektedir. Literatüre

bakıldığında bu bulgular, bazı araştırmalar ile örtüşmekte (Wurtele ve Kenney, 2010) bazılarıyla ise çelişmektedir. Konuyla ilgili sınırlı sayıda araştırma bulunmakla birlikte, çalışmamızla paralellik gösteren Taplak ve Demirer (2022) tarafından zihinsel yetersizliği olan çocukların anneleri ile yürütülen araştırmasında, annenin yaşı ile çocukluk çağı cinsel istismar mitleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş ve 50 yaş üzerindeki annelerin çocukluk çağı cinsel istismarına ilişkin daha fazla yanlış inanca sahip olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde Karabuğa ve Özel (2025) tarafından gerçekleştirilen çalışmada da 41-45 yaş grubundaki ebeveynlerin cinsel istismarına dair mitlere daha fazla sahip olduğu, doğru ve gerçek bilgilere yönelik farkındalıklarının daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Şahin ve Koçtürk (2021) tarafından yapılan çalışmada ise ebeveynlerin çocukluk çağı cinsel istismarına ilişkin mitlerini inceleyen analizlerde, yaş faktörü ile ebeveyn mit düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Literatürde yaş faktörü ile bireylerin çocuk istismarına yönelik yanlış inançları, bilişsel çarpıtmaları ve mit düzeyleri arasındaki ilişkilere dair farklı bulgular mevcuttur. Bu durum, yaşın tek başına belirleyici bir değişken olamayabileceğini düşündürmektedir.

Bununla birlikte, belirli yaş grubundaki bireylerin hem bireysel hem de toplumsal düzeyde geçmişten getirdikleri inançlar, değerler, kültürel yapılar ve deneyimlerin çocuk istismarına ilişkin yanlış inançlar, mitler ve biliş düzeyleri üzerinde etkili olabileceği değerlendirilmektedir. Ön yargıların, konu hakkındaki kalıplaşmış düşüncelerin ve inanışların zamanla sabitlenmesi ya da pekişmesi mümkündür.
Bu bulgu, şema kuramı çerçevesinde değerlendirildiğinde; ileri yaştaki ebeveynlerin çocukluk ve gençlik dönemlerindeki edindikleri bilişsel şemaların zaman içerisinde pekişerek daha dirençli bir hale gelebileceğini düşündürmektedir. Erken dönemde edinilen yanlış inanış, düşünce ve önyargıların yeni edinilen bilgi ve yaklaşımları değerlendirme biçimlerini sınırlayabilmekte ve mit temelli inanışların sürdürülmesine zemin hazırlayabilmektedir. Ancak akademik eğitim ile farkındalık ve empati gelişimini destekleyen müdahaleler sayesinde bu tür ön yargıların zayıflaması ve yerini doğru bilgiye bırakması sağlanabilir. Doğru bilgiye erişim, bireylerdeki yanlış düşüncelerin sorgulanmasını ve bilişsel dönüşümü tetikleyebilir. Özellikle istismar gibi hassas bir

konuda, ileri yaş grubundaki bireylerle yürütülecek etkili ve kapsamlı araştırmalar, bu bireylerin mitlere dayalı düşünce yapılarını değiştirmede önemli rol oynayabilir. Bu nedenle, ileriki çalışmalarda yaş faktörünün çocuk istismarına ilişkin biliş düzeyleri üzerindeki etkisi; kültürel, sosyoekonomik ve eğitsel faktörlerle birlikte değerlendirilebilir.

Tablo 16. Ebeveyn Eğitim Durumu Değişkenine Göre Çocuk İstismarı Bilişler Ölçeği Puanlarına İlişkin Kruskal -Wallis H Analiz Tablosu

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	SD	H	p	Fark
İhmal	a) İlkokul	14	6,83	2,477	3	14,799	,002*	b>c
	b) Lise	66	6,98	2, 177				
	c) Üniversite	196	6,04	1,752				
	d) Yüksek lisans veya doktora	20	6,02	1,403				
	Toplam	296	6, 28	1,907				
Eylem	a) İlkokul	14	8, 10	1,758	3	9,962	,019*	b>c
	b) Lise	66	8,01	3,681				
	c) Üniversite	196	7, 19	,679				
	d) Yüksek lisans veya doktora	20	7,35	,988				
	Toplam	296	7,43	1,904				
Başa Çıkma	a) İlkokul	14	26,57	3,623	3	10,760	,013*	a>c,d
	b) Lise	66	23,64	5,049				
	c) Üniversite	196	22,84	4,952				
	d) Yüksek lisans veya doktora	20	22, 19	4,768				
	Toplam	296	23, 15	4,960				
ÇİİBÖ Toplam	a) İlkokul	14	41,50	5,529	3	21,975	,000*	a>c,d
	b) Lise	66	38,51	5,855				b>c
	c) Üniversite	196	36,07	5,300				
	d) Yüksek lisans veya doktora	20	35,56	4,762				
	Toplam	296	36,84	5,576				

*p<0.05

Tablo 16'da ebeveynlerin eğitim durumu değişkenine göre Çocuk İstismarına İlişkin Bilişler Ölçeği puanlarına ilişkin Kruskal -Wallis H Analiz sonuçları sunulmuştur. Analiz bulgularına göre ebeveynlerin eğitim durumu ile Çocuk İstismarına İlişkin Bilişler Ölçeğinin tüm alt boyutları olan:

- İhmal (p=,002<0,05),
- Eylem (p=,019<0,05),
- Başa Çıkma (p=,013<0,05)
- Ve toplam puan (p=,000<0,05) arasında istatiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

İhmal alt boyutunda, lise mezunu ebeveynlerin puanlarının, üniversite mezunu ebeveynlere kıyasla anlamlı şekilde daha yüksek olduğu görülmüştür (p=,002<0,05).

Eylem alt boyutunda ise lise mezunu ebeveynlerin puan ortalamaları, üniversite mezunu ebeveynlerin puan ortalamalarından anlamlı şekilde daha yüksektir (p= 0, 19<0,05)

Başa Çıkma alt boyutunda ise; ilkokul mezunu ebeveynlerin puan ortalamaları, üniversite ve yüksek lisans-doktora mezunu ebeveynlerin puan ortalamalarına kıyasla anlamlı biçimde daha yüksek bulunmuştur (p= 0, 13<0,05)

Çocuk İstismarı Bilişler Ölçeği toplam puanlarına bakıldığında; ilkokul mezunu ebeveynlerin toplam puanları ortalamaları, üniversite ve yüksek lisans-doktora mezunu ebeveynlerin puan ortalamalarından istatiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır (p= 0,00<0,05). Bununla birlikte, lise mezunu bireylerinde üniversite mezunu bireylerden anlamlı şekilde daha yüksek puan aldığı tespit edilmiştir.

Ebeveyn eğitim düzeyleri, çocuk istismarına yönelik sahip oldukları bilişsel tutumlar, inançlar ve mitlerle yakından ilişkilidir. Eğitim seviyesi arttıkça bireylerin eleştirel düşünme becerilerinin gelişmesi, yanlış inançların sorgulanması ve çocuğun haklarına dair farkındalığın artması, istismar mitlerine karşı daha dirençli bir bilişsel yapı oluşturması beklenmektedir. Bu kapsamda ebeveynlerin eğitim durumu, çocuk istismarına ilişkin mitlere yönelik bilişsel eğilimlerini anlamada önemli bir belirleyici olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle, ebeveynlerin eğitim düzeyine göre istismara

yönelik bilişsel çarpıtmalarındaki farklılıkların incelenmesi, çocuk koruma politikaları açısından da kritik bir öneme sahiptir.

Araştırma bulgularına göre ebeveynlerin eğitim düzeyi arttıkça çocuk istismarına yönelik bilişsel çarpıtmalarının da azaldığı görülmektedir. Çalışmada, lise mezunu ebeveynlerin çocuk istismarına ilişkin ihmale, eyleme ve başa çıkmaya yönelik yanlış inanışlarının, bilişsel çarpıtmalarının ve işlevsel olmayan düşüncelerinin üniversite mezunu olan ebeveynlere göre daha fazla olduğu belirlenmiştir.

Alanyazın incelendiğinde, duygusal, fiziksel ve cinsel istismarı birlikte ele alan biliş düzeyi çalışmalarının oldukça sınırlı olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle, elde edilen bulgular ağırlıklı olarak yalnızca cinsel istismara odaklanan çalışmalarla karşılaştırılmıştır. Alanyazında, özellikle çocuk cinsel istismarına yönelik mitleri inceleyen çalışmalarda, ebeveynlerin eğitim düzeyi ile mitlere inanma eğilimleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (Şahin ve Koçtürk, 2021a; Şahin ve Koçtürk, 2021b; Koçtürk ve Kızıldağ, 2018; Fayıs vd., 2022; Özer, 2014). Çalışmamızın bulguları Özer'in (2014), ebeveynlerin cinsel istismara ilişkin bilinç düzeylerini araştıran çalışmasıyla paralellik gösterirken, Ferragut vd. (2020) çalışması ile çelişmektedir. Fayıs (2024) ise araştırmasında, eğitim düzeyi ile çocuk cinsel istismarı mit inanışları arasında anlamlı bir ilişki bulmuş; eğitim seviyesi düşük olan bireylerin çocuk cinsel istismarına yönelik yanlış inanış ve mitlere daha fazla sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Akademik eğitimin geliştirdiği eleştirel düşünme, tartışma ve sorgulama becerileri, bireylerin çocuk istismarına ilişkin sahip oldukları yanlış inanış, ön yargı ve mitlere yönelme eğilimlerini önemli ölçüde azaltmaktadır. Eğitim düzeyi düşük olan ebeveynlerde koruma ve baş etme kapasitelerinin sınırlı olması, istismar belirtilerini hafife alma, gizleme ya da ciddiye almama gibi davranışlarla birlikte, istismara ilişkin yanlış inanış ve ön yargıların daha fazla görülebileceğini göstermektedir. Bu bağlamda, ebeveynlerin öğrenim düzeyi çocuk istismarına yönelik yanlış inanış, ön yargı ve mitleri anlamada belirleyici bir unsur olarak öne çıkmakta; eğitim düzeyi arttıkça istismara ilişkin yanlış inanış, ön yargı ve bilişlerin de azaldığı görülmektedir.

Araştırma bulguları, ebeveynlerde var olan yanlış inanış ve mitlerin eğitim yolu ile azaltılabileceğine dair önemli bir kanıt sunmakta; çocuk istismarına yönelik yanlış inanış ve mitlere ilişkin biliş düzeyini artırmayı amaçlayan önleyici çalışmaların, özellikle eğitim seviyesi düşük olan bireyleri hedef alacak şekilde planlanmasının gerekliliğini de ortaya koymaktadır.

Tablo 17. Ebeveyn Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Çocuk İstismarı Bilişler Ölçeği Puanlarına İlişkin Kruskal -Wallis H Analiz Tablosu

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	SD	F/H	p	Fark
İhmal	a) 1 tane	121	6,31	1,932	2	F=, 138	,872	
	b) 2 tane	139	6, 22	1,889				
	c) 3'den fazla	39	6,38	1,878				
	Toplam	299	6, 28	1,900				
Eylem	a) 1 tane	121	7,35	1,917	2	H=1,592	,451	
	b) 2 tane	139	7,52	2,082				
	c) 3'den fazla	39	7,41	1,044				
	Toplam	299	7,43	1,906				
Başa Çıkma	a) 1 tane	121	22,43	5, 160	2	F=3, 251	,040*	c>a
	b) 2 tane	139	23, 26	5,015				
	c) 3'den fazla	39	24,73	4,410				
	Toplam	299	23, 12	5,039				
ÇİİBÖ Toplam	a) 1 tane	121	36,00	5,422	2	F=3,904	,021*	c>a
	b) 2 tane	139	37,03	5,738				
	c) 3'den fazla	39	38,77	4,799				
	Toplam	299	36,84	5,551				

*p<0.05

Tablo 17'de, ebeveynlerin sahip olduğu çocuk sayısı değişkenine göre Çocuk İstismarına İlişkin Bilişler Ölçeği puanlarına ilişkin yapılan One-Way ANOVA Analizi/ Kruskal - Wallis H Analiz sonuçları sunulmuştur. Analiz bulgularına göre ebeveynlerin ölçeğinin:

- İhmal (p, 872>0,05),
- Eylem (p=,451>0,05)

Alt boyutlarında aldıkları puanlar sahip oldukları çocuk sayısına göre istatiksel olarak anlamlı bir fark göstermemektedir. Buna karşın, ölçeğin:

- Başa Çıkma (p=,040<0,05)
- Toplam Biliş (p= 0, 21< 0,05)

Puanlarında ebeveynlerin sahip oldukları çocuk sayısına göre istatiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Özellikle, 3 ve fazla çocuk sahibi olan ebeveynlerin başa çıkma puan ortalamalarının, 1 çocuk sahibi ebeveynlere kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir (p=,021<0,05).

Çocuk istismarına yönelik yanlış inanışların ve mitlerin oluşumunda ebeveynlerin sahip olduğu bireysel özelliklerle beraber çevresel faktörler de belirleyici rol oynamaktadır. Bu faktörlerden biri olan çocuk sayısı; deneyim, bilgiye erişim ve farkındalık süreçlerini etkileyerek ebeveynlerin bilişsel eğilimlerini etkileyebilir. Özellikle çok çocuklu ailelerde sorumluluk, iş yükü ve zaman baskısı nedenlerinden dolayı eğitime veya eğitim materyallerine ulaşmada yaşanan zorluklar, ebeveynlerin çocuk istismarına yönelik mitler konusunda doğru bilgiye ulaşmasını etkileyebilmekte ve değerlendirme becerilerinin düşmesine neden olabilmektedir. Bu doğrultuda mevcut araştırmada ebeveynlerin sahip oldukları çocuk sayısının, çocuk istismarına ilişkin biliş düzeylerine etkisi incelenmiştir.

Araştırma bulgularına göre, ebeveynlerin çocuk sayısı değişkenine göre çocuk istismarına yönelik biliş puanları farklılık göstermektedir. Üç ve daha fazla çocuk sahibi olan ebeveynlerin, çocuk istismarına yönelik yanlış inanışlara, bilişsel çarpıtmalara ve işlevsel olmayan düşüncelere daha fazla sahip oldukları belirlenmiştir. Bulgular, çocuk sayısı arttıkça çocuk istismarına ilişkin mitlere ve inanışlara inanma eğiliminin de arttığını göstermektedir. Bu durum çok çocuklu ailelerde çocuk istismarına dair doğru bilgilerin yerine toplumsal ön yargılarla beslenen yanlış inanışların yaygınlaşabileceğini düşündürmektedir.

Ayrıca, çok çocuklu ailelerde ebeveynlerin üzerindeki fiziksel, duygusal ve ekonomik yüklerin artması; doğru bilgi kaynaklarına erişimi sınırlayarak eleştirel düşünme ve bilinçli karar alma süreçlerini olumsuz etkileyebilir. Bu nedenle, bu ailelerde geleneksel kalıplara dayalı inanışlara başvurma eğilimi artabilir. Bu bağlamda, çocuk sayısındaki

artış, ebeveynlerin çocuk istismarına ilişkin mitlere yönelik bilişsel düzeylerini artıran bir risk faktörü olarak değerlendirilebilir.

Yerel literatürle karşılaştırıldığında, Taplak ve Demirer (2022), zihinsel yetersizliği olan çocukların annelerine odaklandıkları çalışmalarında, 3 ile 5 çocuk sahibi annelerin çocukluk dönemi cinsel istismarıyla ilgili mitlere daha fazla inandıkları belirlenmiştir. Benzer şekilde Şahin ve Koçtürk'ün (2021) ebeveynlerin çocukluk dönemi cinsel istismarına ilişkin mitlerini inceledikleri araştırmalarında da çocuk sayısı arttıkça bu mitlere inanma düzeyinin arttığı tespit edilmiştir. Bu bulgular, mevcut çalışmanın sonuçlarını desteklemektedir.

Tablo 18. Ebeveyn Aile Türü Değişkenine Göre Çocuk İstismarına İlişkin Bilişler Ölçeği Puanlarına İlişkin Kruskal -Wallis H Analiz Tablosu

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	SD	H	p	Fark
İhmal	a) Çekirdek	260	6, 22	1,888	2	2,910	, 233	
	b) Geniş	34	6,60	1,856				
	c) Tek ebeveynli	5	7,07	2,770				
	Toplam	299	6, 28	1,900				
Eylem	a) Çekirdek	260	7,39	1,968	2	8,477	,014*	a,b>c
	b) Geniş	34	7,82	1,487				
	c) Tek ebeveynli	5	7,00	,000				
	Toplam	299	7,43	1,906				
Başa Çıkma	a) Çekirdek	260	23, 24	4,921	2	,890	,641	
	b) Geniş	34	22, 17	6,003				
	c) Tek ebeveynli	5	23, 20	4, 207				
	Toplam	299	23, 12	5,039				
ÇİİBÖ Toplam	a) Çekirdek	260	36,78	5,532	2	,046	,977	
	b) Geniş	34	37, 20	5,746				
	c) Tek ebeveynli	5	37, 27	6,314				
	Toplam	299	36,84	5,551				

*p<0.05

Tablo 18 incelendiğinde, ebeveynlerin aile türü değişken gruplarına göre Çocuk İstismarı Bilişler Ölçeğinin:

- İhmal (p=, 233>0,05),
- Başa Çıkma (p=,641>0,05) ve
- Toplam puan (p=, 977> 0,05) alt boyutları ile

Anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Buna karşılık, ölçeğin Eylem (p=,014<0,05) alt boyutunda elde edilen puanların, ebeveynlerin aile türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Ebeveynlerin puan ortalamalarına bakıldığında, çekirdek ve geniş aileye sahip ebeveynlerin Eylem puanlarının, tek ebeveynli aile yapısına sahip ebeveynlerin puanlarından istatiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksektir (p=,014<0,05).

Aile tipi; bireylerin sosyal öğrenme süreçleri üzerinde, değer ve inanç sistemlerinin şekillenmesinde önemli bir rol oynar. Özellikle geniş ailelerde kuşaklar arası aktarılan geleneksel değerler, çocuk istismarına yönelik yanlış inançlar, mitler ve işlevsel olmayan düşünce kalıpların sürdürülmesine zemin hazırlayabilir. Buna karşın çekirdek ailelerde sorumlulukların daha belirgin ve iletişimlerin daha doğrudan olması, bireylerin çocuk istismarına yönelik yanlış inanış ve mitleri sorgulama, empati kurma ve farkındalık geliştirme becerilerini destekleyebilir. Bu nedenle aile yapısının çocuk istismarına yönelik biliş düzeyleri üzerindeki etkisinin araştırılması, önleyici sosyal hizmet müdahaleleri açısından önem arz etmektedir.

Bu çalışmada ise çekirdek ve geniş aile değişkeni, ebeveynlerin çocuk istismarına yönelik mitlere inanma, yanlış inanç ve ön yargıya sahip olma potansiyeli açısından tek ebeveynli ailelere kıyasla daha riskli grup olarak öne çıkmıştır. Yani çekirdek ve geniş aileye sahip ebeveynlerin çocuk istismarına yönelik yanlış inanışları, bilişsel çarpıtmaları ve işlevsel olmayan düşüncelerinin tek ebeveynli ailelere kıyasla daha yaygın olduğu ortaya konmuştur. Taplak ve Demirer'in (2022) annelerin çocukluk dönemi cinsel istismar mitlerini inceledikleri çalışmalarında, aile türüne göre karşılaştırma yapılmış ve geniş aileye sahip ebeveynlerin çocuk istismarına yönelik yanlış inanış ve mitlerinin, çekirdek aileye sahip ebeveynlere kıyasla daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Benzer biçimde Athira ve Fayıs'ın (2022) çalışmasında da geniş aile yapısında yaşayan bireylerin daha fazla mit inancına sahip olduğu saptanmıştır.

Toplumsal değişim, dönüşüm ve gelişmelere bağlı olarak aile yapılarında da değişiklikler yaşanmış her ne kadar geniş ailenin yerini çekirdek ailenin aldığı düşünülse de (Özdemir,

2007; Samancı ve Ekici, 1998) geleneksel aile yapısına ait değerler, inançlar ve rollerin çekirdek ailelerde sürdürüldüğü görülmektedir. Bu durum, geniş ailelerde kuşaklar arası aktarılan geleneksel değerlerin, çocuk istismarına yönelik yanlış inanç ve mitlerin devam etmesine zemin hazırladığı gibi çekirdek ailelerde de benzer biçimde sürebilmektedir. Geleneksel aile yapısında çocuk yetiştirme anlayışı ve kültürel inanışlar, çocuk istismarına yönelik davranış ve eylemlerinin aile içinde meşrulaştırılmasına; fiziksel şiddetin disiplin aracı olarak görülmesine, mağdurun suçlanmasına, faille empati kurmaya yönelik mitlerin de yaygınlaşmasına neden olabilmektedir. Ayrıca toplumsal yapıdaki değişimler, evlilik dışı birliktelikler, parçalanmış aile yapıları, farklı ebeveynlik biçimleri (örn. karma aileler) gibi olgular da bu durumu etkileyebilir (Ritzer, 2021). Sonuç olarak, aile tipinin çocuk istismarına yönelik mitler üzerindeki etkisinin daha kapsamlı şekilde araştırılması; farklı aile yapılarının karşılaştırılmalı biçimde ele alınması, gelecek çalışmalara önemli katkılar sağlayacaktır.

Tablo 19. Ebeveyn Ekonomik Durum Değişkenine Göre Çocuk İstismarı Bilişler Ölçeği Puanlarına İlişkin Kruskal - Wallis H Analiz Tablosu

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	SD	F/H	p	Fark
İhmal	a) Gelir giderden az	40	6,53	2, 197	2	F=2, 275	, 105	
	b) Gelir gidere denk	181	6,41	1,933				
	c) Gelir giderden fazla	74	5,89	1,621				
	Toplam	295	6, 29	1,907				
Eylem	a) Gelir giderden az	40	7,76	1,477	2	H=7, 126	028*	a>b
	b) Gelir gidere denk	181	7,39	1,811				
	c) Gelir giderden fazla	74	7,38	2,345				
	Toplam	295	7,44	1,918				
Başa Çıkma	a) Gelir giderden az	40	24,00	5,020	2	F=2,068	, 128	
	b) Gelir gidere denk	181	22,57	5, 259				
	c) Gelir giderden fazla	74	23,64	4, 297				
	Toplam	295	23,03	5,021				
ÇİİBÖ Toplam	a) Gelir giderden az	40	38,80	4,949	2	3, 258	,040*	a>b
	b) Gelir gidere denk	181	36,34	5,881				

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	SD	F/H	p	Fark
	c) Gelir giderden fazla	74	36,75	4,856				
	Toplam	295	36,78	5,564				

*p<0.05

Tablo 19'da, ebeveynlerin gelir durum değişkenine göre Çocuk İstismarına İlişkin Bilişler Ölçeğinden aldıkları puanlara ilişkin One-Way ANOVA Analizi/ Kruskal - Wallis H analizi sonuçları sunulmuştur. Tablo incelendiğinde; Çocuk İstismarı Bilişler Ölçeğinin:

- İhmal (, 105>0,05),
- Başa Çıkma (p=, 128>0,05)

Alt boyutlarından alınan puanlar ile ebeveynlerin ekonomik gelir düzeyi arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Buna karşılık, Ölçeğin:

- Eylem (p=,028<0,05) ve
- ÇİBÖ Toplam puan (,040<0,05)

Açısından ebeveynlerin gelir düzeyi grupları arasında istatiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu görülmüştür. Puan ortalamalarına bakıldığında; geliri giderden az olan ebeveynlerin eylem puan ortalamaları, geliri giderine denk olan ebeveynlerin puanlarından istatiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksektir (p=,028<0,06).

Ayrıca, ÇİBÖ toplam puan ortalamaları açısından değerlendirildiğinde; geliri giderden az olan ebeveynlerin puan ortalamaları, geliri giderine denk olan ebeveynlerin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde farklı ve yüksek olduğu belirlenmiştir (p = ,40<0,05).

Ekonomik durum, bireylerin bilgiye erişim imkânlarını, eleştirel düşünme becerilerini ve çocuk yetiştirme pratiklerini doğrudan etkileyebilen önemli bir faktördür. Özellikle düşük gelir düzeyine sahip ebeveynlerin çocuk istismarına yönelik yanlış inançlara, mitlere ve bilişsel çarpıtmalara daha fazla eğilim gösterebileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda, ekonomik durumun çocuk istismarına yönelik biliş düzeyleriyle olan ilişkisi incelenmiş ve gelir gider dengesine göre anlamlı farklılıklar ortaya çıkmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre, geliri giderinden az olan ebeveynlerin geliri gideri ile denk olan ebeveynlere göre çocuk istismarına yönelik biliş düzeyleri daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu durum düşük gelirli ebeveynlerin; çocuk istismarına yönelik mitlere inanma, yanlış inanış geliştirme, ön yargı taşıma ve bilişsel çarpıtmalarda bulunmaya daha fazla eğilimli olduklarını göstermektedir.

Bu durum; düşük gelirli bireylerin sınırlı eğitim olanaklarına ulaşmalarıyla, yetersiz düzeyde medya okuryazarı olmalarıyla ve eleştirel düşünme becerilerinin eksikliğiyle açıklanabilir. Ayrıca, ekonomik sıkıntının doğurduğu stres ve kaygı, aile içindeki fiziksel cezalandırmaların olağan veya kaçınılmaz bir disiplin yöntemi olarak meşrulaşmasına zemin hazırlayabilir.

Bir başka olasılık ise; bireylerin davranışları ve bilişsel eğilimleri, ihtiyaç düzeyine göre şekillenir. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisine göre, fizyolojik ve güvenlik ihtiyaçlarının baskın geldiği bir ortamda bireyin empatik farkındalık geliştirmesi ve doğru bilgiye ulaşması zorlaşabilir (Maslow, 1943; Şengöz, 2022). Dolayısıyla, çocuk istismarı gibi hassas bir konuda bireylerin doğru bilgileri içselleştirmesi, eleştirel düşünme ve sorgulama becerisini geliştirmesi gereklidir. Ancak bu tür bilişsel becerilerin gelişimi, özellikle ekonomik yoksunluk içinde yaşayan bireyler için daha zor ve sınırlı olabilir. Eleştirel yaklaşım sergilemede zorlanabilir; toplum tarafından kanıksanan, normalleştirilen davranış, eylem ve düşünceleri sorgulamadan benimseyebilir. Nitekim, Korbin (2002), bu tür kalıp yargıların ve mitlerin değişmesi için eleştirel düşünme ve farkındalık temelli çabanın gerekli olduğunu vurgulamaktadır.

Tablo 20. Ebeveyn Eş Çalışma Durum Değişkenine Göre Çocuk İstismarı Bilişler Ölçeği puanlarına ilişkin Mann-Whitney U Test Tablosu

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	z	Sd	p
İhmal	Evet	268	6, 29	1,870	-1, 237	291	, 216
	Hayır	25	6,05	2,080			
Eylem	Evet	268	7,44	1,982	-,850	291	,395
	Hayır	25	7,60	1,354			
Başa Çıkma	Evet	268	22,96	5, 208	-,536	291	,592
	Hayır	25	23,67	4,543			
ÇİİBÖ Toplam	Evet	268	36,75	5,511	-,351	291	,726

	Hayır	25	37,32	6,057			

*p<0,05

Tablo 20 ‘de, ebeveynlerin eşlerinin çalışma durumu değişkenine göre Çocuk İstismarı Bilişler Ölçeğinden aldıkları puanlara ilişkin Bağımsız Örneklem Mann-Whitney U test Analizi sonuçları sunulmuştur. Tablo incelendiğinde; Ebeveynlerin Çocuk İstismarına İlişkin Bilişler Ölçeğinin

- İhmal (p=, 216>0,05),
- Eylem (p=,395>0,05),
- Başa Çıkma (p=,592>0,05) alt boyutlarından ve
- Toplam puan (p=,726>0,05) ortalamalarından aldıkları puanlar, eşlerinin çalışma durumuna göre istatiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemiştir.

Ebeveynlerin çocuk istismarına yönelik mitlere ilişkin inançlarını etkileyebilecek birçok sosyodemografik değişken bulunmaktadır. Bu değişkenlerden biri de eşlerin çalışma durumudur. Ebeveynin eşinin çalışıyor olması, ev içi sorumlulukların paylaşımı, ekonomik katkı ve aile içi rollerin yeniden tanımlanması gibi yapısal faktörler üzerinden bireyin düşünce sistemini ve dolayısıyla istismara yönelik inançlarını etkileyebilir veya değiştirebilir. Ancak bu etkileşim, bireyin yalnızca içinde bulunduğu yapısal koşullardan değil; aynı zamanda eğitim düzeyi, toplumsal normlara bağlılık düzeyi ve kültürel kabuller gibi bilişsel ve sosyal faktörlerle de şekillenebilmektedir. Bu doğrultuda, eşin çalışma durumu ile ebeveynlerin çocuk istismarına yönelik mitlere inanma düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı araştırılmıştır.

Araştırma bulgularına göre ebeveynlerin eşlerinin çalışma durumu değişkenine göre ebeveynlerin çocuk istismarına yönelik mitlere inanışları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu bulgu, çocuk istismarına yönelik var olan mitlerin oluşumunda yalnızca aile içi iş gücü paylaşımı veya ekonomik katkı gibi yapısal değişkenlerden ziyade ebeveynlerin eğitim düzeyleri, toplumsal normlara bağlılıkları, bireysel inanç sistemleri ve yargılarıyla ilişkili olabileceğini düşündürmektedir.

Çocuk istismarına yönelik mitler, bireylerin içindeki bulunduğu sosyal çevre ve yapıdan, çocuk yetiştirmeye yönelik toplumsal ve kültürel inanışlardan ve medyadan beslendiği düşüncesiyle açıklanabilir. Bu nedenle, eşin çalışıyor olması gibi dolaylı sosyoekonomik

bir göstergenin, bu tür bilişsel temelli bir düşünce sistemi üzerinde tek başına belirleyici olamayabileceği söylenebilir. Literatürde de ebeveynlerin çocuk istismarına yönelik yanlış inanış, ön yargı ve mitlerinin bireylerin eğitim düzeyi (Özer, 2014; Taplak ve Demirer, 2023) ve geçmiş yaşamda edindiği tecrübe ve deneyimle bağlantılı olarak kültürel kabullerle ilişkilendirildiği vurgulanmaktadır (Fontes ve Plummer, 2010).

Tablo 21. Ebeveynlerin Çocuk İstismarı Hakkında Eğitim Alma Durumlarına göre Çocuk İstismarı Bilişler Ölçeği Puanlarına İlişin T- Test/ Mann- Whitney U Test Sonuçları

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	t/z	Sd	p
İhmal	Evet	69	5,88	1,505	t=-2,388	296	,018*
	Hayır	229	6,41	1,990			
Eylem	Evet	69	7, 22	,745	z=-,563	296	,573
	Hayır	229	7,52	2, 148			
Başa Çıkma	Evet	69	23,37	4,080	t=,655	296	,513
	Hayır	229	22,97	5,415			
ÇİİBÖ Toplam	Evet	69	36,47	4,645	t=-,640	296	,523
	Hayır	229	36,96	5,797			

*p<0,05

Tablo 21'de, ebeveynlerin çocuk istismarı hakkında eğitim alma durumuna göre Çocuk İstismarına İlişkin Bilişler Ölçeğinden aldıkları puanlara ilişkin Bağımsız örneklem T-Test/Mann-Whitney U Test analiz sonuçları sunulmuştur. Tablo incelendiğinde ÇİBÖ'nin:

- Eylem (p=,573>0,05),
- Başa Çıkma (p=,513>0,05) ve
- ÇİBÖ toplam (p=,523>0,05) puanları

Açısından ebeveynlerin çocuk istismarı hakkında eğitim alıp almamaları arasında istatiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bununlar birlikte, ölçeğin İhmal alt boyutuna ilişkin puanlar (p=,018<0,05), ebeveynlerin çocuk istismarı hakkında konusunda eğitim alma durumlarına göre istatiksel olarak anlamlı bir farklılık

göstermektedir. Çocuk istismarı hakkında eğitim almayan ebeveynlerin İhmal alt boyut puanları, eğitim alan ebeveynlerin ihmal puanlarından anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Eğitim programları, ebeveynlerin çocuk istismarına ilişkin bilgi düzeylerini artırmada önemli bir araç olarak görülmektedir. Ancak bu programların etkinliği; içeriğin kapsamı, uygulama biçimi, ebeveynin eğitimden önceki bilgi, inanç ve tutumları gibi birçok faktörden etkilenmektedir. Özellikle istismara yönelik yanlış inanç ve tutumlar yalnızca bilgi aktarımı yoluyla kısa sürede değişmeyebilir. Bu nedenle ebeveynlerin çocuk istismarı hakkında eğitim alma durumlarının, istismar konusundaki mitlere yönelik biliş düzeyleri üzerindeki etkisinin incelenmesi, eğitim müdahalelerinin niteliğinin anlaşılması açısından önem taşımaktadır.

Araştırma bulguları, ebeveynlerin çocuk istismarına yönelik biliş düzeyleri ile eğitim alıp alma durumları arasında yalnızca "ihmal" alt boyutunda anlamlı bir farklılık olduğunu ortaya koymuştur. Bu durum, ebeveyn eğitimlerinin çocuk istismarıyla ilgili yanlış inanış ve bilişsel çarpıtmalara yönelik kalıplaşmış düşünceleri azaltmada sınırlı bir etkiye sahip olabileceğini düşündürmektedir. Ayrıca bulgular, ebeveynlerin aldıkları eğitimin içeriğinin çoğunlukla çocuk ihmali riskine odaklandığını; örneğin, "çocuk büyüklerin her istediğini yapmalı" veya "istismar sadece yabancılar tarafından gerçekleştirilir" gibi yanlış mitleri ele almış olabileceğini düşündürmektedir.

Şahin ve Koçtürk'ün (2021) ebeveynlerin çocukluk dönemi cinsel istismarına ilişkin mitleri inceleyen çalışmasında ise, ebeveynlerin eğitim alma durumu ile cinsel istismara yönelik mitlere inanma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı raporlanmıştır. Benzer şekilde Şahin ve Koçtürk'ün (2021) çalışmasında da ebeveynlerin cinsel istismar hakkında eğitim alıp almama durumları ile çocukluk dönemine ilişkin mitleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Aynı şekilde Wurtele, Moreno, Kenny (2008) ile Wurteleve Kenney (2010), istismar önleme modelleri kapsamında ebeveynlere verilen bilgilendirici eğitimlerin bireylerin çocuk istismarına yönelik tutumlarını ve algılarını olumlu yönde etkilediğini ancak mitleri kırma noktasında sadece bu tür eğitimlerin yeterli olmayacağına dikkat çekmektedir. Bu çalışmalar, kısmen de olsa mevcut araştırmanın sonuçlarını desteklemektedir. Bu çerçevede istismar mitlerinin ortadan kaldırılması; yanlış inanışların, işlevsel olmayan düşüncelerin kırılması için daha kapsamlı, etkileşimli ve davranışsal değişimi teşvik eden eğitim programlarına ihtiyaç olduğu sonucuna

ulaşılmaktadır. Bu çalışma kapsamında ebeveynlere sadece istismar hakkında herhangi bir eğitim alıp almadığı sorusu yöneltilmiş; ancak eğitimin içeriği, süresi, kapsamı hakkında ayrıntılı bilgi toplanmamıştır. Bu nedenle, bu değişkenlerin ebeveynlerin sahip olduğu mitleri ve inanışlarını etkileme ve değiştirme gücü noktasında sınırlı bir değerlendirme yapılabilmiştir. Ayrıca bireylerin çocuk istismarına yönelik mevcut inanç, ön yargı ve mitleri bilişsel düzeyde içselleştirmiş olmaları, bu yanlış inanışların esnetilmesi veya tamamen kırılmasının daha zor olabileceğini düşündürmektedir.

Tablo 22. Ebeveynlerin Çocuk İstismarının Riskleri Hakkında Bilgi sahibi olma Durumuna göre Çocuk İstismarı Bilişler Ölçeği Puanlarına İlişin T- Test/ Mann- Whitney U Test Sonuçları

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	t/z	Sd	p
İhmal	Evet	250	6, 27	1,908	t=-, 251	297	,802
	Hayır	49	6,34	1,863			
Eylem	Evet	250	7,37	1,570	z=-,880	297	,379
	Hayır	49	7,83	3, 137			
Başa Çıkma	Evet	250	22,93	4,885	t=-,896	297	,371
	Hayır	49	23,65	6, 272			
ÇİİBÖ Toplam	Evet	250	36,56	5,369	t=-1,856	297	,064
	Hayır	49	38, 16	6,301			

*p<0,05

Tablo 22 incelendiğinde Çocuk İstismarı Bilişler Ölçeğinin İhmal (p=,802>0,05), Eylem (p=,379>0,05), Başa Çıkma (p=,372>0,05) alt boyutlarından ve ÇİBÖ toplam puan (p=,064>0,05) ortalamaları ile ebeveynlerin çocuk istismarı riskleri hakkında bilgi sahibi olma durumuna göre istatiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemiştir.

Ebeveynlerin çocuk istismarına ilişkin riskler hakkında bilgi sahibi olmalarının, çocuk istismarına yönelik mitlere inanma düzeyleriyle ilişkili olduğu varsayılmakla birlikte, bu araştırmanın bulguları bu iki değişken arasında anlamlı ilişki bulunmadığını ortaya koymaktadır. Bu durum, bireylerin sahip oldukları öznel algılarla nesnel bilgi düzeylerinin her zaman örtüşmediğini ve çocuk istismarı mitlerine inanmanın yalnızca bilgi sahibi olmakla engellenemeyeceğini düşündürmektedir.

Araştırma; ebeveynlerin çocuk istismarının riskleri hakkında bilgi sahibi olan ebeveynlerin de istismar mitlerine inanabildiğini; ebeveynlerin bilgi düzeyiyle davranışlarının her zaman tutarlı olamayabileceğini göstermekte ve bilgi sahibi olmanın tek başına bilişsel çarpıtmaları gidermede yeterli olmayabileceğine işaret etmektedir. Bandura'nın Öz Yeterlilik Kuramına göre, bireyler davranışlarını çoğunlukla kendi yeterlilik algılarına göre şekillendirir. Bu bağlamda, ebeveynlerin kendilerini yeterli görmeleri, çocuklarını istismardan korumak için yeterli bilgiye sahip olduklarını düşünmelerine neden olabilir; ancak bu algı gerçek bilgi düzeyiyle örtüşmemektedir. Ebeveynler çocuk istismarı konusunda edindikleri bilgiyi; kişisel deneyimleri, toplumsal normlar ve sosyokültürel faktörlere bağlı olarak anlamlandırabilirler (Koçtürk ve Şahin, 2021). Bu durum, ebeveynlerin çocuk istismarının riskleri hakkında bilgi düzeyleri ile öznel algılarının paralel olmadığını göstermektedir. Dolayısıyla ebeveynlerin, çocuk istismarına yönelik yanlış inanışlarının, ön yargılarının ve mitlerinin; sahip oldukları bilgi düzeyinden bağımsız olarak sürdürebileceği söylenebilir. Sonuç olarak, çocuk istismarına yönelik bilgi sahibi olduğu düşünen ebeveynler, toplumda yaygın olan yanlış inanış, ön yargı ve mitleri içselleştirmiş olabilirler. Bir diğer olasılık ise; ebeveynlerin çocuk istismarının risklerine yönelik edindiği bilgilerin içeriği, bu mitlerini sorgulama ve yanlış inanışları değiştirme açısından yetersiz kalabilir. Bu da farkındalık oluşturmakta etkili olamayabileceğini düşündürmektedir. Bu bağlamda, çocuk istismarına ilişkin yanlış inançların ve mitlerin kırılması için daha eleştirel, sorgulamaya ve düşünmeye teşvik eden eğitim programlarına ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

Tablo 23. Ebeveynlerin Çocuk İstismarının Risklerine yönelik önlem/Tedbir alma Durumuna göre Çocuk İstismarı Bilişler Ölçeği Puanlarına İlişin T- Test/ Mann- Whitney U Test Sonuçları

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	t/z	Sd	p
İhmal	Evet	248	6, 26	1,882	t=-,377	296	,706
	Hayır	50	6,37	2,013			
Eylem	Evet	248	7,45	2,039	z=-,022	296	,982
	Hayır	50	7,43	1, 178			
Başa Çıkma	Evet	248	22,98	4,975	t=-,493	296	,622

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	t/z	Sd	p
	Hayır	50	23,38	5,944			
ÇİİBÖ Toplam	Evet	248	36,58	5,472	t=-1,697	296	,091
	Hayır	50	38,04	5,899			

*p<0,05

Tablo 23 incelendiğinde, Çocuk İstismarı Bilişler Ölçeğinin:

- İhmal (p=,706>0,05),
- Eylem (p=,982>0,05),
- Başa Çıkma (p=,622>0,05)
- Toplam Puan (p=,091>0,05) ortalamaları ile

ebeveynlerin çocuk istismarının risklerine yönelik önlem/tedbir alma durumuna göre istatiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Bu araştırmanın bulgularına göre, ebeveynlerin çocuk istismarının risklerine yönelik aldıkları önlem ve tedbirlerle çocuk istismarına ilişkin mitlere dayalı biliş düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Elde edilen bu sonuç, ebeveynlerin çocuk istismarına yönelik sahip olduğu bilgi düzeyi ve inançlarının, her zaman koruyucu ve önleyici davranışlara dönüşmediğini ortaya koymaktadır. Diğer bir ifadeyle, istismara dair yanlış inanışlara sahip olan ebeveynler kimi zaman koruyucu tedbir alırken; istismar mitlerine inanmayan bireyler ise çocuklarını yeterince korumayan ve önlem almayan bireyler olabilmektedir. Bu durum, çocuk istismarı mitlerine yönelik biliş düzeyinin, tek başına ebeveyn davranışını açıklamakta yetersiz kalabileceğini ve koruyucu-önleyici tutumların çok boyutlu faktörlere bağlı olarak şekillenebileceğini göstermektedir. Bu nedenle, sadece biliş düzeylerini artırmaya yönelik müdahalelerin değil; aynı zamanda ebeveynlerin inanç sistemlerini, toplumsal normlardan kaynaklı kalıp yargılarını ve ebeveynlik tutumlarını da kapsayan bütüncül eğitim ve farkındalık programlarının geliştirilmesi önem arz etmektedir.

Bu sonuç, ebeveynlerin çocuk istismarı konusundaki yanlış inanç, ön yargı ve bilgi eksikliklerinin, koruyucu ve önleyici davranışlar geliştirmelerine doğrudan etki etmeyebileceğini ortaya koymaktadır. Örneğin; "sadece yabancı kişiler çocuklara zarar verir." gibi sık karşılaşılan bir mitin, ebeveynin çocuğa yalnızca tanımadığı kişilerden uzak durması için uyarı yapmasına yol açarak yakın çevreden gelebilecek riskleri göz ardı etmesine neden olabilmektedir. Bu tür inanç kalıpları, ebeveynlerin belirli düzeyde bilgi sahibi olsalar bile davranışsal olarak yetersiz kalabileceklerini göstermektedir.

Sonuç olarak, çocuk istismarına ilişkin mitlere sahip olmak, ebeveynleri pasif, ihmalkâr ve yeterli tedbir almayan bir konuma sürükleyebilmektedir. Bu tür yanlış inanışların sürmesi, yanlış inanışların yerine doğru bilgilerin öğrenilmemiş olması ve bilgi düzeyinin artırılmaması, uzun vadede çocuk güvenliğini tehdit eden önemli bir unsur olarak görülmelidir. Yanlış inanışlara dayalı bakış açısının devam etmesi, ebeveynlerin istismarın yalnızca yabancı kişiler tarafından gerçekleşen bir risk olarak düşünmeleri, yakın çevreden veya bakım veren kişiler tarafından gelebilecek istismar risklerini hafife almalarına neden olabilmektedir. Bu durum ebeveynlerin belirli düzeyde bilgi sahibi olsalar bile davranışsal olarak yetersiz kalabileceklerini göstermekte ve çocukların korunması açısından riskler doğurabilmektedir. Bu bağlamda, Özer'in (2014) çalışmasında da vurgulandığı gibi ebeveynlerin istismara dair bilinç düzeylerinin artması doğru önlemler alma davranışını olumlu yönde etkilese de yanlış inançlar devam ettiği sürece çocuk güvenliği açısından risk de sürmektedir. Bu bulgular, çalışmanın sonuçlarıyla kısmen örtüşmekte ve istismar mitlerinin azaltılması için yalnızca bilgi vermenin yeterli olmadığını bununla birlikte bu bilgilerin davranışa dönüşmesi için davranış değiştirmeye ve geliştirmeye yönelik sistematik eğitim programlarının gerekli olduğunu ortaya koymaktadır. Valid (2018) tarafından yapılan bir araştırmada, özel eğitimlerin mitleri kırmada anahtar rol oynadığı vurgulanmıştır. Bu bulgular, çalışmamızda ebeveynlerin mit düzeyleriyle koruyucu ve önleyici tutumları arasındaki ilişkiye dair saptanan ilişkisizliğe açıklık getirmektedir. Yani mitlere inanç, davranışsal düzeydeki koruyucu ve önleyici uygulamalara dönüşmeyebilmektedir ve bu dönüşüm ancak yapılandırılmış eğitimlerle desteklenebilir.

Tablo 24. Ebeveynlerin Çocuk İstismarının Riskleri ve Aldıkları Önlemlere Yönelik Eşleri ile Konuşma Durumuna göre Çocuk İstismarı Bilişler Ölçeği Puanlarına İlişin T- Test/ Mann- Whitney U Test Sonuçları

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	t/z	Sd	p
İhmal	Evet	265	6, 25	1,842	t=-,598	295	,550
	Hayır	32	6,46	2, 222			
Eylem	Evet	265	7,45	1,993	z=-1, 160	295	, 246
	Hayır	32	7,50	1, 212			
Başa Çıkma	Evet	265	23,09	4,853	t=, 286	295	,776
	Hayır	32	22,72	7, 110			
ÇİİBÖ Toplam	Evet	265	36,76	5,404	t=-,573	295	,567
	Hayır	32	37,35	6,536			

*p<0,05

Tablo 24'te ebeveynlerin çocuk istismarının riskler ve aldıkları önlemler konusunda eşleri ile konuşma durumuna göre Çocuk İstismarına İlişkin Bilişler Ölçeği puanlarına ilişkin T-Test / Mann- Whitney U test sonuçları verilmiştir. Tablo incelendiğinde, Çocuk İstismarı Bilişler Ölçeğinin:

- İhmal (p=,550>0,05),
- Eylem (p=, 246>0,05),
- Başa Çıkma (p=,776>0,05) ve
- Toplam puan (p=,567>0,05) ortalamaları açısından, ebeveynlerin eşleri ile bu konuda konuşup konuşmama durumlarına göre istatiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Aile içi iletişim, bireylerin değer yargılarının şekillenmesinde, risk algılarının gelişmesinde ve özellikle çocukların korunmasına yönelik tutumların oluşumunda önemli bir rol oynamaktadır. Ebeveynler arasında istismar risklerine dair kurulan iletişim, çocuk istismarına yönelik inanç sistemlerinin sorgulanmasına ya da pekişmesine neden olabilmektedir. Bu bağlamda, eşler arasında çocukların korunmasına yönelik kurulan diyalogların, ebeveynlerin istismara yönelik mitlere dair biliş düzeylerinin nasıl

etkilendiğinin incelenmesi bu noktada önemlidir. Ancak bu iletişimin yalnızca gerçekleşip gerçekleşmediğinden öte; niteliği, içeriği ve derinliği de belirleyici bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Çalışmada bu çerçevede, ebeveynlerin çocuk istismarı riskleri ve aldıkları önlemleri eşleriyle konuşma durumlarının, istismara yönelik biliş düzeyleri üzerindeki etkisi ele alınmıştır.

Aile içi iletişim, bireylerin değer yargılarının şekillenmesinde, risk algısının gelişmesinde ve özellikle çocukların korunmasına yönelik davranış ve tutumların oluşmasında kritik bir öneme sahiptir. Aile içinde çocuk istismarı risklerine dair kurulan iletişim, diyalog, çocuk istismarına yönelik inanç sistemlerin sorgulanmasına ya da pekiştirilmesine neden olabilir. Bu bağlamda, eşler arasında çocukların korunmasına yönelik kurulan iletişimin, ebeveynlerin istismara yönelik mitlere, yanlış inançlara ve ön yargılara ilişkin biliş düzeylerini nasıl etkilediğinin incelenmesi oldukça önemlidir. Çalışmada bu çerçevede, ebeveynlerin çocuk istismarı riskleri ve aldıkları önlemleri eşleriyle konuşma durumlarının, istismara yönelik biliş düzeyleri üzerindeki etkisi ele alınmıştır.
Araştırma bulgularına göre, ebeveynlerin çocuk istismar risklerini ve aldıkları önlemlere ilişkin eşleriyle konuşma durumu ile çocuk istismarına yönelik biliş düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu bulgu, ebeveynlerin çocuk istismarına yönelik mitlerinin, inançlarının ve ön yargılarının aile içi iletişim pratiklerinden bağımsız bir değişken olabileceğini düşündürmektedir. Literatürde aile içi iletişimin çocuğun güvenliğinin sağlanması, risk faktörlerin azaltılması ve koruyucu mekanizmaların oluşturulmasında önemli bir unsur olduğu vurgulanmaktadır (Neşe, 2023). Ancak çalışmamızda eşler arası iletişimin çocuk istismar mitleri ile anlamlı çıkmaması birkaç olası nedenle açıklanabilir. Öncelikle, ebeveynlerin aralarındaki iletişimin niteliği, bilgi düzeyinden daha çok kişisel değer ve inançlardan, toplumsal normlardan ve ilişki dinamiklerinden kaynaklanıyor olabilir. Bir başka olası neden ise; çocuk istismarına yönelik yanlış inanç, ön yargı ve mitler bilişsel düzeyde ebeveynlerde etkili olabileceğinden, bu mitlere ve değerlere sıkı sıkıya bağlı ebeveynlerin davranışlarının, düşüncelerinin yalnızca iletişim yoluyla değişmeyeceğini göstermektedir.

Bir diğer olasılık ise, ebeveynler arasındaki konuşmaların yüzeysel kalması, bilgiden ziyade endişelerin konuşulması ve bu konuşmaların mitlere yönelik yanlış inanışları ve

en nihayetinde de mitleri değiştirebilecek sorgulama sürecine ulaşamamasıdır. Örneğin, bir annenin "kızımızı okul çıkışı yalnız bırakmayalım, huzursuz oluyorum." şeklindeki ifadesi, çocuk istismarına dair bir risk farkındalığı yaratsa da bu farkındalık ebeveynler arasında istismar faillerinin çoğunlukla tanıdık kişiler olduğunu tartışmaya açmadığı sürece, mitlere varlığını sürdürecektir.

Literatürde de benzer şekilde, Özer'in (2014) çalışmasında ebeveynlerin istismar risklerine dair farkındalıklarının, çocuklarını korumaya yönelik bazı önlemlerle ilişkili olduğu; ancak bu farkındalığın çocuk istismarına yönelik mit inanç ve ön yargılarını değiştirmediği ifade edilmiştir. Bu bağlamda, çocuk istismarına yönelik yanlış inanç, ön yargı ve mitleri azaltmak için yalnızca eşler arası iletişim değil; bilimsel bilgi temelli, sorgulayıcı eğitim ve farkındalık çalışmalarının gerekli olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 25. Ebeveynlerin Çocuk İstismarının Riskleri ve Aldıkları Önlemlere Yönelik Çocukları ile Konuşma Durumuna göre Çocuk İstismarı Bilişler Ölçeği Puanlarına İlişin T- Test/ Mann- Whitney U Test Sonuçları

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	t/z	Sd	p
İhmal	Evet	242	6, 26	1,904	t=-,465	297	,643
	Hayır	57	6,39	1,888			
Eylem	Evet	242	7,40	1,987	z=-1,582	297	, 114
	Hayır	57	7,63	1,586			
Başa Çıkma	Evet	242	23, 15	4,928	t=,671	297	,503
	Hayır	57	22,64	5,954			
ÇİİBÖ Toplam	Evet	242	36,69	5,464	t=-,882	297	,379
	Hayır	57	37,41	5,932			

*p<0,05

Tablo 25'te ebeveynlerin çocuk istismarının riskler ve aldıkları önlemler konusunda çocukları ile konuşma durumuna göre Çocuk istismarına İlişkin Bilişler Ölçeği puanlarına ilişkin T-Test / Mann- Whitney U test sonuçları verilmiştir. Tablo incelendiğinde, Çocuk İstismarı Bilişler Ölçeğinin;

- İhmal (p=,643>0,05),
- Eylem (p=, 114>0,05),
- Başa Çıkma (p=,503>0,05) alt boyutlarından ve
- Toplam puan (p=,379>0,05) ortalamaları açısından,

Ebeveynlerin çocukları ile bu konuda konuşup konuşmama durumuna göre istatiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuk istismarının risklerine yönelik aldıkları tedbir ve önlemleri çocukları ile konuşan ebeveynler ile konuşmayan ebeveynlerin biliş düzeylerinin benzer olduğu belirlenmiştir.

Ebeveynlerin çocuk istismarı konusundaki bilişsel tutumları, yalnızca iletişim kurma düzeylerinden değil, aynı zamanda bu iletişimin niteliğinden, bilgi kaynağının doğruluğundan ve ebeveynlerin inanç sistemlerinden etkilenmektedir. Aile içinde çocuklarla istismar riskleri ve önleyici tedbirler hakkında konuşmak, ebeveynin farkındalığını artırmada önemli bir araç olarak görülse de bu konuşmaların istismara yönelik mitleri ortadan kaldırmada ne ölçüde etkili olduğu tartışmalıdır. Bu bağlamda, çalışmada ebeveynlerin çocuk istismarı risklerini ve aldıkları önlemleri çocuklarıyla konuşma durumlarının, istismara yönelik mit düzeyleri üzerindeki etkisi ele alınmıştır.

Araştırma sonuçları, ebeveynlerin çocuk istismarına yönelik riskler ve aldıkları önlemleri çocuklarıyla konuşma durumları ile ebeveynlerin çocuk istismarına yönelik biliş düzeyleri arasında istatiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmadığını göstermektedir. Bu bulgu, ebeveynlerin çocuklarıyla istismarın riskleriyle ve buna yönelik alınan önlemlerle ilgili iletişim kurmasının, istismara yönelik yanlış inanç, ön yargı ve işlevsel olmayan düşünceler üzerinde doğrudan etkili olmadığını ortaya koymaktadır. Bu durum istismara yönelik yanlış inanış, ön yargı ve işlevsel olmayan düşüncelerin iletişim pratiklerinden bağımsız olabileceğini, bireylerin bilişsel yapılarına yerleşmiş ve daha derin etkilerle şekillenmiş olabileceğini düşündürmektedir.

Araştırma bulgularımızın sonucuyla benzer nitelik taşıyan Özer'in (2014) çalışmasında da ebeveynlerin çocuklarını koruma konusunda bazı önlemler aldıkları halde, halen istismar mitlerine sahip oldukları ve bu durumun koruyu önleyici davranışları sınırlandırabileceği ifade edilmiştir. Örneğin, ebeveyn çocuğu ile "vücudunun özel

belgelerine kimsenin dokunamayacağına" yönelik konuşma yapmış olsa bile, eğer ebeveyn istismarın çoğunlukla tanıdık kişiler tarafından gerçekleşebileceği gerçeğini göz ardı ediyorsa, çocuğa aktarılan bilgi eksik veya yüzeysel kalabilir ve risklere karşı yeterince donatılmamış olabilir.

Sonuç olarak, bu bulgu, ebeveyn-çocuk iletişiminin istismar mitlerini azaltmada tek başına yeterli bir değişken olmadığını; bu inanç ve yanlış bilgilerin değişmesi veya azalması için çocuğa yönelik konuşmaların tek başına yeterli olmadığını, ebeveynlerin inanç sistemlerinin sorgulamaya yönlendiren, bilimsel bilgiye dayalı eğitim programlarına katılımının önemli olduğunu göstermektedir.

5.BÖLÜM
SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışmada, okul öncesi dönemde çocuk sahibi olan ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalık düzeyleri ile yanlış inanış ve mitlere ilişkin biliş düzeyleri çeşitli sosyodemografik değişkenler açısından incelenmiştir. Bu kapsamda, ebeveynlerin çocuk istismarına yönelik farkındalık düzeyleri ile çocuk istismarına yönelik biliş düzeyleri; cinsiyet, yaş, çocuk sayısı, öğrenim durumu, ekonomik durum, eşlerin çalışma durumu ve aile türü değişkenlerinin ve çocuk istismarının risklerine yönelik bilgi sahibi olma, önlem ve tedbir alma ve aile üyeleri ile paylaşma durumlarına göre istatistiksel analizler yapılmış ve bu kısımda da araştırmadan elde edilen verilerin sonuçlarına ve önerilere yer verilmiştir.

5.1. SONUÇ

5.1.1. Ebeveynlerin Çocuk İhmal ve İstismarına Yönelik Farkındalık Ölçeğine İlişkin Sonuçlar

Araştırma bulgularına göre annelerin istismar farkındalığı babalara göre daha yüksektir. Yaş ilerledikçe ebeveynlerin istismara yönelik genel bilgiler ve cinsel istismar boyutunda farkındalık düzeyinde azalma görülürken, eğitim seviyesi arttıkça fiziksel ve duygusal istismar farkındalık düzeyinde artış gözlemlenmiştir. Buna karşılık, çocuk sayısı, ekonomik durum ve eşin çalışma durumu değişkenlerinin ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalıkları üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı belirlenmiştir.

Aile türü, ebeveynlerin çocuk istismarına yönelik farkındalık düzeylerini etkileyen bir değişken olarak öne çıkmaktadır. Tek ebeveynli ailelerde ihmal ve istismar farkındalık düzeyi, geniş ve çekirdek aileye kıyasla daha yüksektir. İstismar konusunda eğitim almış olan ebeveynlerin genel bilgiler boyutunda istismar farkındalık puanları eğitim almayan ebeveynlere göre daha yüksek çıkmıştır.

Çocuk ihmal ve istismarının risklerine yönelik bilgi sahibi olduğunu belirten ebeveynlerin farkındalık düzeyleri, bu konuda bilgi sahibi olmadığını düşünen ebeveynlere oranla daha yüksektir. Benzer şekilde, gerekli önlem ve tedbir aldığını belirten ebeveynler, herhangi bir önlem ve tedbir almadığını belirten ebeveynlere göre

daha yüksek farkındalık düzeyine Sahiptir. Ayrıca, çocuk istismarının riskleri ve alınan önlemler konusunda eşiyle ve çocuklarıyla konuştuğunu belirten ebeveynlerin farkındalık düzeyleri, bu konuda iletişim kurmadığını belirten ebeveynlerden daha yüksektir.

5.1.2. Ebeveynlerin Çocuk İhmal ve İstismarına İlişkin Bilişler Ölçeğine İlişkin Sonuçlar

Araştırma bulgularına göre ebeveyn cinsiyeti açısından anneler ile babalar arasında çocuk istismarına yönelik biliş düzeyleri arasında anlamlı bir fark gözlemlenmezken, yaş değişkeni ebeveynlerin eyleme yönelik biliş düzeyleri üzerinde etkili olmuştur. Yaş arttıkça ebeveynlerin eyleme ilişkin biliş düzeylerinde yer alan yanlış inanış, bilişsel çarpıtmalar ve işlevsel olmayan düşüncelerin arttığı dikkat çekmektedir. Eğitim düzeyi de ebeveynlerin istismara yönelik biliş eğilimlerini etkilemekte; eğitim seviyesi arttıkça istismara yönelik yanlış inanışlar azalmakta, düşük eğitimli ebeveynler ise daha fazla mit ve bilişsel çarpıtmalara sahip olmaktadır. Benzer biçimde çocuk sayısı arttıkça ebeveynlerin yanlış inanış ve önyargıları da artış göstermektedir. Aile türü değişkeni de ebeveynlerin çocuk istismarına yönelik biliş düzeyini etkilemekte; çekirdek ve geniş ailede yaşayan ebeveynlerin, eyleme yönelik yanlış inanış ve mitleri tek ebeveynli ailelere kıyasla daha fazladır. Ebeveynlerin ekonomik durumu, çocuk istismarına yönelik biliş düzeyleri üzerinde anlamlı farklılık yaratmaktadır. Düşük gelir düzeyine sahip ebeveynler, eyleme yönelik yanlış inanış, önyargı ve işlevsel olmayan düşüncelere daha fazla sahiptir. Gelir düzeyi arttıkça bu eğilim azalmaktadır. Çalışma durumu ise ebeveynlerin istismara yönelik biliş düzeyleri üzerinde belirleyici olmamıştır. Eşleri çalışan ebeveynler ile çalışmayan ebeveynler benzer bilişsel düzeylere sahiptir. Çocuk istismarı konusunda eğitim alma, biliş düzeyi açısından önemli bir etken olarak öne çıkmaktadır. Daha önce eğitim almayan ebeveynler, eğitim almış ebeveynlere kıyasla daha fazla yanlış inanış ve mite sahiptir.

Ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarına ilişkin riskler hakkında bilgi sahibi olmaları, biliş düzeylerinde anlamlı bir fark yaratmamaktadır. Kendisini bu konuda bilgi sahibi olduğunu belirten ebeveynler ile bilgi sahibi olmadığını belirten ebeveynler benzer düzeyde inanış ve mitlere sahiptir. Önlem ve tedbir alma durumu incelendiğinde; çocuk ihmal ve istismarına yönelik gerekli önlem ve tedbirleri aldığını ifade eden ebeveynlerin, herhangi bir önlem almadığını belirtenlerle benzer biliş düzeylerine sahip olduğu

görülmektedir. Ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik riskleri ve aldıkları önlemleri eşleri ve çocukları ile paylaşmaları da ebeveynlerin biliş düzeyleri üzerinde anlamlı bir fark yaratmamaktadır.

5.2. ÖNERİLER

Bu araştırmanın bulguları doğrultusunda, ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarına farkındalık ve biliş düzeylerini geliştirmek ve iyileştirmek amacıyla aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

- Araştırma sonuçlarına göre, babaların büyük çoğunluğunun çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalık seviyeleri orta düzeydedir. Bu farkındalığın artırılması için, mevcut araştırmada risk grubunda olduğu belirlenen özellikle babalar ile farkındalık düzeyini etkileyen bir diğer değişken olan ileri yaş grubundaki ve düşük eğitim seviyesindeki ebeveynler hedef kitle olarak belirlenmelidir. Bu gruplara yönelik ihtiyaç temelli ve kültürel bağlama uygun eğitim programları (seminer, atölye, çevrimiçi eğitim) hazırlanmalıdır. Eğitimler yerel düzeyde, kolay ulaşılabilir ve ücretsiz olarak verilmelidir. Bu eğitimlerin yalnızca bilgi aktarımı boyutunda kalmaması gerekmektedir. Eğitimler, davranışları değiştirmeye-geliştirmeye odaklı ve aktif katılımı destekleyen uygulamalara yer verilerek sürdürülmelidir. Ayrıca yapılan eğitimlerin etkinliğini değerlendirmek amacıyla, program öncesi ve sonrası ölçümler yapılmalı; böylece farkındalık artışının yanı sıra kalıcılık düzeyi de izlenmelidir.
- İleri yaştaki ebeveynlerin çocuk istismarına yönelik farkındalıklarının azalması ve yaş ilerledikçe istismara yönelik yanlış inanış, ön yargı ve mitlere sahip olma ve inanma eğiliminin artış gösterdiğini ispatlayan bulgudan hareketle, bu gruptaki ebeveynlere teknoloji kullanımlarına uygun, kısa videolar veya sesli kitaplar gibi materyallerle farkındalıklarının artırılmasına ve yanlış inanış ve ön yargıların kırılmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.
- İleriki yaştaki ebeveynler için **Farkındalık Destek Programı** hazırlanmalıdır. Bu program kapsamında: kısa ve basit videolarla: 2 ya da 3 dakikayı geçmeyen, sade bir dil kullanılarak ve dikkat çekici görseller eşliğinde içerikler hazırlanmalıdır. Bu içerikler, kamu kurum kuruluşlarının sosyal medya hesapları üzerinden paylaşılmalıdır. Teknolojiye sınırlı erişimi olanlar için çocuk istismar farkındalığı konularında 5-10 dakikalık ses kayıtları, sesli kitaplar ve podcastler hazırlanarak dinletilmeli ve bu içeriklerin radyo yayınlarında yer alacak şekilde planlaması yapılmalıdır.

- Düşük eğitim düzeyine sahip ebeveynler için kolay anlaşılır, sade ve basit görsel materyallerle farkındalık artırıcı eğitimler ve programlar yapılmalıdır. Bu aşamada Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından tespit edilen riskli gruplara çocuk istismarına yönelik fark etme, koruma, önleme ve müdahale aşamalarına yönelik verilen eğitimler artırılmalı. İlaveten eğitimlere katılımı teşvik etmek amacıyla ulaşım desteği veya küçük ödüller sunulması ve programların etkililiğinin düzenli olarak değerlendirilmesi önerilmektedir.
- İstismara yönelik ön yargı, yanlış inanış ve işlevsel olmayan düşünceleri fazla olan ebeveynlere "**Çocuk Koruma ve Farkındalık** "sertifikası zorunluluğu getirilerek, çevrimiçi veya yüz yüze ÇKF (Çocuk Koruma ve Farkındalık) eğitimini tamamlayanlara belge verilebilir. Bu sertifika programı öncelikli olarak risk düzeyi yüksek ailelere odaklanmalı ve akabinde tüm aileler için yaygınlaştırılmalıdır. Böylece daha kapsamlı bir çocuk istismar farkındalığı ve güvenliği sağlanabilir.
- Ekonomik yoksulluk/düşük gelir ebeveynlerin stres düzeyini artırarak çocuk bakımı ve eğitimi için gereken kaynaklara ulaşımını engelleyebilmekte ve ebeveynler öncelikle ekonomik kaygıların giderilmesine odaklanabilmektedir. Bu durum, çocuklarını ihmal ve istismara daha açık hale getirebilir. Bu yüzden yoksulluk ve ebeveynlik stresi arasındaki bağın zayıflatılması için ev içi istihdamı artırmaya yönelik projeler geliştirilebilir; çalışmayan anneler için evden çalışma fırsatı tanınarak aile ekonomik açıdan güçlendirilebilir.
- Beraberinde bu gruptaki ebeveynler için öncelikli olarak Aile ve sosyal Hizmetler Bakanlığı ASDEP personeli tarafından yapılan ev ziyaretlerinde ekonomik yoksulluk içinde olduğu tespit edilen ve hane içinde okul öncesi dönemde bulunan çocuk ya da çocuklara sahip olan ailelere; İl Müdürlükleri tarafından yapılan izleme süreçlerinde çocuk istismarı failleri ve mağdurları hakkında var olan mitler ve yanlış inanışlar hakkında kısa, açık ve anlaşılır bilgilendirmeler yapılarak eleştirel düşünmeye sevk eden farkındalık çalışmaları yapılabilir.
- Ebeveynlerin önemli bir bölümün çocuk istismarı mitleri ve yanlış inanışlara yönelik biliş seviyelerinin orta düzeyde olduğu, yani çocuk istismarına yönelik yanlış inanış ön yargı ve mitlerin varlığından haberdar olduğu varsayılsa bile halen bazı yanlış inanış ve inançları taşıdığı varsayılmaktadır. Bu durum,

ebeveynlerin farkındalıklarının olumsuz etkilenebileceğini göstermektedir. Bu bulgudan hareketle, toplumda çocuk istismarına yönelik mitlerin fark edilmesine, yanlış inanış ve ön yargıların kırılmasına, yanlış bilgilerin yerine doğru bilgilerin aktarılmasına yönelik ve mitlerin bilimsel dayanaklarla çürütüldüğü psikoeğitim programları geliştirilebilir. Özellikle kültürel bariyerleri hedefleyen içerikler hazırlanmalı; yerel kanaat önderleri (muhtar, imam, öğretmen vb.) sürece dahil edilerek istismarla ilgili yanlış inançlar ("bizim ailede olmaz", "erkek çocuk istismara uğramaz.") mit kırıcı örneklerle anlatılmalıdır.

- **Mit Kırıcı Mikro Eğitim Modülü** şeklinde bir uygulama ile istismar mitlerine yönelik biliş düzeyi yüksek olan ve risk grubunda yer alan ebeveynler (ileri yaş grubunda yer alan, eğitim düzeyi düşük olan, geniş aileye sahip ve geliri düşük ebeveynler) için kısa süreli, görsel ve erişilebilir eğitim materyalleri geliştirilmelidir. Bu kapsamda 3 ile 5 dakika arasında "**Mit-> Gerçek-> Doğru**" formatında hazırlanacak mini mikro videolar ve görsel hikayeler aracılığıyla yanlış inançların çürütülmesi ve doğru bilginin kazanılması hedeflenmelidir. Bu içerikler sosyal medya, çevrimiçi platformlar ve WhatsApp grupları üzerinden ebeveynlere ulaştırılabilir. Böylece eğitimlere erişilebilirlik artacak ve bilgiye ulaşımda yaşanabilecek engeller en aza indirilecektir.
- Çocuk istismarına yönelik yanlış inanış, ön yargı ve mitlerin yaygınlığı ve araştırmamızın da bu durumu destekler nitelikteki sonuçları doğrultusunda, mobil cihazlar üzerinden ailelere, kısa, sade, anlaşılır ve çocuk haklarını koruyucu bir dille, toplumda var olan mitleri çürütmek, doğru bilgiyi yaygınlaştırmak ve ebeveynlerin tutumlarını değiştirmek için kısa mesajlar gönderilebilir. Örneğin, SMS içerikleri: MİT: "Disiplin için çocuğa vurmak normaldir." DOĞRU: "Şiddet hiçbir zaman eğitim aracı değildir. Çocuklar sizin sevginiz, şefkatiniz ve rehberliğinizle büyür. Şiddet çocuk istismarıdır". Bu ve benzer şekilde gönderilecek kısa mesajların farkındalık oluşturacağı, sorgulamaya teşvik edeceği, doğru, güvenilir, koruyucu ve önleyici destek mekanizmaların tanınmasına da olanak sağlayacağı düşünülmektedir.
- **Mit Temelli Farkındalık Puanı Geliştirilmesi:** Literatürde çocuk istismarına yönelik farkındalık ve mit inançlarının tek bir bileşik puan ile ölçülmesine yönelik özgün bir yaklaşım bulunmamaktadır. Bu çalışmada kullanılan Çocuk İstismarına

ilişkin Bilişler Ölçeği (Mit ölçümü) ile Ebeveyn Çocuk İhmal ve İstismarı Farkındalık Ölçeği (farkındalık ölçümü) genellikle ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Ancak her iki ölçekten elde edilen veriler birlikte analiz edildiğinde hem doğru bilgi düzeyini hem de yanlış inanç yoğunluğunu aynı anda ölçen yeni bir bileşik puan elde edilebilir. Her iki puanın birlikte değerlendirilmesi, tek başına farkındalık ve tek başına mit puanına bakmaktan daha anlamlı bir risk profilini ortaya çıkarır ve müdahale programlarının hedeflenmesini kolaylaştırır.

- Ordu ilinde ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarına ilişkin farkındalıklarını derinleştirmek ve mitlere yönelik önyargılarını değiştirmek amacıyla , etkileşimli yöntemlerin kullanılarak sorgulatıcı eğitimlerin yer aldığı çalıştayların düzenlenmesi önerilmektedir. Söz konusu çalıştayların özellikle Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğünün hizmetlerinden faydalanan ve okul öncesi dönemde çocuğu olan ebeveynleri kapsayacak şekilde planlanmasının çocuk koruma hizmetlerinin etkililiğini artıracağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Abeid, M., Muganyizi, P., Massawe, S., Mpembeni R, Darj, E., Axemo ,P.(2015). Knowledge and attitude towards rape and child sexual abuse- a community – based cross- sectional study in rural Tanzania. *BMC Public Health*, 15(428).

Acad, J. (1997). Practice parameters for the forensic evaluation of children and adolescents who may have been physically or sexually abused. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 36(10), 37-56.

Adalı, N. (2007). *10-12 Yaş grubu çocuk istismarı ebeveyn ve çocuk bilgilendirme çalışması.*(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) .Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Akbaş, G. E. (2014). Farklı sosyo ekonomik düzeydeki ergenlerin çocukluk dönmei istismar yaşantıları: Ankara Altndağ ve Çankaya Örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi,* 25(2), 85-102.

Akdoğan, H. (2005). Çocuğun cinsel istismarı ve Türkiye'de çocuk cinsel istismarını önlemeye yönelik çalışmalar. *Polis Bilimleri Dergisi*,7(1),1-16.

Akgül, E. (2015). *Okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan personelin cinsel istismar bildirim durumları*(Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Okul Öncesi EğitimiBilim Dalı, Ankara.

Aktay, M. (2020). İhmal ve istismarın çocuk üzerinde etkileri ve tedavisi(Effects and treatmnet of abuse and neglect on children). *Gelişim Psikoloji Dergisi*, 1(2), 169-184.

Aktu, Y., Dilekmen, M. (2021). Çocuk istismarına ilişkin bilişler ölçeği: Ebeveyn formu. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*,13(1), 388-404.

Altıntaş, H. K., Top, F. Ü. Ve Ayyıldız, T. (2023). Okul öncesi dönemde çocuğu olan ebeveynlerin çocuk ihmali ve istismarı farkındalıklarının belirlenmesi. *Gümüşhan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, *12*(4), 1702-1710.

Aral, N. (1991). Ailenin güçlenmesinde aile bireylerinin sorumlulukları, ailede ana-baba tutumları, *Aile Araştırma Kurumu Eğitim Serisi.*

Aral, N. (1997). *Fiziksel istismar ve Çocuk*. Ankara: Tek Işık Web Ofset Tesisleri.

Athira, M.C., Alam, I. ve Fayıs, M. (2022). Child sexual abuse: Knowledge, myth belief and reporting attitude amoung the general population in Kerala. *Shanlax Internatıonal Journal of Arts, Science and Humanities*, 12(1), 1-10.

Ayvaz, M, Aksoy, M.C.(2004). Çocuk istismarı ve ihmali, *Hacettepe Tıp Dergisi*, 35(2), 32-38

Badinter, E.(1981). *Mother love: myth and reality*. New York: Macmillan.

Bahar, G., Savaş, H.A. ve Bahar, A.(2009).Çocuk istismarı ve ihmali: Bir gözden geçirme. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4(12), 25-32

Bakır, E., Kapucu, S.(2017). Çocuk ihmal ve istimarının türkiye'de yapılan araştırmalarayansıması: bir literatür incelemesi. Hacettepe Üniversitesi, *Hemşirelik Fakültesi Dergisi*,4(2),13-24

Balcı, A. (2013). *Sosyal bilimlerde araştırma: Yöntem, teknik ve ilkeler* (Genişletilmiş 10. baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık

Ballı, Ö.(2010). *Çukurova Tıp Fakültesine başvuran çocuk istismarı ve ihmali olgularının değerlendirilmesi*(Uzmanlık Tezi). Çukurova Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Adana.

Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control.* New York, NY: W. H. Freeman and Company.

Barth, R.P.(2009). Preventing child abuse and neglect with parent training: Evidence and opportunities. *The Future of Children*, 19(2), 95-118.

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı (1998), *Aile içinde ve toplumsal alanda şiddet*. Başbakanlık ASAGEM Yayınları, Ankara.

Beck, A. T. (1976). *Cognitive therapy and the emotional disorders*. New York, NY: International Universities Press

Beckett, C. (2003). Child protection. London: Sage Publications.

Belsky, J. (1993). Etiology of child maltreatment: a developmental-ecological analysis. *Psychological Bulletin,* 114(3), 413-434.

Beyazıt, U., Ayhan , A.B.(2015). Türkiye'de yapılmış çocuğun mağdur olduğu cinsel istismar olgularını konu alan bilimsel çalışmaların incelenmesi. *International Journal of Social Science*, 31,443-453.

Bilgen, F.G., Karasu, F.(2017). Anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar/ihmal davranışları. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sağlık Blimleri Dergisi,* 2(1), 45-58.

Bilir S., Ari, M., Dönmez, N. B., Atik, B. ve San, P., (1991). Türkiye'nin 16 İlinde 4 -12 Yaşlar Arasındaki 50.473 Çocuğa Fiziksel Ceza Verme Sıklığı Ve Buna İlişKin Problem Durumlarının İncelenmesi. *Aile ve Toplum Dergisi.* 1(1).s. 57.

Bornstein, M.H. ve Bradley, R.H.(2012). *Socioeconomic status, parenting, and child development.* New York: Routledge.

Bowlby, J. (1982). Attachment and bowlby: vol. 1. Attachment (2. Basım). New York: Basic books. Erişim adresi: https://www.abebe.org.br/files/John-Bowlby-Attachment-Second-Edition-Attachment-and-Loss-Series-Vol-1-1983.pdf.

Boyden, J, Levison, D.(2000). Children as economic and social actors ın the development process. *Expert Group on Development Issues Ministry for Foreıgn affairs.*

Breiner, H., Ford, M. Ve Gadsden, V.L.(2016). *Parenting matters: Supporting parents of children ages 0-8,* National Academies Press(US). Erşim adresi: https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK402020.

Browne , K.(1995). *Preventing child maltreatment trough community. nursing journal of advanced nursing*, 21(1), 57-63.

Bulut, I. (1996). *Genç anne ve çocuk istismarı*. Ankara: Bizim Büro Yayınları.

Burt, M.R.(1980). Culturel myths and supports for rape, *Journal of Personality and Social Psychology.* 38(2), 217-230.

Büber, Ö. ve Taylan, H. H.(2023). Çocuk ihmal ve istismarında ebeveynlerin farkındalık düzeyleri. *Sosyal sağlık Dergisi*, 3(1), 1-10.

Byers, J. (1991). Çocuk istismarını önleme: önleyici programlar ve halk eğitimi (Editör: E Konanç, İ. Gürkaynak ve A. Egemen) *Çocuk İstismarı ve İhmali.* Ankara: Gözde Repo Ofset Matbaacılık.

Camilo, C, Garrido M.V. ve Calheiros, M.M.(2020) The social information processing model in child physical abuse and neglect: A meta-analytic review. *Child Abuse Neglect,* 108:104666.

Can, G. (2018). *Çocuk istismarı potansiyelini yordayan faktörlerin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Yakın Doğu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, KKTC.

Can, G. ve Beyazıt, U.(2018). Çocuk istismarı potansiyelini yordayan faktörlerin incelenmesi. *Mediterranean Journal of Humanities,* 8(1), 87-99. Https://doi.org/10.13114/MJH.2018.385

Child Welfare İnformation Gateway. (2004). *Risk and proctive factors for child abuse and neglect*. Erişim adresi: www.childwelfare.gov.tr .

Claussen, A.H.ve Crittenden, P.M.(1991). Physical and psycological maltreatmant: relations among types of maltreatment. *Child Abuse and Neglect,*15(1),5-18.

Cromer, L.D. ve Goldsmith, R.E. (2010). Child sexual abuse myths: attitudes, beliefs, and individual differences. *Journal of Child Sexual Abuse,* 19(6), 618-647 https://doi.org/10.1080/10538712.2010.522493

Currie, J. ve Tekin, E.(2007). Does child abuse cause crime ? *Georgia State University and NBER Working paper*. Atlanta.

Çakıcı, D.(2011). Şema Kuramının okuduğunu anlama sürecindeki rolü. *Dumlupınar*

Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (30), 77-86.

Çeçen, R, A. (2007). Çocuk cinsel istismarı: Sıklığı, etkileri ve okul temelli önleme yolları. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi,* 4(1). 1-17.

Çetin, Z. ve Ozozen Danacı, M.(2016). A multivariate examination of the child-abuse potential of parents with children aged 0-6. *Eurasian Journal of Educational Research*, 66, 71-86, http://dx.doi.org./10.14689/ejer. 2016.66.4

Çiçek, N.(2012). Erken cumhuriyet döneminde modern çocukluk nosyonun görünümleri üzerine bir analiz. *Mülkiye Dergisi,* 36(4). 69-104.

Çocuk Koruma Kanunu (2005). *T. C. Resmi Gazete*, 25876.

Dağlı, T. ve İnanıcı, M. (2011). *İhmal ve istismara uğrayan çocuğa bütüncül yaklaşım: hastane temelli çocuk koruma merkezleri için başvuru kitabı*. Ankara: UNICEF Türkiye Ofisi.

Davided, J., Sigad, I. L., Wiesel, L. ve Eisikovits, Z. (2016). Cross-disciplinary craftsmanship: The case of child abuse work. *Qualitative Social Work, 16*(5), 717–773.

Demirci, A.N.Ö.(2019) *4-6 yaş arası çocuğa sahip ebeveynlerin istismar farkındalıklarının bazı değişkenler açısından incelenmesi(*Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Konya

Dilsiz, H. ve Mağden, D. (2015) Öğretmenlerin çocuk istismar ve ihmali konusunda bilgi ve risk tanıma düzeylerinin tespit edilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi,* 1, 678-694.

Dinleyici, M. ve Dağlı, F. Ş.(2016). Duygusal ihmal, istismar ve çocuk hekimin rolü, *Osmangazi Tıp Dergisi*,38(2), 45-52.

Doğan, A. D.(2023). *Okul öncesi çocuğu olan ebeveynlerde çocuk istismarı farkındalığı* (Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Doğanlı, B. ve Karaörs, G. (2017). Çocuk istismarı ve sosyal devlet kapsamında çocuk istismarına yönelik alınan önlemler. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi,* 2(7), 83-91.

Dominelli, L. (2002). Anti-oppressive social work theory and practice. New York: Palgrave.

Doruk, S.K.,(2012). *0-14 yaş çocuğu olan annelerin çocuklarına yönelik fiziksel ve duygusal istismar/ihmal durumu*(Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilmleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Kayseri.

Dünya Sağık Örgütü (2024). *Child maltreatment*. World Healt Organization. https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/child-maltreatment.

Dünya Sağlık Örgütü (1999). *Çocuk istismarının önlenmesi danışma toplantısı raporu,* Cenevre: WHO/HSC/PVI/99.1.

Egeland, B., Sroufe, L. A. ve Erickson, M. (1983). The developmental consequence of different patterns of maltreatment. *Child Abuse & Neglect*, 136. 7(4), 459-469

Ercan, N.(2018). *4-6 yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlerin istismar farkındalıkları(diyarbakır örneği)(*Yüksek lisans Tezi). Çağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim dalı, Mersin.

Erickson, M. F. ve Egeland, B. (2002). Child Neglect. In: Myers JE, Berliner L, Briere J, et al, editors. *The APSAC Handbook on Child Maltreatment*. 2nd edition. Thousand Oaks (CA): Sage Publications. p. 3–20

Erkman, F. (1991). Çocukların duygusal ezimi. *Çocuk İstismarı ve İhmali, Çocukların Kötü Muameleden Korunması 1. Ulusal Kongresi,*(ss.163,170). Ankara: Gözde Reproofset.

Erkut, Z., Balcı, S. ve Yıldız, S.(2017). Tarihsel süreç içerisinde çocuk. Erişim Adres: https://www.researchgate.net/publication/322554406_Tarihsel_Surec_Icinde_Cocuk_Child_in_Historical_Process .

Erol, D. (2007). *Okul öncesi eğitim kurumlarda görev yapan öğretmenlerin çocuklardaki fiziksel istismar beklentileri ilişkin farkındalıkları*(Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Fayis, M. M., Athira, M. C. ve Alam, I. (2024). *Child sexual abuse: Knowledge, myth belief, and reporting attitude among the general population in Kerala. Shanlax International Journal of Arts, Science and Humanities, 12*(S1-Sep), 14–21. https://doi.org/10.34293/sijash.v12iS1-Sep.8169

Ferragut, M., Rueda, P., Cerezo, M.V. ve Ortiz- Tallo, M.(2020). What do we know about child sexual abuse? Myths and truths in Spain. Journal of Interpersonal Violence, 1-19. https://doi.org/10.1177/0886260520918579

Fontes, L. A. Ve Plummer, C. (2010). Cultural issues in disclosures of child sexual abuse. Journal of Child Sexual Abuse, 19(5), 491–518. https://doi.org/10.1080/10538712.201

Garbarino.J. ve Gilliam,G.(1984). Understanding Abusive Families.Lexington,MA:Lexiongton Books.

George, D. ve Mallery, M.(2010). Spss for windows step by sep: a simple guide and references, 17.0 update(10a ed.) Boston: Pearson.

Gilbert, R., Widom, C.S., Browne, K., Fergusson, D., Webb, E. ve Janson, S.,(2009). Burden and consequences of child maltreatment in high- income countries. The Lancet, 373(9657), 68-81.https://doi.org/10.1016/ S0140-6736(08)61706-7

Goldman, J., Salus, M. K., Wolcott, D. ve Kennedy, K. Y. (2003). What is the scope of the problem? In I. Bocella & C. Nolan (Eds.), *A coordinated response to child abuse and neglect: The foundation for practice* (pp. 23-25). Washington, DC: Office on Child Abuse and Neglect, Children's Bureau.

Görmez, K. ve Bayat, B.(1998). *Aile içinde ve toplumsal alanda şiddet.* (T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, Anakra: ASAGEM Yayınları.

Grubb, A. ve Turner, E. (2012). Attribution of blame in rape cases: a review of the ımpact of rape myth acceptance, gender role conformity and substance use victim blaming. *Aggression and Violent Behavior.* 17, (443-452). https://doi.org/10.1016/j.avb.2012.06.002

Guhman, K. K. (2014). *Violence within the family: Risk factors associated with child maltreatment* (Doctoral dissertation). Centre for Forensic and Criminological Psychology, School of Birmingham.

Guterman, N. (2001). Stopping Child Maltreatment before it Starts: Emerging Horizons in Home Visitation Services. Thousand Oaks, CA: Sage

Güler N., Uzun S., Boztaş, Z. ve Aydoğan, S.(2002).Anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel ıstismar/ıhmal davranışı ve bunu etkileyen faktörler. Cumhuriyet *Ü*niversitesi *Tıp Fakültesi Dergisi, 24*(3),128-134.

Güner, S.İ, Güner, S., ve Şahan, M. H.(2010). Çocuklarda sosyal ve medikal bir problem; istismar. *Van Tıp Dergisi,* 17(3), 108-113.

Gürdal, A. (2013). Sosyolojinin ihmal edilen kategorisi çocuklar üzerinden çocukluk sosyolojisine ve sosyolojiye bakmak. *İş, Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi,* 15(4).1-26.

Haskett, M.E., Smith, S.S., Grant, R., Ward, C.S., ve Robinson, C.(2003) Child-related cognitions and affective functioning of physically abusive and comparison parents. Child Abuse Negl, 27:663–686.

Hare, I.(2004). Defining Social Work for The 21st Century İnternational Socail Work,47(3),407-424

Hıdıroğlu, S., Topuzoğlu, A., Ay, P. ve Karavuş, M. (2006). Kadın ve çocuklara karşı fiziksel şiddeti etkileyen faktörlerin değerlendirilmesi: istanbul'da sağlık ocağı tabanlı bir çalışma. *New /Yeni Symposium Journal*, 44 (4),196–202.

Hoffman-Plotkin,D. ve Twentyman, C.T.(1984). A mutimodal assesmnet of behavioural and cognetive deficits in abused and neglected preschoolers. *Child Development,* 55, 794-802.http://www.hasuder.org/belgeler/cocuk_kongre.doc

Irmak, S.B.(2024). *Ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismar farkındalıklarına yönelik bir karma yöntem çalışması(*Yüksek lisans Tezi). Gazi üniversitesi Eğitim Bilimleri enstitüsü, Ankara.

Irmak, T.Y.(2008). *Çocuk istismarı ve ihmalinin yaygınlığı ve dayanıklılıkla ilişkili faktörler*(Doktara Tezi). Ege Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, İzmir.

Kağıtçıbaşı, Ç. ve Ataca, B.(2005). Value of children and family change: a three‐decade portrait from Turkey. *Applied Psychology*: *An International Review,* 54(3), 317-337.

Kara, B., Biçer, Ü. ve Gökalp, A.S.(2004). Çocuk istismarı. *Yeni Sempozyum Dergisi,* 47(3), 140- 151.

Karabuğa, Z.N. ve Özel, Ö.(2025). Ebeveynlerin çocuk cinsel istismarına yönelik bilgi ve tutumlarının incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(2), 325,343.

Karataş, K., (2015). Çocuk ihmal ve istismarında sosyal hizmet yaklaşımı. *Çocuğa yönelik şiddet ve çocuğun korunması* (ss.97-105), İstanbul: Çocuk Koruma Merkezlerini Destekleme Derneği.

Karataş, K., Aslan, H., Öztürk, A. B. ve Albayrak, H. (2020). Cinsel istismara maruz kalan Türk vatandaşı ve mülteci çocukların durumu. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 20*(4), 107-132.

Keçeci, G.(2017). Makro sosyal hizmet uygulamasında kullanılan modeller, teknikler ve sosyal hizmet uzmanlarının rolleri, *Sosyal Hizmet Dergisi*,28(1), 45-62.

Kempe, C.H., Denver,M.D., Silverman,F.N., Cıncınnatı,M.D.ve Steele, B.F.(1985). The battered-child sendrome. *Child Abuse and Neglect,*9,143-154.

Kocaer, Ü.(2006). *Hekim ve hemşirelerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalık düzeyleri*(Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Koçtürk, N. ve Kızıldağ, S. (2018). Çocukluk dönemi cinsel istismarına ilişkin mitler ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenirlik çalışması, *Adıyaman*

Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 30, 778-808. https://doi.org/10.14520/adyusbd.406626

Koçtürk N. ve Şahin, S.K. (2021). Çocukluk dönemi cinsel istismarına ilişkin mitler ölçeği ebeveyn formu: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türkiye Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi,* 28(1), 1-10.

Korbin, J. E. (2002). Culture and child maltreatment: Cultural competence and beyond. *Child Abuse & Neglect,* 26(6-7), 637–644. https://doi.org/10.1016/S0145-2134(02)00338-1

Korbin, J.E.(1987). Child abuse and neglect: The cultural context.In R.E. Helfer & R.S. kempe(eds.), *The Battered child.(*pp. 23-41). Unıversıty of Chicago press.

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2010). *Koruma bakım ve rehabilitasyon merkezleri ile bakım ve sosyal rehabilitasyon merkezleri yönetmeliği, (R.*G.: 08.11.2010. Sayı:27753. Erişim adresi: https://www.aile.gov.tr/chgm/mevzuat/yonetmelikler/

Kozcu, Ş.(1991). *Çocuk istismarı ve ihmali. Aile yazıları 3: birey, kişilik ve toplum Bilim Serisi 5/3, 2. baskı).* Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.

Kulaksızoğlu, A. (2001). *Ergenlik psikolojisi*. Remzi Kitabevi. 4. Baskı: İstanbul.

Küpeli, S., Kanbur, N. ve Derman, O.(2003). Çocuk istismarı: bir istismar sunumu, *Sürekli Tıp Eğitim Dergisi, 12*(4), 129-130.

Lane, W. Merritt, M.H. ve Dubowitz, H.(2011). Child abuse and neglect. *Scandinavian Journal of Surgery.* 264-272. http://journals.sagepub.com/doi/pdf

Lambert, T. (2008). *A brief history of children.* Local Histories. Erişim adresi: https://localhistories.org/a-history-of-children/#google_vignette

Lonsway, K. A.ve Fitzgerald, L. F. (1994). Rape myths: In review. Psychology of Women Quarterly, 18, 133–164. https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.1994.tb00448.x

Magalha˜es, E., Salgueira, A., Costa, P. ve Costa, M. J. (2021). Why are men more likely to endorse myths about child sexual abuse than women? evidence from disposition and situation-Based Approaches. J*ournal of Interpersonal Violence, 37*(13–14), NP10433–NP10456. https://doi.org/10.1177/0886260521993930

Malmberg-Heimonen, I., Pontoppidan, M., Pedersen, E., Finne, J., Dion, J., Toge, A. G. ve Tommeras, T. (2024). Interventions to reduce child maltreatment: A systematic review with a narrative synthesis. *Child Abuse & Neglect*. https://doi.org/10.1007/s42448-024-00196-x

Maslow, A. H. (1943). *A theory of human motivation*. Psychological Review, 50(4), 370–396.https://doi.org/10.1037/h0054346.

Mathoma, A.M, Maripe-Perera ,D.B, Khumalo, L.P, Mbayi B.L. ve Seloilwe, E.S.(2006). Knowledge and perceptions of parents regarding child sexual abuse in Botswana and Swaziland. *Journal of Pediatric Nursing*, 21(1), 67-72. DOI: 10.1016/j.pedn.2005.08.002

Miller, A. (2003). *Başlangıçta eğitim vardı.* İstanbul: Arıon Yayıncılık.

Milner, J. S. ve Crouch, J. L. (1993a). Physical child abuse. In R. L. Hampton, T. P. Gullotta, G. R. Adams, E. H. Potter III, & R. P. Weissberg (Eds.), *Family violence: Prevention and treatment* (pp. 75–95). Newbury Park, CA: Sage Publications, Inc.

National Sexual Violence Resource Center (NSVRC). (2011). *Child Sexual Abuse Prevention and Risk Reduction Literature Review for Parents & Guardians*. NVSRC Publications.

Nazer, D. (2024). Sexual abuse of children. *In pediatric Care Online: Point of crae quick reference.* American Academy of Pediatrics. https://doi.org/10.1542/aap.ppcqr.396462

Olds, D. L., Eckenrode, J., Henderson, C.R., Kitzman, H., Powers, j., Cole, R. ve Luckey, D.(1997). Long term effects of home visitation on maternal life course and cahild abuse and neglect: fifteen year follow-up of a randomized

trial. *Journal of The American Medical Association*,278(8), 737-643. Erişim adresi: https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/9272895/ .

Onur, B.(2005). *Türkiye'de çocukluğun tarihi*(1.Baskı). Ankara: İmge Kitapevi Yayınları.

Özer, G. (2014). *Ebeveynlerin çocuk cinsel istismarına dair bilinçleri, endişeleri ve aldıkları önlemler*(Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Özer, G. ve Gölge, Z. B., (2014). *Ebeveynlerin çocuk cinsel istismarına dair biliş düzeyleri, endişeleri ve aldıkları önlemler* . XI. Adli Bilimler Kongresi (pp.1). Gazimagusa, Cyprus (KKTC) .

Öztürk, C.(2017). *Anne babanın duygusal istismar farkındalığı ile çocuğun algıladığı sosyal destek arasındaki ilişkide duygu sosyalleştirmenin aracı rolü* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Ankara.

Öztürk, S. (2007). *Çocuklarda duygusal istismar* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

Parvin, T., Nagarajan, P., Kattimani, S., Chandrasekaran, V. ve Seth, R. (2023). Child sexual abuse awareness among parents visiting pediatric outpatient hospital services. Https://Doi.Org/10.21203/Rs.3.Rs-2409032/V1

Paslı , F. ve Arslantürk H. (2023). *Çocuğun istismarı ve ihmali vaka örnekleri.* Ankara: Nika Yayınevi.

Pelton , L. H.(1997). Hild welfare policy and practice: the myth of family preservation. *American Journal of Orthopsychiatry*,67(4), October.

Pelton, L.H. (1978). Child abuse and neglect: the myth of classlessness. *American Journal of Orthopsychiatry,* 48,608-617

Polat, O.(2007). *Tüm boyutlarıyla çocuk istismarı 2 önleme ve rehabilitasyon*. Anakra:Seçkin Yayıncılık.

Polat, O., İnanıcı, M. A. ve Aksoy, M. E. (1997). *Adli tıp ders kitabı*. Nobel Yayınevi, İstanbul.

Polat, O. (2017). Tüm boyutlarıyla çocuk istismarı-1.tanımlar.(2. Baskı). Seçkin Yayınevi, Ankara.

Prikhiko, A., ve Kenney, M. C. (2021). Examination of parents' attitudes toeards and efforts to discuss child sexul abuse prevention with tehir children. Children and Youth services Review, 121, 105810. https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.105810

Rueda, P., Ferragut, M., Cerezo, M. V. ve Ortiz- Tallo, M.(2022). Knowledge and myths about child sexual abuse in Mexian women. *Journal of Interpersonal Violence,* 1-18. https://doi.org/10.1177/0886260521993927

Saklan, M. B.(2024). *Çocuk ihmal ve istismarına karşı okul öncesi dönem ailelerin farkındalıklarının incelenmesi*(Yüksek Lisans Tezi).Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Temel Eğitim Anabilim dalı, Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı. Konya.

Sarı, İ.(2010). E*mniyet örgütünde görevli anne-babaların fiziksel istismar potansiyellerinin belirlenmesi ve istismarla ilgili aile eğitim programının etkililiği*(Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Sarıbaş, K.A.(2013). *Okul öncesi öğretmenlerin çocuk istismarına yönelik farkındalıklarının belirlenmesi*(Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.

Sayıl, M. ve Selçuk B.(2017). *Ana babalık ve kuram ve araştırma*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Sayılgan, Y.G.(2022). *Annelerin çocuk istismarına yönelik farkındalık düzeyleri ile çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkide çocukluk çağındaki örselenmenin aracı rolünün incelenmesi*(Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi , Psikoloji Anablim Dalı, Klinik Psikoloji Bilim Dalı, İstanbul.

Selcik, O. ve Güzel, B. (2016). Sosyal hizmet mesleğinin çalışma alanı ve sosyal hizmet uygulamasının türkiye ölçeğinde değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 9(46),1-10.

Sheikh, M.H., Alanazi, A.M.M. ve Aljohani, D.A.(2022). Awareness of child abuse and neglecet amoung the general puplic in saudi arabia: a systemati review.

Cureus, 14(12). Erişim adresi: https://www.scribd.com/document/558872724/Child-Maltreatment-Report-2020-U-S-Department-of-Health-Human-Services

Sheldrick, C.(1991). Adult sequelae of child sexual abuse. *British Journal of Psychiatry,* 158(10), 55-62.

Sofuoğlu, Z., Oral, R., Aydın, F., Cankardeş,S., Kandemirci, B., Koç, F. ve Halıcıoğlu, O.(2013).Türkiye'nin 3 ilinde olumsuz çocukluk çağı deneyimleri epidemiyolojik çalışması. *Türk Pediatri Arşivi,* 49(1), 47-56.

Souza, F., Goldfarb D. ve Priolo S.R.(2023). Social Media as a tool for disseminating scientific knowledge on child abuse and resilience: A Brazilian experience. *International Journal Of Child and Adolescent Resilience*, 10(1), Article 323. https://doi.org/10.54488/ijcar.2023.323.

St. George, S., Denne, E. ve Stolzenberg, S.N. (2021). Blaming children: How rape myhts manifest in defence attorneys' questions to children testifying about child sexual abuse. *Journal of Interpersonal Violence,* 1-24. https://doi.org/10.1177/08862605211023485

Subaşı, D.Ö.(2023). *Gebelere yönelik çocuk ihmal ve istismarı önleme programının farkındalık düzeylerine etkisi(*Doktora Tezi). Koç Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Programı, İstanbul.

Szur, R. (1991). Emotional abuse and neglect. In P. Maher (ed.), *Child Abuse: The Educational Perspective.* Oxford: Basil Blackwell Ltd.

Şahin, S. K. ve Koçturk, N.(2021). Ebeveynlerin çocukluk dönemi cinsel istismarına ilişkin mitleri. Turkısh Studies- Socıal, 16(3), 1223- 1239. https://doi.org/10.47356/turkishStudies.46751

Taplak, A. ve Demirer R.(2023). Childhood sexual abuse myths of mothers of children with ıntellectual disabilities and related ıntroductory factors. *Selcuk Unıversıty school of Medicine Genel Tıp Dergisi*, 33(2),136-141.

Şengöz, M. (2022). Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi modelinin bütünleşik bir süreç olarak yeniden yorumlanması. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi,* 9(1), 164–173

Şenol, F. B. (2022). Okul öncesi dönemde çocuğu olan ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalıklarının ve istismarın etkilerine yönelik bilgilerinin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, *21*(82), 559-571.

Şenol, F.B. ve Üstündağ, A.(2021). The effect of child neglect anda buse information studies on parents' awareness levels during the Covid-19 pandemic. Children and Youth Services Review, 131, 106271. https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2021.106271

Şiddeti Önleme Rehabilitasyon Derneği Acıbadem Üniversitesi Suç ve Şiddetle Mücadele Uygulama ve Araştırma Merkezi. *Çocuk istismarına yönelik rapor*. Erişim Adresi: http://imdat.org

Taner, Y. ve Gökler, B. (2004). Çocuk ihmal ve istismarı: psikiyatri yönler. *Hacettepe Tıp Dergisi,* 35(1), 82-86.

Tedeschi, R.G. ve Calhoun, L.(1995). Trauma and transformation: *Growing in the aftermath of Suffering.* Thousand Oaks, CA: Sage Publication.

Tercan, M. (1995). *Çocuğun ana-babası tarafından fiziksel istismarı ve ihmali*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstirüsü, Ankara.

Tercier, A.(1998). Child abuse. In: Maer JA (ed). *Emergency Medicine* (4th ed). St. Louis: Mosby. page.1108-1118.

The World Helat Organization.(2002). *World Report on Violence and Healt(2002). Child Abuse and Neglect By Parents and Other Caregivers*. Erişim adres; https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/

Topbaş, M. (2004). İnsanlığın büyük Ayıbı:çocuk İstismarı. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni* ,3 (4), 76-82.

Topçu, S. (2009). *Silinmeyen izler.* Ankara: Phoenix Yayınevi.

Topçu, S.(2009). *Cinsel istismar*. İstanbul,:Phoenix Yayıncılık.

Tugay, D. (2008). *Öğretmenlerin çocuk istismarı ve ihmaline yönelik farkındalık düzeyleri* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Tuna, S. (2010). *Aile içi çocuk istismarı: annelerin bazi risk faktörleri açisindan incelenmesi*(Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul.

Tuncay, B.(2020). *Okul öncesi çocukları cinsel istismardan koruma eğitim programının annelerin cinsel istismara ilişkin inançları üzerine etkisi* (Doktora Tezi). Erciyes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilimdalı, Kayseri.

Tuncay, T. ve İl, S. (2006). Sosyal hizmette baskı karşıtı uygulama. *Toplum ve Sosyal Hizmet,* 17(2). 59-71.

Tuncer, O.(1980). Çocuk, aile ve çevresi , *Çocuk ve Eğitim Dergisi,* 1(1), 22-30. Ankara.

Turhan E, Songün, Ö. ve İnandı T. (2006).Birinci basamakta çocuk istismarı ve önlenmesi. *Sürekli Tıp Eğitim Dergisi*,15(9),153-157.

Tutty, L.M.(1996). prevention educatşon: an integrative review of the research. ın.c. Bagley &W. Thurston(Eds). *Understanding And Prevention Of Child Sexual Abuse.(* Vol.1, pp. 369-389). Aldershot, England:Arena

Türkiye Cumhuriyeti. (2004). *Türk Ceza Kanunu* (Kanun No. 5237, Kabul Tarihi: 26/09/2004).*Resmî Gazete,* 12 Ekim 2004, Sayı 25611. Erişim adresi: https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf

Türkiye İstatistik Kurumu(TÜİK).(2017).*İstatistiklerle Aile.* Erişim adresi: http://tuik.gov.tr/Start.do.

Türkiye İstatistik Kurumu(TÜİK), UNICEF & T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı.(2023). *Türkiye Çocuk Araştırması 2022*. Erişim adresi: https://www.tuik.gov.tr/media/announcements/turkiye_cocuk_arastirmasi.pdf

Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı & UNICEF. (2014). *Türkiye'de 0–8 yaş arası çocuğa yönelik aile içi şiddet araştırması.* Erişim adresi: https://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/cocuk-istismari-raporu-tr.pdf.

U.S. Department of Helat Human Services, Administration For Children and Families, Children's bureau (2022). *hild maltreatment 2012*. (pp.20-65). Washington, DC: U.S. Erişim adresi: https://acf.gov/cb/data-research/child-maltreatment.

Uğur, S.B. (2018). Geçmişten günümüze şekillenen çocukluk algısıve çocuk yetiştirme pratikleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi,*45(1), 227-247.

Uslu, N., Çamlıbel, M. ve Erenoğlu, R. (2024). Adaptation of the child sexual abuse myth scale to turkısh culture : a reliability and validity study. *Archives of Psychiatric Nursing,* 49, 133-139. https://doi.org./10.1016/j.apnu.2023.11.008

Uslu, R.İ., Kapcı, E.G.,Yıldırım, R. ve Oney, E.(2010).Sociodemographic characteristics of turkish parents in relation to their recognition of emotional maltreatment. *Child Abuse & Neglect* 34(5),345–353. https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2009.09.013

Ünal, H. B. (2017). *Ebeveyn çocuk ihmal ve istismarı farkındalık ölçeği'nin geliştirilmesi ve uygulanması*(Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı, Ankara.

Ünal, H.B. ve Boz.M.(2020). Deevelopment of the child neglect and abuse awareness scale for parentes anda its relationship with various variables. *İnternational Electronic Journal of elementary educaiton,* 13(1), 21-34. http://dx.doi.org/10.26822/iejee.2020.170

Üstündağ, A., Şenol, F. ve Mağden, D. (2015). Ebeveynler çocuk istismarına yönelik bilgi düzeylerinin belirlenmesi ve bilinçlendirilmesi. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal,* 1(1), 1-10.

Valid, L.A.(2018). *A sytematic review of empirical research on child sexual abuse myths and stereotypes* (1992-2017) (Master's thesis, Unıversıty of KwaZulu-Natal). ResearchSpace. Erişim adresi:

https://researchspace.ukzn.ac.za/server/api/core/bitstreams/ad2fcb07-491e-4317-97d7-261b47fdc1ac/content

Wasik, B.H. ve Roberts, R. N. (1994). Survey of home visiting programs for abused and neglect children and their families. *Child Abuse & Neglect,* 18(3),271-283.

Wurtele, S. K. ve Kenny, M. C. (2010). Partnering with parents to prevent child sexual abuse. *Child Abuse Review*, 19(2), 130–152. https://doi.org/10.1002/car.1112

Wurtele, S. K., Moreno, T. ve Kenny, M. C. (2008). Evaluation of a sexual abuse prevention workshop for parents of young children. *Journal of Child & Adolescent Trauma, 1*, 331–340. https://doi.org/10.1080/19361520802505768

Yalçın, H., Koçak, N. ve Duman, G.(2014). Ebeveynlerin çocuk istismarıyla ilgili tutumların incelenmesi. So*syal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16(1), 137-143.

Yolcuoğlu, İsmet, G.(2010). Çocukların ihmal ve istismara uğramasında aile ve çocuklara yönelik risk faktörleri ve sosyal hizmet müdahalesi*, Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 21(1), 73-83.

Youssef, R.M., Attia, M.S. ve Kame, M.I.(1998). Children experiencing violence: parental use of corporal punishment. *Child Abuse,& Neglect*, 22(10), 959–973.

Yörükoğlu, A. (2007). *Değişen toplumda aile ve çocuk*. İstanbul: Özgür Yayınları.

Yücel, A.B.(2021). *Aile içi çocuk ihamli ve istismarı konusunda ebeveynlerin farkındalık düzeylerinin incelenmesi.* (Yüksek Lisans Tezi). KTO Karatay Üniversitesi, Lisasnüstü Eğitim Enstitüsü, Disiplinlerarası Aile Danışmanlığı Anabilim Dalı, Aile Danışmanlığı Programı.

Yüzügüldü, M.A.(2021). *Ebeveynlerin çocuk yetiştirmeye yönelik tutumları ile çocuk istismarı ve ihmlai hakkında bilgi ve frakındalık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*.(Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk gelişimi Anabilim Dalı, İstanbul.

Zeytinoğlu, S. ve Kozcu, Ş.(1989). Fiziksel çocuk istismarı ile ilgili bir araştırma. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, *Seminer Psikoloji Dergisi,*6/7 77-84.

Zeytinoğlu, S. (2002). Çocuk istismarı ve ihmali sorununa geniş açıdan yaklaşmak . *Çoluk Çocuk Dergisi*, 15(1), 29-30.

Ziyalar, N. (1998). *Çocukların cinsel istismardan korunması bir eğitim model önerisi*.(Doktora Tezi) İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, İstanbul.

Zoroğlu S., Tüzün, Ü., Şar, V., Öztürk, M., Kora, M .E. ve Alyanak, B. (2001). Çocukluk dönemi istismar ve ihmalin sonuçları. *Anadolu psikiyatri Dergisi,* 2(2), 69-78.

EK 1 KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Değerli Anne ve Babalar;

Okul öncesi dönemde çocuk sahibi olan anne ve babaların ihmal ve istismara yönelik biliş ve farkındalık düzeylerini belirlemek amacı ile tanımlayıcı olarak planlanan bu çalışmaya yönelik dolduracağınız bilgi formunda kimliğinizi ortaya çıkartacak sorular bulunmamaktadır. Vereceğiniz yanıtlar bireysel olarak değil diğer yanıtlar ile değerlendirilecek ve araştırmacı haricinde kimse tarafından bilinmeyecektir. Bu form sınav niteliğinde değildir. Önemli olan sizin şahsi düşüncenizdir. **Zaman ayırıp katıldığınız ve çocuk refahına katkı sağladığınız için şimdiden teşekkür ederim**.

Cansu BULUT UÇAR
Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü
Yüksek Lisans Öğrencisi

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Formu dolduran kişi:

Anne ( ) Baba ( )

2. Yaşınız:

21-30( ) 31-40 ( ) 41-50( ) 51 ve Üzeri ( )

3. Çocuk sayınız?

1 tane ( ) 2 tane ( ) 2'den fazla ( )

4-Öğrenim durumunuz:

Okur yazar ( )
İlkokul mezunu( )
Lise mezunu( )
Üniversite( )
Yüksek lisans veya doktora( )

5. Ekonomik durumunuz:

Gelir giderden az( )
Gelir gidere denk( )
Gelir giderden fazla ( )

6. Aile türünüz ? ( ) Çekirdek aile ( ) Geniş aile ( ) Tek ebeveynli aile

7. Eşiniz çalışıyor mu:

( ) Evet ( ) hayır

8. Çocuk ihmal ve istismarı hakkında herhangi bir eğitime katıldınız mı?

( ) evet ( ) hayır

9. Çocuk ihmal ve istismarının risklerine yönelik bilgi sahibi olduğunuzu düşünüyor musunuz?

( ) Evet ( ) hayır

10. Çocuk ihmal ve istismarının risklerine yönelik gerekli önlem ve tedbirleri aldığınızı düşünüyor musunuz?

( ) evet ( ) hayır

11. Çocuk ihmal ve istismarının riskleri ve aldığınız önlemler hakkında eşiniz ile konuşur musunuz?

( ) evet ( ) hayır

12. Çocuk ihmal ve istismarının riskleri ve aldığınız önlemler hakkında çocuğunuz ile konuşur musunuz?

( ) evet ( ) hayır

EK 2 GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

(Araştırmacının Açıklaması)

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı'nda okul öncesi dönemde çocuk sahibi olan anne babalarla birlikte bir çalışma yürütmekteyiz. "Ebeveynlerin Çocuk İhmal ve İstismarına Yönelik Farkındalık ve Biliş Düzeylerinin Değerlendirilmesi: Ordu İli Örneği " isimli bu çalışma bir yüksek lisans tezi olup, Bölüm öğretim üyelerinden Prof. Dr. Sunay İL danışmanlığında yürütülmektedir. Araştırmanın gerçekleşmesi için Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Etik Kurulundan gerekli izin alınmıştır.
Tüm çocukların güvenli, sağlıklı, mutlu ve her türlü şiddetten uzak bir hayata sahip olma hakları vardır. Ne yazık ki günümüzde hala çocuklar kendi anne babaları, yakın çevresi ve toplum tarafından duygusal, fiziksel ve cinsel istismara maruz kalmakta veya tanık olmaktadırlar. Yapılan çalışmalar çocuk ihmal ve istismarında en önemli risk gruplarından birinin aile olduğunu gösterirken, aile dışında yaşanan istismarı da farketme ve gerekli müdahaleyi yapma konusunda da aileler, oldukça kritik öneme sahip gruplardır. Bu kapsamda, araştırmanın amacı; okul öncesi dönemde çocuk sahibi olan anne babaların çocuk istismarına yönelik farkındalıkları ile istismara yönelik yanlış bilgi, önyargı ve bilişlerini ortaya koyarak, anne babaların istismara yönelik bilgi ve farkındalıklarının ve bilişlerinin hangi sosyo demografik özellikleriyle ilişkili olduğunu saptamaktır. Çocukların psiko sosyal sağlığı üzerinde ömür boyu olumsuz etkiler bırakabilecek bu nedenle de toplumun da geleceğini riske atan küresel ölçekteki çocuk istismarı sorunu ile mücadele etmenin başlıca yollarından biri, çocukları istismardan korumak olduğu düşünüldüğünde, aile ile yapılacak çalışmaların önemi yadsınamaz. Bu nedenle katılımınız gönüllülük esasına dayanmakla birlikte büyük önem arz etmektedir.

Tanımlayıcı tipte planlanan araştırmanın veri toplama süreci yaklaşık yirmi dakika sürecektir. Bu süreç içerisinde sizlerden Ebevynlerin Çocuk Istismarına Yönelik Farkındalık Ölçeği ile Çocuk Ihmal Ve Istismarı Bilişler Ölçeği ve Sosyo Demografik Bilgi Formu doldurmanız istenmektedir. Kişisel bilgi formunda ve ölçeklerde kimliklerinizi ortaya çıkaracak sorular bulunmamakta olup, ses ve/veya görüntü kaydı da alınmayacaktır. Vereceğiniz yanıtlar bireysel olarak değil diğer yanıtlar ile değerlendirilecektir. Bu çalışmayla bağlantılı olarak elde edilen ve sizinle özdeşleşmiş her bilgi **gizli tutulacaktır** ve araştırmacı haricinde kesinlikle 3. kişilerle paylaşılmayacaktır. Ancak araştırma sonuçları kongre, seminer gibi akademik alanlarda diğer uzmanlarla paylaşılabilecektir. Talep edildiği takdirde sizlere de bildirilecektir. Sorular sınav niteliğinde olmayıp önemli olan sizlerin şahsi düşüncelerinizdir. Bu açıdan araştırmanın güvenilir olması verdiğiniz cevapların samimiyetine bağlıdır.

Araştırmaya katılım **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmaya katılmayı reddebilir ya da araştırma süresince dilediğiniz zaman ayrılabilirsiniz. Araştırma esnasında kendinizi kötü hissettiğiniz, devam edemeyeceğinizi düşündüğünüz an herhangi bir yaptırıma maruz kalmadan istediğiniz zaman ayrılabilirsiniz. Araştırma sonucunda sizden elde edilen bilgiler bilimsel araştırma amaçları dışında kesinlikle kullanılmayacaktır. Araştırmaya başlamadan önce veya araştırma esnasında aklınıza takılan veya anlamadığınız bir husus varsa çekinmeden sorabilirsiniz. Bu araştırma ile ilgili herhangi bir sorunuz veya endişeniz olduğunuzda, Hacettepe üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Sunay İL'i 03122976362(iş) ve Ordu Aile ve Sosyal Hizmet İl Müdürlüğünde görevli Sosyal Çalışmacı Cansu BULUT UÇAR'ı 05416882496(cep) ve 04528000085(iş) numaralarından arayabilirsiniz.

(Katılımcı Beyanı)

Prof. Dr. Sunay İL ve Cansu BULUT UÇAR tarafından yapılacak olan araştırma ile ilgili yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıdaki adı belirtilen araştırmacı/araştırmacılar tarafından yapıldı. Araştırmaya katıldığım takdirde kişisel bilgilerimin gizliliğine gerekli özen ve saygı ile yaklaşılacağı konusunda yeterli güven verildi.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiç bir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Sorumlu Araştırmacının:

Adı ve Soyadı,Ünvanı: Prof. Dr. Sunay İL

Adres: Hacettepe Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Sosyal Hizmet Bölümü Beytepe/ANKARA

Tel: 0312 297 63 62

İmza:

Tarih:

Yardımcı Araştırmacının

Adı ve Soyadı: Cansu BULUT UÇAR

Adres: Akyazı Mah. 15 Temmuz Mili
İrade Caddesi No:30Altınordu/ORDU

Tel: 0541 688 2496

İmza:

Tarih:

Katılımcının

Adı ve Soyadı:

Adres:

Tel:

İmza:

Tarih:

EK3 ÇOCUK İSTİSMARINA İLİŞKİN BİLİŞLER ÖLÇEĞİ (EBEVEYN FORMU)

Değerli Ebeveyn,

Bu ölçme aracı, ebeveynlerin çocuk istismarına ilişkin yanlış algılamalarını, bilişsel çarpıtmalarını ve işlevsel olmayan düşüncelerini ölçmeyi amaçlamaktadır. Aşağıda belirtilen cümlelerin doğrusu veya yanlışı yoktur. Her insanın bir duruma uygun olduğunu düşündüğü farklı bir seçeneği bulunabilir. Lütfen, her cümleyi dikkatlice okuyun ve her birine ne kadar katılıp katılmadığınızı belirtin. Katılma durumunuzu belirten ifadenin karşısındaki ilgili seçeneğe "X" işareti koyunuz.

Ifadeler	**Kesinlikle Doğru Değil**				**Kesinlikle Doğru**
1. Bir çocuğa cinsel saldırı olmamışsa bu durum, çocuk istismarı değildir.	1	2	3	4	5
2. Çocuk büyüklerin her istediğini yapmalıdır.	1	2	3	4	5
3. Bir çocuk iyi birisi olmak için yetişkinlerin her dediğini yapmalıdır.	1	2	3	4	5
4. Çocuk istismardan şikâyetçi değilse bu durumdan rahatsız olmadığı anlamına gelir.	1	2	3	4	5
5. Istismarcılar, sadece tanımadıkları çocukları istismar edebilirler.	1	2	3	4	5
6. Bir çocuğun yakın akrabaları onun özel bölgelerine dokunursa çocuk, kendisini güvende hissedebilir.	1	2	3	4	5
7. Bir yetişkinin bir çocuğa yönelik zarar verici bir davranışı sır olarak kalmalıdır.	1	2	3	4	5
8. Çocukların uygun olmayan görüntülerine bakmakta bir sakınca olmaya-bilir.	1	2	3	4	5
9. Çocuk, istismara maruz kaldığı için kendisinden utanmalıdır.	1	2	3	4	5
10. Istismara uğramak çocukları daha dayanıklı yapabilir.	1	2	3	4	5
11. Çocuk, kendisini istismar eden kişi zarar görmesin diye yaşadığı olayı kimseye anlatmamalıdır.	1	2	3	4	5
12. Bir çocuk tanımadığı insanlara ev adresi, telefon numarası gibi bilgileri verebilir.	1	2	3	4	5
13. Çocuklar istismara uğradığı için dünya kötü bir yerdir.	1	2	3	4	5
14. Çocuklar tek başlarına istismarla başa çıkamaz.	1	2	3	4	5
15. Bir çocuk, kötü şeylerin başına gelmesini engelleyemez.	1	2	3	4	5
16. İhmal edilmiş çocuklar, daha çabuk istismara maruz kalırlar.	1	2	3	4	5
17. Istismara maruz bırakılan çocuklar çekingendirler.	1	2	3	4	5
18. Istismarla başa çıkmak zorunda olan bir çocuk hiçbir zaman mutlu olamaz.	1	2	3	4	5

EK4 ÇOCUK İHMALİ VE İSTİSMARI FARKINDALIK ÖLÇEĞİ

Değerli Veli,
Aşağıda bir takım ifadeler bulunmaktadır. Lütfen ifadeleri okuyunuz ve sizin için en uygun olan seçeneği işaretleyiniz. Çalışmanın tutarlılığı için tüm soruların cevaplanması önemlidir. İçten desteğiniz için çok teşekkür ederiz.

		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1	18 yaşından küçük yaşta çocuk sahibi olmak, ebeveynlerin çocuk istismarı ve ihmali potansiyellerini artırır.					
2	Çocuğu istismar eden bireyler, kendi çocukluğunda istismara uğramış olan kişiler olma ihtimali yüksektir.					
3	Çocuğu istismar eden bireyler, genellikle çocuk ve ailesinin tanıdığı ve güvendiği kişilerdir.					
4	Çocuğu istismar eden bireyler, toplumsal olarak dışlanmış kişilerdir.					
5	Ebeveynlerinin onayı olduğu sürece, çocuklara dokunmakta, sarılmakta, öpmekte bir sakınca yoktur.					
6	Çocukların özel bölgelerine dokunulmamalıdır.					
7	Aile içi çatışmalara şahit olmak çocukların gelişimlerini etkilemez.					
8	Cinsel istismar en çok çocuğun kendisini güvende hissettiği yerlerde gerçekleşir.					
9	Fiziksel istismara maruz kalma oranı, çocukların cinsiyetlerine göre farklılık göstermektedir.					
10	Duygusal istismara maruz kalma oranı, çocukların cinsiyetlerine göre farklılık göstermektedir.					
11	Cinsel istismara maruz kalma oranı, çocukların cinsiyetlerine göre farklılık göstermektedir.					
12	İhmale maruz kalma oranı, çocukların cinsiyetlerine göre farklılık göstermektedir.					
13	Fiziksel istismara maruz kalan çocuklar devlet koruması altına alınır.					
14	Duygusal istismara maruz kalan çocuklar devlet koruması altına alınır.					
15	Cinsel istismara maruz kalan çocuklar devlet koruması altına alınır.					
16	İhmale maruz kalan çocuklar devlet koruması altına alınır.					
17	Aile üyelerinin dışında başka birisinin "çocuk istismarı şüphesi"ni gerekli kurumlara bildirmesinde bir sakınca yoktur.					
18	İstismar mağduru olan çocuğun olumsuz etkilenmemesi için çocukla istismar vakası ile ilgili hiç konuşulmaması gerekir.					
19	Çocukların sevmediği, rahatsız olabilecekleri küçümseyici lakaplar takılmamalıdır.					

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
20	Ebeveynler gerektiğinde çocuklarını disiplin etme amacıyla çocukların canını acıtabilir. (Örn; tokat atmak, saçını çekmek vs.)					
21	Ebeveynler çocuklarının korku ve endişelerini onları disiplin etme amacıyla kullanabilirler.					
22	Ebeveynler ailenin ekonomik gelirine katkı sağlaması için 18 yaşın altında olan çocuklarının eğitimini aksatmaması koşuluyla küçük işlerde çalışmasına izin verebilirler.					
23	Ebeveynler bir takım isteklerini çocuklarına yaptırmak için onları terk etmekle korkutabilir. (Örn; "Yemeğini ye lütfen, yemezsen giderim.")					
24	Ebeveynler çocuklarını fiziksel şiddete maruz bırakmakla tehdit edebilir.					
25	Ebeveynler çocuklarına kızdıklarında onları aşağılayacak sözler kullanabilirler.					
26	Ebeveynlerin çocuklarından bekledikleri davranış, başarı ya da becerileri çocuklarına söylemeleri çocukları motive eder.					
27	Her çocuğun bireysel ve gelişimsel farklılıkları vardır. Bu farklılıklar istismar ve ihmale maruz kalma riskini artırır. (Örn; cinsiyet, yaş, mizaç, davranış problemleri)					
28	Kız ve erkek çocuklarının yetiştirilme tarzları farklıdır.					
29	Her ne sebeple olursa olsun çocuklara asla şiddet uygulanmamalıdır.					
30	12 yaşından küçük bile olsa, gerekli durumlarda çocuklar kendi evlerinde tek başına kalabilir.					
31	Evde babanın yokluğunda erkek çocuk babalarının sorumluluğunu üstlenmelidir.					
32	Evde annenin yokluğunda kız çocuk annelerinin sorumluluğunu üstlenmelidir.					
33	Yetişkinlere hitap eden(cinsel içerikli) internet sitelerinde çocukların fotoğraf veya videolarının bulunmasında bir sakınca yoktur.					
34	Çocuk istismara maruz kalıyorsa, bu durum onun hatasıdır.					
35	İstismara uğramış bir çocuğun, istismar yaşantısı ile ilgili her söylediği doğru kabul edilmelidir.					
36	Aile içinde fiziksel istismar vakaları çok az görülür.					
37	Aile içinde duygusal istismar vakaları çok az görülür.					
38	Aile içinde cinsel istismar vakaları çok az görülür.					
39	Aile içinde ihmal vakaları çok az görülür.					
40	Çocuklar doğru davranışları akranlarıyla (yaşıtlarıyla) kıyaslandığında daha iyi öğrenirler.					

		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
41	Yabancı (ebeveynler veya çocuğun tanımadığı) kişiler çocukları daha çok istismar ederler.					
42	Çekingen ve sessiz çocuklar daha az fiziksel istismara maruz kalır.					
43	Çocuk istismarı ve ihmali her ne kadar yaşanmaması gereken bir durum olsa da her zaman çocuk haklı olmayabilir.					
44	Eğer bir çocuk birisinin kendisine sarılmasını ya da öpmesini istemiyorsa, çocuğa baskı yapılmamalıdır.					
45	Ebeveynlerin çocuğa karşı yetersiz ilgisi, davranışları ve kayıtsızlıkları ekonomik olarak yetersiz olmasından kaynaklanır.					

EK5 ÖLÇEK İZNİ

Sayın Yahya Hocam, ismim Cansu, Ordu Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğünde Sosyal Çalışmacı olarak görev yapıyorum, aynı zamanda Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Anabilim Dalında Yüksek Lisans öğrencisiyim Prof. Dr. Sunay İL danışmanlığında "Ebeveynlerin Çocuk İhmal ve İstismarına Yönelik Farkındalık ve Biliş Düzeylerinin Değerlendirilmesi: Ordu İli Örneği"başlıklı tezi çalışacağım . Bu kapsamda geliştirdiğiniz Çocuk İstismarına İlişkin Bilişler Ölçeği: Ebeveyn Formunu izniniz dahilinde tezimde kullanmak istiyorum .
Saygılarımla .
Cansu BULUT UÇAR/Sosyal Çalışmacı

Y

Yahya 7 Ara

alıcı: ben

Merhaba hocam,
Ölçeği kullanabilirsiniz. Toad sitesi veya psikiyatride güncel yaklaşımlar dergisinde ölçeğe ilişkin tüm ayrıntılar var. Çalışmanızda başarılar dilerim.

6 Ara 2024 Cum 23:10 tarihinde Cansu Bulut <cansu.bulut05@gmail.com> şunu yazdı:

•••

ben 7 Ara

alıcı: Yahya

Çok teşekkür ederim.

7 Ara 2024 Cmt, saat 06:49 tarihinde Yahya <aktuyahya@gmail.com> şunu yazdı:

•••

EK6 ÖLÇEK İZNİ

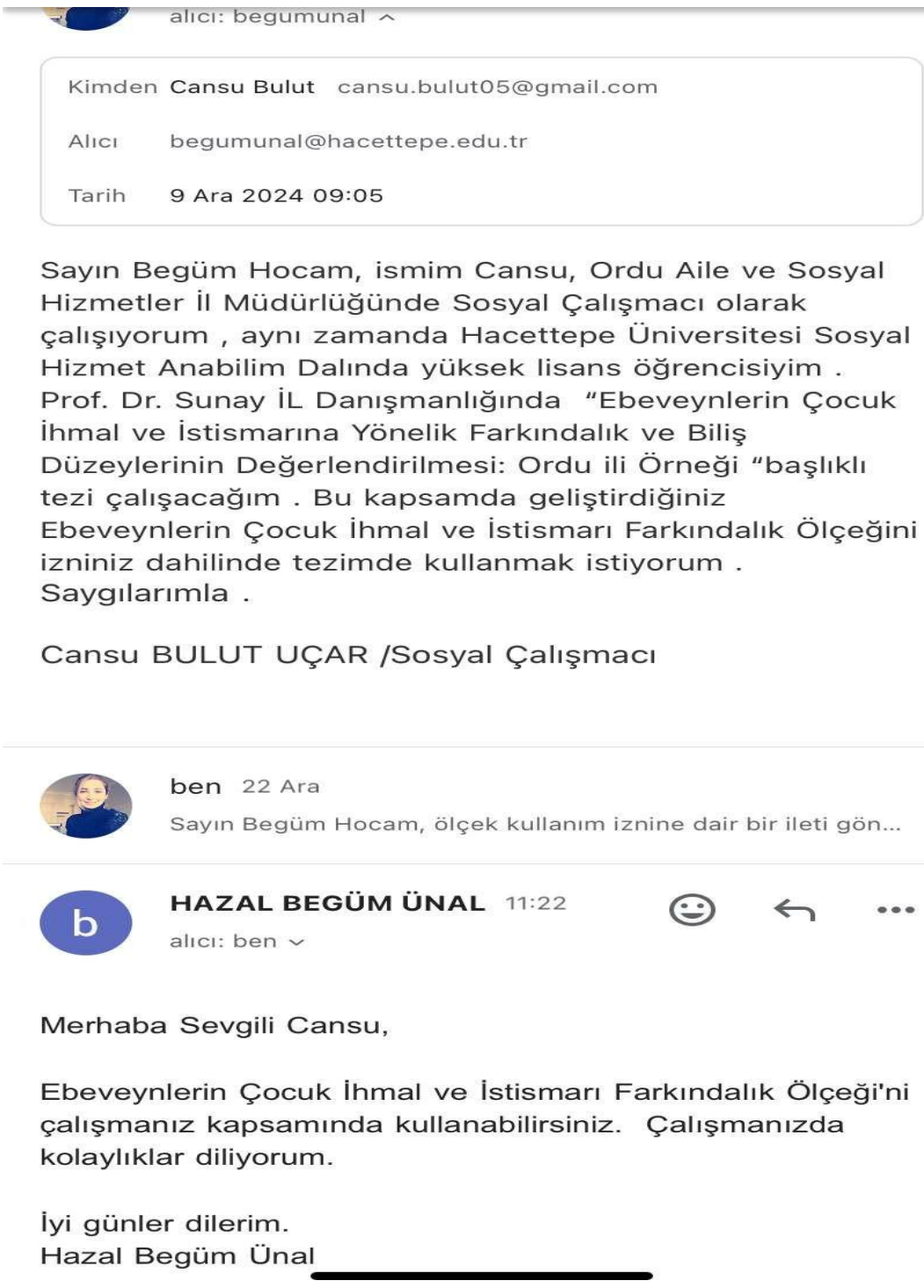

alıcı: begumunal

Kimden Cansu Bulut cansu.bulut05@gmail.com

Alıcı begumunal@hacettepe.edu.tr

Tarih 9 Ara 2024 09:05

Sayın Begüm Hocam, ismim Cansu, Ordu Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğünde Sosyal Çalışmacı olarak çalışıyorum , aynı zamanda Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Anabilim Dalında yüksek lisans öğrencisiyim . Prof. Dr. Sunay İL Danışmanlığında "Ebeveynlerin Çocuk İhmal ve İstismarına Yönelik Farkındalık ve Biliş Düzeylerinin Değerlendirilmesi: Ordu ili Örneği "başlıklı tezi çalışacağım . Bu kapsamda geliştirdiğiniz Ebeveynlerin Çocuk İhmal ve İstismarı Farkındalık Ölçeğini izniniz dahilinde tezimde kullanmak istiyorum . Saygılarımla .

Cansu BULUT UÇAR /Sosyal Çalışmacı

ben 22 Ara

Sayın Begüm Hocam, ölçek kullanım iznine dair bir ileti gön...

b

HAZAL BEGÜM ÜNAL 11:22

alıcı: ben

Merhaba Sevgili Cansu,

Ebeveynlerin Çocuk İhmal ve İstismarı Farkındalık Ölçeği'ni çalışmanız kapsamında kullanabilirsiniz. Çalışmanızda kolaylıklar diliyorum.

İyi günler dilerim.
Hazal Begüm Ünal

EK7 ETİK KURUL İZİN YAZISI

Tarih: 13/01/2025 10:02
Sayı: E-66777842-300-00003979200

00003979200

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMA ETİK KURULU

KURUL KARARI

TOPLANTI TARİHİ	TOPLANTI SAYISI
07 Ocak 2025	2025/01

Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencilerinden **Cansu BULUT UÇAR**'ın, **Prof. Dr. Sunay İL** danışmanlığında yürüteceği ***"Ebeveynlerin Çocuk İhmal ve İstismarına Yönelik Farkındalık ve Biliş Düzeylerinin Değerlendirilmesi: Ordu İli Örneği"*** başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Etik Kurulunun **07 Ocak 2025** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan **uygun bulunmuştur.**

Prof. Dr. İsmet KOÇ Kurul Başkanı	Prof. Dr. Özgür TEOMAN Kurul Üyesi	**İZİNLİ** Prof. Dr. Selda ÖZDEMİR Kurul Üyesi	Prof. Dr. Özge ÖZYALÇIN OSKAY Kurul Üyesi
Doç. Dr. Pınar ÖZDEMİR ŞİMŞEK Kurul Üyesi	Prof. Dr. Tuğça POYRAZ Kurul Üyesi	Doç. Dr. Arife Berna AYTAÇ Kurul Üyesi	Doç. Dr. Gülçin Cankız ELİBOL Kurul Üyesi
Doç. Dr. Pınar ARPINAR AVŞAR Kurul Üyesi	Doç. Dr. Gülsüm DEPELİ SEVİNÇ Kurul Üyesi	Doç. Dr. Tülay BAĞCI BOSİ Kurul Üyesi	**İZİNLİ** Dr. Öğr. Üyesi Onur URAZ Kurul Üyesi

EK8 TEZ ORJİNALLİK FORMU

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu *Form No.*	FRM-YL-15
		Yayım Tarihi *Date of Pub.*	04.12.2023
	FRM-YL-15 Yüksek Lisans Tezi Orijinallik Raporu *Master's Thesis Dissertation Originality Report*	Revizyon No *Rev. No.*	02
		Revizyon Tarihi *Rev.Date*	25.01.2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL HZİMET ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Tarih: 21/11/2025

Tez Başlığı (Türkçe):Ebeveynlerin Çocuk İhmal ve İstismarına Yönelik Farkındalık ve Biliş Düzeylerinin Değerlendirilmesi: Ordu İli Örneği
Tez Başlığı (Almanca/Fransızca)*:……

Yukarıda başlığı verilen tezimin a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 142 sayfalık kısmına ilişkin, 21/11/2025 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 8 'dır.

Uygulanan filtrelemeler*:

1. ☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
2. ☒ Kaynakça hariç
3. ☒ Alıntılar hariç
4. ☐ Alıntılar dâhil
5. ☒ 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tezimin herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

CANSU BULUT UÇAR

Öğrenci Bilgileri		
	Ad-Soyad	Cansu BULUT UÇAR
	Öğrenci No	N22123957
	Enstitü Anabilim Dalı	Sosyal Hizmet
	Programı	Sosyal Hizmet Tezli Yüksek Lisans

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.
Prof. Dr. Sunay İL

* Tez **Almanca** veya **Fransızca** yazılıyor ise bu kısımda tez başlığı **Tez Yazım Dilinde** yazılmalıdır.
**Hacettepe Universitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orjinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları İkinci bölüm madde (4)/3'te de belirtildiği üzere: Kaynakça hariç, Alıntılar hariç/dahil, 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 5 words) filtreleme yapılmalıdır.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu *Form No.*	FRM-YL-15
		Yayım Tarihi *Date of Pub.*	04.12.2023
	FRM-YL-15 Yüksek Lisans Tezi Orijinallik Raporu *Master's Thesis Dissertation Originality Report*	Revizyon No *Rev. No.*	02
		Revizyon Tarihi *Rev.Date*	25.01.2024

TO HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF SOCIAL WORK

Date:21/11/2025

Thesis Title (In English): Assessment of Parents Cognition and Awareness Level About Child Abuse and Neglect: The Sample of Ordu Province.

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 21/11/2025 for the total of 142 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled above, the similarity index of my thesis is 8 %.

Filtering options applied**:

1. ☒ Approval and Decleration sections excluded
2. ☒ References cited excluded
3. ☒ Quotes excluded
4. ☐ Quotes included
5. ☒ Match size up to 5 words excluded

I hereby declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

Kindly submitted for the necessary actions.

Cansu BULUT UÇAR

Name-Surname/Signature

Student Information		
	Name-Surname	Cansu BULUT UÇAR
	Student Number	N22123957
	Department	Social Work
	Programme	Thesis- Based Master's Program in Social Work

SUPERVISOR'S APPROVAL

APPROVED

Prof. Dr. Sunay İL

**As mentioned in the second part [article (4)/3]of the Thesis Dissertation Originality Report's Codes of Practice of Hacettepe University Graduate School of Social Sciences, filtering should be done as following: excluding refence, quotation excluded/included, Match size up to 5 words excluded.